

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДЗЮРАХ ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 351:330.142.211:338. 43:63 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

281 – «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з публічного
управління та адміністрування

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Ю. М. Дзюрах

Науковий керівник – Подольчак Назар Юрійович, доктор економічних наук,
професор

Львів – 2020

АНОТАЦІЯ

Дзюрах Ю.М. Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2020.

Дисертація присвячена теоретико-методологічному обґрунтуванню необхідності удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, здійсненню системних змін, формуванню відповідної стратегії та ефективного використання наявних механізмів, застосуванню кластерного підходу та публічно-управлінських засобів державного впливу на інвестиційний процес на регіональному рівні.

Актуальність наукового дослідження полягає в необхідності удосконалення важелів державного впливу на процес інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Досвід багатьох розвинених зарубіжних країн свідчить, що аграрний сектор завжди перебуває під пильною увагою органів державного управління та потребує стимулюючих заходів впливу, включаючи дотаційне фінансування, інформаційну підтримку, преференції, застосування пільгових податкових режимів, консультаційних сервісів, тощо.

Практичне значення дослідження полягає у систематизації впливу чинників геополітичного рівня на інвестиційну діяльність підприємств агросектору. Вітчизняні сільськогосподарські виробники стикаються із викликами, пов'язаними з формуванням нових інституцій, лобіюванням локальних інтересів, які часто не мають достатніх ресурсів та коштів для розвитку агросектору. Вищевикладене зумовлює потребу збалансування процесів інвестиційного розвитку сільського господарства на національному та регіональному рівнях управління, шляхом впровадження smart-спеціалізацій в розрізі регіонів та громад.

У першому розділі «Теоретичні та правові засади державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві» здійснено теоретичні визначення предмету, об'єкту та мети дисертаційного дослідження, розкрито зміст категорійного апарату відповідно до теми. Запропоновано авторське трактування поняття «інвестиції», зміст і продуктивне значення якого акцентує увагу на ресурсному забезпеченні розширеного відтворення процесів суспільного виробництва. Здійснено класифікацію видів інвестицій за їх ключовими класифікаційними ознаками, що дало змогу чіткіше розкрити основні характеристики інвестиційної діяльності та їх значення в сільському господарстві.

Інвестиційна діяльність в сільському господарстві структурується за такими елементами: джерело надходження, об'єкти та цілі інвестування, рівні інвестиційного ризику та дохідності, а також соціальної відповідальності. Обґрунтовано доцільність використання поняття «державне регулювання», яке, на відміну від близького за змістом поняття «державне управління», характеризує процес впливу на інституційний розвиток сільського господарства та збереження значної автономії й приватних прав суб'єктів господарювання.

Дослідження зарубіжного досвіду реалізації державної інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволили виявити основні закономірності, що відображають механізм взаємодії між окремими учасниками інвестиційного процесу в розвинених країнах світу. Сучасні підходи до формування системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відбуваються з врахуванням глобалізаційних тенденцій та поглиблення міжнародного руху капіталу, трансферу технологій, зміни регуляторних політик відповідно до принципів демократії тощо. В сучасних умовах розробляються регіональні програми інвестиційного розвитку сільського господарства. Високорозвинені країни значною мірою прагнуть використовувати ліберальніші засоби інвестиційної політики, що дає змогу обмежити рівень втручання держави та підвищити значимість приватного капіталу. Країни Західної Європи часто використовують

заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зокрема такі: активне державне субсидування; фінансування експортних операцій; дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників; створення умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор країн ЄС; збалансування регіонального розвитку завдяки створенню відповідних регіональних фондів; координування роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій, ідентифікацію та розвиток smart-спеціалізацій в сільському господарстві.

Виокремлено елементи позитивного світового досвіду, які можна використати в процесі розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України. Це зокрема такі: забезпечення конкурентних умов участі у вкладанні інвестицій; надання певних преференцій вітчизняним інвесторам; створення умов для економічного, інноваційного, технологічного, соціального та екологічного відродження сільських територій; стимулювання науково-дослідних розробок як основи інвестування у сферу сільського господарства; надання державної економічної допомоги через розвиток smart-спеціалізацій; субсидування; податкові пільги; відшкодування сплачених податків; державне кредитування тощо.

Розглянуто нормативно-правову основу досліджуваного процесу за допомогою аналізу чинних законодавчих і правових актів, прийнятих органами публічної влади, та здійснено їх періодизацію. Виокремлення п'яти етапів становлення нормативно-правового механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволило більше акцентувати увагу на якісних змінах в аграрній політиці, поступовому запровадженні права приватної власності на землю, регламентації процесу користування землями сільськогосподарського призначення.

У другому розділі «Сучасний стан державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України» розкрито основні організаційно-інфраструктурні та економічні особливості цього стану. Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності в сільському господарстві представлене

загальнодержавним та регіональними рівнями, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Державне регулювання інвестиційною діяльністю здійснюється за допомогою правового, адміністративного та економічного механізмів.

За результатами аналізу низки статистичних показників зроблено висновки про необхідність чіткого фокусування системи органів публічної влади у розвитку smart-спеціалізації. Це має забезпечити стимулювання інвестиційних процесів, зростання кількості сільськогосподарських підприємств, а також стабілізувати макроекономічну ситуацію та стан інвестиційного клімату.

Так, за період 2015-2019 рр. фіксується кількісне зростання інвестицій у сільське господарство. Водночас ідентифікуємо, що слабкою стороною державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є відсутність виваженої довгострокової політики економічного розвитку та стабільного нормативно-правового забезпечення функціонування цієї сфери.

Розкрито зміст, значення і кількісні показники економічного механізму та основних інструментів здійснення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, до яких належать: видатки з державних бюджетів на підтримку органів державного регулювання сільського господарства; адресне дотаційне фінансування сільськогосподарських виробників; відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції; державні закупівлі агропродукції в сільськогосподарського виробника; фінансування кадрового розвитку працівників сільського господарства та відповідних освітніх програм, розвиток експортоорієнтованих підприємств.

Проведено статистичний аналіз тенденцій та розвитку механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Зокрема, досліджено обсяги бюджетного фінансування роботи державних установ, що регулюють інвестиційні процеси в сільському господарстві; порівняльну динаміку темпів приросту видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та ВВП; показники видатків

на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві у розрахунку на одиницю населення України; показники капітальних інвестицій підприємств та валової доданої вартості в сільському господарстві України; обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське господарство тощо.

Виходячи з аналізу статистичних показників сформульовано висновки щодо впливу політики державного регулювання на загальний стан розвитку інвестування в сільському господарстві. Регресійний аналіз дозволив узагальнити особливості впливу державного регулювання на інвестиційну активність сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України» обґрунтовано необхідність удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України та визначено основні напрями цього процесу. До них віднесено формування цілісної, збалансованої на національному та регіональному рівнях влади, системи вказаного регулювання, необхідність застосування теоретико-методологічного потенціалу для розроблення сучасної стратегії підтримки розвитку інвестиційного процесу та забезпечення узгодженого функціонування низки його механізмів та їхніх інструментів. У рамках запровадження такої системи акцентується увага на важливості теоретико-методологічного визначення стратегії розвитку інвестування в сільське господарство, формування нормативно-правового забезпечення її реалізації та важливість використання засобів публічного управління на загальнодержавному та регіональному рівнях із врахуванням регіональної smart-спеціалізації. Це дозволило розробити та запропонувати V подібну модель активізації інвестиційного регулювання в сільському господарстві. Дана модель створює можливості для використання сучасних інструментів державного регулювання інвестиційних процесів з урахуванням системного підходу, що забезпечує узгодження дій окремих органів державного управління та інтересів інших суб'єктів публічного адміністрування.

Визначено перспективи застосування правового механізму як сукупності імперативів законодавчого та нормативного регулювання інвестиційної діяльності, окреслено позитивне значення імплементації закону про обіг земель сільськогосподарського призначення та прийняття відповідних підзаконних актів. Законодавчо закріплене в них право на володіння землею для сільського господарства та правове нормування діяльності в цій сфері відкриє нові можливості для довгострокового інвестування, посилить ринкову конкурентоспроможність і у результаті сприятиме розвитку регіонів та сільських територій.

Відповідно до запропонованої комплексної системи перспективним напрямом удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має бути формування єдиного центрального органу з повноваженнями організації та контролю реалізації державної стратегії розвитку сільського господарства, а також координації роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій. Адміністративний механізм державного регулювання інвестиційної діяльності реалізується через систему заходів, до яких належать забезпечення науково-експертного супроводу цього виду діяльності, підсилення публічної інформації про інвестиційну діяльність та запровадження програм підготовки фахівців державної служби з управління інвестиційними проектами.

У рамках підвищення якості функціонування економічного механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві запропоновано використовувати низку конкретних інструментів стимулювання інвестиційних ініціатив, зокрема державне замовлення сільськогосподарської продукції, фінансування експортних операцій тощо. Обґрунтовано необхідність поєднання важелів державного регулювання з фінансовими інструментами банківських установ, що дасть змогу скоротити видатки бюджету та значно посилити рівень контролю за використанням фінансових ресурсів. За допомогою методики множинної регресії спрогнозовано зростання показників ВВП України за умови впровадження запропонованих інструментів підвищення

ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Конкретні можливості реалізації державної стратегії регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві продемонстровано з використанням кластерного підходу. Його основними управлінськими перевагами визначено такі, як здійснення інвестиційної діяльності на місцевому рівні із залученням територіальних громад до вибору, затвердження та здійснення інвестиційних проєктів; широке використання засобів публічно-управлінського впливу, зокрема інструментів публічного інформування громадськості та активізації державних і публічних форм контролю; активне залучення потенціалу державно-приватного партнерства та використання низки інших інструментів економічного характеру. Тим самим кластерний підхід розглядається як практичне впровадження сучасної стратегії поєднання державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві із засобами публічно-управлінського впливу на цей соціально значущий процес розвитку.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес, державне регулювання інвестиційної діяльності, сільське господарство, система державного регулювання інвестиційної діяльності, стратегія, механізми державного регулювання інвестиційної діяльності, ефективність державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, публічно-управлінські засоби розвитку інвестиційної діяльності, кластерний підхід.

ANNOTATION

DziurakhYurii. The state regulation of investment activity in agriculture. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation with a view to obtaining the scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 281 «Public management and administration». – «Lviv Polytechnic» National University, Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the theoretical and methodological substantiation of the need to improve the state regulation of investment activity in agriculture through the implementation of systemic changes, formation of an appropriate strategy and effective use of existing mechanisms, application of a cluster approach and public-administrative means of the state influence on the investment process at the regional level.

The relevance of scientific research lies in the need to improve the levers of the state influence on the process of investment activity in the agriculture. The experience of many developed foreign countries shows that the agricultural sector is always under the close monitoring of public authorities and constantly needs stimulating measures, including subsidies, information support, preferences, application of preferential tax regimes, consulting services, etc.

The practical significance of the study is to systematize the impact of geopolitical factors on the investment activities of agricultural enterprises. Domestic agricultural producers face up with the challenges related to the formation of new institutions, lobbying of local interests, which often do not have sufficient resources and funds for the development of the agricultural sector. The above presupposes the need to balance the processes of investment development of agriculture at the national and regional levels of government, through the introduction of smart-specializations in terms of regions and communities.

In the first section «Theoretical and legal principles of state regulation of investment activities in agriculture» made theoretical definitions of the subject, object

and purpose of the dissertation research, revealed the content of the categorical apparatus in accordance with the topic.

The author's interpretation of the concept of «investment» is offered, the content and productive value of which emphasizes the resource provision of the expanded reproduction of the processes of social production. The types of investments were classified according to their key classification features, which made it possible to more clearly reveal the main characteristics of investment activities and their importance in agriculture.

Investment activity in agriculture is structured according to the following elements: source of income, objects and goals of investment, levels of investment risk and profitability, as well as social responsibility. The legitimacy of using the concept of «state regulation» is substantiated, which, in contrast to the similar concept of «public administration», characterizes the relative process of influencing the institutional development of agriculture and preserving significant autonomy and private rights of economic entities.

The study of foreign experience in the implementation of state investment policy in agriculture has revealed the main patterns that reflect the mechanism of interaction between individual participants in the investment process in developed countries. Modern processes of formation of the system of state regulation of investment activities in agriculture are considering the globalization trends and the deepening of international capital movements, technology transfer, changes in regulatory policies in accordance with the principles of democracy and more. In modern conditions, regional programs for investment development of agriculture are being developed. On the basis of the specified tendencies development of regional programs of investment development in various spheres, including agriculture is carried out. Highly developed countries largely seek to use more liberal means of investment policy, which allows limit the level of state intervention and increase the importance of private capital. Western European countries often use measures to financially stimulate investment processes, including the following areas: active government subsidies; financing of export operations; subsidy financing for

agricultural producers; creating conditions for attracting foreign capital to the agricultural sector of the EU; balancing regional development through the creation of appropriate regional funds; coordinating the work of various ministries and agencies responsible for attracting foreign investment, identification and development of smart specializations in agriculture.

The elements of positive world experience that can be used in the process of development of state regulation of investment activity in agriculture of Ukraine are highlighted. These include: ensuring competitive conditions for participation in investments; granting certain preferences to domestic investors; creation of conditions for economic, innovative, technological, social and ecological revival of rural areas; stimulating research and development as a basis for investing in agriculture; providing state economic assistance through the development of smart specializations; subsidies; tax benefits; tax refunds; government lending, etc.

The normative-legal basis of the researched process is considered by means of the analysis of the current legislative and legal acts accepted by public authorities, and their periodization is carried out. The separation of five stages of formation of the normative-legal mechanism of state regulation of investment activity in agriculture allowed to pay more attention to qualitative changes in agricultural policy, gradual introduction of private land ownership, regulation of agricultural land use.

The second section «The current state of state regulation of investment activities in agriculture of Ukraine» reveals the main organizational, infrastructural and economic features of this state. Institutional support for investment activities in agriculture is provided by the national and regional levels, executive authorities and local governments. State regulation of investment activities is carried out through legal, administrative and economic mechanisms.

Based on the results of the analysis of a number of statistical indicators, conclusions were made about the need to clearly focus the system of public authorities in the development of smart specialization. This should stimulate investment processes, increase the number of agricultural enterprises, as well as stabilize the macroeconomic situation and the investment climate.

Thus, for the period 2015-2019, a quantitative increase in investment in agriculture is recorded. At the same time, it is stated that the weakness of state regulation of investment activity in agriculture is the lack of a balanced long-term policy of economic development and stable regulatory and legal support for the functioning of this area.

The content, significance and quantitative indicators of the economic mechanism and the main instruments of state regulation of investment activity in agriculture are revealed, which include: expenditures from state budgets to support the state regulatory bodies of agriculture; targeted subsidy financing of agricultural producers; VAT refund on agricultural exports; state purchases of agricultural products from agricultural producers; financing of personnel development of agricultural workers and relevant educational programs, development of export-oriented enterprises.

The statistical analysis is often deficiencies and development of the mechanisms of state regulation of investment activity in agriculture is carried out. In particular, the volumes of budget financing of work of the state establishments regulating investment processes in agriculture are investigated; comparative dynamics of growth rates of expenditures on state regulation of investment activity in agriculture and GDP; indicators of expenditures on state regulation of investment activity in agriculture per unit of population of Ukraine; indicators of capital investments of enterprises and gross value added in agriculture of Ukraine; volumes of foreign direct investment in agriculture, etc.

Based on the analysis of statistical indicators, conclusions are formulated on the impact of state regulation policy on the general state of investment development in agriculture. Regression analysis allowed to generalize the features of the impact of state regulation on the investment activity of agricultural enterprises.

The third section «Directions for improving state regulation of investment activities in agriculture of Ukraine» substantiates the need to improve state regulation of investment activities in agriculture in Ukraine and identifies the main directions of this process. These include the formation of a holistic, balanced at the national and

regional levels of government, the system of regulation, the need for theoretical and methodological capacity to develop a modern strategy to support the development of the investment process and ensure the coordinated operation of a number of its mechanisms and tools.

The introduction of such a system focuses on the importance of theoretical and methodological definition of the strategy of investment in agriculture, the formation of regulatory and legal support for its implementation and the importance of using public administration at the national and regional levels, taking into account regional smart specialization. This allowed to develop and propose a V-shaped model of intensification of investment regulation in agriculture. This model creates opportunities for the use of modern tools of state regulation of investment processes, considering a systematic approach that ensures the coordination of actions of individual government agencies and the interests of other public administration entities.

The prospects for the application of the legal mechanism as a set of legislative and regulatory regulation imperatives of investment activities are identified, the positive significance of the implementation of the law on the circulation of agricultural land and the adoption of relevant bylaws. Legislatively enshrined, the right to own land for agriculture and legal regulation of activities in this area will open new opportunities for long-term investment, strengthen market competitiveness and, as a result, promote the development of regions and rural areas.

According to the proposed comprehensive system, a promising area for improving state regulation of investment in agriculture should be the formation of a single central body with the authority to organize and monitor the implementation of the state strategy for agricultural development, as well as coordinate the work of various ministries and agencies. The administrative mechanism of state regulation of investment activities is implemented through a system of measures, which include providing scientific and expert support for this type of activity, strengthening public information about investment activities and introducing training programs for civil service management of investment projects.

As part of improving the quality of the economic mechanism of state regulation of investment activities in agriculture, it is proposed to use a number of specific tools to stimulate investment initiatives, including state procurement of agricultural products, financing of export operations and more. The necessity of combining the levers of state regulation with the financial instruments of banking institutions is substantiated, which will allow to reduce budget expenditures and significantly strengthen the level of control over the use of financial resources. Using the method of multiple regression, the growth of Ukraine's GDP is projected under the condition of implementation of the proposed tools to increase the efficiency of state regulation of investment activity in agriculture.

Specific opportunities for the implementation of the state strategy for regulating investment activities in agriculture have been demonstrated using a cluster approach. Its main managerial advantages are defined as the implementation of investment activities at the local level with the involvement of local communities in the selection, approval and implementation of investment projects; wide use of means of public administration, in particular opportunities for public information of the public and intensification of state and public forms of control; active involvement of public-private partnership potential and use of a number of other economic instruments. Thus, the cluster approach is seen as a practical implementation of a modern strategy of combining state regulation of investment activities in agriculture with the means of public management influence on this socially significant development process.

Key words: investments, investment activity, investment process, state regulation of investment activity, agriculture, system of state regulation of investment activity, strategy, mechanisms of state regulation of investment activity, efficiency of state regulation of investment activity in agriculture, public management means of investment activity development, cluster approach.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Колективні монографії

1. Halanets, V., Podolchak, N., Dzyanyu, R. and Dziurakh, Yu., 2019. State management of sustainable agriculture of Ukraine. In: *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph*. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2, pp.72-80. (Особистий внесок автора: розглянуто концепцію сталого розвитку сільського господарства України, механізми її впровадження).
2. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019а. Роль відновлюваних джерел енергії у розвитку сільських територій. В: *Альтернативні джерела енергії у підвищенні енергоефективності та енергонезалежності сільських територій*. Полтава: Видавництво ПП «Аструя», с. 80–86. (Особистий внесок автора: досліджено альтернативні джерела енергії на основі біотехнологій).
3. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019б. Роль держави у підвищенні енергетичного потенціалу сільського господарства In: *Emergence of public development: financial and legal aspects*. United Kingdom: Agenda Publishing House, Coventry, pp. 329–338. (Особистий внесок автора: проаналізовано економічні показники поновлюваних джерел енергії у сільському господарстві).
4. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018а. Необхідність державного регулювання аграрних реформуваль в Україні. In: *Economic and legal foundations of the public transformations in conditions of financial globalization*. New York, USA: Yunona Publishing, pp. 394–403. (Особистий внесок автора: розглянуто роль сільського господарства у забезпеченні продовольчої безпеки держави).
5. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018б. Державна аграрна політика у контексті євроінтеграції. В: *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток*. Харків: ФОП Панов А.М., с. 52–61. (Особистий внесок автора: досліджено основи реалізації аграрної політики держави в умовах процесів євроінтеграції).

6. Dziurakh, Yu., 2018. Investment providing of innovative development of Ukrainian agriculture. In: *Innovation Process Management in Ukraine: problems in commercialization of scientific and technical developments*. Lviv: LLC «Rastr-7», pp. 135–148.

7. Подольчак, Н.Ю. та Дзюрах, Ю.М., 2017. Теоретичні аспекти управління інвестиційними ризиками в умовах забезпечення економічного розвитку держави. В: *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи*. Львів: Видавництво «Растр-7», с. 8–24. (Особистий внесок автора: систематизовано та доповнено класифікацію видів інвестиційних ризиків з врахуванням умов функціонування динамічного ринкового середовища та наведено основні заходи їхнього регулювання).

Публікації, у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних

8. Галанець, В.В., Дзюрах, Ю.М. та Михальчин, Н.Л., 2018. Державне регулювання форм господарювання в аграрній сфері економіки України: перспективи розвитку дрібного індивідуального виробництва. *Причорноморські економічні студії*, 28 (1), с. 57–60. (Особистий внесок автора: проаналізовано ключові положення Закону України «Про особисте селянське господарство» та чинники, які впливають на раціональне ведення особистих селянських господарств).

Публікації у наукових фахових виданнях України

9. Дзюрах, Ю.М., 2019а. Інституційні засади державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Теорія та практика державного управління*, 1 (64), с. 149–157.

10. Дзюрах, Ю.М., 2019б. Результативність державного регулювання інвестицій у сільському господарстві. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*, 1 (65), с. 42–46.

11. Дзюрах, Ю.М., 2019с. Особливості державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України. *Актуальні проблеми державного управління*, 1 (77), с. 39–43.

12. Дзюрах, Ю.М., 2019д. Державне регулювання інвестицій у сільському господарстві: зарубіжний досвід та можливості його імплементації в Україні. *Ефективність державного управління*, 1 (58), с. 220–231.

13. Матвійшин, Є.Г. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Результати прогнозування демографічного навантаження на населення працездатного віку в сільській місцевості в областях України. *Демократичне врядування*, 1 (23), с. 40–52. (Особистий внесок автора: проведено порівняння областей України за змінами демографічного навантаження на 1 тис. населення віком 16–59 років, зокрема в сільській місцевості).
14. Галанець, В.В., Дзяний, Р.Б. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Публічне управління розвитком АПК в контексті стратегії сталого розвитку України (архетипний підхід). *Публічне урядування*, 3 (18), с. 128–142. (Особистий внесок автора: проаналізовано особливості публічного управління розвитком АПК в контексті стратегії сталого розвитку України на основі архетипного підходу).
15. Дзюрах, Ю.М. та Парійчук, В.А., 2019. Удосконалення інвестиційної привабливості підприємств при виході на зовнішні ринки. *Формування ринкової економіки в Україні*, 41, с. 164–169. (Особистий внесок автора: досліджено сучасний стан інвестиційної привабливості підприємств на вітчизняному ринку та проведено аналіз джерел залучення інвестицій, їхніх форм, переваг та недоліків).
16. Гончарук, Д. та Дзюрах, Ю., 2018. Державні цільові облігації в системі державної підтримки сільського господарства. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 1 (36), с. 67–74. (Особистий внесок автора: проаналізовано використання цільових облігацій внутрішніх державних позик як основного інструменту для залучення фінансових ресурсів з метою проведення державної підтримки сільськогосподарських виробників).
17. Дзюрах, Ю.М., 2018. Особливості регулювання інвестиційної діяльності в сільськогосподарській сфері на засадах конкурентного аналізу. *Економіка та держава. Серія: державне управління*, 8, с. 38–42.

Публікації у інших виданнях України

18. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Державне регулювання аграрної економіки в контексті залучення інвестицій. *Virtus*, September (36), с. 215–217. (Особистий внесок автора: визначено основні причини щодо значного уповільнення інвестиційної діяльності сільськогосподарських виробників).

Публікації у періодичних виданнях інших держав

19. Dziurakh, Yu., 2020. Conceptual principles of the state regulation of investment

activities of agriculture in Ukraine // *Social Studies: Theory and Practice*, 8 (1), pp. 218-232.

Опубліковані праці апробаційного характеру

20. Дзюрах, Ю.М., 2020. Розвиток агросектору – інвестиція в майбутнє України. В: *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*, Матеріали конференцій МЦНД, Луцьк, 10 Квітень 2020 р. Луцьк, т. 1, с. 34–36.
21. Коблів, Л.Р. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Державне регулювання залучення інвестицій в Україну. В: *Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього*, Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (за міжнародною участю), Дніпро, Україна, 23 Квітень 2019 р. Дніпро: Національна металургійна академія України, с. 258–259. (*Особистий внесок автора: досліджено головні проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну*).
22. Дзюрах, Ю.М., 2019. Необхідність здійснення державного регулювання залучення іноземних інвестицій у сільське господарство України. В: *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності*, Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Львів, 1 Квітень 2019 р. Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», с. 28–29.
23. Дзюрах, Ю.М., 2018. Інноваційна діяльність у сільськогосподарській галузі. В: *Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок*, Тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 17–19 Травень 2018 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 46–47.
24. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні в контексті децентралізації. В: *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи*, Матеріали XVIII Міжнародного наукового конгресу, Харків, 26 Квітень 2018 р. Харків: Видавництво ХарРІ НАДУ «Магістр», с. 411–413. (*Особистий внесок автора: досліджено перспективи розвитку сільських територій в Україні в контексті децентралізації*).

25. Дзюрах, Ю.М., 2018а. Розвиток інвестиційної діяльності у сфері сільського господарства України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення»*. Бережани, Україна, 19–20 Квітень 2018 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. С.142–144.
26. Дзюрах, Ю.М., 2018b. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні. In: *Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives*, Proceedings international scientific-practical conference, Poznan, Poland, April 12–13th, 2018. WSPiA Publishing, pp. 70–73.
27. Dziurakh, Y.M., 2018a. Development of innovation and investment activity in agriculture of Ukraine. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 8-th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 22–24, 2018. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 155–156.
28. Dziurakh, Y.M., 2018b. Increasing the competitiveness of agricultural production in Ukraine. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, London, 30.10.2018–31.10.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 6–8.
29. Дзюрах, Ю.М., 2018а. Роль та необхідність залучення інвестицій у сільське господарство України. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Poznan, 29.09.2018–30.09.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.
30. Дзюрах, Ю.М., 2018b. Кластерний аналіз як інструмент дослідження інвестиційної політики. In: *Science, research, development economy. Management #6*, Zbiór artykułów naukowych recenzowanych, Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Baku 29.06.2018–30.06.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів	21
Вступ	22
Розділ 1. Теоретичні та правові засади державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	31
1.1. Сутність та значення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	31
1.2. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	53
1.3. Нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності в сільському господарстві	74
Висновки до розділу 1	90
Розділ 2. Сучасний стан державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України	94
2.1. Інституційне забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	94
2.2. Економічні інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	110
2.3. Критерії ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	135
Висновки до розділу 2	151
Розділ 3. Напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України	153
3.1. Теоретико-методологічне обґрунтування розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України	153
3.2. Механізми удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві	166
3.3. Публічно-управлінські засоби розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві	182
Висновки до розділу 3	195
ВИСНОВКИ	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	204
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВВП	Валовий внутрішній продукт
ВДВ	Валова додана вартість
ВРУ	Верховна Рада України
ЄС	Європейський Союз
ЗУ	Закон України
КВЕД	Класифікація видів економічної діяльності
КМУ	Кабінет Міністрів України
НБУ	Національний банк України
МВФ	Міжнародний валютний фонд
ПДВ	Податок на додану вартість
ПП	Прямі іноземні інвестиції
СНД	Співдружність незалежних держав
EIF	Європейський інвестиційний фонд
ISMEA	Італійський національний сільськогосподарський фонд

ВСТУП

Актуальність теми. Досвід багатьох розвинених зарубіжних країн свідчить, що аграрний сектор завжди перебуває під пильною увагою органів державного управління та потребує стимулюючих заходів впливу, включаючи дотаційне фінансування, інформаційну підтримку, преференції, застосування пільгових податкових режимів, консультаційних сервісів, тощо. В умовах турбулентності економічного середовища, яка зумовлена впливом ряду чинників геополітичного рівня, зростаючою проблемою дефіциту продуктів харчування, змінами в екології, наслідками пандемії COVID-19, питання державного регулювання інвестиційної діяльності в нові агротехнології та розвиток сільського господарства є актуальними.

Особлива увага до сільськогосподарської проблематики зумовлена тим, що ця сфера є не просто частиною кон'юнктури ринку товарів та послуг, а їй притаманні характеристики історико-культурного значення, вона суттєво впливає на вирішення низки питань інфраструктурного, природно-кліматичного та соціального забезпечення життєдіяльності громад і територій.

Практичне значення дослідження полягає у систематизації впливу чинників геополітичного рівня на інвестиційну діяльність підприємств агросектору. Вітчизняні сільськогосподарські виробники стикаються із викликами, пов'язаними з формуванням нових інституцій, лобіюванням локальних інтересів, які часто не мають достатніх ресурсів та коштів для розвитку агросектору. Вищевикладене зумовлює потребу збалансування процесів інвестиційного розвитку сільського господарства на національному та регіональному рівнях управління, шляхом впровадження smart-спеціалізацій в розрізі регіонів та громад.

Подальший розвиток механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволить нівелювати наведені ризики та забезпечити позитивні зрушення в розвитку інфраструктури сільського господарства.

Важливість теми дослідження також підкреслюється тим, що розвиток системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві у сучасних умовах серйозних глобальних викликів не має належного теоретико-методологічного обґрунтування, що проявляється у відсутності концепції чи стратегії розвитку сільського господарства. Невідкладного вирішення потребують питання, що пов'язані із впровадженням стандартів публічного управління та адміністрування, проведенням реформи децентралізації та надання територіальним громадам повноважень економічного характеру.

Проблематика інвестиційної діяльності була предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців. Вона представлена у працях таких науковців, як: А. Дука, Т. Майорова, А. Пересада, М. Крупка, Н. Навроцька, О. Казак, В. Кузмінський, О. Левандівський, Н. Трусова, В. Шевчук, П. Рогожин.

Загальнотеоретичні та прикладні аспекти державного регулювання інвестиційної діяльності висвітлено такими авторами як: А. Музиченко, А. Дука, М. Крупка, Т. Майорова, А. Пересада, І. Татаренко, О. Папка, Р. Клим, Н. Почерніна, С. Ткач, Р. Качур, А. Косенко, В. Мартиненко.

Конкретну проблематику державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві досліджували Д. Покришка, Д. Дуков, Є. Матвійшин, О. Федорчак, Н. Подольчак, В. Галанець, В. Бойко, І. Кукса, М. Криштанович, П. Петровський, Н. Бондарчук, Я. Бережний, Я. Сидоров, Я. Жаліла та ін.

Проте, аналіз ґрунтовних напрацювань вітчизняних науковців з питань державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві демонструє необхідність більш концентрованого висвітлення цієї теми у форматі науки публічного управління та адміністрування, а також обґрунтування перспективних напрямів вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в розвиток досліджуваної сфери України.

Висвітлення теоретико-методологічних засад та обґрунтування перспективних напрямів трансформування практики державного регулювання

інвестиційної діяльності в сільському господарстві слугуватиме науковою основою вдосконалення вказаного інвестиційного процесу, а імплементація зарубіжного досвіду у сфері організації інвестиційної діяльності сприятиме формуванню позитивного інвестиційного клімату та залученню вітчизняних та іноземних інвестицій у сільське господарство.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Розвиток інноваційних аспектів публічно-приватного партнерства» (номер державної реєстрації № 0118U000345), в якій проаналізовано особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

– систематизувати зарубіжний досвід у сфері здійснення державного регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві та обґрунтувати правомірність його застосування в Україні;

– розкрити особливості інституційного та нормативно-правового забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та визначити можливості його вдосконалення;

– здійснити аналіз основних інструментів економічного механізму та визначити їх значення для удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві;

– обґрунтувати необхідність визначення теоретико-методологічних засад розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві шляхом формування теоретичних (концепція, стратегія) та практичних (механізм, інструмент, засіб) чинників цього розвитку;

– розкрити роль публічно-управлінських засобів розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві;

– продемонструвати ефективність і соціальне значення кластерного підходу до інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти вдосконалення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та виконання зазначених вище завдань у дисертації використано системний і міждисциплінарний підходи, а також низку загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема історичний і логічний методи використано для дослідження економічних процесів та явищ, а також для уточнення змісту трактування поняття «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «державне регулювання». Метод єдності історичного та логічного аналізу став основним способом визначення нормативно-правової основи здійснення державного регулювання та перспектив її модернізації.

Основні механізми розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України досліджено з використанням таких спеціальних методів наукового пізнання, як декомпозиційний та системний аналіз. Класифіковано окремі складові елементи організаційно-інформаційного забезпечення системи державного регулювання інвестиційних процесів, здійснено статистичний аналіз основних показників розвитку інвестиційної інфраструктури в сільському господарстві. Методи економіко-статистичного аналізу, математичного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу було використано для визначення показників результативності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та розкриття основних напрямів і можливостей його удосконалення.

Для обґрунтування можливих напрямів удосконалення державного регулювання процесів інвестиційної діяльності в сільському господарстві

України було використано низку спеціальних методів: структурного аналізу (для визначення основних особливостей зарубіжного досвіду у використанні важелів впливу держави на стимулювання інвестиційного розвитку); математичного моделювання та кореляційно-регресійного аналізу для оцінювання результативності запропонованих моделей взаємодії різних чинників досліджуваного процесу; методи абстрактно-логічного і системно-структурного аналізу, функціонального і кластерного моделювання для розкриття перспективних напрямів впливу держави на інвестиційні процеси в сільському господарстві України.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність та розвиток сільського господарства України, нормативно-правові документи розвинених країн у сфері інвестиційного регулювання, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців за проблематикою дослідження, матеріали всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій та семінарів, а також аналітичні матеріали Державної служби статистики України та статистичні дані зарубіжних країн.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Найбільш вагомими результатами дисертаційного дослідження є такі:

уперше:

– розроблено та запропоновано V-подібну модель активізації інвестиційного регулювання в сільському господарстві, яка створює можливості для використання сучасних інструментів державного регулювання інвестиційними процесами з урахуванням системного підходу, що забезпечує узгодження дій окремих органів державного управління та інтересів інших суб'єктів публічного адміністрування на різних етапах процесу інвестиційної діяльності відповідно до завдань стратегічного розвитку агросектору в цілому та окремих бенефіціарів.

удосконалено:

– підходи до державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, які, на відміну від вже існуючих, передбачають визначення стратегії розвитку та конкретизують основні напрями і засоби удосконалення сучасного стану інвестиційного клімату, що дає змогу, підвищити його ефективність шляхом забезпечення функціонування сукупності інституційних чинників (інформаційно-аналітичний, науково-експертний та консультативний супровід інвестиційної діяльності), дією правового, адміністративного та економічного механізмів вказаної системи, а також впливом низки публічно-управлінських засобів (публічне обговорення і контроль за реалізацією інвестиційних проєктів, залучення громади і органів місцевого самоврядування тощо), що реалізуються на засадах кластерного аналізування.

– механізми імплементації кращого світового досвіду у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, які доповнюють існуючі наукові розробки систематизацією інструментів економічного впливу державного регулювання інвестиційної діяльності, що забезпечить досягнення таких цілей: посилення взаємодії держави та приватного капіталу через призму активізації взаємодії публічно-приватного партнерства; розвиток регіональних інвестиційних програм, що спрямовані на покращення стартових умов для ведення малого бізнесу в сільському господарстві; удосконалення інструментів пільгового оподаткування суб'єктів малого бізнесу в агросфері; активізація експорту для малих та середніх сільськогосподарських підприємств через посилення регуляторного впливу на процеси протидії монополізації ринку.

отримало подальший розвиток:

– трактування адміністративного механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, що, крім системи органів публічної влади, які відповідають за залучення інвестицій, передбачає науково-експертний супровід цього виду діяльності та запровадження програм з підготовки фахівців державної служби з управління інвестиційними проєктами.

Для розвитку такого механізму рекомендовано сформувати єдиний центральний орган із повноваженнями контролю за реалізацією державної стратегії розвитку сільського господарства;

– система оцінювання ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві з використанням низки економічних показників, до яких відносяться: фінансова допомога держави підприємствам агросектору, відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) аграріям при експорті продукції, здійснення державних закупівель продукції у сільськогосподарських виробників, формування державно-приватних фондів інвестиційного розвитку сільського господарства, smart-спеціалізації, та інші;

– визначення публічно-управлінських засобів розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві, їх змісту та обґрунтування необхідності залучення до практичного впровадження інвестиційних проєктів в розрізі smart-спеціалізації, з врахуванням доєднання до європейського сільськогосподарського ринку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні науково обґрунтованих та методичних рекомендацій, які можуть бути використані у діяльності органів публічної влади щодо регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. На основі вивчення вітчизняного та світового досвіду розкрито зміст системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, що включає визначення стратегії розвитку та конкретизує основні напрями і засоби удосконалення сучасного стану інвестиційного клімату. Ефективність цієї системи забезпечується функціонуванням сукупності класичних чинників (інформаційно-аналітичний, науково-експертний та консультативний супровід інвестиційної діяльності), дією правового, адміністративного та економічного механізмів вказаної системи, а також впливом низки публічно-управлінських засобів (публічне обговорення і контроль за реалізацією інвестиційних проєктів, залучення громадськості й органів місцевого самоврядування тощо), що комплексно демонструється при реалізації кластерного підходу.

Обґрунтовано використання низки економічних показників і коефіцієнтів ефективності інструментів економічного впливу на процес інвестування, зокрема загальний коефіцієнт ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві визначено як відношення темпу зростання інвестицій в сільське господарство до темпу зростання видатків бюджету на фінансування державних органів, що регулюють інвестиційні процеси. За цим показником рівень ефективності регулювання інвестицій в Україні у 2017-2019рр. скоротився і склав 0,870-0,897, що свідчить про зниження віддачі ресурсів держави, за рахунок яких здійснювалося фінансування органів державного управління інвестиційними процесами в сільському господарстві. Показники рентабельності інших економічних інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві також свідчать, що вони використані не в повній мірі і мають значний потенціал для розвитку сільського господарства.

Основні положення і рекомендації, що містяться в роботі, схвалені та використовуються у практичній діяльності Дрогобицької районної державної адміністрації (довідка № 02-19/168 від 31.07.2020 р.), Городоцької районної державної адміністрації (довідка № 52-698/0/2-20 від 03.08.2020 р.), Жовтанецькій сільській раді (довідка № 1273 від 07.08.2020 р.), Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-37/6 від 08.09.2020 р.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисциплін «Стратегічне планування», «Економіка в прийнятті публічних рішень» та «Публічно-приватне партнерство» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації розглянуто та схвалено на таких міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (Луцьк, 10 квітня 2020 р.), «Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього» (м. Дніпро, 23 квітня 2019

р.), «Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності» (м. Львів, 1 квітня 2019 р.), «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок» (м. Львів, 17–19 травня 2018 р.), «Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи» (м. Харків, 26 квітня 2018 р.), «Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення», (м. Бережани, 19–20 квітня 2018 р.), «Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives» (Poznan, Poland, April 12–13th, 2018), Litteris et Artibus «8-th International Youth Science Forum» (Lviv, Ukraine, November 22–24, 2018), Science, research, development. Economy. Management (London, USA, 30.10.2018–31.10.2018), Science, research, development. Economy. Management (Poznan, Poland, 29.09.2018–30.09.2018) Science, research, development. Economy. Management #6. (Baku, Azerbaijan, 29.06.2018–30.06.2018), а також на наукових семінарах кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка».

Публікації. За темою дисертації опубліковано 30 наукових праць, серед яких: 7 розділів у колективних монографіях, 1 стаття у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз даних, 9 – у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України, 1 – у інших виданнях України та 1 – у закордонному періодичному виданні інших держав, 11 тез на всеукраїнських та міжнародних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць – 9,72 друк. арк., з них особисто автору належить 6,16 друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, у тому числі основний зміст роботи викладено на 203 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 46 рисунків, 11 додатків, список використаних джерел містить 205 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

1.1. Сутність та значення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Сучасний розвиток економіки України неможливий без розширеного відтворення виробництва, запровадження сучасних наукових технологій. Це повною мірою стосується сільського господарства, від якого безпосередньо залежать підвищення рівня зайнятості на селі, реалізація інфраструктурних проєктів і досягнення високих стандартів життя. Всі ці процеси потребують збільшення обсягів капіталовкладень у сільськогосподарське виробництво, завдяки залученню нових інвестицій. Необхідність прискорення темпів структурної перебудови сільського господарства в умовах обмеженого конкурентного середовища особливо гостро відчувається в останні роки, що зумовлено тривалим мораторієм на ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення.

Перспектива запровадження такого ринку актуалізує низку питань теоретичного плану, зокрема:

- формування нової політики розвитку села та її закономірної складової – інвестиційної політики в сільському господарстві із врахуванням вимог раціонального землекористування;

- визначення стратегічних завдань розвитку сільського господарства, його основних бенефіціарів та їх соціальної відповідальності за соціально-економічний розвиток села;

- подальшого вдосконалення законодавчого та нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності на основі сучасних методів обліку земель, їх власників тощо;

- забезпечення науково-експертного обґрунтування напрямів, засобів і методів реалізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві;
- обґрунтування можливостей впливу держави на джерела, обсяги та умови здійснення інвестиційної діяльності у сільському господарстві, зокрема і обмеження державного регулювання.

У трансформаційних умовах розвитку країни інвестиції є найважливішим засобом забезпечення умов для розвитку ринкової економіки, структурних змін в економіці та покращення показників якості економічної діяльності загалом та сільського господарства зокрема.

Походження терміна «інвестиції» пов'язують із німецьким «investition» чи латинськими «investure», «investio», що перекладається як «одягати, наділяти, обдаровувати, вкладати».

Дж. Кейнс стверджував: «інвестиції – це, з однієї сторони приріст, вартості капітальних благ, а з іншої – вартість виробничого споживання заново створених матеріальних благ і послуг, а інвестування – це потоковий приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності певного періоду, тобто використання тієї частини прибутку, яка не була використана для споживання» (Кейнс, 2007).

Визначення сутності інвестицій в економіці є специфічним для різних країн на основі рівня розвитку, соціокультурних особливостей тощо. У західних країнах під інвестиціями часто розуміють купівлю цінних паперів (акцій, облігацій), тоді як в Україні їх прирівнюють до терміна «капітальні вкладення».

Поняття «інвестування» походить від терміну «інвестиції» – ці терміни суттєво відрізняються у науковій літературі. Використовуючи визначення інвестицій вище, ми пропонуємо охарактеризувати інвестування з погляду процесного підходу: інвестування – це процес сукупності дій та заходів, спрямованих на вкладення капіталу в будь-якій формі та вигляді, власника або уповноваженої особи протягом визначеного періоду часу з метою досягнення поставлених соціально-економічних та/або публічних цілей.

Дещо інший підхід до систематизації трактувань інвестицій демонструють В. Я. Шевчук і П. С. Рогожин, які стверджують, що інвестиції мають фінансове та економічне визначення. За економічним визначенням, інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни в товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал. З фінансового погляду, інвестиції – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарську діяльність із метою отримання доходу (Шевчук, Рогожин, 1997).

Кириченко О. А. та Харченко О. І., досліджуючи сутність інвестицій, дотримуються двох позицій щодо її трактування: фінансової та економічної. З фінансового погляду, інвестиції – це система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання вигод від забезпечення процесу розширеного відтворення. З економічного погляду, інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу (Кириченко, Харченко, 2010).

Науковець Чернуха М. зазначає, що інвестиції як ключовий елемент інвестиційної діяльності є насамперед економічною категорією (Чернуха, 2011).

Таблиця 1.1

Термінологічні визначення інвестицій за різними дослідженими джерелами

№ з/п	Автор, джерело	Визначення інвестицій
1.	Верховна Рада України, 1991d.	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької і інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект.
2.	Бланк, 2001.	інвестиції являють собою вкладення капіталу у всіх його формах в різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення економічного або внутрішньоекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язані з фактором ризику, часу і ліквідності

Продовження табл. 1.1		
3.	Верховна Рада України, 2003а.	стаття 326 Господарського кодексу України визнає інвестиціями у сфері господарювання довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту
4.	Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-УІ, 2010.	господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно
5.	Борщ, 2005.	є не що інше, як вилучення економічних благ із поточного споживання і використання їх як ресурсів для збільшення можливостей створення благ у майбутньому й одночасно як створення запасу
6.	Гораль та Король, 2015.	засіб розміщення капіталу у будь-якій галузі економіки з метою отримання прибутку та досягнення позитивного економічного і соціального ефектів.
7.	Чорній, 2015.	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, з урахуванням наявності певних ризиків, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний, екологічний та інші ефекти
8.	Загородній, Вознюк та Смовженко, 2002.	грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в об'єкти підприємницької діяльності та інші види діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу
9.	Дука, 2007.	економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, а саме: розширення та модернізація виробництва; створення виробничої інфраструктури; створення товарно-матеріальних запасів та резервів; створення соціальної інфраструктури; підготовку та перепідготовку персоналу; науку та наукове обслуговування, тощо
10.	Майорова, Диба та Онишко, 2012.	інвестиціями вважаються витрати, які здійснюються в поточний період для отримання певного результату в майбутньому
11.	Пересада, 2002.	значно ширша економічна категорія, ніж довготермінове капіталовкладення у виробничі активи, оскільки можуть здійснюватися в найрізноманітніших формах (реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній); у кінцевому результаті отримується дохід (прибуток), дивіденди тощо
12.	Якуба, 2013.	вартість всього об'єкта інвестування, або сума витрат понесених від початку інвестиційного проєкту до його ліквідації

Продовження табл. 1.1		
13.	Кольга, 2015.	передбачені законодавством України об'єкти цивільних прав, які не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, за рахунок яких здійснюється придбання нерухомого та рухомого майна, основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів, здійснення спільної діяльності з метою отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту
14.	Бондаренко, 2019.	усі види наявних ресурсів території, зокрема інтелектуальний ресурс, залучення або розміщування яких у будь-який вид господарської чи іншої діяльності має на меті примноження з одночасним досягненням економічного, соціального, екологічного ефекту, враховуючи при цьому фактори ризику та окупності і чинник довіри в тривалому періоді до економічної системи загалом, включаючи всі її інституції.

На основі наданих визначень сутнісних характеристик інвестицій, вважаємо за потрібне запропонувати авторське бачення. Отже, інвестиції – це використання усіх форм фінансових, майнових та немайнових (зокрема людських, інтелектуальних) ресурсів, що необхідні для здійснення господарської діяльності, реалізуються у підприємницьких проєктах і програмах та забезпечують розширене відтворення процесу суспільного виробництва.

М. І. Крупка в монографії «Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України» наводить приклад того, що залежно від об'єкта вкладення інвестиції мають різний характер. Науковець зазначає, що «зокрема те, що є інвестиціями для окремої людини, не буде ними для економіки загалом». Проте відповідно до макроекономічного підходу інвестиції складаються із трьох частин: виробничі інвестиції, або інвестиції в основний капітал, інвестиції в житлове будівництво та інвестиції в запаси, і неодмінно створюють новий капітал (Крупка, 2001).

Отже, розглянувши основні існуючі підходи до визначення інвестицій, можна зробити висновок, що це поняття є доволі багатограним й проявляється як широка економічна категорія. Науковці, які досліджують її, не мають єдиної відповіді на питання, що ж таке «інвестиції», що є цінностями та формами інвестицій, що є об'єктом вкладення і який результат від своєї діяльності має

отримати інвестор. Такі суперечності зумовлені трактуванням поняття «інвестиції» з різних позицій, відповідно до кожної окремої сфери їх дослідження. Тому цю категорію слід розглядати в різних аспектах (фінансовому, економічному, макроекономічному, технічному, виробничому тощо), що дасть можливість зробити акцент на важливості тих чи інших аспектів у певних сферах при формуванні поняття «інвестиції», не звужуючи його сутності. Класифікацію інвестицій наведено у табл. 1.2.

За видами інвестування розрізняють виробничі інвестиції, фінансові інвестиції, інтелектуальні інвестиції, інвестиції в людський капітал.

Виробничі інвестиції – це вкладення у виробничі фонди (основні та оборотні), а саме в матеріальні активи: будинки, споруди, обладнання та інші товарно-матеріальні цінності, а також нематеріальні активи (патенти, ліцензії).

Фінансові інвестиції – це інвестиції, вкладені в цінні папери, а саме: акції, облігації, сертифікати, векселі, державні облігації тощо, валютні та інші фінансові активи, розміщення капіталу в банківських установах.

Інтелектуальні інвестиції – інвестиції, вкладені у наукові дослідження; підготовку, перепідготовку та навчання персоналу; освіту; медицину; охорону здоров'я; на придбання свідоцтв авторського права, патентів на винаходи, корисні моделі, ліцензії, ноу-хау тощо.

Інвестування в людський капітал – це вкладення коштів в освіту, навчання та соціальну сферу (є довгостроковими).

Наступною класифікаційною ознакою є період інвестування. За цією ознакою виділяють короткострокові, середньострокові та довгострокові інвестиції, період інвестування яких понад п'ять років, середньострокові – від одного до п'яти років і короткострокові – до одного року (Пересада, 2002; 2004).

Таблиця 1.2

Класифікація інвестицій*

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види інвестицій
1.	За видами інвестицій	виробничі, фінансові, інтелектуальні, в людський капітал.
2.	За періодом інвестування	короткострокові, середньострокові, довгострокові.
3.	За характером участі інвестора в процесі інвестування	прямі, непрямі (портфельні).
4.	За формою власності	приватні, державні, іноземні, спільні.
5.	За регіональною ознакою	внутрішні, зовнішні.
6.	За рівнем інвестиційного ризику	безризикові, низькоризикові, високоризикові, спекулятивні.
7.	За характером і періодичністю доходу	регулярні, нерегулярні, анuitетні, консервативні, венчурні.
8.	Залежно від вибору інвестиційної стратегії	пасивні, активні.
9.	За періодичністю вкладень	ординарні, неординарні.
10.	За місцем походження інвестицій	національні, іноземні.
11.	За регіональною ознакою	інвестиції у середині країни, інвестиції за кордоном.
12.	За відтворювальною спроможністю	валові, чисті та реновацій.
13.	В залежності від статусу інвестора	індивідуальні, інституціональні.
14.	За цілями інвестування	вимушені, інвестиції з метою збереження позицій на ринку, інвестиції з метою оновлення основних виробничих фондів, інвестиції з метою економії витрат, інвестиції з метою збільшення доходів, «ризикові».
15.	За характером скерованості дії	початкові або нетто-інвестиції, екстенсивні, реінвестиції, бруто-інвестиції, дезінвестиції.
16.	За ступенем сумісності	незалежні, взаємозалежні, взаємовиключні.
17.	За рівнем дохідності	високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні.

*Систематизовано автором на основі джерел: (Бондар, Якимчук та Горчаківська, 2011; Домбровська та Бандер, 2019; Іванова, 2013; Казак, 2014; Караван, 2019; Крилов, 2015; Кухта, 2011; Навроцька, 2012; Новікова та Гайдар, 2017; Нікитенко, 2018; Обушний та Мельник, 2018; Пересада, 2002, 2004, Петренко та Безпалій, 2016; Рудейчук, 2013; Свиноус, 2019; Сириченко, 2015; Тінтулов, 2014; Турленко та Алексєйчук, 2019)

За характером участі інвесторів в інвестиційному процесі інвестиції поділяють на (Пересада, 2002; 2004):

– прями інвестиції передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладення капіталу. Здійснюються інвестуванням безпосередньо в статутний капітал інших компаній. Прямі інвестиції переважно здійснюють досвідчені інвестори, які достатньо поінформовані про об'єкти інвестування та добре знайомі з їх механізмами;

– непрямі (портфельні) інвестиції передбачають вкладення капіталу інвестора, який опосередковується іншими суб'єктами ринку (фізичні та юридичні особи, або їх об'єднання). Не всі інвестори мають достатню кваліфікацію для ефективного вибору та управління інвестиційними властивостями. У цьому випадку вони купують цінні папери, випущені інвестиційними та іншими фінансовими посередниками, дозволяючи їм на власний розсуд вибирати найефективніші активи, керувати ними та розподіляти отриманий дохід серед своїх клієнтів.

За формами власності розрізняють приватні, державні, іноземні та спільні інвестиції.

Для приватних інвестицій характерні інвестиції фізичних та юридичних осіб (недержавні форми власності).

Державні інвестиції – це капітальні вкладення державних компаній, а також кошти державного бюджету на різних рівнях та державні позабюджетні фонди.

Іноземні інвестиції – це інвестиції іноземних громадян, юридичних осіб та держав.

Спільні інвестиції – це вкладення, що здійснюються суб'єктами даної країни та іноземних держав.

За регіональною ознакою можна виділити інвестиції усередині країни і за кордоном.

Внутрішні інвестиції – це інвестиції в об'єкти інвестування, які розташовані у територіальних кордонах країни.

Іноземні інвестиції – це інвестиції в інвестиційні об'єкти поза межами країни (ці інвестиції передбачають також придбання різних фінансових інструментів з інших країн).

За рівнем інвестиційного ризику інвестиції поділяють на безризикові, низькоризикові, середньоризикові, високоризикові, спекулятивні.

Безризикові інвестиції – це інвестиції у такі об'єкти інвестування, які не мають реального ризику втрати капіталу (очікуваний дохід) і практично гарантують передбачуваний обсяг інвестиційного доходу.

Інвестиції з низьким рівнем ризику – це інвестиції, вкладені у низьколіквідні об'єкти, ризик яких значно нижчий від середньоринкового.

Інвестиції середнього рівня ризику – рівень ризику за об'єктами інвестування приблизно відповідає середньоринковому.

Високоризикові інвестиції – рівень ризику перевищує середньоринковий.

Спекулятивні інвестиції – вкладення коштів у найризикованіші інвестиційні проекти чи інструменти, які, як очікується, принесуть найбільший дохід від капіталу.

За періодичністю вкладень інвестиції поділяють на ординарні, якщо інвестиції вкладено одноразово чи протягом кількох послідовних базових періодів, а потім відбувається приплив коштів, та неординарні, коли інвестиційні вкладення чергуються із припливами коштів у будь-якій послідовності (Майорова, 2009).

Залежно від статусу інвестора інвестиції поділяють на індивідуальні (вкладення капіталу фізичною особою) та інституціональні (вкладення капіталу юридичною особою).

Валові інвестиції належать до загальної суми коштів, витрачених на відтворення: нове будівництво, оновлення та розширення, технічна модернізація та обслуговування існуючих систем. Реновації – вкладення капіталу у просте відтворення виробничих засобів. Чистими інвестиціями вважають вкладення у новостворювані об'єкти та оновлення виробничого апарату. Тобто до чистих інвестицій зараховують обсяг капіталу, що

інвестується у розширене відтворення основних засобів і нематеріальних активів. Чисті інвестиції входять до складу валових і менші за них на величину амортизаційних відрахувань, що скеровуються на просте відтворення.

Особливе місце займає класифікація інвестицій з погляду їх спрямування, тобто за цілями інвестування та нормою прибутку. Згідно з цією класифікацією можна виділити такі групи інвестицій:

- 1) вимушені інвестиції;
- 2) інвестиції з метою збереження позицій на ринку;
- 3) інвестиції з метою оновлення основних виробничих засобів;
- 4) інвестиції з метою економії витрат;
- 5) інвестиції з метою збільшення доходів;
- 6) «ризикові» інвестиції.

До першої групи належать інвестиції направлені на підвищення надійності виробництва та безпеки, які мають на меті відповідати вимогам охорони навколишнього природного середовища та привести виробництво у відповідність із існуючими нормативними та законодавчими актами. Метою інвестиційних проєктів другої групи є підтримка завойованих ринків та репутації компанії. До третьої групи належать інвестиції, необхідні для модернізації та розширення виробництва, підвищення технічного рівня тощо. Інвестиційні проєкти четвертої групи спрямовані на зниження всіх видів витрат, зниження цін на товари та збільшення прибутку. П'ята група зосереджується на розширенні діяльності, збільшенні виробничих потужностей та збільшенні доходів. До шостої групи належать інвестиції, що спричиняють значний ризик. До цієї групи належать впровадження нових технологій та виготовлення принципово нових видів продукції.

Зважаючи на характер спрямованості інвестиції поділяють на:

- початкові або нетто-інвестиції – початкові інвестиції, здійснені при започаткуванні проєкту або купівлі бізнесу;
- інвестиції на розширення або екстенсивні інвестиції – метою є розширення виробничих потужностей, підвищення активності на тому самому

технічному рівні (інвестиції у впровадження додаткових сховищ, виробничих площ, основного технологічного обладнання тощо);

– реінвестиції – повторні інвестиції завдяки використанню прибутку, отриманого від первинного вкладення капіталу. Сюди входять інвестиції в заміну зношеного обладнання, впорядкування, зміна асортименту продукції, диверсифікація, навчання, дослідження та розробки, охорона навколишнього середовища, забезпечення виживання компанії в майбутньому тощо;

– бруто-інвестиції, що складаються з нетто-інвестицій та реінвестицій і таким чином являють собою сукупність інвестицій, що здійснюються при заснуванні (придбанні) підприємства та пов'язаних з ним коштів, що вивільнюються;

– дезінвестиції – процес вилучення раніше вкладеного капіталу з інвестиційного обороту без подальшого використання його в інвестиційних цілях.

За ступенем сумісності здійснення інвестиції поділяють на:

– незалежні інвестиції – інвестиції в об'єкти інвестування (інвестиційні проекти, фінансові інструменти), які можуть бути реалізовані як самостійні (незалежні від інших інвестиційних об'єктів і не є взаємовиключними);

– взаємозалежні інвестиції – капітальні вкладення в об'єкти інвестування, порядок здійснення та подальшої експлуатації яких залежить від інших об'єктів інвестування і можуть здійснюватися лише в поєднанні з ними;

– взаємовиключні інвестиції – мають аналогічний характер за метою їх впровадження, характером технологій, номенклатурою продукції та іншими основними параметрами та потребують альтернативних рішень.

За рівнем дохідності виділяють:

– високодохідні інвестиції – вкладення коштів в такі інвестиційні проекти або фінансові інструменти, за якими очікувана чиста прибутковість перевищує середню прибутковість на інвестиційному ринку;

– середньодохідні інвестиції – очікуваний рівень чистої інвестиційної прибутковості та фінансових інструментів цієї групи приблизно відповідає середній доходності на інвестиційному ринку;

– низькодохідні (малодохідні) інвестиції – очікуваний рівень прибутковості інвестицій, як правило, значно нижчий за середню норму прибутковості;

– бездохідні інвестиції – група об'єктів інвестування, вибір і реалізацію яких інвестор не пов'язує з отриманням інвестиційного доходу.

Однією із вагомих якісних характеристик для інвестора є інвестиційна привабливість держави. Музиченко А. С. зазначає, що «інвестиційна привабливість регіонів визначається дією системи чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До об'єктивних можна віднести соціально-економічні особливості інвестиційної привабливості регіонів, основні напрямки структурної трансформації їх економіки. Інвестори надають перевагу промислово розвинутим, з вигідним економічним положенням регіонам. Суб'єктивні чинники безпосередньо пов'язані з характером дій місцевої влади, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій в економіку регіону» (Музиченко, 2000).

За наведеним вище судженням Музиченка А. С., інвестиційна діяльність визначається двома основними характеристиками: інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом. Ці дві категорії є доволі важливими в теорії інвестицій. Ще однією категорією, що потребує дослідження, є «інвестиційна діяльність».

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» (Верховна Рада України, 1991d) «інвестиціями» є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. За розглянутим Законом майновими та інтелектуальними цінностями є:

– кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;

- рухоме та нерухоме майно;
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих, «ноу-хау»;
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Деякі науковці звертають увагу на те, що окремі положення Закону України «Про інвестиційну діяльність» неправильно тлумачать поняття «інвестиції». Зокрема, А. А. Пересада вказує на таке:

– матеріальні інвестиції спрямовуються не тільки на створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, а й на інші форми забезпечення розвитку й підвищення ринкової вартості підприємства, що знаходить відображення у зростанні суми вкладеного капіталу. На цій меті інвестування як основній наголошують західні економісти;

– потребує уточнення об'єкт інвестиційної діяльності, який зазначений у Законі. Якщо метою інвестицій є зростання суми інвестованого капіталу, то такий капітал має вкладатися лише в об'єкти підприємницької діяльності, оскільки спрямування його в об'єкти соціальні, благодійної діяльності, спонсорства до такого зростання не приведе. У цьому випадку прийнятнішим для позначення вкладення коштів є термін «фінансування», а не інвестування (Пересада, 2004).

У науковій літературі існує декілька взаємодоповнюючих визначень інвестиційної діяльності. Так, Т. В. Майорова цю діяльність визначає як «сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій» (Майорова, 2009).

Більш ширшу дефініцію зустрічаємо у І. О. Татаренко, за яким «інвестиційна діяльність – це послідовна, цілеспрямована діяльність, що

полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту» (Татаренко та Поручник, 2000).

Можна констатувати, що інвестиційна діяльність має бути визначена як система цілеспрямованих дій конкретних суб'єктів (інвесторів та інших стейкхолдерів процесу, в тому числі, публічних органів влади), що здійснюють вкладення коштів та/або інших ресурсів з метою отримання доходу або іншого позитивного соціального ефекту.

На думку А. А. Пересади, у вужчому розумінні інвестиційна діяльність може розглядатися як інвестиційний процес. Автор виділяє такі його стадії (етапи) (Пересада, 2004):

- мотивація інвестиційної діяльності;
- прогнозування та програмування інвестицій;
- обґрунтування доцільності інвестицій;
- страхування інвестицій;
- державне регулювання інвестиційного процесу;
- планування інвестицій;
- фінансування інвестиційного процесу;
- проектування та ціноутворення;
- забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами;
- освоєння інвестицій;
- підготовка до виробництва продукції;
- попереднє передавання та приймання в експлуатацію;
- кінцеве передавання об'єкта в експлуатацію.

Інвестиційна діяльність є одним із ключових факторів суспільного розвитку, оскільки охоплює весь відтворювальний процес в економіці. Запорукою сталого економічного розвитку є інтенсивність та ефективність інвестиційної діяльності.

Качур Р. П. так визначає сутність інвестиційної діяльності: «це процес реалізації інвестицій, тобто вкладення матеріальних, фінансових ресурсів та інтелектуальних цінностей в об'єкти економіки і соціальної сфери». Інвестиційна діяльність характеризує інвестиційний процес у реальному виразі з акцентом на організаційній основі його реалізації та управління цим процесом. На основі аналізу підходів вчених-економістів до визначення поняття інвестиційної діяльності можна виділити основні особливості трактування інвестиційної діяльності: як можна вкласти наявні ресурси для отримання прибутку чи соціального впливу; як низку заходів, спрямованих на перетворення заощаджень в інвестиції; як процес пошуку інвестиційних ресурсів, вибору ефективних інвестиційних об'єктів; як важливу частину міжнародного руху капіталу тощо» (Качур, 2015).

Необхідно зазначити, що інвестиційна діяльність значною мірою залежить від форми впливу на об'єкти інвестування та визначених цілей його здійснення. Форми інвестиційної діяльності залежно від об'єктів інвестування наведено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Форми інвестиційної діяльності

Форми інвестиційної діяльності	Характеристика
Інноваційна діяльність	цей вид інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації досягнень науково-технічного прогресу у виробничій та соціальній сферах (випуск нових видів техніки, розроблення та впровадження нових ресурсоощадних технологій);
Капітальне будівництво	інвестиційна діяльність, спрямована на створення нових основних фондів та відтворення існуючих;
Лізинг	довгострокова оренда обладнання, машин, споруд промислового призначення (з посданням елементів відносин купівлі-продажу, довіреності, позики) як особливої форми інвестування у майно, машини та обладнання, що дає змогу підприємцю отримувати необхідне обладнання, машини без капітальних витрат на їхнє придбання;
Корпоративна форма інвестування	інвестування в акції компаній у формі акціонерних товариств та у затверджені фонди (майно) інших господарських організацій.

**Систематизовано автором на основі джерел: (Грицаєнко та Грицаєнко, 2017; Кравців, Мельник та Антонов, 2011; Колеватова, 2018; Кулініч та Мричко, 2013; Кулиняк, 2009; Кулиняк та Дзюрах, 2019; Швець та Бурдило, 2017)*

Інвестиційна діяльність є складною за змістом і містить низку різних заходів, які називаються інвестиційним циклом. Під цим терміном слід розуміти низку заходів від часу прийняття інвестиційного рішення до завершальної фази окупності вкладень та досягнення наміченого результату – прибутку чи соціального ефекту.

Інвестиційний цикл складається з таких основних етапів:

- передінвестиційна фаза – передбачає прийняття рішень щодо інвестування, визначення джерел інвестицій, затвердження та перегляд інвестиційного проєкту;

- фаза інвестицій – вкладення коштів в інвестиційний об'єкт та здійснення необхідних практичних кроків (наприклад, побудова об'єкта);

- експлуатаційна фаза – відшкодування витрат, прибутку або досягнення інвестором певного соціального ефекту (відбувається в результаті експлуатації об'єкта інвестування).

Марцин В. С. вважає: «Оскільки інвестиційна діяльність в широкому розумінні – це послідовна сукупність дій її суб'єктів (інвесторів і учасників) щодо здійснення інвестицій з метою досягнення стратегічних цілей, у вужчому тлумаченні цього поняття застосовують термін «інвестиційний процес», що можна розцінювати як часткове підтвердження наведеної вище думки. (Марцин, 2011).

На основі проведеного дослідження можемо дійти висновку, що інвестиційна діяльність – це сукупність усіх процесів, що супроводжують підготовку до здійснення або залучення інвестицій, їх безпосередню реалізацію відносно всієї сукупності інвестованих ресурсів в усі об'єкти та в різних сферах, а також моніторинг та контроль якості отриманих результатів з боку стейкхолдерів та громадськості, в тому числі, через органи публічної влади.

Інвестиційна діяльність аграрних формувань характеризується особливими, притаманним тільки їм ознаками, що відмежовують її від інвестиційної діяльності в інших сферах національної економіки. За словами

П. С. Грущинського, з правової точки зору такі особливості проявляються в наступному: а) агроінвестиційна діяльність передбачає участь в якості виконавця сільськогосподарського товаровиробника; б) агроінвестиційна діяльність виражається в певній правовій формі (формування статутних капіталів (фондів) суб'єктів підприємництва у сфері сільського господарства, укладенні агроінвестиційного договору, спільній діяльності); в) агроінвестиційна діяльність здійснюється з урахуванням сезонних та природно-кліматичних умов; г) агроінвестиційна діяльність забезпечує розвиток сільськогосподарського виробництва (Грущинський, 2010).

Низька привабливість сільського господарства для потенційних інвесторів визначається складним фінансовим становищем переважної більшості безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції, звуженістю або відсутністю взагалі предмета застави, якими нині є лише основні фонди з їх низькою ліквідністю внаслідок високого ступеня морального та фізичного зносу.

Кожне джерело фінансування має свої особливості, переваги та недоліки. Внутрішні джерела фінансування, як правило, характеризуються їх легкістю, доступністю та здатністю швидко мобілізуватися. Вони дають змогу підтримувати форму власності та управління бізнесом. Однак внутрішні джерела інвестицій призводять до значних обмежень у збиранні коштів. Слід також зазначити, що вилучення власних активів із господарської діяльності може негативно вплинути на ситуацію із заробітком. Натомість із залученням коштів сторонніх організацій акумулюються значні обсяги інвестицій без суттєвих втрат для операційної діяльності. Зовнішні інвестиції обов'язково підлягають незалежному контролю. Їх недоліками є складність та тривалість процедури залучення коштів, необхідність забезпечення гарантій платоспроможності та фінансової стабільності. Крім того, борг збільшує ризик банкрутства, а виплати за позиковими коштами призводять до зниження прибутку. Зовнішні позики можуть призвести до втрати майна та управління підприємством.

У процесі реформ у сільському господарстві розвинулися особливі фінансові інструменти залучення коштів, які можна використати як інвестиції, насамперед це заставні закупівлі та компенсація відсотків за кредитами. Відшкодування відсоткової ставки за кредити, надані комерційними банками, передбачає підтримку інвестиційних ініціатив підприємств, що придбали основні засоби, модернізували їх, збільшили виробничі потужності тощо. І хоча цей інструмент сам по собі не є прямим проявом інвестиційної діяльності, він збільшує вигоду господарств завдяки зменшенню вартості кредиту.

Заставні закупівлі продовольства – це гарантована державою купівля продукції у сільськогосподарських товаровиробників за заставними цінами із збереженням за ними на встановлений у договорі строк права витребувати заставлену продукцію.

На основі розглянутих загальних характеристик інвестиційної діяльності, її різноманітних ознак, існуючих видів і форм здійснення можна сформулювати табл.1.4 особливостей інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Можна констатувати, що зважаючи на сучасний стан сільського господарства, актуальною залишається проблема активізації інвестиційної діяльності. Це, своєю чергою, покращить стан матеріально-технічного забезпечення, посприє росту виробничого потенціалу і ступеня його використання, дасть змогу отримати соціальний ефект в сільській місцевості. Сутність інвестицій, їх трактування в науковій літературі та практичний досвід інвестування свідчать про значний потенціал цього економічного інструменту в процесах інтенсифікації виробництва, підвищення ефективності господарювання та реалізації соціально-економічних проєктів.

Ще одним важливим аспектом у контексті нашого дослідження є термінологічне визначення змісту понять «державне управління» та «державне регулювання». У науковій літературі існує декілька трактувань цих понять: від ототожнення їх змісту до повного взаємовиключення.

Таблиця 1.4

Особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Критерії визначення	Конкретні характеристики
1. За джерелами надходження (та відповідною формою власності)	– кошти приватних (фізичних і юридичних) осіб; – фінансування з боку комунальних (муніципальних) господарств; – інвестування з іноземних джерел; – спільні інвестиції громадян та юридичних осіб України та іноземних держав.
2. За об'єктами інвестування сільського господарства	– інвестиції в купівлю та оренду землі; – у техніку та технології; – акції компаній (корпоративні права); – дострокова оренда обладнання та машин (лізинг).
3. За рівнем інвестиційного ризику	– високоризикові; – середньоризикові; – низькоризикові; – безризикові.
4. За рівнем дохідності	– високодохідні; – середньодохідні; – низькодохідні.
5. За рівнем соціальної відповідальності	– соціально відподальні (оскільки інвестиції в сільське господарство з необхідністю доповнюються інвестуванням соціальної інфраструктури села); – відсутність соціальної відповідальності.

**Систематизовано автором на основі джерел: (Боровік, 2018b; Боровік та Танклевська, 2019; Голян та Лучечко, 2019; Кацан, 2018; Корецька та Олійник, 2018; Кузьменко, 2016; Лаврук, Будняк, 2020; Лупенко та Захарчук, 2018; Лучечко, 2019; Мордань та Гуца, 2017; Тонюк та ін. 2020; Чорна, 2017)*

Так, автори відомого навчального посібника «Державне регулювання економіки» визначають його як управлінську діяльність, тобто комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управлінських цілей...» (Барінов, Скорик, 2012).

Водночас у публікаціях із публічного управління існує традиція вживання поняття «регулювання» у частковому порівнянні із «управлінням» значені, розглядаючи перше поняття як різновид другого. Такий підхід існує і щодо економічних процесів, частиною яких є інвестиційна діяльність. За робочу дефініцію може слугувати формулювання, за яким «державне регулювання – це

вид діяльності держави, який полягає у впорядкуванні діяльності учасників суспільних відносин з метою забезпечення їх відповідності вимогам закону та досягнення бажаного балансу публічних і приватних інтересів» (Ткач, 2012).

Відповідно до наданого визначення, специфічними ознаками державного регулювання є такі:

– збереження приватних інтересів учасників суспільних процесів, а не повне їх підпорядкування публічним інтересам;

– як і державне управління, державне регулювання ґрунтується на дотриманні норм законодавства, але на відміну від управління, допускає більші незалежність і свободу. Якраз тому управління поширюється на органи державної влади, регламентуючи організацію їх діяльності;

– державне управління поширюється в межах здійснення бюджетного забезпечення, а існування приватних фінансів реалізує відносну самостійність сфери підприємництва;

– державне управління передбачає прямий вплив, а регулювання – нормативне встановлення порядку діяльності і контроль за його дотриманням.

Таке підпорядковане значення регулювання щодо управління завершується визнанням його «однією із функцій державного управління економікою поряд з такими функціями, як планування, організація, координація та ін.» (Чистов, Никифоров та Куценко, 2004, с. 45).

На основі виокремлених відмінностей можна стверджувати, що вплив органів державної влади на інвестиційну діяльність цілком закономірно може бути визначений поняттям «регулювання», оскільки вкладення інвестицій здійснюється відносно самостійними суб'єктами, що реалізують своє приватне право на підприємницьку ініціативу.

Отже, політика державного регулювання інвестиційної діяльності передбачає вирішення таких завдань:

– динамічний і стійкий розвиток національної економіки;

– розширення виробництв, що забезпечують випуск продукції на експорт та імпортозамінної продукції;

- забезпечення випуску якісної і конкурентоспроможної продукції та товарів і надання послуг;
- запровадження енергоощадних технологій;
- забезпечення охорони навколишнього середовища (Чистов, Никифоров та Куценко, 2004, с. 50).

Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві включає управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

Управління державними інвестиціями здійснюють центральні й місцеві органи публічної влади, що передбачає планування, визначення умов та здійснення конкретних заходів щодо інвестування бюджетних та позабюджетних ресурсів. Умови інвестиційної діяльності регулюють за допомогою:

- надання фінансової підтримки у вигляді грантів, субсидій та кредитів для розвитку окремих регіонів, галузей та виробництв;
- державних норм та стандартів;
- заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення та приватизації майна;
- визначення умов використання земель, водних та інших природних ресурсів;
- цінової політики;
- проведення державного аудиту інвестиційних програм та проєктів.

Можна погодитися з думкою про те, що, «державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має базуватися на таких спеціальних принципах, які є основоположними у цій сфері, а саме: взаємна відповідальність між інвесторами та державою; принцип поваги до основних прав і свобод інвесторів; юридична відповідальність інвесторів за порушення вимог законодавства України або міжнародних договорів; послідовна децентралізація інвестиційного процесу та розширення змішаного

фінансування інвестиційних проєктів; зосередження інвестицій на забезпеченні розвитку сировинної промисловості, підвищення продуктивності та технологічного вдосконалення виробництва; ресурсний баланс бізнес-планів інвестиційних та інноваційних проєктів; надання державної підтримки реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів; прозорість та ефективність механізму надання урядової підтримки для реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів; інвестиційна безпека та інноваційні проєкти для довкілля, життя та здоров'я людей» (Чистов, Никифоров та Куценко, 2004, с. 45).

Усі методи державного регулювання інвестиційної діяльності шляхом цілеспрямованого впливу повинні бути узгоджені із нормативно-правовим полем функціонування галузі економіки та враховувати існуючі компетенції рівнів регулювання. Державні та регіональні методи регулювання інвестиційної діяльності за допомогою форм впливу повинні бути поділені на прямі, безпосередньо регульовальні та непрямі методи, що стосуються функціональних умов економічних секторів та суттєво впливають на інвестиційні процеси.

Можна констатувати, що державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві являє собою опосередкований вплив держави на соціально-економічні процеси через закони і нормативні акти, реалізується шляхом підтримки певного цінового, кредитного і податкового інструментів, квотування експорту та імпорту, стимулювання ініціативи самих об'єктів управління тощо. Отже, розвиток сільського господарства забезпечується спільною діяльністю всіх учасників цього процесу: працівників агрсектору, внесками інвесторів та здійсненням регульовальної функції органів державного управління.

1.2. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Для удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві необхідно звернутися до зарубіжного досвіду, який існує у формі конкретних практик впливу на інвестиційний процес і має доволі різноманітне спрямування в різних країнах світу. Це пояснюється передусім специфікою розвитку економік у різних регіонах та факторів, що впливають на них. У багатьох країнах державне регулювання створює нормативно-правові та соціально-економічні передумови для активізації інвестиційних процесів та посилення інвестиційного потенціалу регіонів.

Політика державного регулювання інвестиційного розвитку сільського господарства в різних регіонах та країнах світу є мультиформатною, що враховує можливості використання різних засобів фінансового та нефінансового стимулювання сільськогосподарських виробників. Сучасні тенденції у розробленні та імплементації програм інвестиційного сприяння значно залежать від тенденцій розвитку світових ринків продовольства та агросировини, міжнародного ринку капіталу, праці, енергоресурсів і технологій. При цьому першочергову роль відіграють процеси державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві для покращення економічної кон'юнктури економічного розвитку багатьох країн.

Важливо визначити специфіку використання різних інструментів регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. З цією метою було б доцільно проаналізувати пріоритетні заходи державного регулювання інвестиційної діяльності, які здійснюються у різних країнах світу з боку урядів та міжнародних організацій задля вирішення питань залучення інвестиційних ресурсів у розвиток сільського господарства (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Пріоритетні заходи державного регулювання інвестиційної діяльності в
сільському господарстві різних країн світу

Категорія країн світу	Пріоритетні заходи державного регулювання інвестиційної діяльності
Розвинені країни, за винятком азіатських країн (США, Канада, Великобританія, ФРН, Франція, Нідерланди, Австралія)	<ul style="list-style-type: none"> – формування інституцій, які надають консультативну підтримку інвесторам; – встановлення податкових пільг; – державні програми фінансової підтримки фермерства; – розвиток публічно-приватного партнерства в інвестиційній сфері.
Розвинені країни Азії (Китай, Японія)	<ul style="list-style-type: none"> – режим пільгового оподаткування; – пільгове державне кредитування (з державних банків регіонального розвитку); – засоби митного регулювання щодо продукції сільського господарства (протекціоністські заходи); – інвестиційне консультування.
Нові індустріальні країни (Сингапур, Таїланд, Південна Корея, Малайзія, ОАЕ, Саудівська Аравія, Бахрейн, Катар та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – створення центрів міжнародних інвестиційних програм для залучення фінансування в агросектор на території своїх країн; – заходи стимулювання розвитку малого підприємства в сільськогосподарській сфері; – пільгове кредитування для впровадження довгострокових програм розвитку сільськогосподарських територій (агрокластерів).
Країни, що розвиваються (Аргентина, Бразилія, Єгипет, Мексика, країни СНД, Східної Європи)	<ul style="list-style-type: none"> – пільгове оподаткування для фермерських господарств; – кредитування малого бізнесу в агросекторі; – митні пільги при експорті сільськогосподарської сировини; – впровадження державних програм комплексного розвитку сільськогосподарських територій; – державні закупівлі.

Джерело: побудовано автором за даними (Gale and Gooch, 2018; World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019; Luo, L., 2017; Supporting responsible investments in agriculture and food systems, 2019; Agricultural investment funds for developing countries, 2019; Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018; Левандівський, 2019a; Левандівський, 2019b; Михайлов, 2017; Прокопчук та Горбачова, 2018; Щербакова та Судук, 2013)

Наведені у табл. 1.5 заходи не є винятковими, проте вони найбільшою мірою описують специфіку інвестиційної політики кожної групи країни в сільськогосподарській сфері. Високорозвинені країни здебільшого прагнуть використовувати ліберальніші заходи інвестиційної політики, що дає змогу обмежити рівень втручання держави та підвищити значимість приватного

капіталу. Такий підхід є класичним з позиції ринкової економіки та повною мірою відповідає принципам формування економічних систем у країнах із ліберальними моделями державного регулювання. Досить специфічною є модель азійської економіки, що визначає певні особливості інвестиційної політики в сільському господарстві цих країн. Уряди цих країн доволі активно використовують фіскальні важелі для перерозподілу та акумулювання інвестиційних ресурсів, що в результаті дає цим країнам змогу фінансувати низку інвестиційних програм із державного або місцевого бюджетів.

Як свідчать результати вивчення звітів міжнародних організацій, що здійснюють моніторинг інвестиційних процесів в сільському господарстві світу (World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019; Supporting responsible investments in agriculture and food systems, 2019; Agricultural investment funds for developing countries, 2019; Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018), система державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві має такі ознаки (рис. 1.1).

Сучасні процеси формування механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відбуваються в колі глобалізаційних тенденцій та поглиблення міжнародного руху капіталу, трансферу технологій, зміни регуляторних політик відповідно до принципів демократії тощо. На основі наведених тенденцій розробляють регіональні програми інвестиційного розвитку в різних сферах, зокрема і сільськогосподарській.

Найбільшою такою програмою, яка функціонує на глобальному рівні, є FAO Umbrella Programme (FAOUP), яка поєднує усі ключові ознаки сучасного механізму регулювання інвестиційної діяльності (рис. 1.1), включаючи наявність ряду державних регуляторів. Програма FAOUP є наднаціональною, і деякі країни Азії, Африки, Північної та Південної Америки, Європи вже імплементували низку її положень у регуляторні акти національного рівня. Специфікою FAOUP є її рекомендаційний характер для урядів країн, що виявили бажання співпрацювати в рамках цієї програми.

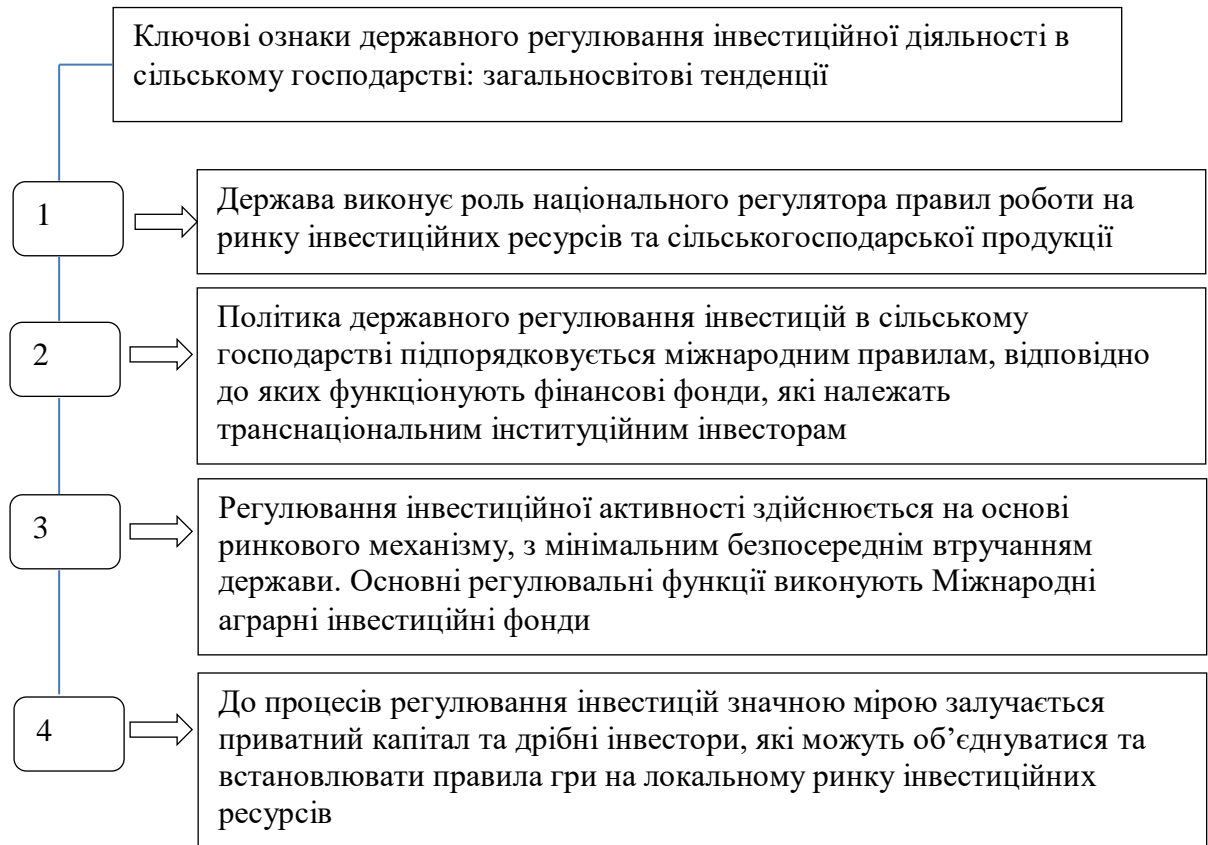

Рис. 1.1. Характеристика ключових ознак державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві: загальносвітові тенденції

Джерело: побудовано автором на основі (Agricultural investment funds for developing countries, 2019; Birthal, P. S., Singh and Kumar, 2011; Zoitovich, 2020; Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018; Guoqiang Xiong, Yang Chai, Yue Cao and Xian Wang, 2019; World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019; Supporting responsible investments in agriculture and food systems, 2019)

Розвиток FAOUP відбувається на основі координації дій урядів різних країн у межах стратегії продовольчої політики та безпеки, яка формується в кожному регіоні окремо. Формують міждержавні механізми управління інвестиційними процесами, з одного боку, на підставі залучення активів інституційних інвесторів, а з іншого – враховують досвід та результати експертизи FAO.

Отже, можна констатувати, що в рамках світової практики еволюції механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві сформувалась певна система інституційно-організаційного та фінансового забезпечення, яка може бути представлена у поєднанні двох рівнів:

наднаціонального та національного. Уряди країн та окремі державні діячі, які працюють у відповідних секторах сільського господарства, відіграють ключову роль у втіленні положень FAOUP, а також інших локальних регіональних програм у життя. Ця роль зумовлена поглибленням регуляторних та стимулювальних заходів для досягнення інвестиційних переваг та сприяння національній продовольчій безпеці. Система наднаціонального регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві представлена не лише міжнародною організацією FAO, але і міжнародними фінансовими інститутами, якими є аграрні інвестиційні фонди. Характеристику деяких найбільших аграрних інвестиційних фондів наведено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Характеристика деяких найбільших міжнародних аграрних інвестиційних фондів (організацій)

Назва міжнародного аграрного інвестиційного фонду (організації)	Коротка характеристика діяльності
Small Enterprise Assistance Funds (SEAF)	міжнародна фінансова корпорація, яка спеціалізується на управлінні інвестиційними активами на ринку агросировини та суміжних ринках. Сьогодні корпорація консолідує в собі 21 інвестиційний фонд.
Commonwealth Development Corporation Group	фонд фінансується урядом Великобританії та має на меті розміщення інвестиційних інструментів у приватних фондах, які здійснюють свою діяльність у країнах Африки та Латинської Америки, консулює потенційних інвесторів для розміщення інвестиційних активів, а також надає послуги з довірчого управління активами.
Burlington Capital Group	акціонерна компанія, що функціонує на ринку Північної Америки та має на меті координацію роботи приватних та публічних інвестиційних фондів у цьому регіоні. До групи учасників також входять неприбуткові організації.
Rabobank Group	лідер у сфері агроінвестування з охопленням сфери банківського кредитування, інвестиційного консулювання, управління активами та фондування. Інвестиційна стратегія ґрунтується на диференціації фондів фінансової підтримки за напрямками програм розвитку сільського господарства.
Incofin Investment Management	поєднує 5 інвестиційних фондів, кожен з яких володіє специфічним організаційним та фінансовим профілем. Має на сьогодні відділення у 26 країнах та спеціалізується в переважній частині своєї діяльності на кредитуванні інвестиційних програм в агросекторі.

Джерело: побудовано автором на основі (Agricultural investment funds for developing countries, 2019; Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018)

Головними стейкхолдерами у формуванні механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є органи публічної влади, міжнародні та національні організації й інститути, виробники.

Оскільки міжнародні аграрні інвестиційні фонди є центральними ланками наднаціонального механізму інвестиційного регулювання в агросфері, то варто розглянути основні тенденції їх діяльності та розвитку. Загальну динаміку кількості найбільших аграрних інвестиційних фондів у розрізі регіонів світу та галузей їх спеціалізації наведено у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Кількість аграрних інвестиційних фондів у розрізі регіонів світу та галузей їх спеціалізації (2018–2019рр.)

Галузі	Регіони							
	Північна Америка	Південна Америка	ЄС	Океанія	Східна Європа	Африка	Азія	Разом
Сільсько-господарська сировина	42	22	17	3	3	1	1	89
Харчова промисловість	4	6	-	2	-	1	1	14
Органічне виробництво	3	12	-	11	-	1	1	28
Інше	8	1	-	2	-	-	3	14
Разом	57	41	17	18	3	3	6	145

Джерело: розраховано автором за даними (Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018).

Як свідчать дані табл.1.7, загалом на сьогодні у світі налічується близько 145 міжнародних аграрних інвестиційних фондів, які забезпечують комплексну підтримку інвестиційних процесів у регіонах своєї локації та ефективну взаємодію з органами державної влади задля формування оптимальних важелів регулювання інвестиційної сфери.

Агросектор нарощує рівень своєї інвестиційної привабливості для діяльності міжнародних аграрних інвестиційних фондів, а також стає одним з головних предметів державного регулювання в економіках країн, що розвиваються. Головним фактором, який сприяє такій ситуації, є довгострокові

тренди у зростанні світових цін на продовольство. Також на ринку продовольчої сировини спостерігається значний дисбаланс між попитом та пропозицією, що загалом формує позитивні очікування інвесторів від зростання прибутків на вкладений у аграрну галузь капітал. Фахівці ФАО також виділяють й інші фактори, що сприяють зростанню важливості інвестиційної політики держав відносно регулювання активності інвесторів в агросекторі (Agricultural investment funds for developing countries, 2019):

- постійне зростання попиту на продовольство у зв'язку з постійним розширенням чисельності населення Землі;
- зростання купівельної спроможності населення у країнах, що розвиваються, яке призводить до підвищення попиту на продукцію сільського господарства;
- циклічність економічного розвитку та періодичність світових фінансових криз, що робить вкладення інвестицій в агросектор одними з найпривабливіших з позиції збереження та примноження капіталу;
- обмеженість базових ресурсів (вода та земля) посилюють тренд зростання світових цін на продукти харчування, що робить доволі привабливими інноваційні проекти з розвитку альтернативних технологій ведення сільського господарства;
- не останню роль відіграє фактор глобального потепління, що посилює дисбаланс в попиті та пропозиції на ринку продовольства та штовхає ціни до зростання.

Структурно найбільша частка аграрних інвестиційних фондів сконцентрована у країнах Північної та Південної Америки (рис. 1.2).

Як свідчать дані рис. 1.2, у Північній Америці сконцентровано 39% від загальної кількості аграрних інвестиційних фондів, у Південній Америці – 28%. Доволі низькою є частка країн Азії – 4 %. Це зумовлено тим, що країни Азії в основному є реципієнтами іноземних інвестицій у сільське господарство, внаслідок чого управління інвестиційним портфелем та координацію інвестиційної політики в сфері приватного капіталу здійснюють з-за кордону.

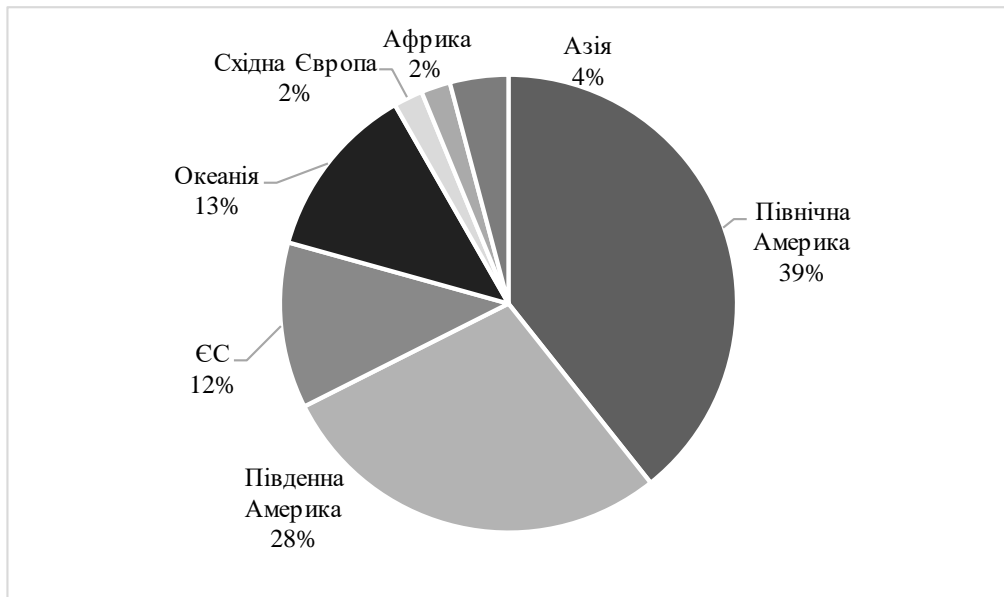

Рис. 1.2. Географічна структура концентрації міжнародних аграрних інвестиційних фондів, % (2018–2019 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними (*Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018*)

Водночас, наприклад, китайські інвестори є інституційними учасниками європейських та американських аграрних інвестиційних фондів.

Галузеву спеціалізацію у діяльності аграрних інвестиційних фондів наведено на рис. 1.3.

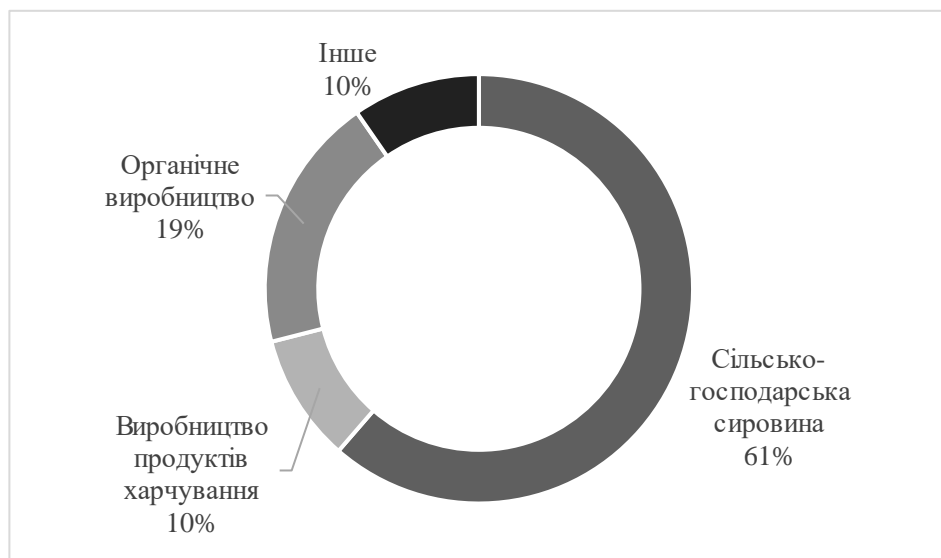

Рис. 1.3. Структура галузевої спеціалізації у діяльності міжнародних аграрних інвестиційних фондів, % (2018–2019 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними (*Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018*).

Як свідчать статистичні дані, лівова частка проєктів у кредитуванні інвестиційних програм спрямована на підтримку виробників сільськогосподарської продукції – 61%. Також варто зазначити, що розвиток програм фінансової допомоги для проєктів з органічного виробництва є достатньо значним – 19%, та переважає рівень підтримки програм зі стандартного виробництва продуктів харчування і переробки сільськогосподарської сировини.

Доцільно розглянути загальносвітові тенденції у використанні засобів стимулювання інвестування в агросекторі в межах проведення державної інвестиційної політики урядами розвинених країн (рис. 1.4).

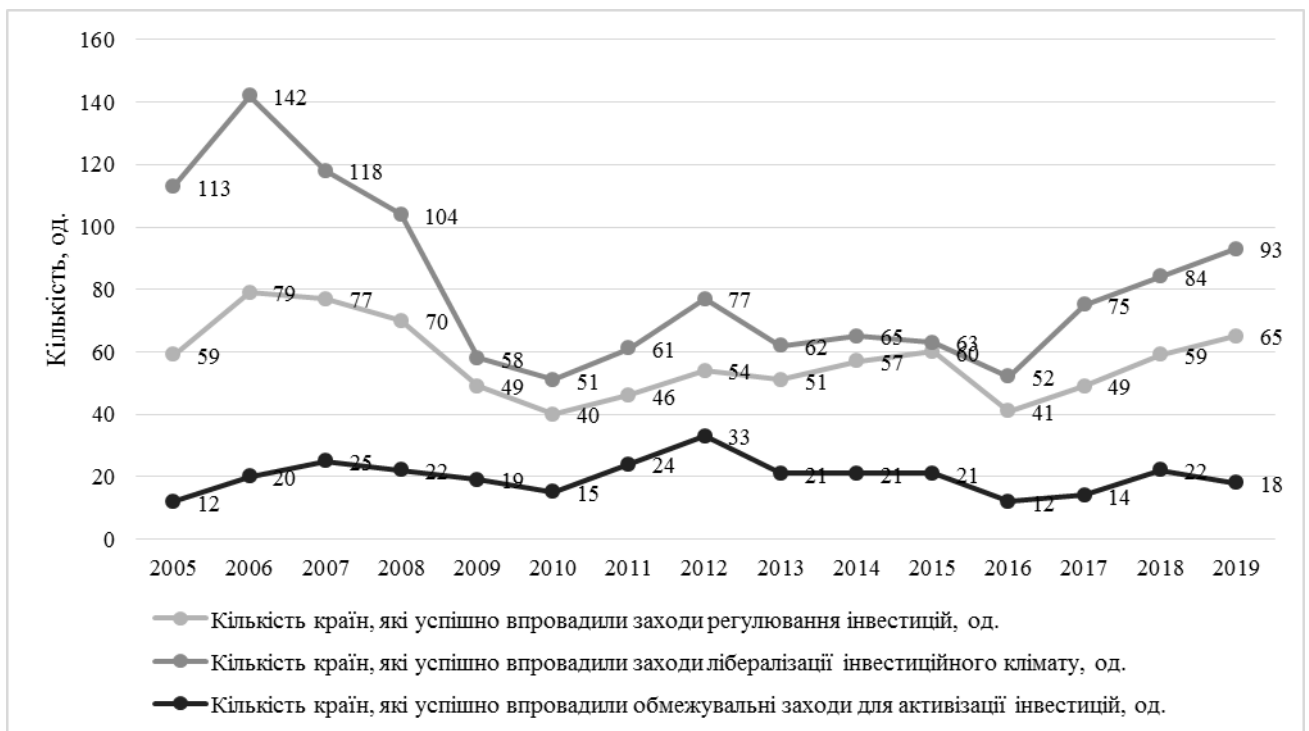

Рис. 1.4. Показники успішності імплементації регуляторних заходів при проведенні інвестиційної політики в розвинених країнах світу, у 2005–2019 рр., од.
Джерело: побудовано автором за даними (World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019)

Як свідчать дані рис. 1.4, на початку 2000-х років можна було спостерігати певний сплеск регуляторних заходів у інвестиційній сфері розвинених країн, що було спрямовано на певну активізацію розвитку зелених технологій, генної інженерії та впровадження нових технологій отримання сільськогосподарської продукції. У період 2004–2014 рр. можна було

спостерігати певне скорочення заходів щодо лібералізації інвестиційної сфери. Водночас цей період позначився певним зростанням використання обмежувальних заходів (World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019)

Вказані у статистичних даних тренди можна пояснити певною залежністю між розвитком міжнародної торгівлі агросировиною, макроекономічною ситуацією та рівнем державного впливу на інвестиції в агросектор. Річ у тім, що у 2005–2008 рр. у світовій економіці, зокрема в економіках розвинених країн, з'явилися певні деструктивні тенденції, що сприяли посиленню впливу кризових чинників, що і надалі вилилося у черговий виток глобальної економічної кризи. Наведені явища вплинули на концентрацію урядів багатьох країн на вирішенні поточних проблем, що відтіснило на другий план питання інвестиційного розвитку.

Розподіл країн за інтенсивністю (умовний показник, визначений за шкалою, яку запропоновано у World Investment Report) державного регулювання інвестиційної діяльності в агросекторі наведено на рис.1.5.

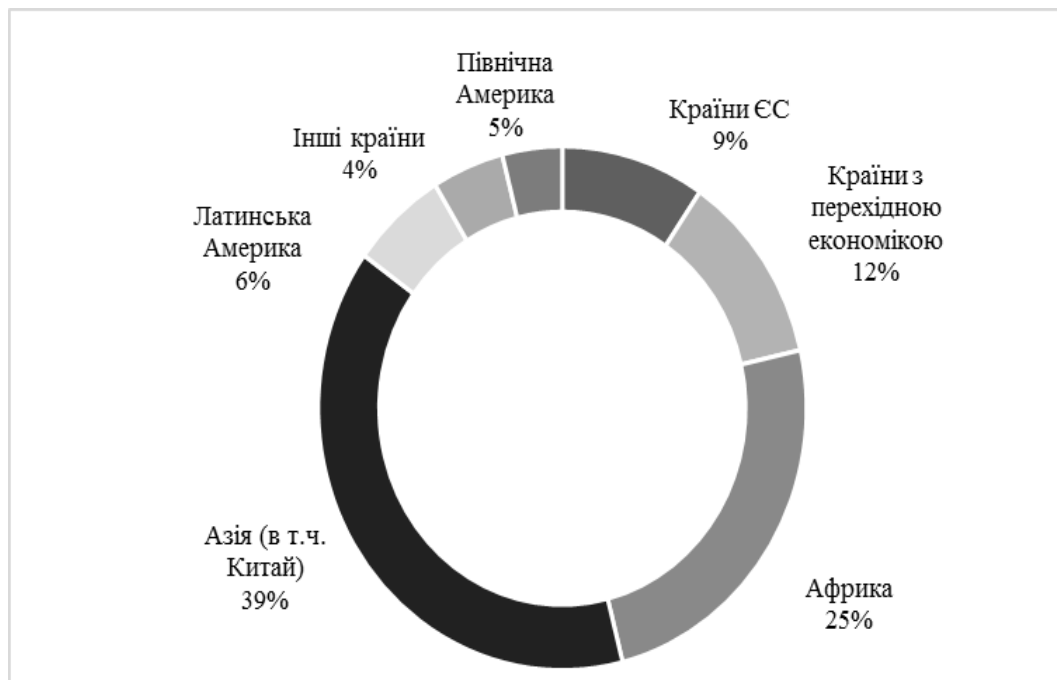

Рис. 1.5. Характеристика розподілу країн за інтенсивністю державного регулювання інвестиційної діяльності в агросекторі(2019 р.), %

Джерело: побудовано автором за даними (World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019)

Певне посилення впливу держав на інвестиційні процеси в агросфері спостерігається у 2016–2019 рр., зростає кількість країн, які успішно впровадили заходи з інвестиційної лібералізації. Найбільша частка у заходах з державного регулювання інвестиційної діяльності у сільське господарство належить країнам Азії. Ринки цих країн є швидкозростаючими та потребують великої кількості продовольства. Не останню роль у цьому процесі відіграє Китай, який сьогодні є не лише одним із найбільших донорів інвестицій у сільське господарство багатьох країн, а й одним із найбільших ініціаторів створення та розвитку інвестиційних платформ для проведення наукових досліджень та розробок у зеленій інженерії (Gale and Gooch, 2018). Таку політику також підтримують уряди Японії, Південної Кореї, ОАЕ.

Враховуючи вищевикладене, можна сформувати узагальнену модель інституційної структури державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на наднаціональному та національному рівнях, яка сформувалась у загальносвітовій практиці (рис. 1.6).

Міжнародні інвестиційні фонди і міжнародні організації з регулювання руху капіталу та розміщення інвестиційних ресурсів в агросекторі (наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, Міжнародний інвестиційний банк) розробляють та координують процеси імплементації інвестиційних програм на рівні окремих регіонів. Ці міжнародні організації взаємодіють з органами державного управління різних держав у межах окремих інвестиційних процесів на предмет залучення фінансових ресурсів для їх реалізації. Заходи державного управління інвестиційним розвитком в агросекторі мають значною мірою самостійний характер, якщо ситуація стосується внутрішньодержавних проєктів та цільових програм. Однак, у межах міжнародних інвестиційних програм державні органи мають приймати рекомендації та директиви відповідних міжнародних інституцій.

Наведена на рис. 1.6 модель у загальному вигляді відображає механізм взаємодії між окремими учасниками інвестиційного процесу, однак у випадку

конкретизації такої моделі до окремих інвестиційних програм вона може змінювати набір своїх функцій та елементів.

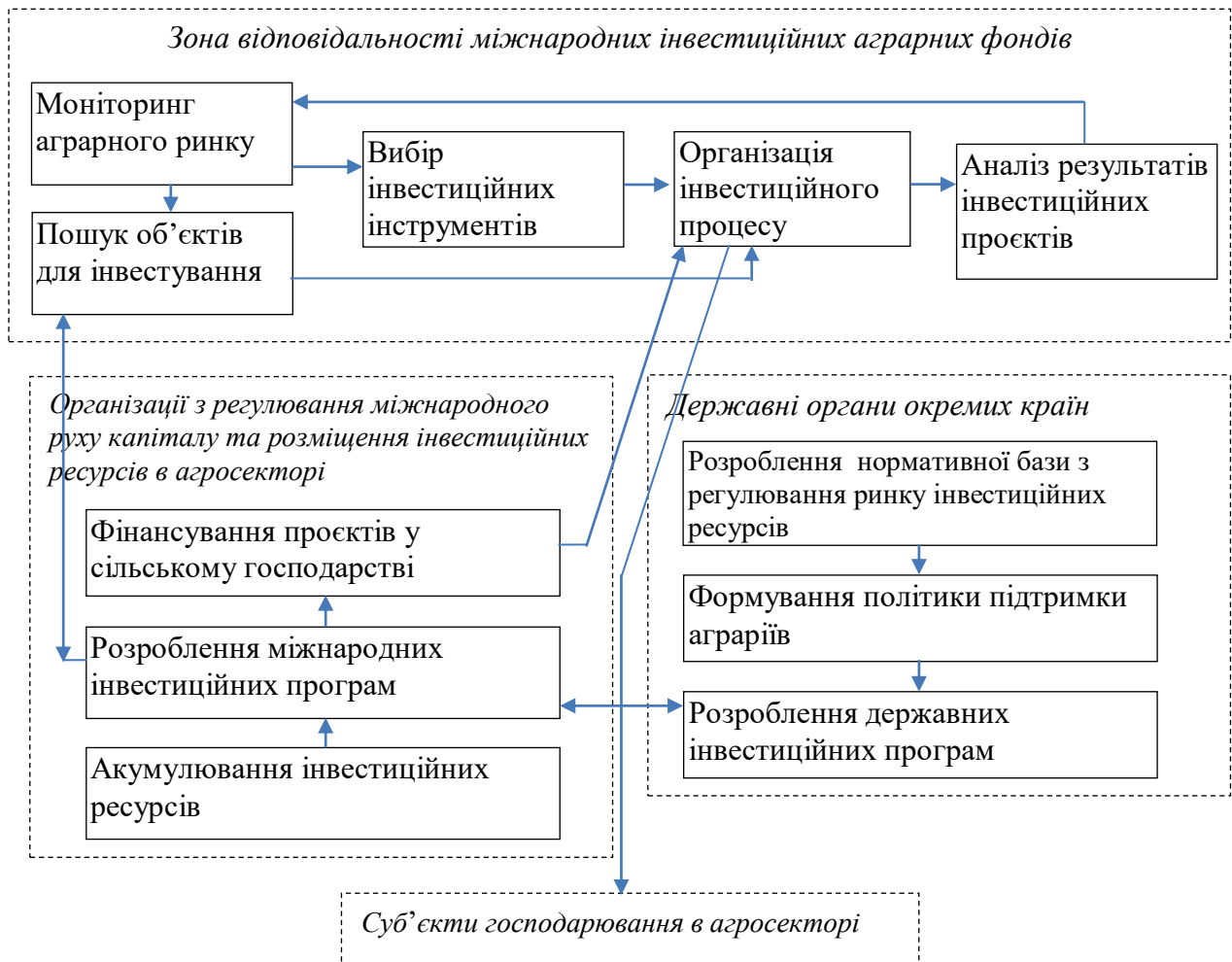

Рис. 1.6. Модель інституційної структури державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на наднаціональному та національному рівнях (світовий досвід) (розроблено автором)

Цю модель можна імплементувати до умов України, але з врахуванням певних її модифікацій, які будуть обґрунтовані у наступному розділі. Важливим аспектом світового досвіду у формуванні інвестиційної політики є орієнтація урядів багатьох країн саме на залучення іноземного капіталу в сільське господарство. Тому участь у механізмах державного регулювання міжнародних організацій є доволі поширеною практикою для розвинених країн та країн, які розвиваються. Що стосується України та можливості імплементування нею

світового досвіду, то існують проблеми, які не дають змоги забезпечити повноцінну участь міжнародних інституцій у реалізації інвестиційних програм.

Розкриваючи особливості зарубіжного досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, важливо також розглянути специфіку здійснення інвестиційної політики на прикладі окремих країн, охарактеризувати особливості моделей регулювання інвестиційної діяльності відповідними органами й державними інституціями.

Стратегія розвинених країн Азії щодо формування сучасної інвестиційної діяльності в сільському господарстві отримала назву Going global. Вона спрямована на забезпечення низки цілей щодо підтримання продовольчої безпеки в регіоні. Основні засоби політики регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві країн Азії наведено на рис. 1.7.

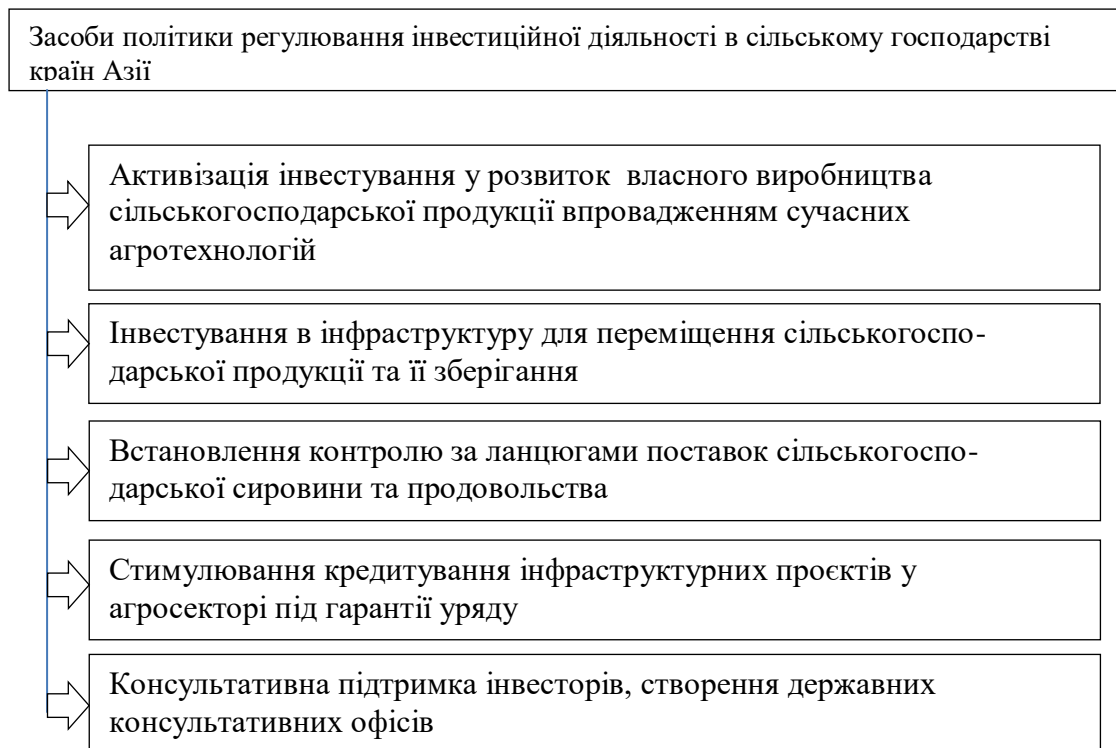

Рис. 1.7. Напрями реалізації інвестиційної стратегії Going global для країн Азії

Джерело: побудовано автором за даними (World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019)

Державна підтримка для залучення інвестицій у країнах Азії полягає у наданні певних преференцій для вітчизняних виробників та інвесторів за

одночасного збереження конкурентних умов для участі іноземних компаній. Успішність державних заходів щодо регулювання інвестиційного клімату в сільському господарстві для більшості країн Азії простежується переважно у фінансовій царині. Організація сприятливих умов для залучення іноземного капіталу в розвиток агротехнологій дає свої плоди. Проте домінує білатеральність у державній консультативній політиці, що має функціональні та дисфункціональні наслідки, про які слід далі відзначити. З одного боку, створення консультативних офісів сприяє швидкій адаптації іноземних інвесторів до умов ринку відповідної країни-реципієнта капіталу. З іншого боку, українські інвестори, які прагнуть вивести інвестиційні потоки за межі своїх країн, зазначають низьку якість роботи консультативних офісів. Тобто, можна зробити висновок про те, що державна консультативна підтримка, як свідчить азіатський досвід, є найефективніша для вирішення завдань залучення прямих іноземних інвестицій у сільське господарство.

Заходи державного регулювання інвестиційної діяльності в Китаї передбачають такі елементи:

- податкові пільги та відшкодування сплачених податків;
- інфраструктурне сприяння розвитку сільськогосподарських виробників;
- державна допомога та субсидування;
- стимулювання науково-дослідних робіт;
- землевідведення та охорона сільськогосподарських земель;
- державне кредитування агросектора;
- забезпечення безпечності та якості агропродукції.

Аналізуючи досвід країн Азії, не можна обійти увагою практику Японії. Інвестиційна політика в агросекторі цієї країни передбачає надання позик Центральним банком сільськогосподарським виробникам. Уряд країни успішно керує різними напрямками фінансової підтримки агросектора та ефективно реалізує пріоритети розвитку дрібного фермерського виробника. У цій країні аграрний сектор є одним з лідерів щодо отримання пільгового кредитування. Однак, розглядаючи японський досвід, не можна забувати першорядну роль прямого субсидування, що в сукупності з пільговим кредитуванням змогло

підвищити рівень продовольчого самозабезпечення країни до 50% (Трусова, 2013).

Розглянемо особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві в країнах Північної Америки. Регуляторна політика Сполучених Штатів в інвестиційній сфері має стимулювальне спрямування. Набір її інструментів відкидає будь-які засоби прямого державного втручання в економічні процеси. Головною метою такої політики є стабілізація розвитку фермерства та збалансування ринку продовольства. Інвестиції розглядаються як один із засобів згладжування коливань економічної кон'юнктури. Задля цього держава активно використовує різноманітні інструменти фінансового та сировинного ринків, які дають змогу отримати фермерським господарствам необхідне фінансування свого розвитку, зокрема і на інвестиційні цілі (Патика, 2018).

Основні засоби політики регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві США наведено на рис. 1.8.

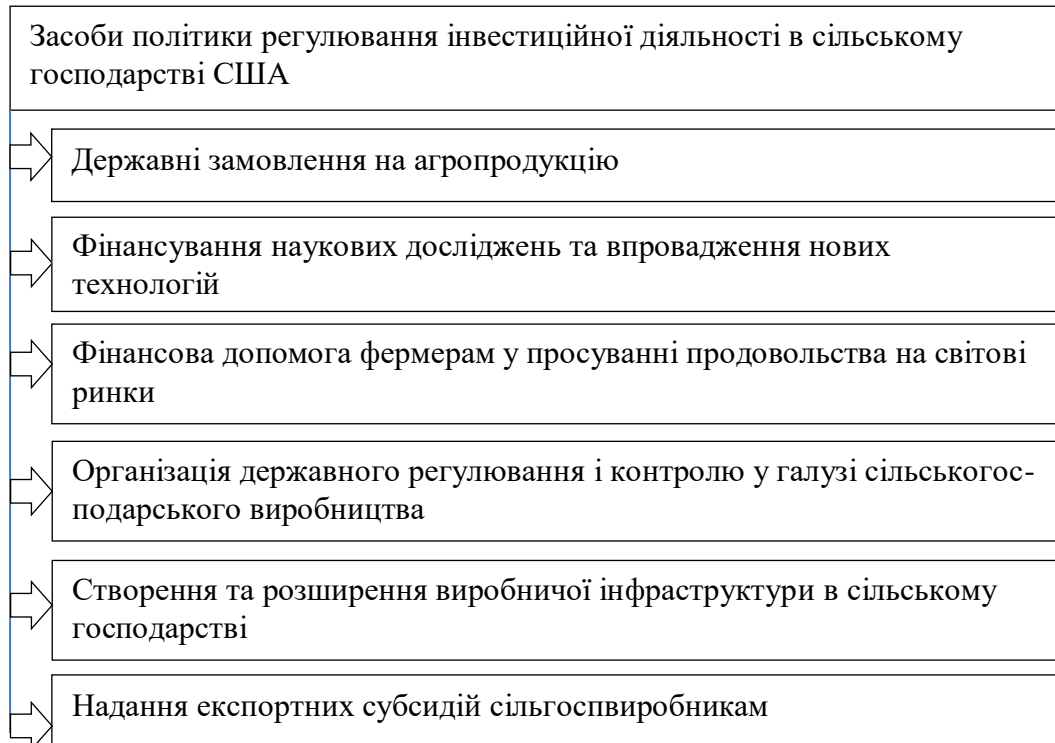

Рис. 1.8. Основні засоби політики регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві США

Джерело: побудовано автором за даними (*World Investment Report 2019 / UNCTAD, 2019*)

Стимулювання інвестиційного розвитку сільського господарства в країнах Північної Америки передбачає застосування форм та засобів регулювання, які закріплюються на регіональному рівні. При цьому, наприклад, у США в межах різних штатів функціонують різні нормативи щодо підтримки агровиробників. Це залежить від спеціалізації окремих штатів, фактора історичного розміщення продуктивних сил, наявної інфраструктури в межах відповідного регіону. Використання засобів підтримки інвестицій в агросфері мають змінний характер, що значною мірою зумовлено впливом бюджетної політики та наявністю вільних фінансових ресурсів, які можна спрямувати на підтримку сільськогосподарських виробників.

Субсидіювання сільського господарства передбачає розроблення інвестиційних програм. У межах відповідних програм формуються та затверджуються бюджети на регіональному рівні. Участь у інвестиційних програмах передбачає конкурсний відбір учасників за низкою критеріїв. Важливу роль у підтримці агровиробників відіграють податкові пільги та податкові кредити.

Доцільно зауважити, що водночас із фінансовими засобами стимулювання інвестиційного розвитку агросектора в США та Канаді активно використовують практику нефінансового стимулювання: підтримку у сфері кадрового розвитку та забезпечення, інформаційно-консультативну підтримку, виділення землі, преференції у користуванні об'єктами інфраструктури.

Нормативно-правове та економічне стимулювання інвестиційного розвитку сільського господарства в країнах ЄС забезпечують активізацію регіонального розвитку, різнопланове розширення рівня освоєння наявних територій, технічну модернізацію сільськогосподарського виробництва, досягнення необхідного рівня економічного розвитку.

Для країн Західної Європи часто використовують заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, які враховують такі напрямки:

- активне державне субсидування;
- фінансування експортних операцій;

- дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників;
- створення умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор країн ЄС (переважно довгострокові прямі іноземні інвестиції в проекти біоінженерії);
- збалансування регіонального розвитку завдяки створенню фондів регіонального розвитку;
- координація роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій.

У Фінляндії та Швеції використовують практику залучення короткострокових кредитів банків для підтримки сільськогосподарських виробників на пільгових умовах. Звичайно, такі кредити не можуть створити потужний інвестиційний базис для розвитку великих господарств, проте вони є життєво необхідними для підтримки роботи невеликих сільськогосподарських підприємств. Адже це сприяє вивільненню частки оборотних коштів та спрямуванню їх на придбання нової техніки, її модернізацію, розширення посівних площ тощо. Додатково інвестиційна підтримка агровиробників передбачає залучення коштів фондів венчурного фінансування, учасниками яких доволі часто є іноземні підприємства (Безп'ята, 2016; Кукса, 2013; Патица, 2018).

В Італії для підтримки аграріїв створено Державний інститут із страхування зовнішньоторговельних операцій. Ця організація нині активно співпрацює з Європейським інвестиційним фондом (EIF), Італійським національним сільськогосподарським фондом (ISMEA) та Європейським інвестиційним банком (EIB). Вісім італійських регіонів – П'ємонт, Тоскана, Умбрія, Кампанія, Апулія, Венето, Фріулі Венеція Джулія та Калабрія підписали рамкову угоду із цими організаціями. Це є найбільшим фінансовим інструментом для сільського господарства, що підтримується Європейським сільськогосподарським фондом розвитку сільських районів (ЄДФРР). Сприяючи доступу до фінансування та інвестування малих та середніх підприємств під час виробництва, переробки та розподілу

сільськогосподарської продукції, AIGMP генерує загальний обсяг інвестицій у понад 1 мільярд євро. Він фінансується за рахунок ЄБРР та національних внесків (понад 68 мільйонів євро), EIF (165 мільйонів євро), ЄІБ (150 мільйонів євро) та Cassa Depositi e Prestiti SpA (150 мільйонів євро) (Italy to launch new financial instrument for agriculture, supported by EU funds, 2017).

Досвід Італії є особливо важливим для України в плані перспективності розвитку органічного сільського господарства. Ця країна має достатній досвід освоєння світових ринків органічної продукції. Ключовими інструментами державної підтримки, які активізували органічне землеробство в країні, були пільги на продаж такої продукції для дрібних фермерських господарств (Srouf, 2018).

Італія не є єдиною Європейською країною, яка зробила головний акцент на інвестиційній підтримці фермерства. Достатньо показовим у цьому плані є приклад Німеччини. В цій країні фермери є базисом ланцюга постачання продовольства та сільськогосподарської сировини. Програма уряду Німеччини щодо стимулювання інвестицій у сільське господарство зосереджується на таких ключових напрямках (Investing in Germany's agriculture 2014–2020):

- підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора;
- збереження екосистем та ефективне використання природних ресурсів;
- створення умов для економічного та соціального відродження сільських територій.

- сприяння адаптації до змін клімату, запобігання природним ризикам.

Отже, під час дослідження розглянуто ключові ознаки державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві у різних регіонах світу та типах країн. Як свідчить зарубіжний досвід, держава часто виконує роль національного регулятора правил роботи на ринку інвестиційних ресурсів та сільськогосподарської продукції. У розвинених країнах світу політика державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві підпорядковується міжнародним правилам, відповідно до яких функціонують фінансові фонди, які належать транснаціональним

інституційним інвесторам. Регулюють інвестиційну активність за ринковими механізмами, з мінімальним безпосереднім втручанням держави. Основні регулювальні функції виконують міжнародні аграрні інвестиційні фонди.

До процесів регулювання інвестиційної діяльності значною мірою залучають приватний капітал та дрібних інвесторів, які можуть об'єднуватися та встановлювати правила гри на локальному ринку інвестиційних ресурсів. Визначено, що у Північній Америці сконцентровано 39% від загальної кількості аграрних інвестиційних фондів, в Південній Америці – 28%. Доволі низькою є частка країн Азії – 4 %. Це зумовлено тим, що країни Азії переважно є реципієнтами іноземних інвестицій у сільське господарство, внаслідок чого управління інвестиційним портфелем та координування інвестиційної політики в сфері приватного капіталу здійснюються з-за кордону. Було розроблено та запропоновано модель інституційного механізму взаємодії між окремими учасниками інвестиційного процесу в контексті зарубіжного досвіду. Важливим аспектом світового досвіду у формуванні інвестиційної політики є орієнтація урядів багатьох країн саме на залучення іноземного капіталу в сільськогосподарську галузь. Тому участь у механізмах державного регулювання міжнародних організацій є достатньо поширеною практикою для розвинених країн та країн, що розвиваються. (Mogues and do Rosario, 2016; Luo, 2017; Yunyu and Xiaochun, 2020).

Отже, можна спостерігати певний сплеск регуляторних заходів у інвестиційній сфері розвинених країн, що спрямовано на певну активізацію розвитку зелених технологій, генної інженерії та впровадження нових технологій отримання сільськогосподарської продукції. Зростає кількість країн, які успішно впровадили заходи з інвестиційної лібералізації. Найбільша частка здійснення заходів з державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві належить країнам Азії. Ринки цих країн швидко зростають та потребують великої кількості продовольства. Регуляторна інвестиційна політика країн Північної Америки в аграрній сфері має стимулювальний характер. До набору її інструментів не входить пряме

державне втручання в економічні процеси. Головною метою такої політики є стабілізація розвитку фермерства та збалансування ринку продовольства. Країни Західної Європи часто використовують заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зокрема такі: активне державне субсидування; фінансування експортних операцій; дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників; створення умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор країн ЄС; збалансування регіонального розвитку завдяки створенню відповідних регіональних фондів; координування роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій, ідентифікацію та розвиток smart-спеціалізацій в сільському господарстві.

У сучасних умовах механізми кластерного розвитку в сільському господарстві є однією з найпривабливіших інвестиційних ініціатив, які можуть використовувати місцеві органи державної влади для підвищення інвестиційного клімату. Результати аналізу досвіду інвестиційної діяльності в сільському господарстві окремих зарубіжних країн дають можливість зробити низку важливих висновків, зокрема таких:

- державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві здійснюється всіма країнами та в розвинених країнах спостерігається тенденція до зменшення інтенсивності такого регулювання;

- упровадження сучасних технологій розвитку сільського господарства з необхідністю ґрунтується на досягненнях науки, системного вирішення низки взаємопов'язаних проблем економічного, соціального та екологічного характеру, теоретичним відтворенням чого слугує концепція сталого розвитку;

- необхідною умовою розвитку сільського господарства розвинених країн є стратегічна визначеність перспектив розвитку цієї сфери, що безпосередньо впливає на рівень соціальної та державної безпеки, формує високий стандарт добробуту;

– сприятливий клімат залучення інвестицій у сільське господарство формується на основі нормативно-правової стабільності, законодавчого закріплення й безумовного дотримання існуючих форм власності;

– сучасний високотехнологічний рівень розвитку сільського господарства неможливий без міжнародного співробітництва, створення наддержавних альянсів і корпорацій, що дає змогу збільшувати обсяги капітальних вкладень та акумулювати інвестиції в передові сектори сільськогосподарського виробництва;

– сприятливою умовою залучення інвестицій загалом, і зокрема в сільське господарство є належна організація діяльності управлінських структур, їх налаштованість на творчу співпрацю з інвесторами, сприяння їх ефективній діяльності в чинному правовому полі;

– у державному регулюванні інвестиційної діяльності в сільському господарстві широко використовують заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зокрема такі, як активне державне субсидування; фінансування експортних операцій; дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників тощо (країн ЄС та ін.);

– важливим чинником розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві є безпосередня робота із представниками (керівниками) цих підприємств з метою оптимізації взаємодії з інвесторами як дієвого засобу підвищення конкурентоспроможності (США, Канада та ін.).

З метою імплементації кращих світових практик у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності в сільське господарство України доцільно також окреслити важливість таких заходів:

– посилити взаємодію держави та приватного капіталу через призму активізації механізмів публічно-приватного партнерства;

– здійснювати розвиток регіональних інвестиційних програм, що спрямовані на покращення стартових умов для ведення малого бізнесу в сільськогосподарській сфері;

– удосконалити механізми пільгового оподаткування суб'єктів малого бізнесу в агросфері;

– продовжувати сприяння експорту для малих та середніх сільськогосподарських підприємств через посилення регуляторного впливу на процеси протидії монополізації ринку.

Сукупне використання вказаних характеристик і заходів, здійснюване в умовах ринкового конкурентного середовища, установлених традицій правового забезпечення права власності та демократичних суспільно-політичних відносин зможе забезпечити високий рівень надходження інвестицій у сільське господарство, що в результаті, сприятиме соціально-економічному розвитку суспільства.

1.3. Нормативно-правове забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Сільське господарство є центральною ланкою агропромислового комплексу України. Агропромисловий комплекс складається з галузей економіки, пов'язаних з виробництвом продовольчих і споживчих товарів зі сільськогосподарської сировини та їх постачанням населенню. Його традиційно поділяють на три групи галузей: галузі, які виробляють засоби виробництва для сільського господарства, надають свої логістичні та виробничі послуги; безпосередньо сільськогосподарське виробництво; сектори, що забезпечують транспортування продукції сільського господарства до кінцевих споживачів.

Державно-правове регулювання сільського господарства – це комплекс заходів, спрямованих на визначення системи державних регуляторів у аграрному секторі, прийняття та впровадження актів сільського господарства, закріплення певних повноважень цих органів.

У науковій літературі з публічного управління вживають такі поняття, як «управління» і «регулювання». Як було продемонстровано в підрозділі 1.1, різниця між цими поняттями полягає в широті впливу на певні види суспільних відносин. Регулювання безпосередньо не пов'язане з підпорядкуванням, але припускає управлінський вплив. Вживання в законодавстві термінів «управління», «регулювання» засвідчує ширину і глибину втручання державних органів до тієї, чи іншої сфери.

Якщо основою державного управління агропромисловим комплексом є вплив на розвиток виробництва, то регулювання – це такий цілеспрямований вплив суб'єктів на об'єкт, що визначає напрямок, межі об'єкта, глобальні стратегічні цілі, основні завдання та засоби їх вирішення. Державне регулювання відрізняється від державного управління тим, що правові рамки певних суб'єктів та межі їх розподілу чітко визначені.

Сьогодні правова система України містить велику кількість законів та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини в аграрному та інвестиційному секторах. Відповідні сфери потребують вдосконалення, оскільки створення правової бази для залучення та регулювання інвестиційної діяльності та реформування агропромислового комплексу є одним з головних факторів створення сприятливого інвестиційного клімату, спрямованого на підвищення інвестиційної привабливості України, збільшення обсягів залучення інвестицій, реалізацію інвестиційного потенціалу та зменшення інвестиційних ризиків.

Для активізації та подальшого розвитку потенціалу агропромислового комплексу необхідні значні інвестиції. Потенціал сільського господарства – це не лише родюча земля та люди, які працюють на ній, а й основний ресурс: обладнання, сільськогосподарська техніка тощо. За оцінками дослідників, понад 90% цих активів було списано за останні 15 років і потребують термінової заміни. На це потрібно витратити щонайменше 400 мільярдів гривень. На жаль, український агропромисловий комплекс не є привабливим для залучення інвестицій, з таких причин: нестабільність внутрішнього

законодавства, недосконалість судової влади, часті політичні зміни на рівні управління, недостатньо розвинена інфраструктура банківської системи, аграрного ринку, що не дає змоги контролювати ризики інвесторів, які прийдуть в Україну. Цей набір питань необхідно вирішити як найшвидше, залучаючи як політиків, так і професіоналів галузі. Дуже важливо створити умови для залучення інвестиційних ресурсів в Україну, оскільки нашим банкам важко надавати позики через відсутність застави.

У сучасних умовах необхідно ретельно вивчити регулювання інвестиційних потоків в економіці України, проблеми інвестиційної діяльності на рівні підприємств та інших суб'єктів інвестиційної діяльності. Інвестиційні процеси доволі складні і специфічні та ґрунтуються на великій кількості нормативно-правових актів, які їх регулюють.

Інвестиційне законодавство України традиційно складається із сукупності нормативно-правових актів, таких як: Закони України, укази Президента України, Постанови Уряду, накази відповідних інституцій, що організаційно керують інвестиційним процесом. Інвестиційне законодавство України упродовж усіх років незалежності в Україні нараховує майже тисячу законодавчих актів, які регулюють ту чи іншу сферу інвестиційної активності (Косенко, 2013).

Основними етапами становлення нормативно-правової бази державного регулювання інвестиційних процесів в Україні є (рис. 1.9):

I етап 1991–1994 рр. характеризується тим, що основні засади, які регулюють інвестиційну політику в незалежній Україні, були проголошені в цей період, а саме: Закони України: «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні», «Про власність», «Про господарські товариства», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про банки та банківську діяльність», «Про іноземні інвестиції».

Рис. 1.9. Основні етапи становлення нормативно-правової бази державного регулювання інвестиційних процесів в Україні

Джерело: побудовано автором на основі (Верховна Рада України, 1991a; Верховна Рада України, 1991b; Верховна Рада України, 1991c; Верховна Рада України, 1991d; Верховна Рада України, 1991e, Верховна Рада України, 1991f, Верховна Рада України, 2002; Верховна Рада України, 2017b)

З огляду на інвестиційну діяльність, найбільш вагомими серед законодавчих актів є такі, як:

Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 р., який визначає умови, зміст і межі пріоритетності розвитку соціальної сфери села та агропромислового комплексу в структурі народного господарства, сприяє соціальній захищеності сільського населення (Верховна Рада України, 1990).

Закон України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р., який визначає загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території України, встановлює гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки (Верховна Рада України, 1991e).

Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 березня 1991 р., який визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, зміст прав, інтересів і відповідальності суб'єктів інвестиційної діяльності. Поряд з поняттям і видами іноземних інвестицій, а також суб'єктів і об'єктів інвестиційної діяльності, визначено порядок здійснення та загальні засади державного регулювання цієї діяльності в Україні (Верховна Рада України, 1991d).

Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. спрямований на впровадження правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, включаючи зовнішню торгівлю, економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки, економічні зв'язки в будівництві, на транспорті, експедиторських, страхових, розрахунково-кредитних та інших банківських операцій, надання різноманітних послуг (Верховна Рада України, 1991c).

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 1 травня 1991р. визначає правові основи банків, порядок створення й основні принципи їх діяльності відповідно до Декларації про державний суверенітет України та Закону України «Про економічну самостійність Української РСР». Йдеться про умови створення комерційних банків, зокрема й за участю іноземних фізичних і юридичних осіб, вимоги до оформлення установчих документів банків (Верховна Рада України, 1991a).

Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» від 18 червня 1991р. визначає умови і порядок випуску цінних паперів, а також регулює посередницьку діяльність в організації обігу цінних паперів. Цей закон втратив

чинність, сьогодні чинний новий Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV (Верховна Рада України, 1991f).

Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 р. визначає положення щодо захисту інвестицій, прибутків, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на території держави, наголошує на необхідності дотримуватись законодавства України іноземними інвесторами та не завдавати шкоди її державним, соціальним та економічним інтересам, гарантує перерахування за кордон прибутків іноземних інвесторів, отриманих на законних підставах, дає можливість реінвестувати прибутки на території України, встановлює порядок сплати податків іноземними інвесторами (Верховна Рада України, 1991b).

Перехід України до ринкової економіки передбачає прийняття й реалізацію відповідних законодавчих актів; формування системи економічних інститутів державного управління; розроблення й узгодження стратегії економічної, соціальної і науково-технічної політики; зміцнення умов функціонування ринкових відносин; регулювання пропозицій та попиту на товари; перерозподіл доходів населення і суб'єктів господарювання; стимулювання виробництва нової продукції; бюджетне фінансування регіональної політики; збереження навколишнього природного середовища.

Аналіз чинного законодавства показує, що регулювання визначає спрямованість декількох систем галузевих органів, формулює загальні питання і управління, безпосередньо впливає на підприємства та установи, тобто чинить такий вплив, коли між суб'єктом та об'єктом управління відсутні взаємозв'язки. Непряме управління стає регулюванням. Ознаками державного регулювання відносин у сільському господарстві є: державно-правовий його характер; це розкриває внутрішню функцію держави; її зміст – підтримка у певній формі грошово-фінансової системи; регулювання державних витрат та рівня життя; регулювання соціальної інфраструктури; регулювання зовнішньоекономічних зв'язків; регулювання на макrorівні структури

виробництва; розроблення організаційно-економічних заходів щодо охорони навколишнього середовища тощо.

Державне регулювання має на меті досягнення максимальної ефективності сільського господарства з метою задоволення потреб населення у продуктах харчування, сировині та продуктах рослинного та тваринного походження. Завданням його є координування й розвиток міжгалузевих та внутрішньогалузевих зв'язків.

Вищезазначене дає підстави визначити державне регулювання як сукупність економічних та правових заходів, спрямованих на встановлення ринкових відносин, приватизації, підприємництва, розвитку аграрних регіонів та різних форм господарювання з метою поліпшення організації виробництва і доведення до споживача продукції сільського господарства.

Суб'єктами державного регулювання агропромислового комплексу є державні органи, які здійснюють державно-правове регулювання сільського господарства, забезпечують дотримання законодавства в галузі сільського господарства, здійснюють управління підпорядкованими структурами, а також органи сільськогосподарських інспекцій, які контролюють діяльність сільськогосподарських товаровиробників.

Об'єктами державно-правового регулювання є матеріальні засоби й форми ведення сільськогосподарського виробництва. До основних з них належать землі сільськогосподарського призначення, що є головним засобом сільськогосподарського виробництва і просторово-операційним базисом; усі галузі й підгалузі сільськогосподарського виробництва (рослинництво, тваринництво, садівництво, городництво); відносини ветеринарного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників і громадян-власників худоби та птиці.

Державно-правове регулювання агропромислового комплексу здійснюється шляхом прийняття та застосування відповідних правових положень. Проблема їх ефективності полягає у дотриманні системи та узгодженості їх застосування.

Слід зазначити, що невизначеність інвестиційної політики виявилась у постійних змінах законодавства, що регулює підприємницьку діяльність. Наприклад, тільки один Закон України «Про підприємництво» в середньому змінювався за рік не менше п'яти разів. Загалом закони, що регулювали підприємницьку й інвестиційну діяльність, мали декларативний характер, оскільки не створювали інституційних гарантій підприємництва, забезпечення соціальних потреб (Мартиненко, 2005).

Ці закони визначали правові, економічні та соціальні умови здійснення підприємницької та інвестиційної діяльності громадянами та юридичними особами, а також організаційний механізм їх здійснення; існувала гарантія прав власності в приватних, колективних, державних формах; гарантії свободи підприємств, державна підтримка яких встановлена; види та форми організації бізнесу, підприємницької та інвестиційної діяльності; види господарських товариств; рівність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (вітчизняних та зарубіжних).

II етап припадав на 1995–1998 рр. і характеризувався заходами спрямованими на подолання глибокої кризи української економіки. Одним із найважливіших завдань було відновлення довіри населення до державної влади та підтримка соціально-економічних реформ. Головною ознакою етапу стала трансформація ролі держави в економіці перехідного періоду. Однак це не привело до зміни загального курсу на побудову ринкової системи господарювання, а пасивна роль держави не змінилася активними організаційно-економічними і соціальними заходами (Мартиненко, 2005).

Важливим етапом формування механізму управління інвестиційним процесом у державі стало прийняття таких законодавчих актів:

Постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки» від 1 червня 1995 р. визначає принципи регулювання інвестиційної діяльності з урахуванням реальної економічної ситуації, перспективи залучення інвестицій та їх використання. Метою впровадження в умовах ринкової трансформації

економіки є створення конкурентного середовища, реалізація Програми структурної перебудови економіки України, визначення пріоритетного спрямування інвестицій (Кабінет Міністрів України, 1995).

Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України відповідно до цілей, принципів і положень законодавства України (Верховна Рада України, 1996).

Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 р. визначає загальні правові та економічні засади фінансового лізингу (Верховна Рада України, 1997).

III етап 1999–2002 рр. є визначальним у формуванні системи управління інвестиційним процесом, основними законодавчими актами цього періоду є:

Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від 17 лютого 2000 р. спрямовано на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу, забезпечення державного захисту вітчизняного виробника та конституційних прав і свобод громадян України (Верховна Рада України, 2000).

Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)» від 15 березня 2001 р. визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, особливості управління їх активами, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання активів, особливості розміщення та обігу цінних паперів інститутів спільного інвестування, порядок та обсяг розкриття інформації інститутами спільного інвестування з метою залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів. Цей закон сьогодні

втрапив чинність, чинним є новий Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 5 липня 2012 року № 5080-VI (Верховна Рада України, 2011).

Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Слід зазначити, що основою цього закону є те, що державна підтримка надається не тільки державним підприємствам, але й підприємствам усіх форм власності, які мають статус інноваційних, що значно стимулює розвиток підприємництва (Верховна Рада України, 2002).

Слід зазначити, що можливості вітчизняних інвесторів обмежені, а тому Україна, як і інші держави, надає великого значення залученню іноземних інвестицій. Тому саме на *I Veman* 2003–2013 рр. ухвалено чимало законодавчих і нормативних актів, спрямованих на правове регулювання інвестиційної діяльності. Серед них слід виділити:

Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. (зі змінами і доповненнями). В цьому нормативному акті чітко визначено, які суб'єкти є іноземними інвесторами, встановлено види іноземних інвестицій та форми їх здійснення. Чітко визначено органи, які здійснюють державну реєстрацію іноземних інвестицій та встановлено вимоги надання права на одержання пільг та гарантій лише зареєстрованим іноземним інвестиціям. У Кодексі визначено межу внесення іноземної інвестиції в статутний капітал підприємства для визнання його підприємством з іноземними інвестиціями – не менше 10 відсотків – та встановлено інші гарантії та норми (Верховна Рада України, 2003а).

Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р., який визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у сфері сільського господарства України. Він спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної

сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання і охорони земель фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України (Верховна Рада України, 2003b).

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» від 24 червня 2004 р. визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення (Верховна Рада України, 2004a).

Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р. визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів із приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі (Верховна Рада України, 2010a).

Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна» від 21 жовтня 2010 року № 2623-VI, який набрав чинності 1 січня 2012 року. Вказаним Законом визначаються правові та організаційні засади відносин, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна» та передбачається зокрема покладання на уповноважений орган функцій взаємодії із суб'єктами надання адміністративних та господарських послуг, що, у свою чергу, значно спростить порядок отримання послуг суб'єктом інвестиційної діяльності, необхідних для подальшої реалізації інвестиційного проєкту (Верховна Рада України, 2010b).

Закон України «Про індустриальні парки» від 21 червня 2012 р. визначає правові та організаційні засади створення і функціонування індустриальних парків на території України з метою забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури (Верховна Рада України, 2012).

В Україні сьогодні ще триває процес створення нормативно-правової бази в інвестиційній сфері. Необхідно також враховувати дуже складну політичну, фінансову та економічну ситуацію в Україні. Сьогодні бізнес переживає складні часи, які характеризуються такими негативними явищами, як збиткова діяльність, падіння виробництва, втрата ринку, скорочення персоналу та заробітної плати та переведення підприємств на неповний робочий день.

Проте все ж таки Уряд намагається покращити становище, і на розгляді у Верховній Раді України знаходиться низка законопроектів, що спрямовані на удосконалення регулювання відносин в інвестиційній сфері. Так, слід зазначити, що гармонізація законодавства України сьогодні зорієнтована на вимоги Європейського союзу, і це є *V етапом* становлення нормативно-правової бази в Україні.

Закон України «Про державний контроль у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів і кормів, благополуччя тварин» від 18 травня 2017 року передбачає гармонізацію законодавства України з Регламентами ЄС № 854/2004, № 882/2004, № 669/2009, Директивою Ради ЄС № 97/78/ЕС. Закон визначає загальні принципи здійснення держконтролю за якістю виробництва свіжого м'яса, риби та рибних продуктів, молюсків, сирого молока та молокопродуктів. Запровадження правового механізму державного контролю безпечності харчових продуктів та кормів, здоров'я та благополуччя тварин є невід'ємною складовою поліпшення якості роботи контролюючих органів (Верховна Рада України, 2017b).

Інший Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин» від 4 серпня 2014 року затверджує обов'язкові параметри ідентифікації та реєстрації фізичними особами тварин, які утримуються та розводяться для власного споживання. До Кодексу України про адміністративні правопорушення внесено доповнення щодо застосування санкцій за порушення законодавства з ідентифікації та реєстрації тварин.

У 2014 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування податкової системи, основними напрямками якої є скорочення кількості податків і зборів, реформування податку на прибуток, аграрного сектора, зарплатних податків (ПДФО та ЄСВ), зміни в адмініструванні податків, фінансова децентралізація та створення служби фінансових розслідувань (Концепція реформування податкової системи, 2019).

Концепція реформування податкової системи суттєво не полегшила умови ведення бізнесу та економічного зростання, а навпаки, враховуючи небажання розвивати реформи за участю громадськості, непрозорість редакційних процедур та низьку якість їх розвитку, реалізація концепції, навпаки, тиснула на суб'єктів господарювання та негативно вплинула на подальший розвиток бізнесу та національної економіки. Беззаперечно, її потрібно було доопрацювати із врахуванням думки бізнесу та громадськості. Незважаючи на активну роботу всіх гілок влади, законодавство України, що регулює або впливає на інвестиційну діяльність, потребує вдосконалення.

Чинна нормативно-правова база у сфері інвестиційної діяльності має виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на посилення інноваційної діяльності недостатня. Одна з причин полягає у недостатніх обсягах бюджетного фінансування науки, що протягом останніх 10 років не перевищувала 6,7 %. (Наукова та інноваційна діяльність в Україні, 2014).

Інвестиційний та інноваційний процес має низку переваг, а саме:

1) інноваційний процес є нерозривний, тобто інноватор, інвестор і споживач діють як одне ціле, що значно скорочує тривалість процесу розроблення і впровадження нових продуктів;

2) господарські об'єднання мають переваги доступу до технологічних ресурсів. Як відомо, ринок багатьох видів продуктів і технологій закритий. В підтвердження цього слід згадати патентне право. Наприклад, для контролю за технологічним розвитком цілих галузей достатньо купити деякі ключові патенти;

3) господарські об'єднання здатні забезпечити порівняно масовий і стійкий попит на нову продукцію у критичний період її освоєння, тобто коли зниження витрат до прийнятного рівня залежить передусім від обсягів виробництва і реалізації цієї продукції;

4) у межах господарських об'єднань значно розширюються можливості фінансування інновацій (Кузьмінський, 2003).

Окремо необхідно підкреслити важливість для нормативно-правового регулювання інвестування в сільське господарство ухваленого 31 березня 2020 року Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення». Зміст цього закону, що вступає в силу з 1 липня 2021р. спрямований на формування законодавчого поля для запровадження ринкового обігу земель сільського господарства. Крім того, що закон уможливить реалізацію конституційних прав громадян України на вільне розпоряджання своєю власністю, він значно розширить інвестиційну діяльність, сприятиме залученню довгострокового кредитування у виробництво сільськогосподарської продукції. У цьому контексті до ключових положень закону належать:

1. Чітке визначення суб'єктів права власності на землю сільгосппризначення, яке можуть набувати:

- громадяни України;
- юрособи України, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками яких є лише громадяни України та/або держава та/або територіальні громади;
- територіальні громади;
- держава (Русан та Жураковська, 2019).

2. Часткове або обмежене в часі «право власності на земельні ділянки» можуть набувати банки в порядку звернення стягнення на них як предмет застави. Такі земельні ділянки мають бути відчужені банками і кредитними

установами на торгах протягом 2 років з дня набуття права власності (Русан та Жураковська, 2019).

3. Подібне обмеження права власності стосується юридичних осіб, засновниками або кінцевими бенефіціарами яких є особи, які не є громадянами України. Вони зможуть набувати право власності на землю сільгосппризначення від 1 січня 2024 року в обсязі до 10 тисяч гектарів та за умови схвалення цього на референдумі.

4. Повна заборона на право власності на земельні ділянки визначеному списку юридичних осіб, що не відповідають вимогам правового поля України тощо.

Закон включає також новели, що мають антикорупційне спрямування, покликані забезпечити відкритість інвестиційної діяльності та її соціальне значення. Це підтверджується, зокрема, таких положень, як «Розрахунки, пов'язані зі сплатою ціни земельних ділянок, проводяться у безготівковій формі» та «Не допускатиметься набуття права власності за відплатними договорами у разі відсутності документів, які підтверджують джерела походження коштів або інших активів, за рахунок яких набувається таке право» (Русан та Жураковська, 2019).

Автори В. М. Русан і Л. А. Жураковська підкреслюють, що у вказаному законі «з'являється новий суб'єкт власності на землю приватної та державної власності – територіальні громади». Таке положення доповнює статтю 80 «Суб'єкти права власності на землю» Земельного кодексу України, де зокрема встановлено, що «суб'єктами є ... територіальні громади права власності на землю, які реалізують це право або через органи місцевого самоврядування (на землі комунальної власності)». Тим самим закладається правова колізія, оскільки, як стверджують автори, «при цьому у їх функціях (визначених законодавством про місцеве самоврядування та розвиток територіальних громад) не передбачено виробництво сільськогосподарської продукції чи здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності. Це створює ризики нецільового використання земель сільськогосподарського

призначення, зниження надходжень від плати за землю, неефективного використання коштів громад». З останніми застереженнями авторів, що мають дискусійний характер, можна погодитися за ними ж ствердженої умови, що повноцінне впровадження ринкового обігу сільськогосподарських угідь потребує доповнення спеціального закону, що має включати наступні положення:

- проведення державної інвентаризації (аудиту) земель з метою встановлення власника або користувача земельної ділянки;
- удосконалення порядку та системи ведення державного земельного кадастру й моніторингу земель з метою надання вичерпної інформації про кількісний та якісний стан земельних угідь;
- законодавче обмеження договорів іпотечного кредитування шляхом встановлення контролю за обтяженнями щодо ділянки сільгоспризначення, пов'язаної з іпотекою з метою недопущення надмірного обтяження землевласників іпотечними боргами (Русан та Жураковська, 2019) - стимулювання раціонального використання та охорони земельних угідь землекористувачами із впровадженням механізму компенсаційних виплат особам, які здійснюють за власні кошти заходи щодо захисту земель і підвищення родючості ґрунтів;
- збереження старих та формулювання нових професійних і реєстраційних (тривалість проживання на території відповідної місцевої ради) вимог до землебудувачів (фізичних та юридичних осіб).

Висновки до розділу 1

Розглянуто теоретичні та правові засади державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, до яких належать термінологічні визначення предмета дослідження, зарубіжний досвід здійснення вказаного регулювання та його нормативно-правове забезпечення. У цьому контексті розкрито значення низки загальних економічних термінів та особливості їх застосування в сільському господарстві. Здійснено теоретичні визначення предмету, об'єкту та мети дисертаційного дослідження, розкрито зміст категорійного апарату відповідно до теми.

Здійснено класифікацію видів інвестицій за їх ключовими класифікаційними ознаками, що дало змогу чіткіше розкрити основні характеристики інвестиційної діяльності та їх значення в сільському господарстві. Підкреслено важливість використання таких понять, як «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат», які враховуються інвесторами для вибору країни інвестування.

Інвестиційна діяльність в сільському господарстві структурується за такими елементами: джерело надходження, об'єкти та цілі інвестування, рівні інвестиційного ризику та дохідності, а також соціальної відповідальності. Обґрунтовано доцільність використання поняття «державне регулювання», яке, на відміну від близького за змістом поняття «державне управління», характеризує процес впливу на інституційний розвиток сільського господарства та збереження значної автономії й приватних прав суб'єктів господарювання

Дослідження зарубіжного досвіду реалізації державної інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволили виявити основні закономірності, що відображають механізм взаємодії між окремими учасниками інвестиційного процесу в розвинених країнах світу. Сучасні підходи до формування системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відбуваються з врахуванням глобалізаційних тенденцій та поглиблення міжнародного руху капіталу,

трансферу технологій, зміни регуляторних політик відповідно до принципів демократії тощо.

В сучасних умовах розробляються регіональні програми інвестиційного розвитку сільського господарства. Високорозвинені країни значною мірою прагнуть використовувати ліберальніші засоби інвестиційної політики, що дає змогу обмежити рівень втручання держави та підвищити значимість приватного капіталу. Країни Західної Європи часто використовують заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зокрема такі: активне державне субсидування; фінансування експортних операцій; дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників; створення умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор країн ЄС; збалансування регіонального розвитку завдяки створенню відповідних регіональних фондів; координування роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій, ідентифікацію та розвиток smart-спеціалізацій в сільському господарстві.

Виокремлено елементи позитивного світового досвіду, які можна використати в процесі розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України. Це зокрема такі: забезпечення конкурентних умов участі у вкладанні інвестицій; надання певних преференцій вітчизняним інвесторам; створення умов для економічного, інноваційного, технологічного, соціального та екологічного відродження сільських територій; стимулювання науково-дослідних розробок як основи інвестування у сферу сільського господарства; надання державної економічної допомоги через розвиток smart-спеціалізацій; субсидування; податкові пільги; відшкодування сплачених податків; державне кредитування тощо.

Для розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України важливо також звернути увагу на окремі елементи позитивного світового досвіду у цій сфері, зокрема:

- надання певних преференцій для вітчизняних виробників та інвесторів за одночасного збереження конкурентних умов для участі іноземних компаній (країни Азії, Китай та ін.);

- державна допомога через субсидування, надання податкових пільг та відшкодування сплачених податків, державне кредитування агросектору тощо;

- стимулювання науково-дослідних розробок у сфері сільського господарства, його технічного та технологічного розвитку;

- сприяння перспективному розвитку органічного сільського господарства (Італія та ін.);

- створення умов для економічного, соціального та екологічного відродження сільських територій та адаптації до змін клімату (ФРН та ін.)

На основі аналізу світової практики державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві сформовано модель інституційної структури такого регулювання, що передбачає розроблення нормативно-правової бази, формування міжнародних і державних інвестиційних програм, акумулювання інвестиційних ресурсів і фінансування конкретних проектів інвестування сільського господарства.

Нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві проаналізовано на основі розгляду сукупних заходів, здійснюваних органами державної влади, прийняття й виконання ними правових актів відповідно до інституційних повноважень. Правову основу цього процесу становлять Закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази й розпорядження відповідних владних інституцій. Для їх аналізу здійснено історичний екскурс і розкрито еволюцію формування нормативно-правового механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, зокрема шляхом періодизації цього процесу.

Виокремлення п'яти етапів становлення нормативно-правового механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволило більше акцентувати увагу на якісних змінах в аграрній політиці,

поступовому запровадженні права приватної власності на землю, регламентації процесу користування землями сільськогосподарського призначення.

Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності в сільському господарстві як дієвого чинника формування сприятливого інвестиційного клімату та здійснення відповідної діяльності. У цьому контексті розкрито значущість прийняття Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» та передбачуваного ним запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. Слід очікувати, що практична реалізація його положень сприятиме залученню довгострокового кредитування у виробництво сільськогосподарської продукції та значно розширить інвестиційну діяльність.

Результати дослідження за розділом I опубліковано у наступних працях: колективні монографії – Галанець та Дзюрах, 2019; Галанець та Дзюрах, 2018; Подольчак та Дзюрах, 2017; статті – Дзюрах, 2019; Дзюрах та Парійчук, 2019; Галанець, Дзюрах та Михальчишин, 2018; Гончарук та Дзюрах, 2018.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

2.1. Інституційне забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відбувається на загальних засадах розвитку системи впливу держави на економічні процеси, враховуючи специфіку розвитку окремих країн та регіонів. Тому для визначення основних детермінант розвитку цього процесу необхідно дослідити конкретні чинники, що діють у специфічних для держави умовах. Це передбачає дослідження правових, інституційних та економічних передумов функціонування сільськогосподарської сфери, а також інституційно-організаційних засад державного регулювання інвестиційних процесів. Об'єктивні економічні та геополітичні чинники розвитку сільськогосподарського сектору формують його інвестиційну привабливість для потенційних вітчизняних та іноземних інвесторів. Створення позитивного інвестиційного клімату та залучення вітчизняних та іноземних інвестицій передбачає формування організаційного, законодавчого, економічного та інформаційно-аналітичного забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Насамперед доцільно розглянути специфіку формування інституційного забезпечення державного регулювання у сфері стимулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві.

Сьогодні в Україні не існує єдиного державного органу, який би комплексно вирішував питання державного регулювання залучення інвестицій. Окремі функції регулювання інвестиційних процесів, незалежно від галузі економіки, умовно поділено за різними державними організаціями та установами.

Як відзначає Федорчак О. В., в Україні, на відміну від провідних країн світу, за двадцять п'ять років реформ так і не створена цілісна дійова система органів державного регулювання інвестиційної діяльності. Створювались, реорганізовувались і ліквідовувались державні органи, відповідальні за провадження інвестиційної діяльності, однак сформувати надійну інвестиційну основу забезпечення економічного зростання так і не вдалося. З огляду на вищезазначене, доцільно розглянути сучасний стан державного регулювання інвестиційних процесів в країні (Федорчак, 2017).

Аналіз літературних джерел (Дуков, 2017; Жаліло та ін. 2013; Ковальчук, 2014; Папка та Клим, 2015; Ткач, 2015; Федорчак, 2017;) а також низка нормативних документів (Верховна Рада України, 1991d, 2012, 2002, 2001, 2010b) дає підстави стверджувати, що державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні реалізовано на двох рівнях: загальнодержавному та регіональному. Загальнодержавний рівень представлений Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Регіональний рівень формується з органів виконавчої влади на місцях, кожний з яких має власні повноваження для впливу на інвестиційні процеси в регіоні. Участь регіональних органів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві зумовлена тими функціями, які вони виконують у загальній системі державного регулювання економіки.

Взаємодія органів державного регулювання інвестиційних процесів на загальнодержавному рівні наведено на рис. 2.1. Президент України акумулює певні повноваження та обов'язки щодо загального державного регулювання інвестиційної діяльності. У напрямку державного регулювання інвестиційної діяльності Президент України має право на створення проектних груп (консультаційно-дорадчих органів), які займаються вивченням певного кола проблемних питань, пов'язаних із залученням інвестицій у економіку України загалом, та сільськогосподарську галузь зокрема. Функціонування проектних груп не має постійного характеру і відбувається в межах конкретної програми,

припинення якої тягне за собою і ліквідацію цих груп. Однак, незважаючи на тимчасовий характер роботи консультативно-дорадчих органів, вони все ж таки відіграють суттєву роль у процесах інформаційного обміну між різними структурними одиницями органів виконавчої влади у процесі прийняття рішень, які стосуються державного регулювання інвестиційної діяльності. Результатом роботи цих органів є аналітичні звіти, стратегії та програмні документи, які приймаються за основу у процесі формування інвестиційної політики держави.

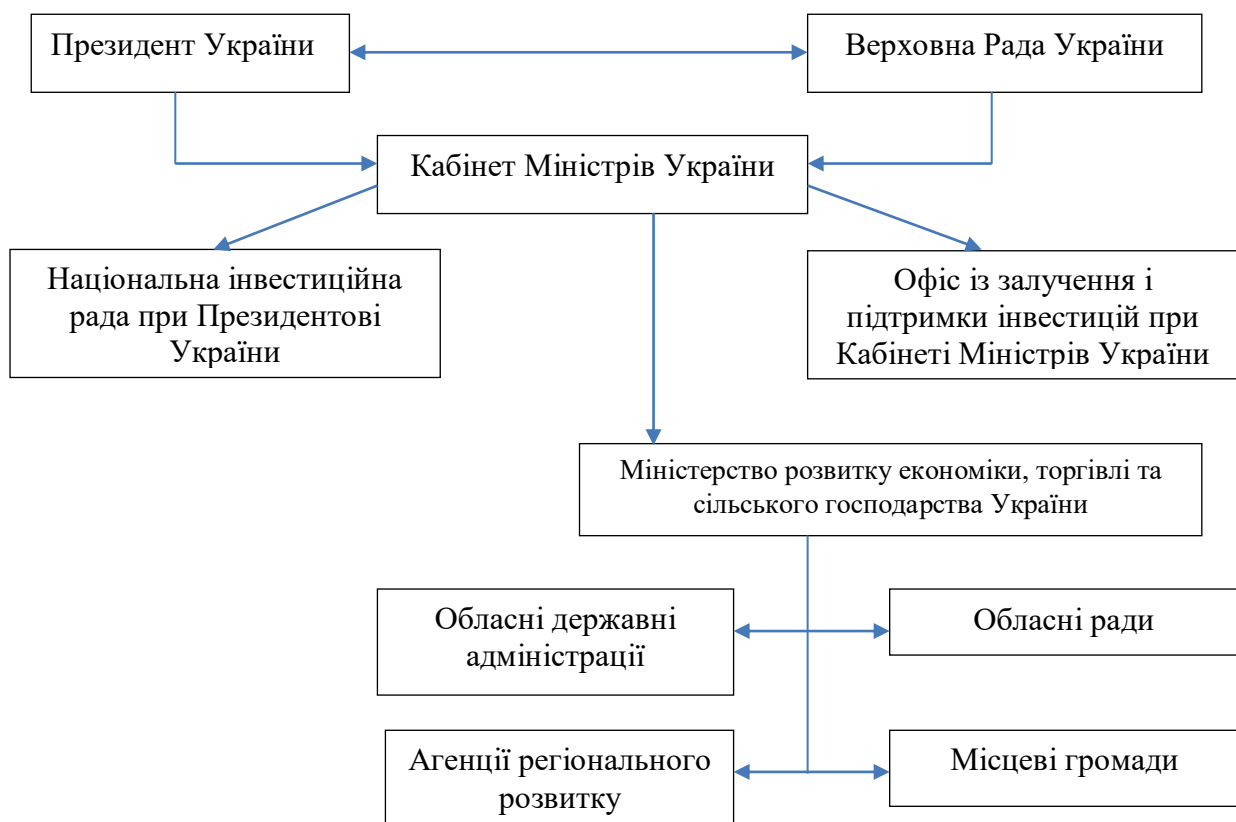

Рис. 2.1. Взаємодія органів державного регулювання інвестиційної діяльності на загальнодержавному рівні (інформацію актуалізовано за станом на початок 2020 року)

Джерело: побудовано автором на основі (Дуков, 2017; Ковальчук, 2014; Жаліло та ін., 2013; Папка та Клим, 2015; Почерніна, 2013)

Розглядаючи структуру органів державного регулювання інвестиційної діяльності, особливу увагу слід звернути на завдання Національної інвестиційної ради (рис. 2.2) (Про Національну інвестиційну раду: Указ

Президента України від 24 грудня 2014 р. № 950/2014, 2015; Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 29 серпня 2016 р. № 365/2016, 2016.).

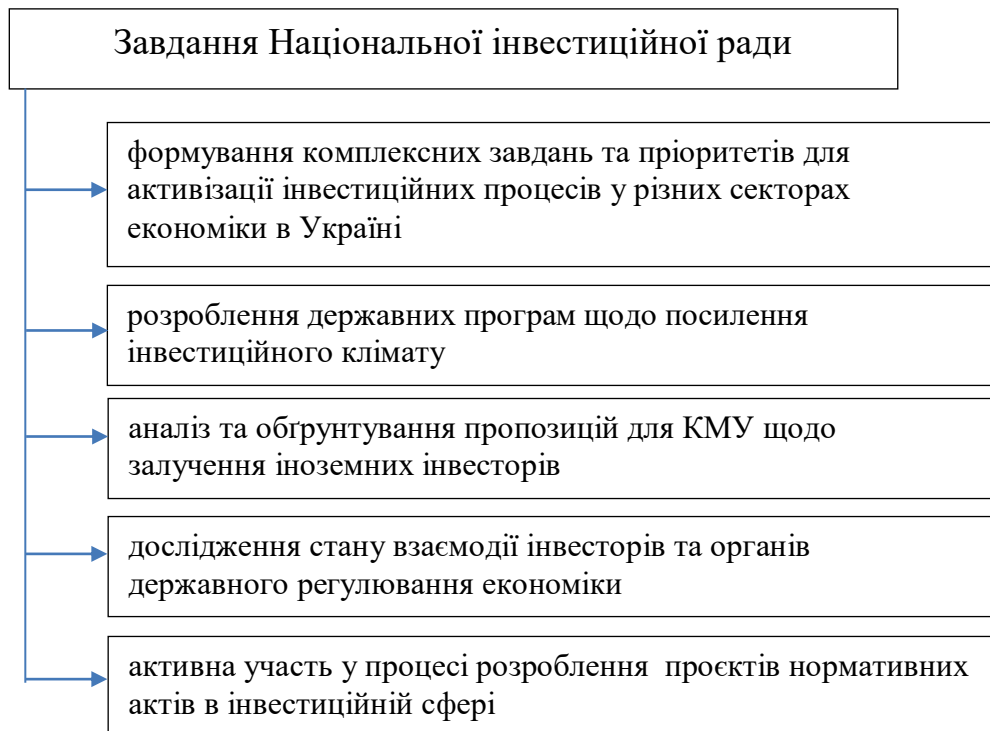

Рис. 2.2. Перелік основних функцій Національної інвестиційної ради

Джерело: побудовано автором на основі (Про Національну інвестиційну раду: Указ Президента України від 24 грудня 2014 р. № 950/2014, 2015)

Національна інвестиційна рада України з моменту свого створення тривалий час не проводила жодного засідання, хоч це передбачено у регламенті її роботи (засідання мають відбуватися мінімум двічі на рік). Враховуючи той факт, що Національну інвестиційну раду було сформовано у грудні 2014 року, до кінця 2017 року даний орган не подав жодного рішення. Упродовж 2018 року даний орган виконував суто номінальну функцію та не сформував реальних завдань у сфері управління інвестиційними процесами як у сільському господарстві, так і в інших галузях економіки (Щодо вдосконалення державного регулювання інвестиційною діяльністю на регіональному рівні: Аналітичні записки щодо проблем і подій суспільного розвитку, 2019).

Водночас необхідно константувати, що завдання Національної інвестиційної ради чітко визначені та стосуються як стратегічних перспектив посилення інвестиційного клімату, так і здійснення конкретних практичних пропозицій із розроблення інвестиційних проєктів.

Варто звернути увагу на повноваження Верховної Ради України у сфері формування державної інвестиційної політики. Відповідно до законодавства України, Верховна Рада України виконує в соціально-економічній системі ключову функцію – нормотворчу, яка, в свою чергу, формалізується у прийнятті законодавчих актів, що регулюють інвестиційні процеси як в економіці загалом, так і у сільському господарстві зокрема. На загальному правовому рівні закріплюються положення ряду нормативних документів у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності. До важливих нормативних актів, що впливають на розвиток інвестиційних процесів, належать такі: Державний бюджет України (зокрема положення про окремі інвестиційні програми, які фінансуються з Державного бюджету України); положення фіскальної політики у сфері оподаткування (зокрема внесення змін та поправок до Податкового кодексу України); законів, які регулюють роботу ринку інвестицій, капіталу та позик; формування та діяльність вільних економічних зон тощо. (Верховна Рада України, 2017с, 2004b, 2004с; Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442, 2014).

Розглядаючи результати законотворчої діяльності Верховної Ради України у сфері регулювання інвестиційної діяльності, необхідно зазначити, що цей державний орган не є особливо активним щодо формування відповідних профільних комітетів, які б вирішували питання інвестиційної політики (Дуков, 2017).

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, здійснює реалізацію заходів, які спрямовані на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Основними центрами координації роботи з регулювання інвестиційного розвитку є окремі

міністерства. Міністерства виконують загальні регулювальні функції із затвердження програм інвестиційного розвитку. Водночас органи місцевої виконавчої влади (державні адміністрації) спрямовують та координують роботу з виконання державних програм інвестиційного розвитку на локальному рівні. Прикладом органів, що виконують функцію регулювання інвестицій, є координаційні, консультативно-дорадчі та спеціальні органи з питань інвестиційної діяльності. Це зокрема Міжвідомча рада з питань інвестицій та інноваційного розвитку, Координаційна група з активізації інвестиційної діяльності, Консультативна рада з питань іноземних інвестицій в Україні тощо. У 2016 році прийнято Постанову КМУ «Про утворення Офісу із залучення та підтримки інвестицій» від 19 жовтня 2016 р. № 740 (Про утворення Офісу із залучення та підтримки інвестицій: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовт. 2016 р. № 740, 2016).

Завдання Офісу із залучення і підтримки інвестицій наведено на рис. 2.3.

Упродовж 2017–2019 рр. офіс із залучення та підтримки інвестицій сформував програму популяризації та заохочення прямих іноземних інвестицій. Програма ґрунтується на загальних принципах кластерного розвитку регіональних промислових комплексів. У межах програми Офісу передбачено створення промислово-транспортної інфраструктури у сфері переробки сільськогосподарської сировини у Миколаївській та Херсонській областях. Офіс із залучення та підтримки інвестицій не має статусу центрального органу виконавчої влади та виконує лише консультативні функції при Кабінеті Міністрів України.

Головним завданням Офісу із залучення і підтримки інвестицій при Кабінеті Міністрів України є формування відповідних важелів для забезпечення інституційних засад здійснення державної інвестиційної політики, та передусім має консультаційний характер, оскільки наведений орган державного управління не має безпосереднього впливу на інвестиційну політику, виконуючи скоріш за все дорадчі функції. Це дає змогу сформувати ефективну

систему комунікацій з підприємницьким середовищем за принципом «єдиного вікна».

Рис. 2.3. Основні завдання Офісу із залучення і підтримки інвестицій при Кабінеті Міністрів України

Джерело: побудовано автором на основі (Про утворення Офісу із залучення та підтримки інвестицій: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовт. 2016 р. № 740, 2016)

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України є Центральним органом виконавчої влади, на який покладено обов'язки із забезпечення та впровадження державної політики у сфері регулювання інвестиційної діяльності. Основні функції Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у сфері регулювання інвестиційної діяльності наведено на рис. 2.4.

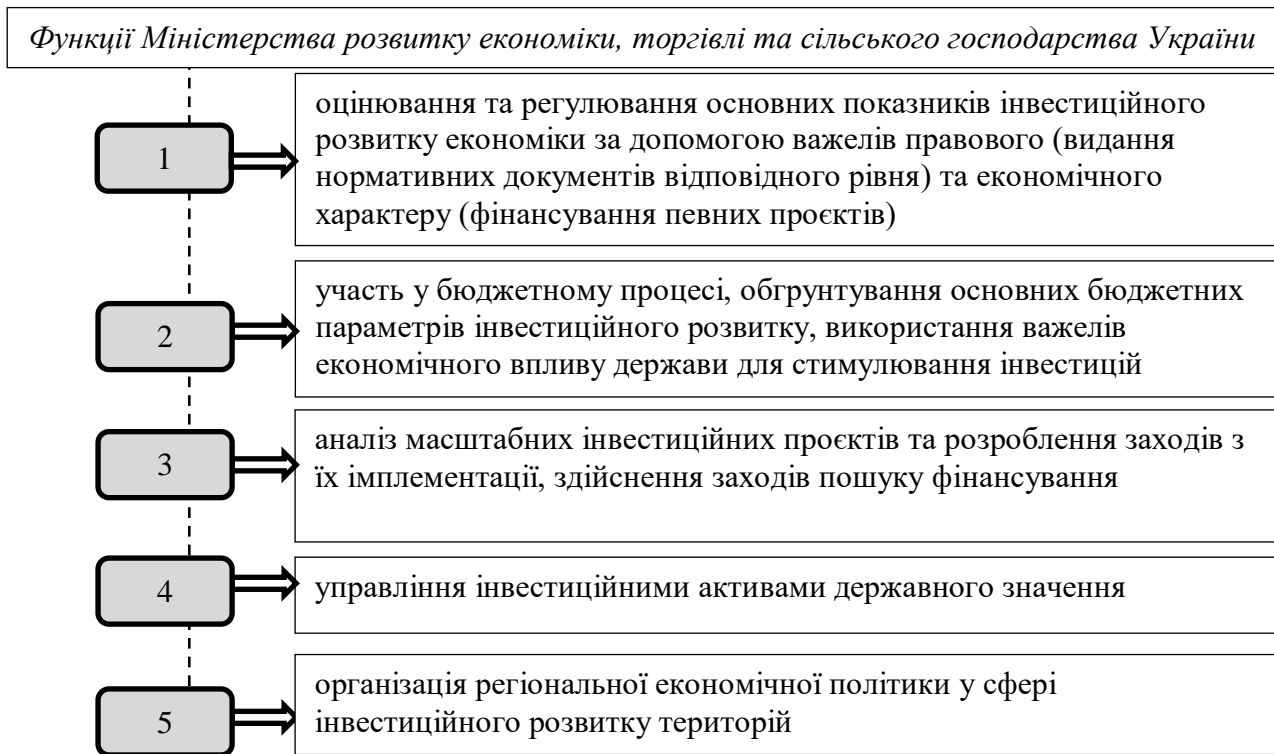

Рис. 2.4. Основні функції Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у сфері регулювання інвестиційної діяльності

Джерело: побудовано автором на основі (Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 459, 2014)

Функції державного регулювання інвестиційної діяльності в межах компетенції Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України покладено на департаменти залучення інвестицій та державних інвестиційних проєктів (Верховна Рада України, 1991d).

Підсумовуючи вищесказане, можемо сформулювати структурну схему здійснення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України, яка включає основних суб'єктів, об'єктів та механізми впливу держави на процеси інвестування в сільськогосподарську сферу (рис. 2.5).

До суб'єктів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, визначених раніше, і зараховують сукупність загальнодержавних та регіональних органів державного управління.

Рис. 2.5. Структурна схема державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України

Джерело: побудовано автором на основі (Дуков, 2017; Звєряков та Сментина, 2014; Жаліло та ін., 2013; Федорчак, 2017)

Об'єктами державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві є безпосередньо самі інвестори (приватні підприємства, міжнародні організації, фінансово-кредитні установи), суб'єкти господарювання у сільськогосподарському секторі та інфраструктурні організації (транспортні компанії, державні реєстратори, підприємства з обслуговування технічного парку тощо).

Механізми державного регулювання інвестиційних процесів умовно можна поділити на три великі групи: правові, адміністративні та економічні. Логіка дослідження потребує розгляду кожного з них детальнішого. Зокрема, правові механізми являють собою регламентування діяльності учасників процесу інвестування в сільськогосподарському секторі завдяки створенню нормативно-правової бази (кодексів, законів, наказів, розпоряджень тощо).

Адміністративними є механізми безпосереднього впливу на учасників інвестиційного процесу. Такий вплив передбачає застосування приписів,

наказів та розпоряджень вищих органів державної влади з метою регулювання діяльності як інвесторів, так і самих сільськогосподарських підприємств. До адміністративних механізмів впливу держави на стимулювання інвестицій належать визначення стратегічних цілей розвитку та їх відображення в індикативних та інших планах, цільових програмах; довгострокові державні замовлення і контракти на поставки певних видів сільськогосподарської продукції; державна підтримка програм розвитку сільськогосподарських виробництв (Дуков, 2017).

Економічні механізми державного регулювання інвестиційних процесів передбачають використання фінансових важелів впливу на діяльність інвесторів і сільгоспвиробників. До них насамперед належать фінансування видатків на утримання загальнодержавних установ, які здійснюють (або мають безпосереднє відношення) управління інвестиційним процесом і виділення коштів на здійснення державних і державно-приватних цільових програм і проєктів.

Державне регулювання інвестиційних процесів передбачає здійснення видатків з державного бюджету на фінансування державних цільових програм у сфері інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Зміни в окремих методичних підходах до державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві відбуваються через необхідність різноманітних тактичних завдань, і якраз тому органи державного управління реагують на всі особливості стану в економіці та в сільськогосподарській сфері зокрема. Відповідно до основних положень державної фінансової політики за допомогою економічного механізму впливу держави здійснюють широкомасштабний розподіл і перерозподіл ВВП.

Обсяги бюджетного фінансування у сфері регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві за 2013–2019рр. наведено на рис. 2.6.

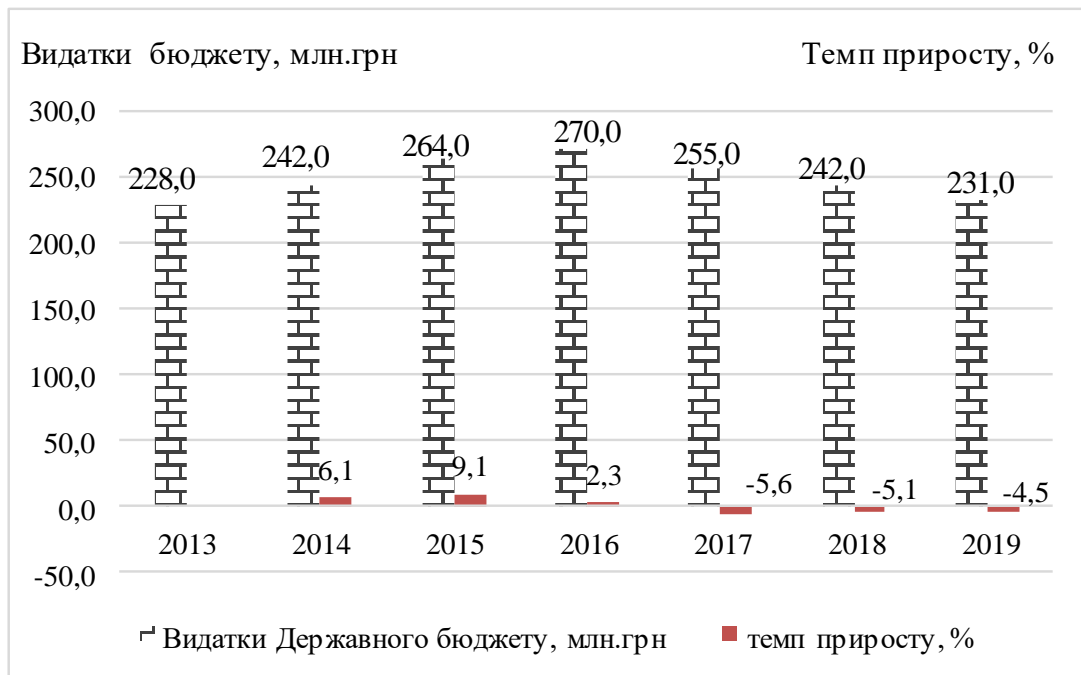

Рис. 2.6. Обсяги бюджетного фінансування у сфері регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві за 2013–2019рр., млн.грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна казначейська служба України, 2019)

Доречно зазначити, що обсяги фінансування видатків на утримання загальнодержавних установ, які здійснюють (або мають безпосереднє відношення) управління інвестиційними процесами в сільськогосподарському секторі економіки поступово збільшувались від 2013р. до 2016р. включно. Так, у 2014 році порівняно з 2013 роком видатки на фінансування зазначених державних установ (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади у сфері інвестиційної діяльності) в частині витрат на управління інвестиційними процесами у різних сферах економіки зросли на 6,1%, у 2015 році – на 9,1%, у 2016 році – на 2,3%. Однак, у 2017 році видатки на стимулювання державного регулювання інвестиційних процесів скоротилися на 5,6%. У 2019 році обсяг фінансування скоротився до 231,0 млн. грн., зменшившись порівняно з попереднім роком на 4,5%.

Варто також здійснити порівняльне оцінювання темпів динаміки видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та ВВП за 2014–2019рр. (рис. 2.7).

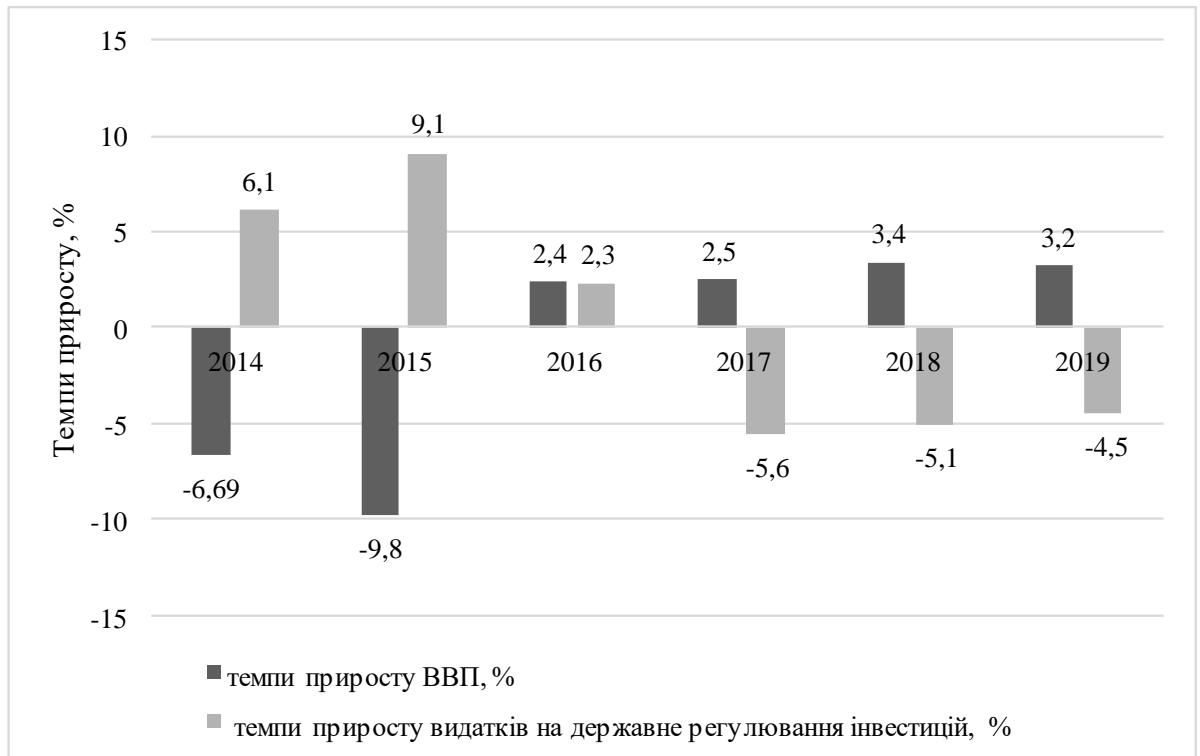

Рис. 2.7. Динаміка темпів приросту видатків на державне регулювання інвестицій в сільському господарстві та ВВП за 2014–2019рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Як свідчать дані рис. 2.8, темпи приросту видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відставали від темпів приросту ВВП у 2016–2019 рр. Це свідчить про наявність певного дисбалансу між розвитком інвестиційних процесів та відновлення економіки загалом. У 2017–2019 рр. можна було спостерігати поступове зменшення від’ємного темпу приросту видатків на регулювання інвестиційної діяльності.

Проаналізуємо співвідношення динаміки видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві із зміною обсягів такого фінансування у вимірі на одиницю населення (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Динаміка витратків на державне регулювання інвестицій в сільському господарстві у розрахунку на одиницю населення України за 2014–2019рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Порівнюючи між собою показники обсягу витратків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та показники чисельності населення, бачимо, що в розрахунку на одну особу фінансування управління інвестиціями в сільському господарстві становило у 2017 році 6071 грн./рік. Для порівняння – у 2014 році цей показник становив 5378 грн./рік. У 2018–2019 рр. значення показника витратків на державне регулювання інвестиційної діяльності коливалося в межах 5500–5762 грн./особу і мало виражену тенденцію до подальшого скорочення.

Тенденції у зміні показника фінансування витратків на управління інвестиційними процесами пов'язані передусім з постійним скороченням чисельності населення в Україні. На основі цього можна зробити висновок про те, що позитивна динаміка показника витратків на державне регулювання

інвестиційної діяльності в сільському господарстві на одиницю населення забезпечувалась переважно скороченням чисельності самого населення.

Розглядаючи економічні механізми розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, також пропонуємо проаналізувати загальні показники інтенсивності інвестування в сільськогосподарську галузь (Додатки В, Г, Г1).

Оскільки інвестиції є основним акумулятором позитивних зрушень в економіці, то для оцінювання ролі інвестицій у діяльності окремих підприємств проаналізуємо спочатку загальну динаміку капітальних інвестицій в економіці України та їх частку у створенні валової доданої вартості в сільському господарстві України (рис. 2.9).

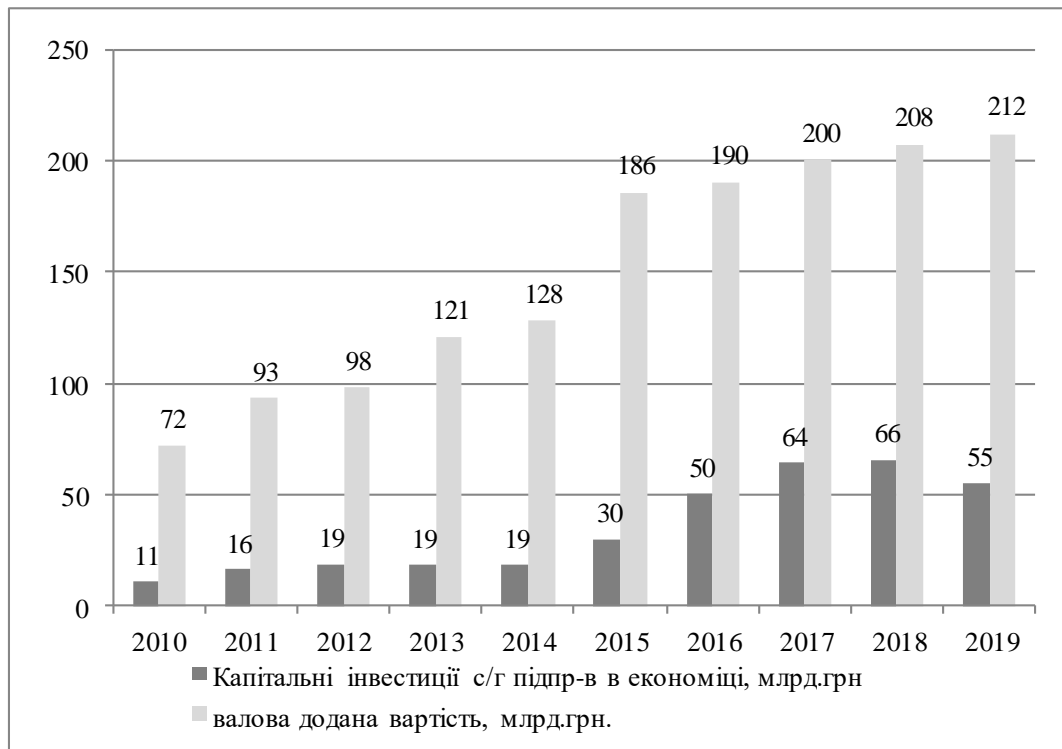

Рис. 2.9. Динаміка показників капітальних інвестицій підприємств та валової доданої вартості в сільському господарстві України, 2010–2019рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Як свідчать дані рис. 2.9, загалом обсяги капітальних інвестицій впродовж останніх чотирьох років в нашій країні мали зростаючу тенденцію в

абсолютному вимірі. За результатами 2013 року сільськогосподарські підприємства та організації усіх форм власності за рахунок усіх джерел фінансування освоїли 64 млрд. грн. капітальних інвестицій, що становить 127% відповідного до періоду 2016 року та 340% відповідно до 2012 року.

У 2013–2014 рр. можна було спостерігати уповільнення обсягів інвестиційної діяльності в сільському господарстві, що пояснюється економічною кризою в країні. У 2018–2019 рр. обсяги капітальних інвестицій в сільському господарстві знизилися на 11 млрд. грн., що можна вважати ознакою погіршення інвестиційної активності в агросфері.

Відповідно до даних Державної служби статистики, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій в сільському господарстві, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств і організацій.

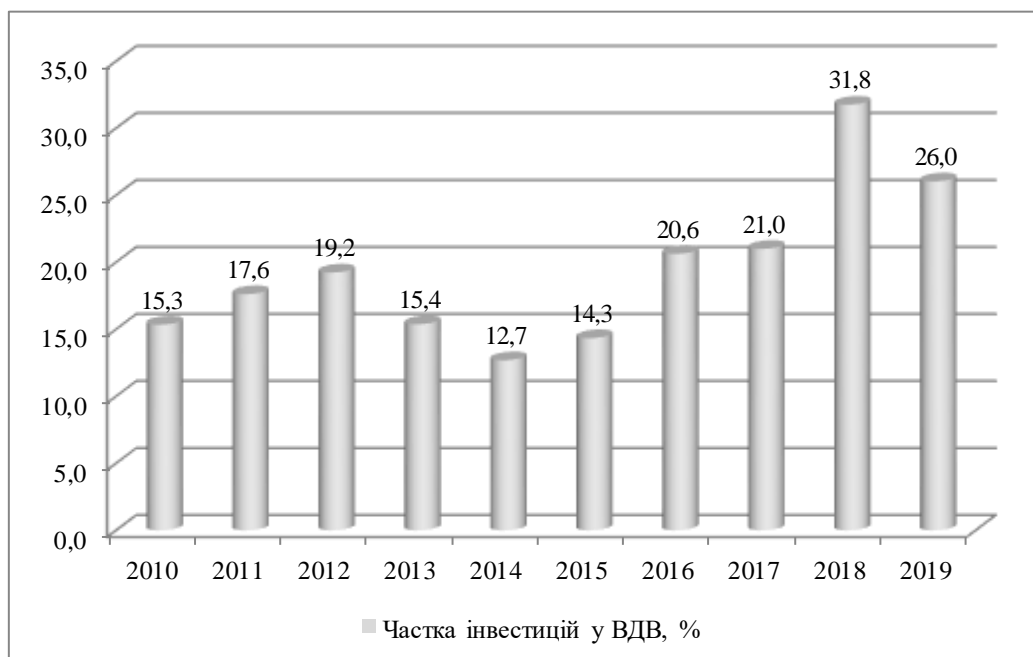

Рис. 2.10. Частка капітальних інвестицій підприємств у формуванні валової доданої вартості в сільському господарстві України, 2010–2019рр., %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Значний вплив інвестиційних процесів на розвиток сільськогосподарських підприємств підтверджує зростання частки капітальних інвестицій підприємств у формуванні валової доданої вартості у аграрній сфері

економіки України. У 2012–2019 роки можна було стверджувати про вплив чинника політичного гальмування економічного розвитку та дестабілізації політичної системи, що призвело до економічної кризи у 2014–2015 рр. В цей період частка інвестицій у валовій доданій вартості скоротилася до 12,7–14,3% внаслідок війни на Сході України та економічної кризи. Розглянувши особливості економічного механізму розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, варто підкреслити їх важливу роль в інвестиційних процесах. Однак, економічні механізми не є вирішальними, оскільки їх вплив значною мірою окреслюється правовим полем діяльності як органів інвестиційного регулювання, так і самих сільськогосподарських підприємств.

Отже, діюча система державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві в Україні сформована в результаті великої кількості перетворень і реорганізацій, не є цілісною та ефективною. Вона складалася з багатьох учасників, функції яких доволі часто дублювалися, що у результаті знижувало рівень управління інвестиційними процесами. Загальнодержавний рівень регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві представлений діяльністю всіх органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Регіональний рівень державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві формується з органів виконавчої влади на місцях, кожний з яких має власні повноваження для здійснення впливу на інвестиційні процеси в регіоні. Участь регіональних органів державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві зумовлена тими функціями, які вони виконують у загальній системі державного регулювання економіки. Погіршення інфраструктурних передумов для розвитку державного регулювання в сфері інвестицій підтверджуються тенденцією до зниження фінансування видатків на утримання загальнодержавних установ, здійснюють (або мають безпосереднє відношення) управління інвестиційними процесами в сільському господарстві.

2.2. Економічні інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Сільське господарство функціонує та розвивається відповідно до природних закономірностей, досягнутого рівня технологій та суспільно-владних відносин. Незважаючи на те, що воно відчуває вплив загальної кон'юнктури ринку товарів та послуг, все ж йому притаманні певні закономірності розвитку, що продиктовані впливом низки історико-культурних, природно-кліматичних, інфраструктурних, трудових та інших чинників. У зв'язку з цим сфера державного регулювання інвестиційної діяльності набуває певних особливостей, що формуються залежно від специфіки розвитку сільського господарства в різних країнах та економічних регіонах.

Досліджувати особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві необхідно невіддільно від аналізування основних передумов формування сільськогосподарської сфери економіки і чинників впливу на неї.

Відповідно використано інформаційне забезпечення, яке сформоване на основі відкритих статистичних даних Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Методологічною основою проведення дослідження були методи економіко-статистичного та кореляційно-регресійного аналізу.

Вихідні критерії, що використані в процесі дослідження особливостей державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України, наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Критерії, використані в процесі дослідження особливостей державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України

№ з/п	Назва критерію (показника)	Характеристика критерію
1.	Кількість сільськогосподарських підприємств	Визначає загальні передумови для інвестування у сільське господарство
2.	Обсяги виробленої сільськогосподарської продукції	Характеризує ділову активність підприємств сільського господарства, яка визначає передумови для інвестиційної привабливості агросектора
3.	Зайнятість населення в сільському господарстві	
4.	Інвестиції у сільське господарство в розрахунку на одне підприємство, одиницю населення	
5.	Частка інвестицій у сільське господарство в загальній структурі обсягів інвестування, ВВП	Визначає рівень привабливості сільського господарства для інвесторів. Є безпосереднім показником, що виражає результати державної інвестиційної політики в сільському господарстві
6.	Обсяги державної фінансової допомоги сільськогосподарським підприємствам	Є одним з показників державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. Формує загальний рівень інвестиційної привабливості агросектора
7.	Відшкодування ПДВ підприємствам сільського господарства при експорті	
8.	Державні закупівлі продовольчої сировини у сільськогосподарського сектора	
9.	Вартість поточних біологічних активів підприємств сільськогосподарського сектора	Визначає рівень фінансування підприємствами сільського господарства біологічних активів (тієї частини активів, яка стосується формування товарної продукції)

Періодом дослідження взято інтервал від 2010 до 2019 рр. Цей часовий інтервал умовно можна поділити на три часові проміжки, кожен з яких відбиває певну спрямованість державної інвестиційної політики в сільському господарстві:

– 2010–2013 рр. – період відносної стабільності, що був пов’язаний з реалізацією економічної політики, спрямованої на зростання обсягу експорту на ринки країн СНД;

– 2014–2015 рр. – період фінансово-економічної та політичної кризи, що характеризувався різким падінням основних показників соціально-економічного розвитку;

– 2016–2019 рр. – посткризовий період поступового відновлення економіки України, адаптації її до нових економічних умов.

У ході дослідження варто спочатку розглянути показники, що виражають передумови для здійснення політики державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. У Додатку Д та на рис. 2.11 наведено показники динаміки частки підприємств сільського господарства в загальній чисельності підприємств.

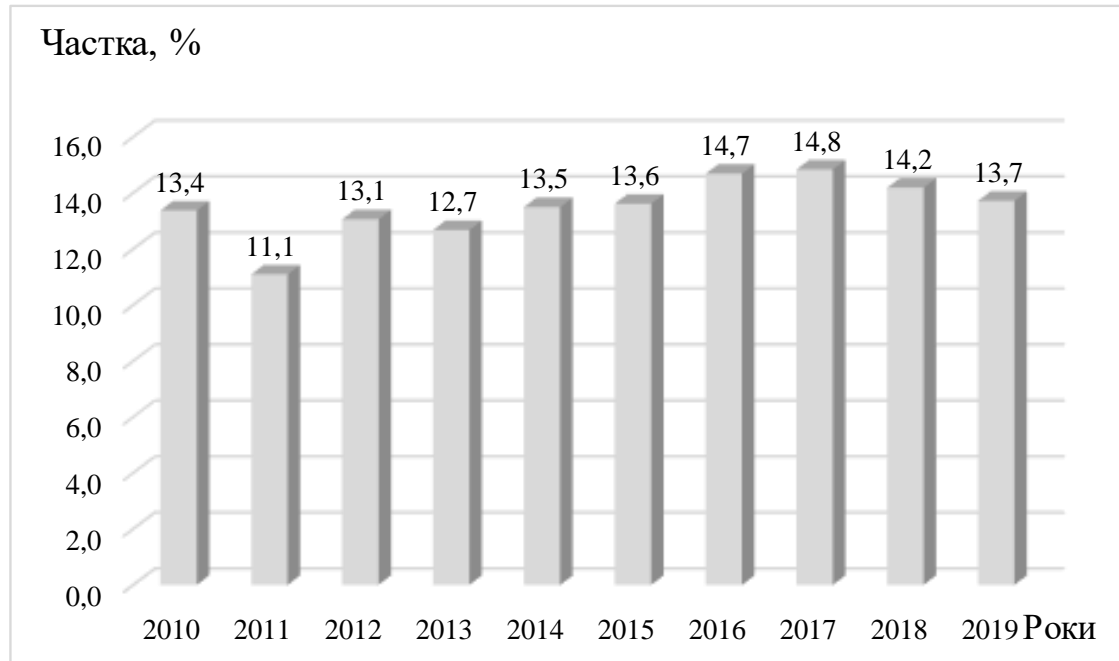

Рис. 2.11. Динаміка частки сільськогосподарських підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні (2010–2019 рр.), %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Кількість підприємств у сільському господарстві повторювала тенденції показника загальної кількості підприємств, а саме у 2012–2013 рр. відбулось зростання кількості підприємств сільського господарства на 4,6%, тоді як загальна кількість підприємств зростає на 7,8%. У цей самий період скоротилася частка сільськогосподарських підприємств від 13,1% до 12,7%. У 2014 році кількість сільськогосподарських підприємств скоротилася на 7,7%, а загальна кількість суб'єктів господарювання в економіці України – на 13,3%. У 2015 році незначно зростає кількість підприємств, проте це було нівелювало нове скорочення у 2016 році. Значною мірою це було зумовлено зростанням рівня

виплат по ЄСВ для фізичних осіб-підприємців, що перебували на спрощеній системі оподаткування. Як наслідок, деякі підприємства сільського господарства припинили свою діяльність: переважно це були недіючі ФОП. Скорочення ж чисельності підприємств для економіки в цілому майже у 5 разів перевищували таке скорочення в агросекторі. До того ж частка підприємств сільського господарства поступово зростала упродовж 2015–2017 рр. Однак, у 2017–2019 рр. можна помітити відновлення тенденції до скорочення частки агропідприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання в Україні. На основі наведених даних можна зробити висновок, що політика державного регулювання в напрямку зростання рівня оподаткування ФОП не мала такого суттєвого впливу порівняно з іншими галузями економіки. Натомість, можна припустити, що динаміка кількості підприємств сільського господарства могла більшою мірою залежати від макроекономічної динаміки.

Аналіз статистичних даних, наведених у Додатках Ж1-Ж4, дає підстави стверджувати, що упродовж останніх 19 років (від 2000 до 2019 року) зниження виробництва сільськогосподарської продукції у натуральних вимірниках мало доволі суттєвий характер. Так, поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) за 2000–2019 рр. скоротилося майже втричі і становило у 2019 році лише 32% від рівня 2000 року. Поголів'я свиней скоротилося на 36%, овець та кіз – на 32%. Однак, можна констатувати позитивну динаміку у птахівництві – приріст склав + 44%. Незважаючи на скорочення поголів'я ВРХ, обсяг виробництва м'яса збільшився на 39,4% за 2000 – 2019 рр., а обсяг виробництва молока знизився на 24,8% (що менше порівняно зі зниженням поголів'я ВРХ). Обсяг виробництва яєць зріс на 80,2%. Наведені тенденції свідчать про зміну самих агротехнологій, а також значну перекваліфікацію тваринництва у напрямі розвитку птахівництва. Виробництво продукції птахівництва в сучасних умовах стає більш рентабельним, порівняно з іншими галузями тваринництва. Зниження у виробництві молочних продуктів не було настільки стрімким, як зниження поголів'я ВРХ завдяки зміні технологій виробництва, що передбачає збільшення використання рослинних замінників коров'ячого молока.

Отже, можна зробити певні припущення про те, що державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має бути орієнтоване передусім на стимулювання впровадження новітніх технологій, враховуючи світові тренди агровиробництва та попит на сільськогосподарську продукцію.

Розвиток політики державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві також враховує передумову зміни попиту на різні категорії агропродукції. За даними, що наведено у Додатку 3, можна зробити висновки про те, що упродовж 2010–2019 рр. відбулася зміна структури попиту на користь продукції рослинництва. Так, якщо у 2010 році продукція рослинництва становила 48,4 % від загального обсягу виробленої сільськогосподарської продукції, то у 2019 році – вже 60,2%.

Обсяги інвестицій сільськогосподарських підприємств у розрахунку на одне підприємство та на одного жителя України наведено на рис. 2.12.

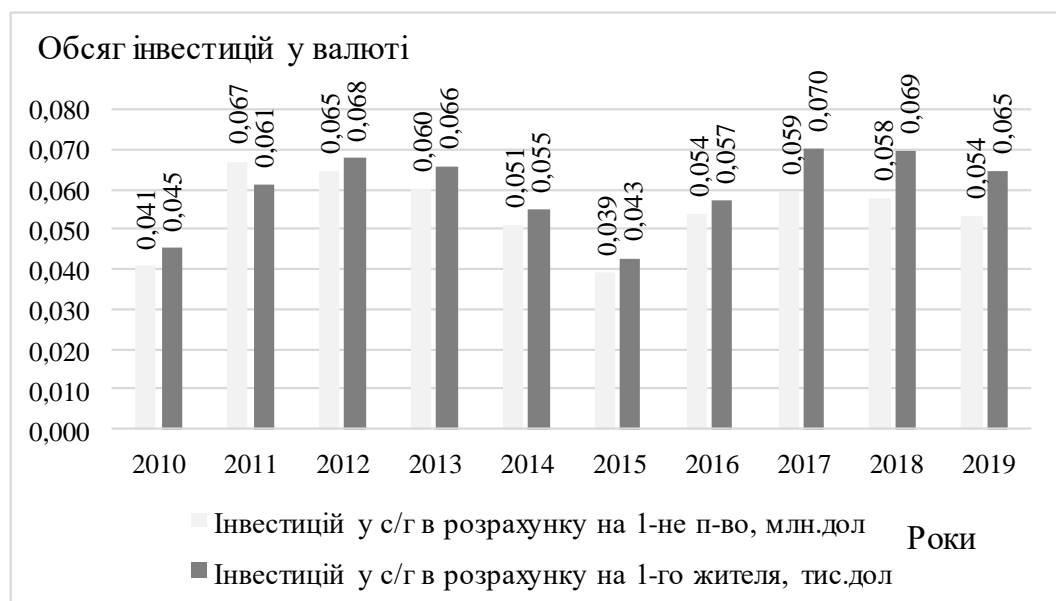

Рис. 2.12. Динаміка обсягу питомих інвестицій у сільському господарстві відносно кількості підприємств та чисельності населення України (2010–2019 рр.)

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

При цьому збільшувалася постійно частка у виробництві сільськогосподарськими підприємствами, що позитивно характеризує проведені реформи в агросекторі за останні 7 років.

Показники питомих інвестицій розраховано у валютному еквіваленті. З цією метою було знайдено суму між обсягом капітальних інвестицій (переведених у валюту за середньорічним курсом НБУ) та обсягом прямих іноземних інвестицій. При цьому також варто звернути увагу на узагальнену динаміку показника валових інвестицій (капітальних та прямих іноземних інвестицій), виражених у валюті (рис. 2.13).

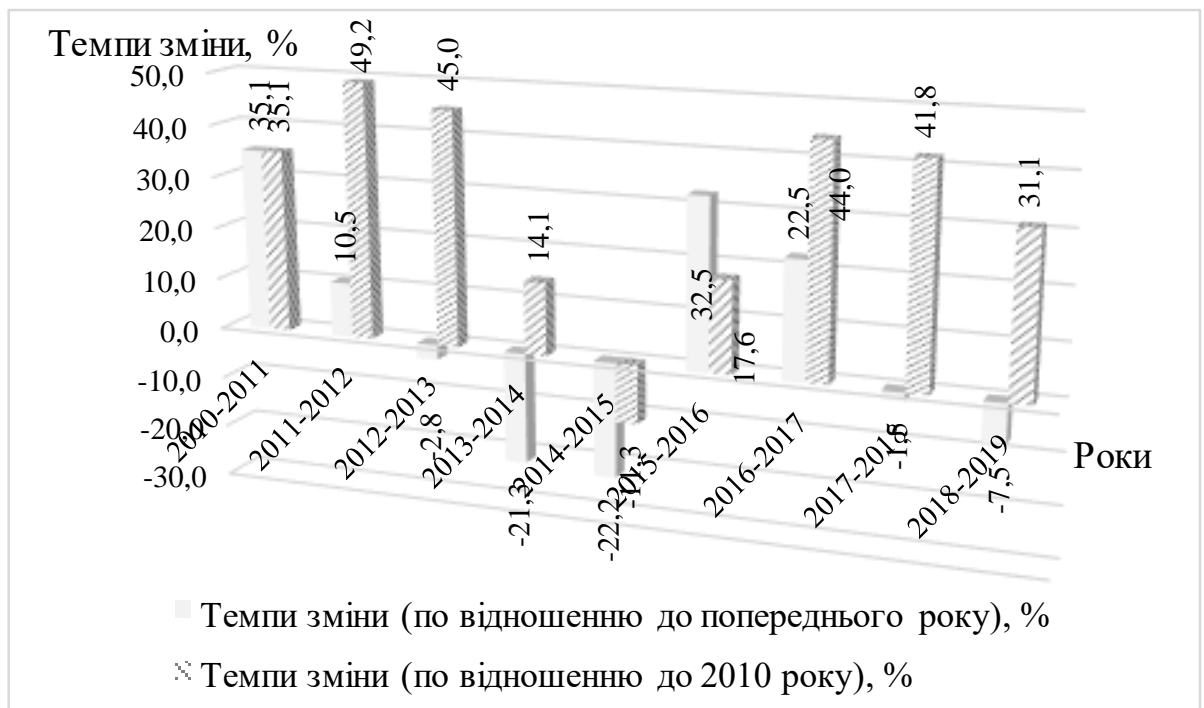

Рис. 2.13. Динаміка темпів зміни обсягів інвестицій у сільському господарстві України за 2010–2019 рр., %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Визначення показників у еквіваленті до долара США є виправданим, оскільки такий підхід надає об'єктивнішу оцінку порівняно з аналізом у гривневому еквіваленті. Така ситуація зумовлена доволі різкою девальвацією національної валюти у період від 2014 до 2015 рр. та значною залежністю економічних процесів від курсу гривні відносно світових валют (зокрема долара США та євро). Варто зазначити, що питоми показники інвестування у

сільське господарство мали поступову тенденцію до зростання упродовж 2010–2014 рр. Валові інвестиції у розрахунку на одне підприємство сільського господарства у 2010 році становили 0,041 млн. дол., а у розрахунку на одного громадянина України – 0,045 тис. дол. У 2013 році наведені показники становили 0,060 млн. дол. та 0,066 тис. дол. (рис. 2.13). Зростання валових інвестицій у сільське господарство становило за період від 2010–2013 рр. 33,7%, а у 2013–2014 рр. приріст інвестицій становив 2,4% (рис. 2.14).

У 2014–2015 роках можна було спостерігати скорочення питомих показників інвестування у сільське господарство. У 2014 році падіння питомих інвестицій у розрахунку на одне підприємство агросектора становило 21,3%, а у 2015 році – 22,2%. Скорочення інвестицій було пов'язане з виведенням капіталу з України у період розгортання економічної кризи. Упродовж 2016–2017 рр. намітилася зворотна тенденція. За 2014–2015 роки іноземні інвестори вивели з сільськогосподарського сектора України близько 250 млн. дол. інвестицій. Ще близько 253 млн. дол. вивели вітчизняні компанії в офшори, про що свідчить динаміка статистичних показників (рис. 2.13 та 2.14, Додаток Д). У 2018–2019 рр. відновилося падіння обсягу як капітальних інвестицій, так і прямих іноземних інвестицій в сільському господарстві України.

Інвестиції в сільське господарство впливають на обсяги формування ВВП. При цьому вплив інвестиційного процесу в сільському господарстві може мати певний синергетичний ефект, адже інвестиції належать до валового накопичення капіталу, що є однією зі складових ВВП. Розглянемо динаміку частки інвестицій у сільському господарстві в складі ВВП та у складі сукупних інвестицій в економіці України (рис. 2.14).

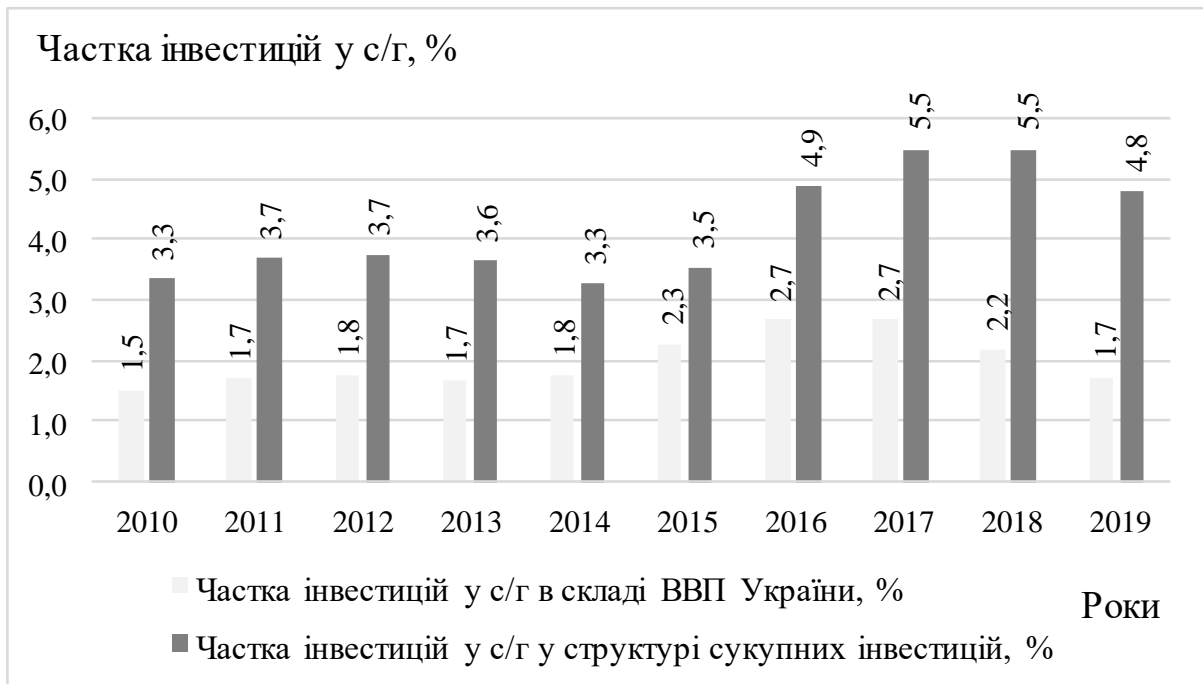

Рис. 2.14. Частка інвестицій у сільському господарстві відносно ВВП України та валових інвестицій в економіці (2010–2019 рр.)

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Характеризуючи динаміку показників частки інвестицій у ВВП та валових інвестиціях в економіці України, варто згадати про наявність певної тенденції до його поступового зростання у 2015–2019 рр. Так, якщо у 2010 році інвестиції у сільському господарстві становили 1,5% відносно ВВП та 3,3% відносно валових інвестицій, то у 2015 році ці показники становили відповідно 2,3% та 3,5%. У 2019 році ці показники становили 1,7% та 4,8%. Тобто, можемо спостерігати зростання ролі інвестування в сільське господарство у формуванні економічного потенціалу розвитку України. Також наведена тенденція підтверджується ще більшою мірою, якщо розглянути співвідношення інвестицій у сільському господарстві та ВВП, сформованому в агросекторі (рис. 2.15).

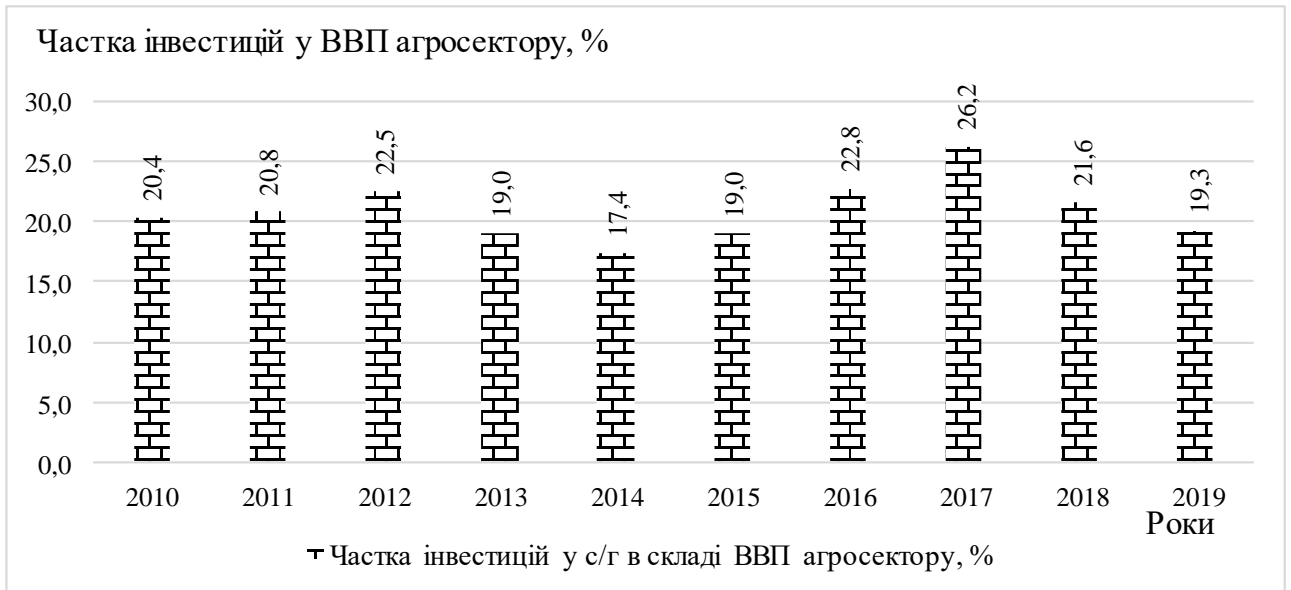

Рис. 2.15. Частка інвестицій у сільському господарстві по відношенню до ВВП агросектора (2010–2019 рр.)

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Як можна бачити з рис. 2.15, частка інвестицій у ВВП, сформована в агросекторі, суттєво зросла за період від 2015 до 2019 року. Таку тенденцію можна пояснити тим, що після економічної кризи Україна стала більшою мірою експортувати на світові ринки агросировину, зменшивши частку продукції з високою доданою вартістю. Тому інвестиційна привабливість сільського господарства в нових економічних умовах стала значно вищою порівняно з іншими секторами економіки. Натомість багато промислових машинобудівних та металургійних підприємств скоротили свої обсяги експорту впродовж 2014–2016 рр., а сільське господарство, навпаки, їх розширило.

Наведена ситуація може вважатися позитивною, але за умови, якщо її розглядати з позиції розвитку лише агросектора. Якщо ж поглянути на наведену динаміку крізь призму ефективності державної економічної політики загалом, то можна помітити ризики, які загрожують перетворити Україну на сировинну державу. Динаміку показників співвідношення експорту у

промислового та сільськогосподарського секторах економіки наведено на рис. 2.16.

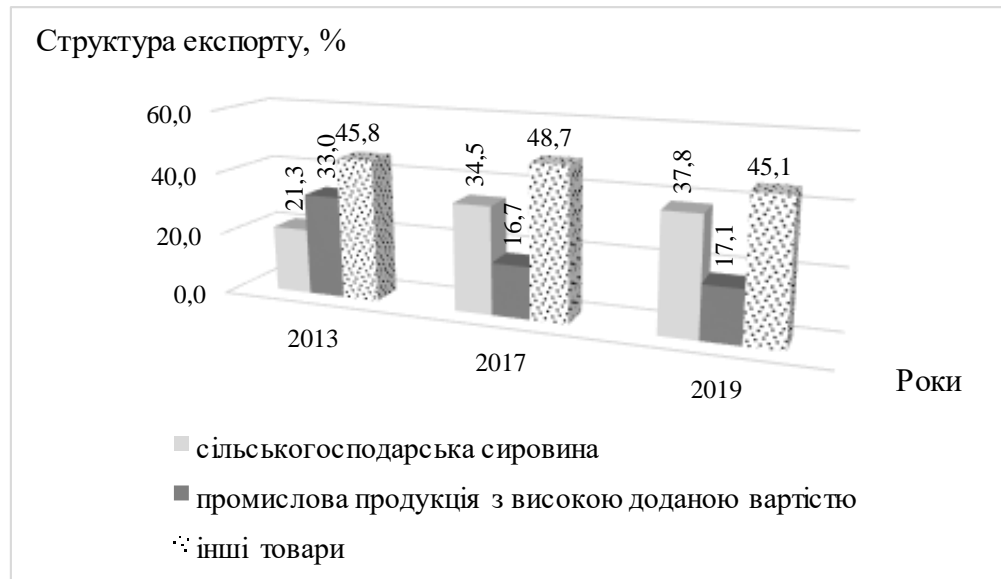

Рис. 2.16. Зміна структури експорту України за 2013 – 2019 рр., %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Як видно з рис. 2.16, у 2013 році на сільськогосподарську сировину в структурі експорту припадало 21,3% у загальних обсягах продажу продукції підприємствами України за кордон, а у 2017 році – 34,5%, у 2019 році – 37,8%. Стосовно промислової продукції з високою доданою вартістю можна спостерігати зворотну тенденцію: у 2013 році її експорт становив 33,0%, а у 2017 році – лише 16,7%, у 2019 році – 17,1%.

Отже, відносно державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві можна виокремити певні сильні та слабкі його сторони:

– до сильних сторін можна зарахувати стимулювання аграріїв до експорту своєї продукції, що сприяє одночасно притоку інвестицій в сільське господарство;

– слабкою стороною є відсутність виваженої довгострокової політики промислового розвитку, що перетворює Україну на аграрно-сировинну державу. Дефіцит платіжного балансу перекривається в останні роки (2015–

2019 рр.) за рахунок експорту агросировини з низькою доданою вартістю. Водночас така ситуація створює певну наукову проблематику та передумови для удосконалення політики державного регулювання інвестиційної діяльності в напрямку розвитку агровиробництв із високою доданою вартістю. Важливу роль у цьому може відіграти формування виробництв замкненого циклу з багатостадійними процесами переробки сировини. Враховуючи те, що на світовому ринку продовольства постійно зростає дефіцит якісної продукції, Україна має перспективи стати розвиненою аграрно-промисловою країною за умов стимулювання інвестицій у переробку сільськогосподарської сировини.

Враховуючи вищесказане, важливо проаналізувати рівень зацікавленості іноземних інвесторів до вітчизняної сільськогосподарської сфери. З цією метою проаналізовано показники прямих іноземних інвестицій у сільське господарство порівняно з обсягами прямих іноземних інвестицій у економіку України загалом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка прямих іноземних інвестицій в сільське господарство порівняно з обсягами прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2010–2019 рр.

Роки	Прямі іноземні інвестиції в економіку України, млн. дол.			Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, млн. дол.		
	Обсяг, млн. дол	Темп приросту до 2010 року, %	Темп приросту до попереднього року, %	Обсяг, млн. дол	Темп приросту до 2010 року, %	Темп приросту до попереднього року, %
2010	38993	-	-	669	-	-
2011	45370	16,4	16,4	720	7,5	7,5
2012	48198	23,6	6,2	725	8,4	0,8
2013	51705	32,6	7,3	718	7,3	-1,0
2014	53704	37,7	3,9	777	16,1	8,2
2015	40725	4,4	-24,2	617	-7,8	-20,6
2016	36155	-7,3	-11,2	502	-25,0	-18,6
2017	37514	-3,8	3,8	586	-12,4	16,7
2018	31606	-18,9	-15,7	452	-32,5	-22,9
2019	32905	-15,6	4,1	542	-19,0	20,0

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Прямі іноземні інвестиції у сільське господарство у 2017 році становили 586 млн. дол., що на 12,4% менше порівняно з показником 2010 року. За період 2016–2017 рр. прямі іноземні інвестиції в сільське господарство зросли на 16,7%. Водночас обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2017 році скоротився порівняно з 2010 роком на 3,8%, а порівняно з 2016 роком збільшився на 3,8%. У 2018–2019 рр. відбулося коливання обсягу прямих іноземних інвестицій в сільське господарство. У 2018 році їх обсяг скоротився на 22,9%, а у 2019 році – несуттєво зріс на 20,0%. Тобто, темпи динаміки прямих іноземних інвестицій у сільське господарство є більш різкими порівняно з аналогічним показником за економікою загалом. Це може свідчити про те, що прямі іноземні інвестиції залучені в агросектор достатньо еластично реагують на зміну економічної кон'юнктури та політичної ситуації в Україні, а тому сільське господарство значною мірою потребує економічної стабілізації та виваженої політики державного регулювання.

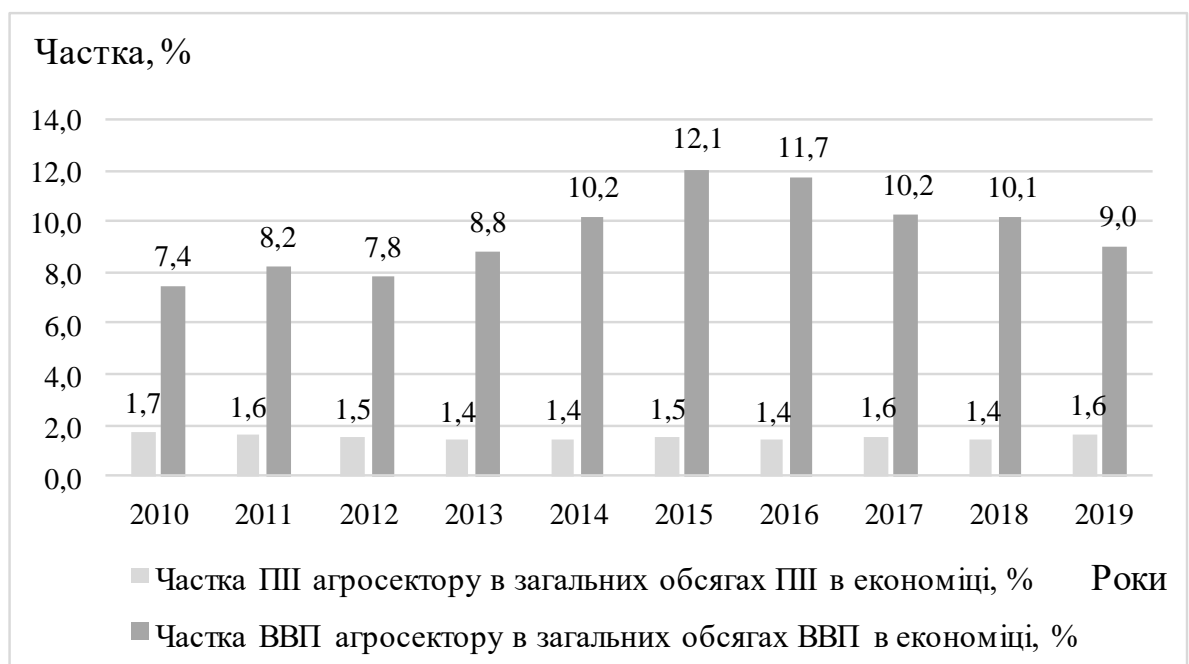

Рис. 2.17. Порівняльна динаміка частки прямих іноземних інвестицій та ВВП в сільському господарстві за 2010–2019 рр., %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

З рис. 2.17 видно, що частка прямих іноземних інвестицій у сільське господарство упродовж останніх 10 років була майже незмінною і становила 1,4–1,6%. Тобто, статистичні дані підтверджують той факт, що іноземний капітал не змінював структуру своїх пріоритетів на користь агросектора – у довгостроковій перспективі сільському господарству України не вдавалося здійснити ривок у залученні іноземного інвестування порівняно з іншими галузями. Порівнюючи частку ВВП агросектора у загальнонаціональному ВВП із показником частки прямих іноземних інвестицій агросектора в загальних обсягах іноземного інвестування в Україну, можна дійти висновку, що сільське господарство не виправдано залишається поза увагою іноземних інвесторів. Так, якщо від 2010–2019 рр. частка ВВП, виробленого агропідприємствами, у загальнодержавному ВВП зросла від 7,4% до 9,0%, то частка залучених іноземних інвестицій особливо не змінювалася. Наведена ситуація свідчить про наявність суттєвих недоліків у політиці державного регулювання економічних процесів. Причиною може також бути відсутність законодавчого поля, яке б могло регулювати ринок земель сільськогосподарського призначення в Україні, захищати права іноземних інвесторів, гарантувати інвесторам можливість повернення вкладеного капіталу.

У цьому контексті варто приділити особливу увагу аналізу показників, що характеризують процеси державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. До цих показників можна віднести фінансову допомогу держави підприємствам агросектора, відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) аграріям при експорті продукції, здійснення державних закупівель продукції у сільськогосподарських виробників тощо.

Показники фінансування розвитку агросектора, зокрема державної допомоги аграріям, наведено у Додатку К та на рис. 2.18. Обсяги фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України з державного бюджету характеризувалися чітко вираженою тенденцією до зменшення у період 2011–2015 рр. У 2012 році зниження бюджетного фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України становило 0,8%

порівняно з попереднім роком, у 2013 році – 15,9%, у 2014 році – 27,0%, у 2015 році – 80,1%. Водночас динаміка обсягів державної фінансової підтримки сільського господарства характеризувалась дещо відмінними тенденціями. У 2012 році зниження державної фінансової підтримки агросектора становило 14,7% відносно попереднього року, у 2013 році цей показник зріс до 28,6%, у 2014 році – знизився на 60,6%, у 2015 році – знизився на 29,3% (Додаток К).

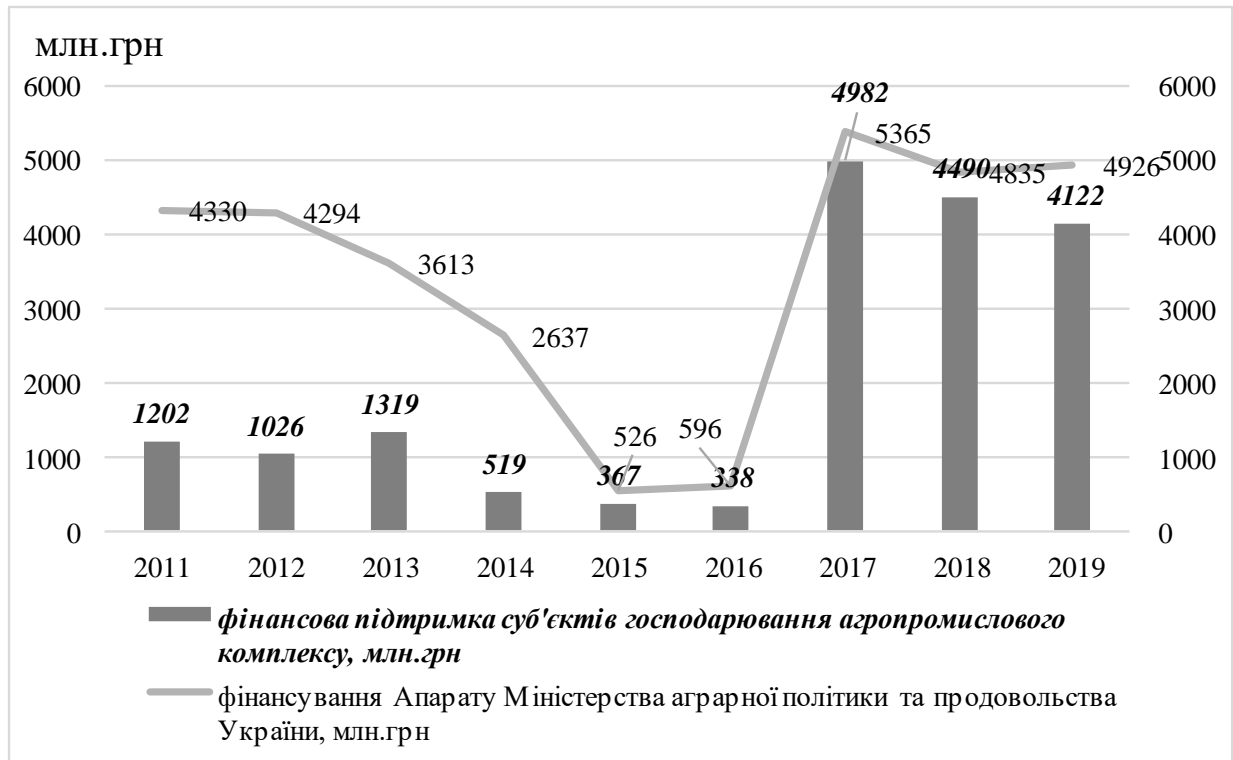

Рис. 2.18. Динаміка показників фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України, зокрема державної фінансової підтримки сільськогосподарської сфери за 2011–2019 рр., %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

2016 рік можна вважати переломним у динаміці обсягу фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України – у цьому році відбулося зростання цього показника на 13,4%. Однак, тенденція до зниження державної фінансової підтримки сільського господарства продовжила спадний тренд, і у 2016 році зниження становило 7,9% відносно рівня 2015 року. У 2019 році державна фінансова підтримка агросектора зросла на 4644

млн. грн., або майже у 14 разів. Основними чинниками активізації державної підтримки сільськогосподарських виробників були такі:

- зростання можливостей держави фінансувати програми підтримки агровиробників;
- зростання рівня дотаційної фінансової допомоги у сфері рослинництва та тваринництва ((Кабінет Міністрів України, 2017);
- необхідність стимулювання державою ділової активності на ринку сільськогосподарської сировини з метою розширення експортного потенціалу України.

Зростання рівня державної фінансової підтримки агросектору у 2017 році було забезпечене впровадженням державної програми 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників». Кошти з державного бюджету спрямовувалися за напрямом «Бюджетна дотація сільськогосподарським товаровиробникам для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції» (Кабінет Міністрів України, 2017).

Відповідно до Постанови КМУ від 08.02.2017 № 83 право на отримання бюджетної дотації було визначено за сільськогосподарськими підприємствами, які здійснюють виробництво та поставки агропродукції. Умови отримання бюджетного дотаційного фінансування агровиробниками визначені пунктом 2.15 статті 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» (Верховна Рада України, 2004а).

Структуру видатків державного бюджету на фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України наведено у табл. 2.3. Як свідчать статистичні дані, впродовж 2011–2019 рр. скоротилася частка видатків на стимулювання розвитку технологій агросектора, кадрового розвитку та освітніх програм.

Таблиця 2.3

Структура видатків державного бюджету на фінансування діяльності
Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства на
фінансову підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу
у 2011–2019 рр., %

Статті видатків Державного бюджету	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Разом фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
в т.ч.									
– утримання апарату управління	2,2	3,1	1,9	2,1	11,0	24,9	4,1	4,1	4,1
– компенсації аграріям	8,0	0,1	-	-	-	-	-	0,0	0,0
– кадровий розвиток та освітні програми	27,7	64,9	56,9	74,0	2,5	1,8	0,3	0,3	0,3
– стимулювання розвитку технологій агросектору	34,1	7,8	4,5	4,0	16,5	16,6	2,7	2,7	2,7
– програми адресної соціальної допомоги	0,2	0,2	0,2	0,2	-	-	-	0,0	0,0
– фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу	27,8	23,9	36,5	19,7	69,9	56,7	92,9	92,9	92,9

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна казначейська служба України, 2019)

Тобто, державна політика регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві демонструвала менше зацікавлення фундаментальними та інфраструктурними засадами розвитку агросектора (тобто знизився рівень державного стимулювання розвитку технологій агросектора). Натомість, основні зусилля органи державної влади почали в останні роки спрямовувати на програми адресного дотаційного фінансування сільськогосподарських виробників.

Узагальнюючи наведені вище тенденції, поки не можливо дати однозначної оцінки заходам держави у підтримці агросектора. Адже зростання дотаційного фінансування у 2017–2018 рр. відбувалося паралельно зі зміною

бюджетних відшкодувань ПДВ при експорті продукції сільгоспвиробниками. Тому, аби дати об'єктивнішу оцінку заходам держави щодо зростання інвестиційної привабливості сільського господарства, варто розглянути динаміку щорічних показників компенсацій податкового кредиту при експорті сільськогосподарської продукції (рис. 2.19).

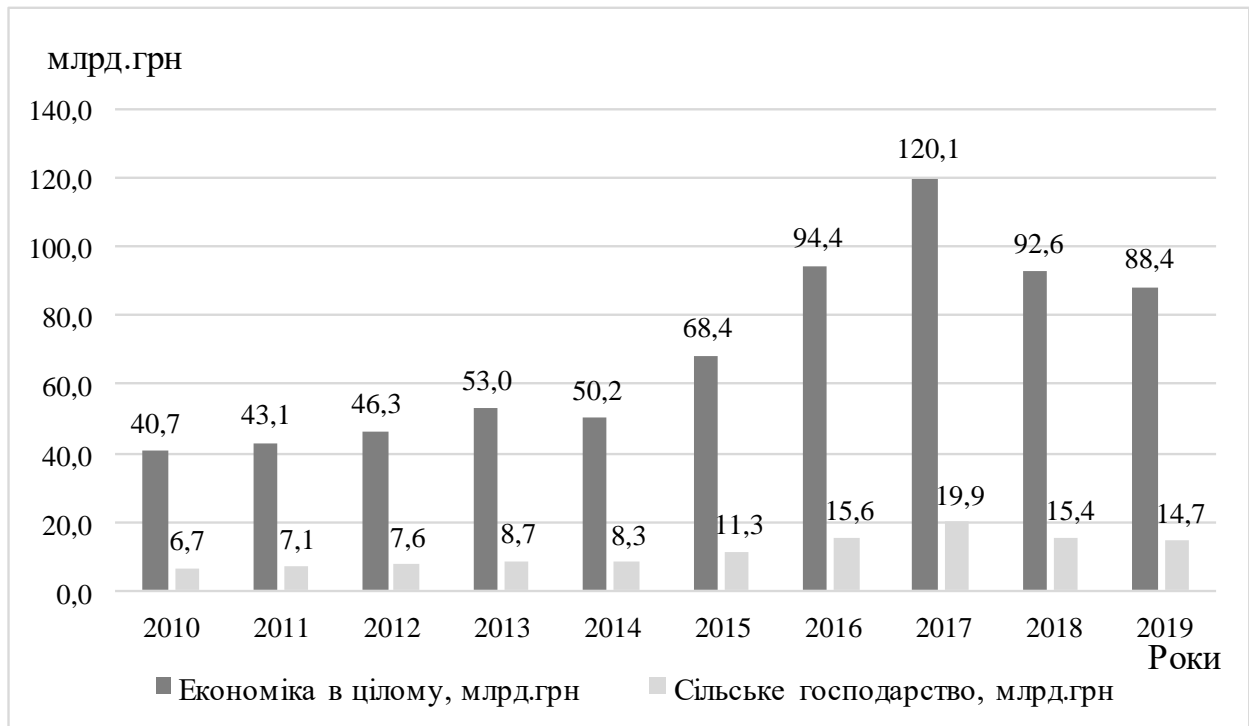

Рис. 2.19. Динаміка відшкодування ПДВ при експорті у 2010–2019 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019)

Обсяги відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції у 2013–2017 рр. поступово зростали, однак значно відставали від загальноекономічних показників. У 2018–2019 рр. скоротився обсяг відшкодувань ПДВ аграріям внаслідок перегляду фіскальної політики щодо операцій із відшкодувань ПДВ та посилення контролю за ними.

Так, якщо у 2013–2017 рр. обсяг відшкодування ПДВ в економіці загалом зріс на 67,1 млрд. грн., то в сільському господарстві – на 11,2 млрд. грн., що у 6 разів менше. Тобто, в питанні відшкодування ПДВ уряд основний акцент робив на промисловості. У 2018–2019 рр. відбулося помітне зниження компенсацій як

в економіці, так і в агросекторі, що було пов'язано з введенням певних обмежень у такі операції та посилення їх фіскального моніторингу.

Іншим важливим інструментом державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є державні закупівлі, динаміку яких наведено на рис. 2.20. Обсяги державних закупівель у сільськогосподарських підприємств мали тенденцію до поступового скорочення упродовж 2010–2013 рр. Якщо у 2010 році державні закупівлі агропродукції становили 33,0 млрд. грн., то у 2011 році скоротилися до 28,6 млрд. грн. (зниження на 13,3%), у 2012 році – до 26,1 млрд. грн. (скорочення на 8,9%), у 2013 році – до 14,4 млрд. грн. (скорочення на 44,7%).

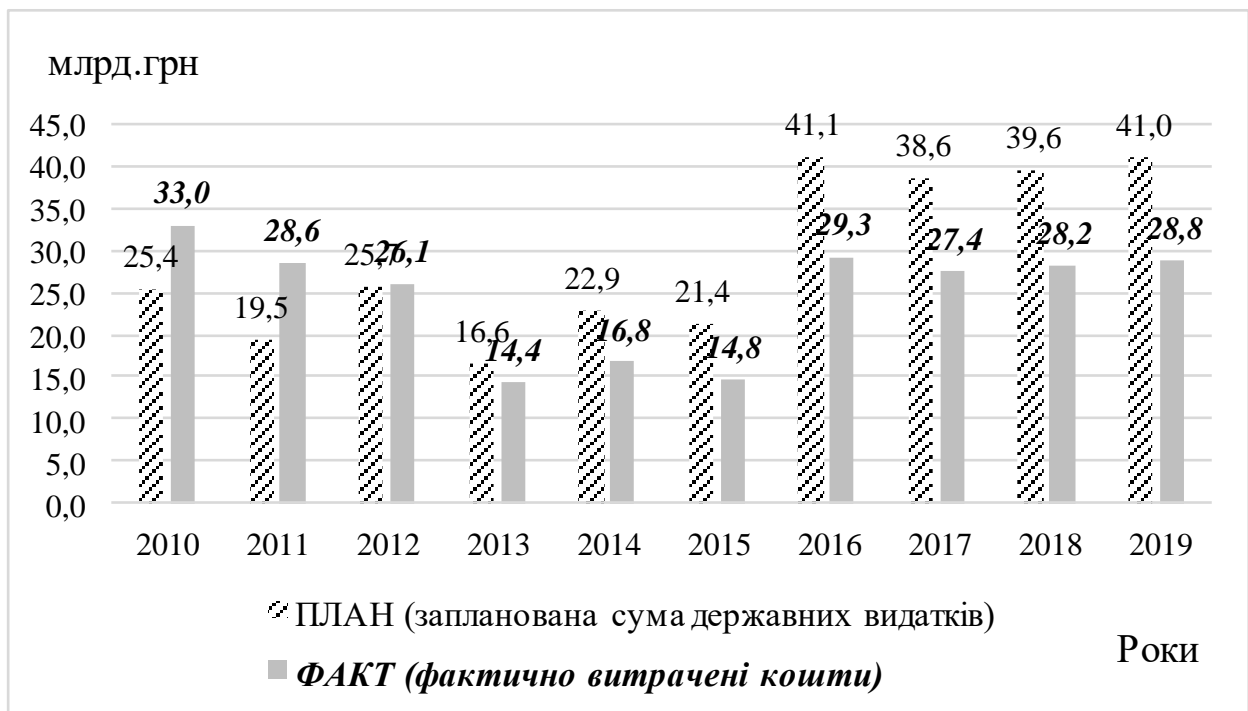

Рис. 2.20. Обсяги державних закупівель у сільському господарстві за період 2010–2019 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

У 2014–2015 рр. державні закупівлі знаходилися на мінімальному рівні у зв'язку з економічною кризою. Однак, вже у 2016 році їх обсяг збільшився на 98% до рівня 2015 року та становив 29,3 млрд. грн. 2017 рік охарактеризувався тенденцією до незначного скорочення закупівель держави у сільгоспвиробників

на 6,2% до рівня 27,4 млрд. грн. У 2018–2019 рр. незначно зріс обсяг державних закупівель.

Описані вище тенденції розвитку різних інструментів державного регулювання інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств мали своїм наслідком також реакцію самих суб'єктів господарювання на зміну макроекономічних умов. Показником, що може виражати ділову активність у сільському господарстві в аспекті формування інвестиційної привабливості підприємств агросектора, є обсяг біологічних активів (Додаток Д, та рис. 2.21).

Як свідчать дані рис. 2.21, вартість біологічних активів у сільському господарстві почала зростати у 2015 році, збільшившись на 6,5%. У 2016 році цей показник зріс на 16,8%, а у 2017 році на 20,2%, проте у 2018 році – скоротився на 7,5%, а у 2019 році на 1,0%. Збільшення вартості біологічних активів пов'язане з їх переоцінкою суб'єктами господарювання внаслідок впливу інфляційних процесів.

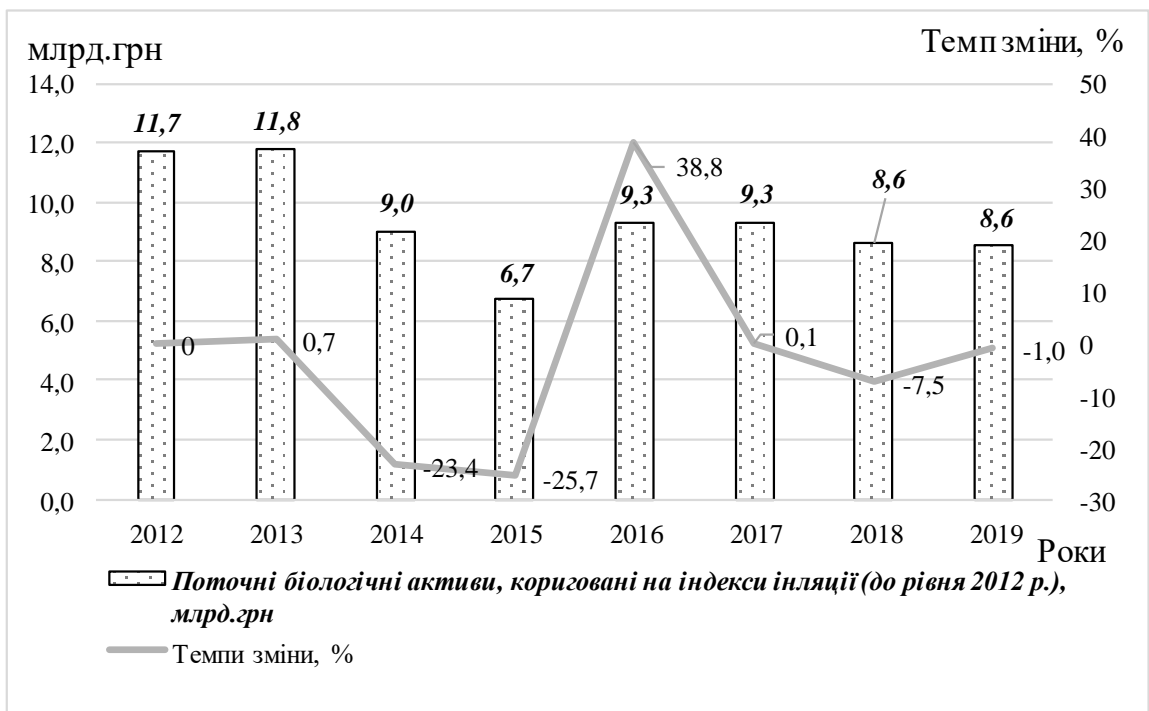

Рис. 2.21. Динаміка балансової вартості біологічних активів у сільськогосподарській галузі за період 2012–2019 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

Тобто, якщо врахувати темпи інфляції у 2014–2015 рр., то у порівняних цінах суттєвих змін вартості біологічних активів не відбулося, а навпаки, їх реальний обсяг (відкоригований на темп інфляції), мав тенденцію до зменшення (рис. 2.22).

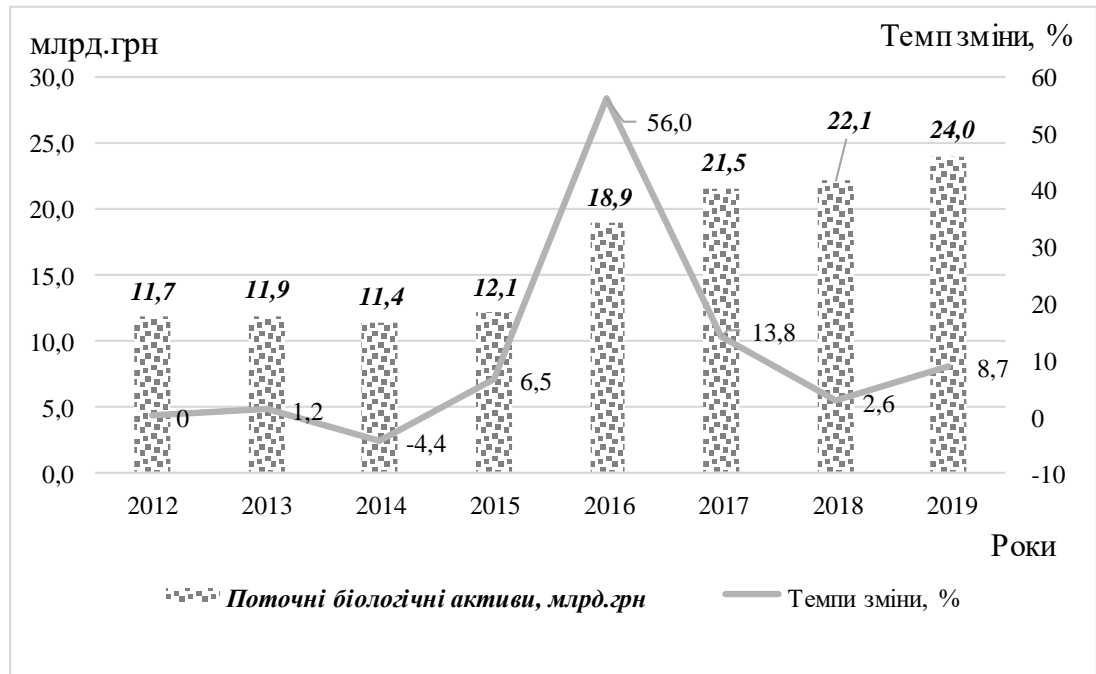

Рис. 2.22. Динаміка вартості біологічних активів агропідприємств з урахуванням індексу інфляції за період 2012–2019 рр., млрд. грн.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

Як свідчать розрахункові показники, кориговані на темп інфляції, обсяги біологічних активів також мали тенденцію до зростання, але темпи зміни були суттєво нижчими порівняно з номінальними показниками.

Зіставляючи показники, показані на рис. 2.22, а також дані Додатку Д, можна дійти висновку, що усі заходи державного регулювання інвестиційної активності в сільському господарстві не сприяли нарощуванню економічного потенціалу агропідприємств. Натомість показники виробничих потужностей та балансової вартості біологічних активів знижувались, тим самим зменшуючи рівень інвестиційної привабливості агросектора.

З метою отримання повної картини впливу інструментів державного регулювання на інвестиційні процеси в сільському господарстві, варто

здійснити факторний аналіз. З цією метою слід виявити особливості впливу різних критеріїв державного регулювання на обсяги інвестицій в агросектор. Оцінку будемо виконувати з використанням методики кореляційно-регресійного аналізу, оскільки між аналізованими показниками відсутні прямі лінійні залежності. Вплив економічних інструментів державного регулювання на обсяги інвестицій у сільське господарство досліджено за такими показниками:

- видатки державного бюджету на підтримку органів державного регулювання агросектора;
- обсяги державного бюджету на фінансову допомогу аграріям;
- обсяги відшкодування ПДВ аграріям при експорті;
- обсяги державних закупівель у сільськогосподарських підприємств.

Отримання об’єктивних результатів оцінки має передбачати нівелювання впливу девальвації гривні у 2014–2015 рр. Тому усі показники, використані для регресійного аналізу, приведено до валютного еквіваленту (дол. США) за середньорічним курсом НБУ. Вихідні дані для оцінювання та умовні позначення показників наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Показники для аналізу залежності обсягу інвестицій в сільське господарство від використання різних інструментів державного регулювання у 2010–2019 рр.

Показники	Умовні позначення	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Інвестиції у сільське господарство (капітальні та прямі іноземні), млн. дол.	Y	2066	2791	3083	2996	2356	1833	2429	2974	2929	2709
Видатки на підтримку органів державного регулювання агросектора, млн. дол.	x ₁	-	12	16	9	7	5	6	8	7	8
Фінансова допомога аграріям, млн. дол.	x ₂	-	152	129	165	64	31	14	190	167	172
Відшкодування ПДВ при експорті, млн. дол.	x ₃	847	895	954	1071	696	455	595	741	578	575
Державні закупівлі сільгоспродукції, млн. дол.	x ₄	4170	3600	3256	1768	1409	596	1117	1020	1061	1131

Джерело: побудовано автором за даними Додатку Д

Для розрахунку регресій використано міжнародний програмний продукт Stata. Результати розрахунку регресій у програмі Stata подано у Додатку Л. Показники табл. 2.4 було нормалізовано (знайдено натуральний логарифм для значень за кожним показником для більшої об'єктивності результатів оцінювання).

Усі дані приведено до панельного вигляду (Додаток Л, таблиця «Дані у панельному вигляді»). Результати запуску регресій наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Результати регресійного аналізу залежності обсягу інвестицій у сільське господарство від використання різних інструментів державного регулювання у 2010–2019 рр.

Параметри регресії	Варіанти регресій				
	Множинна	Y від X ₁	Y від X ₂	Y від X ₃	Y від X ₄
R ²	0,8974	0,6526	0,5403	0,5463	0,1136
Критерій Фішера	4,37 F _{min} = 4.2	9,39 F _{min} = 1.6	5,88 F _{min} = 1.6	7,22 F _{min} = 1.6	0,77 F _{min} = 1.6
Коефіцієнти при змінних, b ¹ - b ⁴	X ₁ : b ¹ = 0,348 X ₂ : b ² = -0,039 X ₃ : b ³ = 0,663 X ₄ : b ⁴ = -0,215	X ₁ : b ¹ = 0,359	X ₂ : b ² = 0,137	X ₃ : b ³ = 0,508	X ₄ : b ⁴ = 0,092
Імовірність похибки, P ¹ - P ⁴	X ₁ : P ¹ = 0,360 X ₂ : P ² = 0,676 X ₃ : P ³ = 0,197 X ₄ : P ⁴ = 0,397	X ₁ : P ¹ = 0,028	X ₂ : P ² = 0,060	X ₃ : P ³ = 0,036	X ₄ : P ⁴ = 0,414

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Додатка Л

Проведений регресійний аналіз дає підстави стверджувати про високу щільність зв'язку між показниками в рамках множинної регресії. Значення показника R² становить 0,8974 і наближається до 1. Це свідчить про те, що зв'язок між обсягами інвестицій залучених у сільське господарство та інструментами державного регулювання є високими. При цьому, на основі даних критерію Фішера (F-критерію) також можна зробити висновок про існування стабільної залежності між показниками, оскільки його фактичне значення становить 4,37, що перевищує мінімально допустиме значення (4,2)¹.

Важливо звернути увагу на отримані значення коефіцієнтів при кожній змінній. Вони виражають значення коефіцієнта еластичності обсягу інвестицій

¹у випадку, якщо фактичне значення F-критерію менше за мінімально допустиме значення, робиться висновок про відсутність зв'язку між змінною Y та факторами X₁ ... X_n.

при впливі кожного інструменту державного регулювання. Як свідчать наведені у табл. 2.5 дані, загалом зростання видатків на підтримку органів державного регулювання агросектора позитивно впливало на збільшення обсягів інвестицій у межах як множинної, так і попарної регресії (у від x_1). Тобто, спостерігалася прямо пропорційна залежність між показниками.

Також можна констатувати, що неоднозначний характер впливу на обсяги інвестицій мала державна фінансова підтримка аграріїв. У межах множинної регресії зростання фінансової підтримки призводило до зниження інвестування (обернено пропорційна залежність), а в межах попарної регресії (у від x_2) залежність була прямо пропорційною. Це можна пояснити так:

1) державна фінансова підтримка агросектора сама по собі (за відсутності впливу інших факторів) є інструментом державного регулювання, який позитивно впливає на обсяги інвестицій у сільському господарстві;

2) позитивні наслідки державної фінансової підтримки нівелюються впливом інших факторів, які, як виявилось за результатами запуску регресій, мали більший ступінь впливу. Тобто, в цьому аспекті державна політика відшкодування ПДВ та державних закупівель у 2010–2019 рр. нівелювала позитивний вплив державних фінансових допомог. На основі цього можна зробити припущення про недостатню ефективність використання наведених інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України.

Відшкодування ПДВ при експорті позитивно вплинуло на інвестиції в сільському господарстві, що підтверджують результати множинної та попарної (у від x_3) регресій. Натомість доволі суперечливим є вплив державних закупівель. Результати множинної та попарної (у від x_4) регресій свідчать, що позитивні наслідки державних закупівель нівелюються впливом інших факторів. Тобто, здійснення державних закупівель у аграріїв разом із використанням інших інструментів державного регулювання інвестицій у сільському господарстві не дає суттєвих позитивних наслідків.

Отже, на підставі отриманих результатів дослідження основних економічних інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України можна зробити такі висновки:

1. Кількість сільськогосподарських підприємств має стабільну тенденцію до зростання. Тому політика державного регулювання в напрямку підвищення рівня оподаткування суб'єктів господарювання в сільському господарстві не мала суттєвого впливу порівняно з іншими сферами економіки. Динаміка кількості підприємств сільського господарства значною мірою залежала від макроекономічної динаміки. Постійно збільшувалася частка виробництва сільськогосподарських підприємств, що позитивно характеризує проведені реформи в агросекторі за останні 9 років.

2. Скорочення інвестицій було пов'язане з виведенням капіталу з України у період розгортання економічної кризи. Упродовж 2016–2019 рр. намітилася зворотна тенденція. Характеризуючи динаміку показників частки інвестицій у ВВП та валових інвестиціях в економіці України, варто відмітити наявність тенденції до його поступового зростання у 2015–2019 рр. Можемо спостерігати зростання ролі інвестування в сільське господарство для формування економічного потенціалу розвитку України. Частка інвестицій у ВВП, сформована в агросекторі, суттєво зросла за період з 2015 по 2019 роки. Така тенденція може пояснюватися тим, що після економічної кризи Україна розпочала більшою мірою експортувати на світові ринки агросировину, зменшивши частку продукції з високою доданою вартістю. Тому інвестиційна привабливість сільського господарства в нових економічних умовах стала значно вищою порівняно з іншими сферами економіки.

3. Слабкою стороною державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є відсутність виваженої довгострокової політики економічного розвитку, що перетворює Україну на аграрно-сировинну державу. Дефіцит платіжного балансу перекривається в останні роки (2015–2019 рр.) за рахунок експорту агросировини з низькою доданою вартістю. Враховуючи те, що на світовому ринку продовольства постійно зростає дефіцит якісної продукції, Україна має перспективи стати розвиненою аграрно-промисловою

країною за умов стимулювання інвестицій у переробку сільськогосподарської сировини.

4. Темпи динаміки прямих іноземних інвестицій у сільське господарство є більш різкими порівняно з аналогічним показником за економікою загалом. Це може свідчити про те, що прямі іноземні інвестиції в агросектор достатньо еластично реагують на зміну економічної кон'юнктури та політичної ситуації в Україні, а тому сільське господарство значною мірою потребує економічної стабілізації та виваженої політики державного регулювання.

5. Впродовж 2010–2019 рр. державна політика регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві демонструвала менше зацікавлення фундаментальними та інфраструктурними засадами розвитку агросектора. Натомість, основні зусилля органів державної влади в останні роки почали спрямовувати на програми адресного дотаційного фінансування сільськогосподарських виробників. Заходи державного регулювання інвестиційної активності в сільському господарстві не сприяли нарощуванню економічного потенціалу агропідприємств. Натомість, показники виробничих потужностей та балансової вартості біологічних активів знижувались, тим самим зменшуючи рівень інвестиційної привабливості агросектора.

6. Зростання видатків на підтримку органів державного регулювання агросектора позитивно впливало на збільшення обсягів інвестицій у межах як множинної, так і попарної регресії (у від x_1). Тобто, спостерігалася прямо пропорційна залежність між показниками. Неоднозначний характер впливу на обсяги інвестицій мала державна фінансова підтримка аграріїв.

7. Державна політика відшкодування ПДВ та державних закупівель у 2010–2019 роки нівелювала позитивний вплив державних фінансових допомог. На основі цього можна зробити припущення про недостатню ефективність використання наведених інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Своєю чергою, здійснення державних закупівель у аграріїв порівняно з використанням інших інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, не має суттєвих позитивних наслідків.

2.3. Критерії ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Ефективність державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві дає можливість виявити дієвість різних засобів, що застосовуються в цьому процесі. Оцінювати ефективність державного регулювання інвестиційної діяльності варто, вирішуючи такі завдання:

1) визначення переваг та недоліків, сильних і слабких сторін державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві за допомогою SWOT-аналізу;

2) розгляд показників результативності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на основі аналізу статистичних даних.

Так, результати проведеного оцінювання державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві за методикою SWOT-аналізу узагальнено в табл. 2.6.

Структуризовані основні характеристики (сильні та слабкі сторони, можливості та ризики) розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України дають можливість чіткіше визначити стратегію розвитку досліджуваної сфери управління та встановити критерії її результативності.

Загалом можна констатувати, що сформована сьогодні інфраструктура економіки України є достатньою для розвитку інвестиційних процесів у сільському господарстві. Країна забезпечена власним будівельним сектором, що позитивно впливає на зниження собівартості будівельних робіт для створення нових сільськогосподарських підприємств у сфері тваринництва, елеваторів тощо. Однак, ризики створює процес старіння транспортної інфраструктури. Зокрема, нагальною є проблема модернізації морських портів, які є ключовими пунктами транспортування зернових.

Таблиця 2.6

SWOT-аналіз державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України

Сильні сторони	Можливості	Слабкі сторони	Загрози
Інфраструктура економіки	Розвиток інфраструктури для сільського господарства	Старіння основних засобів	Довгий час транспортна інфраструктура не відновлювалась
Інституційне забезпечення	Можливість формувати систему управління інвестиційними процесами	Відсутність повноцінного ринку землі	Неможливість залучення коштів для інвестицій шляхом продажу землі
Курс на євроінтеграцію	Закріплення європейських кращих практик у веденні бізнесу	Недосконалість законодавства	Перешкоджає розвитку конкуренції на ринку
Природно-кліматичні умови	Можливість збирання високих урожаїв	Низький рівень макроекономічної стабільності	Можливість виникнення нових кризових явищ в економіці
Трудоресурсний потенціал	Наявність кваліфікованих кадрів	Відтік кваліфікованих кадрів	Втрата спеціалістів, що виїжджають за кордон
Ємний внутрішній ринок	Зростання збуту продукції	Зовнішньополітичні загрози	Посилення військового конфлікту на Сході
Відкритість національної економіки	Можливість залучення міжнародного фінансування	Зниження демографічного потенціалу	Скорочення чисельності трудових ресурсів в економіці

**Систематизовано автором на основі джерел: (Бондарчук, 2018, Боровік, 2017; Близнюк та Шершенюк, 2017; Віблій, Лацик та Кремінь, 2019; Данкевич и Лукомская, 2018; Левандівський, 2019b; Лучечко, 2018; Лучечко, 2019; Мармуль та Лаврега, 2019; Орджі, 2019; Петровський, 2019; Чурута, 2018)*

Рівень інституційного забезпечення системи державного регулювання економіки дає можливість сформувати систему управління інвестиційними процесами. В Україні створено систему відповідних органів державного управління, проводяться реформи щодо зростання їх дієвості. Це є позитивним сигналом для міжнародних інвесторів. Однак суттєві ризики при цьому виникають у законодавчому полі. Це насамперед стосується впорядкування інвестиційних процесів, визначення співвідношення у залученні внутрішніх та іноземних інвесторів тощо.

Необхідно підкреслити, що визначати ефективність державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві можна з використанням низки відповідних показників або коефіцієнтів.

Попередньо коефіцієнт економічної ефективності регулювання інвестицій у сільському господарстві визначається нами як відношення темпу зростання інвестицій у сільське господарство до темпу зростання видатків бюджету на фінансування державних органів, що регулюють інвестиційні процеси. Якщо значення цього показника є меншим за 1, то це свідчить про спадну динаміку ефективності регулювання інвестицій і, навпаки, якщо значення показника перевищує 1, то динаміка ефективності державного регулювання має висхідний характер. Динаміку коефіцієнта ефективності регулювання інвестицій у сільському господарстві наведено на рис. 2.23.

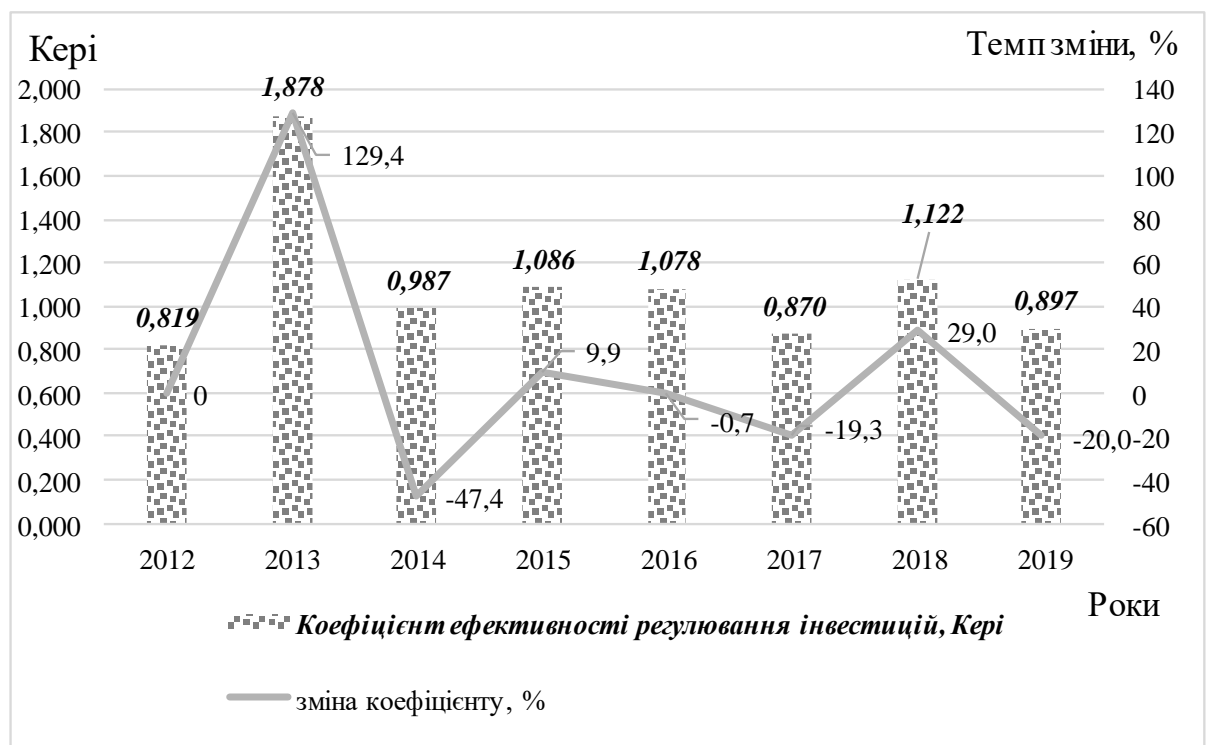

Рис. 2.23. Динаміка коефіцієнта ефективності державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві за 2012–2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

Зокрема сьогодні в Україні залишаються фактично не врегульованими питання функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення. Законодавче скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення потребує нормативного доопрацювання та запровадження практичних засобів функціонування конкурентного ринкового середовища.

Як свідчать дані рис. 2.24, у 2012 році значення коефіцієнта ефективності державного регулювання інвестицій становило 0,819 пунктів, отже, рівень результативності державного регулювання зменшувався.

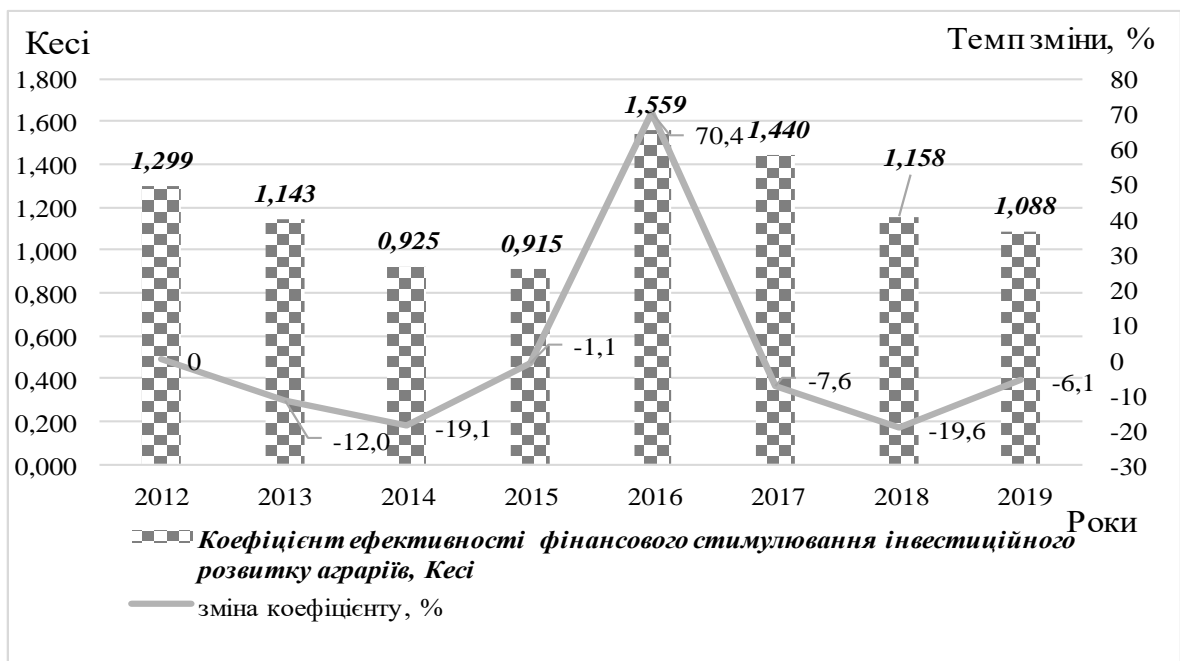

Рис. 2.24. Динаміка коефіцієнта ефективності фінансового стимулювання інвестиційного розвитку аграріїв за 2012-2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

У 2013 році цей показник зріс до 1,878, тобто рівень ефективності державного регулювання інвестицій у сільському господарстві мав тенденцію до зростання. Різке зниження ефективності державного регулювання інвестицій у сільському господарстві відбулося у 2014 році, що може пояснюватися дезорганізацією в роботі багатьох органів державного управління. Це спричинило зниження віддачі фінансових ресурсів держави, спрямованих на управління інвестиційними процесами. Впродовж 2015–2016 рр. проявилася

тенденція до зростання державного регулювання, проте не була загрозливою, а у 2017–2019 рр. рівень ефективності регулювання інвестицій скоротився до 0,870–0,897, що свідчить про зниження віддачі ресурсів держави, за рахунок яких фінансувалися органи державного управління інвестиційними процесами в сільському господарстві.

Динаміку коефіцієнта ефективності фінансового стимулювання інвестиційного розвитку аграріїв наведено на рис. 2.24. Цей показник було визначено як відношення темпу зростання інвестицій у сільське господарство до темпу зростання обсягів державної фінансової підтримки сільськогосподарських виробників.

Як свідчать дані розрахованих показників (рис. 2.24), рівень ефективності фінансового стимулювання інвестиційного розвитку сільськогосподарських виробників мав поступову тенденцію до зниження у 2012–2015 рр. На основі наведеної динаміки можна припустити, що рівень позитивного впливу державної фінансової допомоги аграріям на інвестиційну активність у сільському господарстві мав поступову тенденцію до зниження до 2015 року.

Починаючи з 2016 року ефективність фінансового стимулювання інвестиційного розвитку аграріїв різко збільшилася, про що свідчить значення відповідного коефіцієнта – 1,559. Зростання цього показника пояснюється результатами проведення реформ адміністративно-територіального управління та удосконаленням роботи державного апарату управління інвестиційним розвитком. Державна фінансова допомога набуває більш цільового характеру, порівняно з періодом 2012–2015 рр., що принесло певні позитивні зрушення у напрямку зростання результативності фінансової підтримки суб'єктів господарювання в агросекторі.

Коефіцієнт інвестиційної ефективності відшкодування ПДВ аграріям визначається як співвідношення темпу зміни інвестицій у сільське господарство та темпу зростання обсягів відшкодування ПДВ аграріям. Якщо значення цього показника є меншим за 1, то це свідчить про спадну динаміку ефективності регулювання відшкодування ПДВ і, навпаки, якщо значення

показника перевищує 1, то динаміка ефективності регулювання відшкодування ПДВ має висхідний характер.

Динаміку коефіцієнта інвестиційної ефективності відшкодування ПДВ аграріям наведено на рис. 2.25.

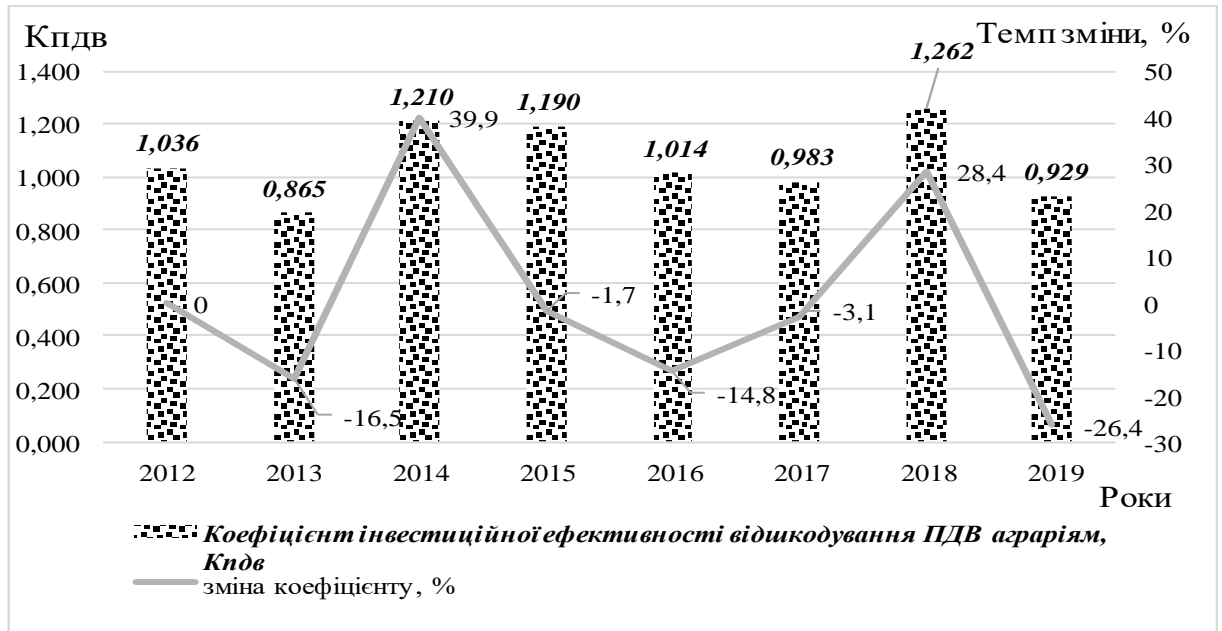

Рис. 2.25. Динаміка коефіцієнта інвестиційної ефективності відшкодування ПДВ аграріям за 2012–2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Міністерство фінансів України, 2019)

Як свідчать наведені статистичні дані, значення коефіцієнта ефективності відшкодування ПДВ аграріям не мало усталеної тенденції. Станом на 2014 рік значення коефіцієнта ефективності відшкодування ПДВ аграріям зросло на 39,9% і становило 1,21 пункти. Це пояснюється впливом девальвації валютного курсу національної грошової одиниці, що могло сприяти зростанню обсягу відшкодованих сум ПДВ у гривневому еквіваленті.

Однак, такий ефект мав короткостроковий характер, про що свідчить динаміка коефіцієнта ефективності відшкодування ПДВ у 2015–2019 рр. Рівень інвестиційної активності у вказаному періоді мав тенденцію до скорочення, що загалом вплинуло на зниження значень коефіцієнта. Інвестиційна політика у 2016–2017 рр. була спрямована на відновлення темпів економічного зростання.

Сільське господарство у 2016–2019 рр. виступало одним з головних донорів української економіки, забезпечуючи валютні надходження в країну. Однак, сама державна інвестиційна політика щодо використання механізму відшкодування ПДВ мала низьку результативність. На законодавчому рівні виносилися численні пропозиції щодо скорочення обсягів відшкодування ПДВ аграріям, що загалом негативно впливало на інвестиційний клімат у сільськогосподарську галузь економіки.

Через відміну експортного ПДВ на технічні та олійні культури аграрії у 2018 році втратили приблизно десять мільярдів гривень прибутку. Внесені у Податковий кодекс зміни впливають і на рентабельність вирощування культур (Через відміну експортного ПДВ на технічні та олійні культури аграрії щорічно втрачатимуть 10 мільярдів гривень прибутку, 2017).

У сучасних умовах аграріїв вважають за краще притримати продукцію, сподіваючись на зростання рівня цін на ринку. Тобто, жорсткі заходи держави щодо відміни відшкодування ПДВ аграріям спричиняють виникнення цінових спекуляцій на ринку олійних та технічних культур. Це пов'язано з прагненням аграріїв компенсувати свої збитки від цих заходів державного регулювання. Наведена ситуація не сприяє зростанню інвестиційного потенціалу сільського господарства.

Коефіцієнт інвестиційної ефективності державних закупівель визначається як співвідношення темпу зростання інвестицій у сільське господарство та темпу зростання обсягів державних закупівель у аграріїв. Якщо значення цього показника є меншим за 1, то це свідчить про спадну динаміку ефективності регулювання державних закупівель і, навпаки, якщо значення показника перевищує 1, то динаміка ефективності регулювання державних закупівель має висхідний характер.

Динаміку коефіцієнта інвестиційної ефективності державних закупівель наведено на рис. 2.26.

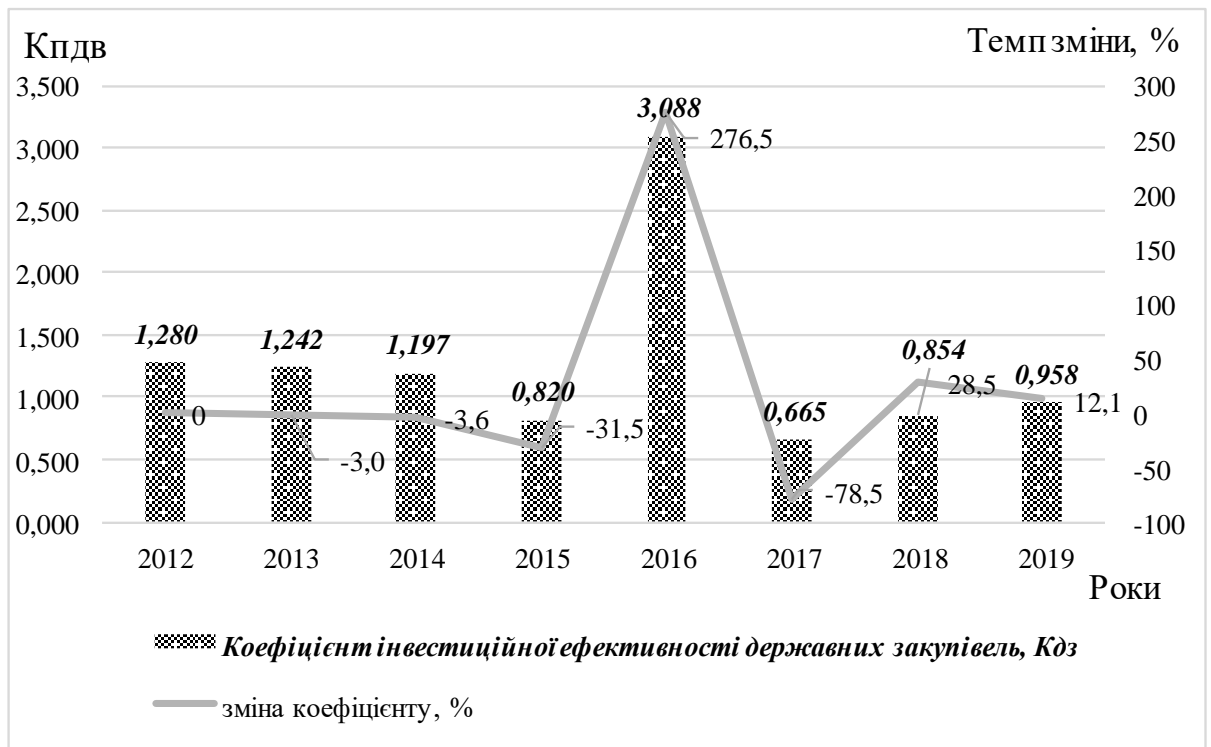

Рис. 2.26. Динаміка коефіцієнта інвестиційної ефективності державних закупівель в агросекторі за 2012–2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019; Міністерство фінансів України, 2019)

Значення коефіцієнта інвестиційної ефективності державних закупівель у сільському господарстві упродовж 2012–2015 рр. мало спадну динаміку: значення цього показника було меншим за 1, починаючи від 2015 року. Це свідчило про те, що загалом динаміка державних закупівель не сприяла розвитку інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств. Винятком можна вважати 2016 рік, коли спостерігалось різке зростання інвестицій у сільське господарство.

Проте, ситуація зі зростанням інвестицій могла бути викликана процедурами поповнення статутного капіталу великих сільськогосподарських холдингів, що пов'язано зі зміною їх власників. Основними чинниками такого руху капіталу могла стати державна кампанія по боротьбі з корупцією, що змушувала багатьох депутатів переписувати свої активи на інших осіб. Зміни у власному капіталі у статистичних звітах могли бути відображеними як притік

інвестицій, однак фактично це були лише фінансові операції. Іншою причиною зростання обсягу інвестування в сільське господарство є різке зниження інвестування у 2015 році, яке компенсувалося у 2016–2019 рр.

Постійна тенденція до скорочення обсягів державних закупівель негативно впливала на динаміку інвестиційних процесів, оскільки зменшувався, з одного боку, попит на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку, а, з іншого боку, знижувався рівень цінової стабільності внаслідок послаблення державних регуляторів балансу попиту та пропозиції на ринку агросировини.

Важливим чинником формування інвестиційного потенціалу в сільському господарстві є фінансовий стан підприємств цієї сфери. Політика державного регулювання інвестиційного розвитку опосередковано впливає на основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств через фіскальні важелі, кредитування економіки, регулювання цін на ринку агросировини тощо. Динаміку основних показників підприємств сільського господарства, що відображають результати їх діяльності, наведено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Результати діяльності підприємств сільського господарства у 2016–2019 рр.,

млн. дол.

Показники	Роки				Темпи приросту, %		
	2016	2017	2018	2019	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Чистий дохід, млн. дол.	17439,3	19145,6	19874,4	21621,5	9,8	3,8	8,8
Операційні витрати, млн. дол.	12967,9	15383,0	18342,3	22318,6	18,6	19,2	21,7
Операційний прибуток, млн. дол.	4471,5	3762,6	3376,6	2830,6	-15,9	-10,3	-16,2
Чистий прибуток, млн. дол.	3458,5	2939,1	2669,3	2500,6	-15,0	-9,2	-6,3

Джерело: розраховано та побудовано за даними (Державна служба статистики України, 2019 та Додатку М)

Усі показники, що наведені у табл. 2.8, було переведено до валютного еквіваленту за середньозваженим річним курсом національної грошової одиниці. Такий підхід зумовлений тим, що внаслідок девальвації та різких інфляційних процесів у 2014–2015 рр. показники у гривневому еквіваленті не можуть бути прирівняні до аналогічних показників у гривні. Так, приміром у 2014 році середній курс гривні становив 11,9 грн. за дол., а у 2019 році – 25,5 грн. Тобто, показники за 2014 та 2019 роки неможливо об'єктивно порівняти між собою у гривневому еквіваленті. Як свідчать дані табл. 2.7, у 2016–2017 рр. спостерігалася спадна динаміка показників операційного та чистого прибутків підприємств сільського господарства. Значення операційного прибутку у цей період скоротилося на 15,9%, а чистого прибутку – на 15,0%. Основними чинниками скорочення фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств були зниження їх операційних доходів та зростання обсягу операційних витрат. У 2019 році можна було спостерігати зниження значення операційного прибутку сільськогосподарських підприємств порівняно з 2018 роком на 16,2%, що пояснюється зростанням обсягу їх операційних витрат на 21,7%.

Надалі важливо проаналізувати динаміку співвідношення показників результатів роботи сільськогосподарських підприємств до обсягу їх інвестицій та державної фінансової допомоги. Результати розрахунків наведено на рис. 2.27.

Результати оцінювання показників наведено за 2017-2019 рр. До того ж варто відзначити, що показники за період до 2015 року характеризувалися іншими макроекономічними умовами і результатами державної інвестиційної політики у сфері АПК. Також об'єктивні статистичні дані стосовно результатів роботи сільськогосподарських підприємств в Україні формуються лише від 2015 року. Дані рис. 2.27 дозволяють зробити висновки про те, що усі показники співвідношення (результатів роботи підприємств агросфери до показників інвестицій та державної фінансової допомоги аграріям) мали спадну динаміку упродовж 2016–2019 рр., що загалом може свідчити про зниження

рівня ефективності державної інвестиційної політики у сільському господарстві.

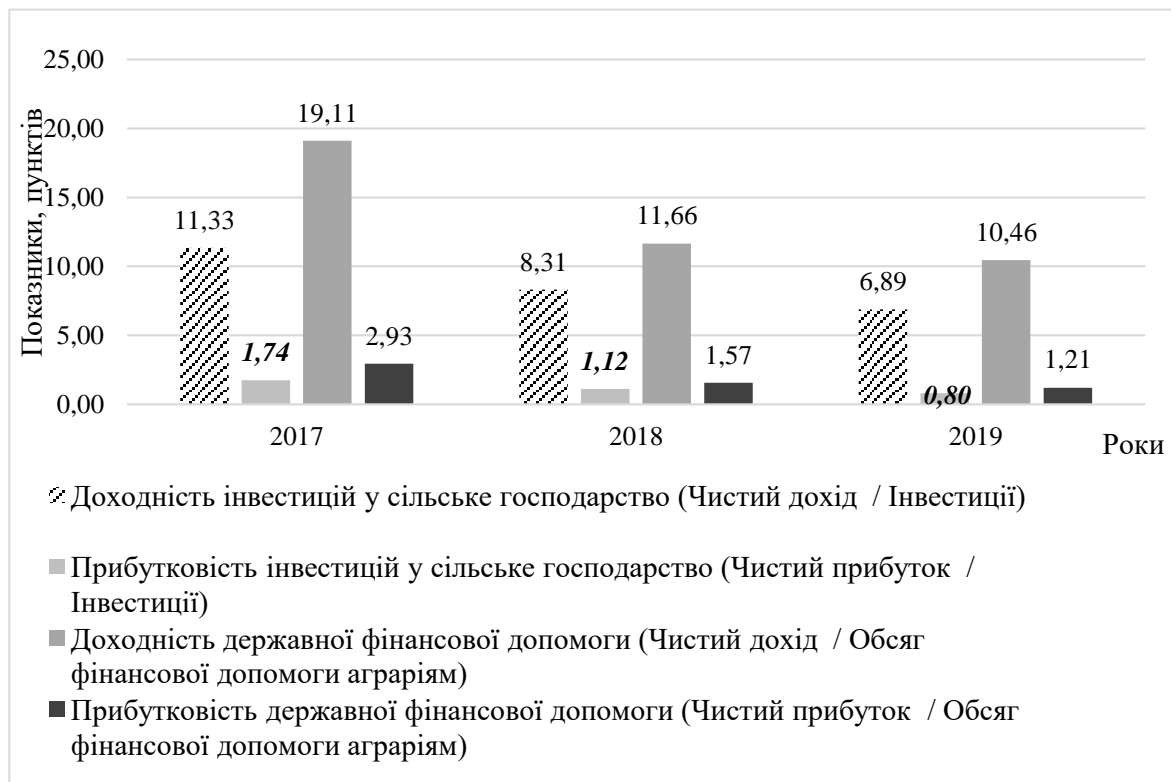

Рис. 2.27. Динаміка співвідношення показників результатів роботи сільськогосподарських підприємств до обсягу їх інвестицій та державної фінансової допомоги

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними (Державна служба статистики України, 2019; Міністерство фінансів України, 2019)

З метою поглиблення аналізу ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності між такими показниками:

– результуючий показник: інвестиції у сільське господарство (капітальні та прямі іноземні);

– факторні показники: це показники, які наведено на рис. 2.23–2.26

Вихідні дані для побудови регресійної моделі наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Показники для аналізу залежності обсягу рентабельності інвестицій в сільське господарство від результативності засобів їх державного регулювання у 2012–2019 рр.

Показники	Умовні позначення	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Інвестиції в сільське господарство (капітальні та прямі іноземні), млн.дол	Y	3083	2996	2356	1833	2429	2974	2929	2709
Коефіцієнт ефективності регулювання інвестицій, Кері	X ₁	0,82	1,88	0,99	1,09	1,08	0,87	1,12	0,90
Коефіцієнт ефективності фінансового стимулювання інвестиційного розвитку аграріїв, Кесі	X ₂	1,30	1,14	0,93	0,91	1,56	1,44	1,16	1,09
Коефіцієнт інвестиційної ефективності відшкодування ПДВ аграріям, Кпдв	X ₃	1,04	0,87	1,21	1,19	1,01	0,98	1,26	0,93
Коефіцієнт інвестиційної ефективності державних закупівель, Кдз	X ₄	1,28	1,24	1,20	0,82	3,09	0,66	0,85	0,96

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Додатку Д

Результати розрахунку регресій у програмі Stata. Усі дані приведено до панельного вигляду. Результати запуску регресій наведено у Додатку Н та у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Результати регресійного аналізу залежності рентабельності інвестицій в сільське господарство від результативності засобів їх державного регулювання

Параметри регресій	Варіанти регресій				
	Множинна	Y від X ₁	Y від X ₂	Y від X ₃	Y від X ₄
R ²	0,5252	0,4069	0,3587	0,3056	0,2680
Критерій Фішера	19,92 F _{min} = 4.22	17,15 F _{min} = 1.25	13,98 F _{min} = 1.25	11,00 F _{min} = 1.25	9,15 F _{min} = 1.25
Коефіцієнти при змінних, b ¹ - b ⁴	X ₁ : b ¹ = 0,918 X ₂ : b ² = 1,229 X ₃ : b ³ = 4,140 X ₄ : b ⁴ = -0,126	X ₁ : b ¹ = 0,995	X ₂ : b ² = 0,405	X ₃ : b ³ = 2,501	X ₄ : b ⁴ = 0,261
Імовірність похибки, P ¹ - P ⁴	X ₁ : P ¹ = 0,356 X ₂ : P ² = 0,236 X ₃ : P ³ = 0,345 X ₄ : P ⁴ = 0,582	X ₁ : P ¹ = 0,000	X ₂ : P ² = 0,001	X ₃ : P ³ = 0,003	X ₄ : P ⁴ = 0,006

Джерело: побудовано автором за даними Додатку Н

Проведений регресійний аналіз дає підстави свідчити про середній рівень імовірності зв'язку між показниками в рамках множинної регресії. Значення показника R^2 становить 0,5252. Це свідчить про те, що зв'язок між рівнем рентабельності інвестицій в сільське господарство та результативністю окремих засобів державного регулювання інвестиційної активності є високим. При цьому на основі даних критерію Фішера (F-критерію) також можна зробити висновок про існування стабільної залежності між показниками, оскільки його фактичне значення становить 19,92, що перевищує мінімально допустиме значення $(4,22)^2$.

Проаналізуємо отримані значення коефіцієнтів при кожній змінній. Як свідчать наведені у табл. 2.8 дані, рівень впливу результативності державного регулювання з використанням таких засобів, як фінансування органів управління інвестиційними процесами та фінансове стимулювання інвестиційного розвитку, є найвищим порівняно із результативністю інших інструментів державного регулювання. Зростання державних витрат на органи управління інвестиціями та фінансова допомога аграріям позитивно впливають на динаміку рентабельності інвестицій у сільське господарство.

За результатами значень коефіцієнтів множинної регресії можемо стверджувати, що зниження інвестиційної ефективності державних закупівель загалом негативно впливало на рівень рентабельності інвестицій у сільському господарстві. Це може свідчити про обмеженість використання державних закупівель з метою стимулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві за умов поточної макроекономічної динаміки.

Закріплений в Асоціації з ЄС курс на євроінтеграцію передбачає закріплення кращих європейських практик у веденні бізнесу. Починаючи з 2015 року Україна значно піднялася в рейтингу Doing Business (рис. 2.28).

²у випадку, якщо фактичне значення F-критерію менше за мінімально допустиме значення, робиться висновок про відсутність зв'язку між змінною Y та факторами $X_1 \dots X_n$.

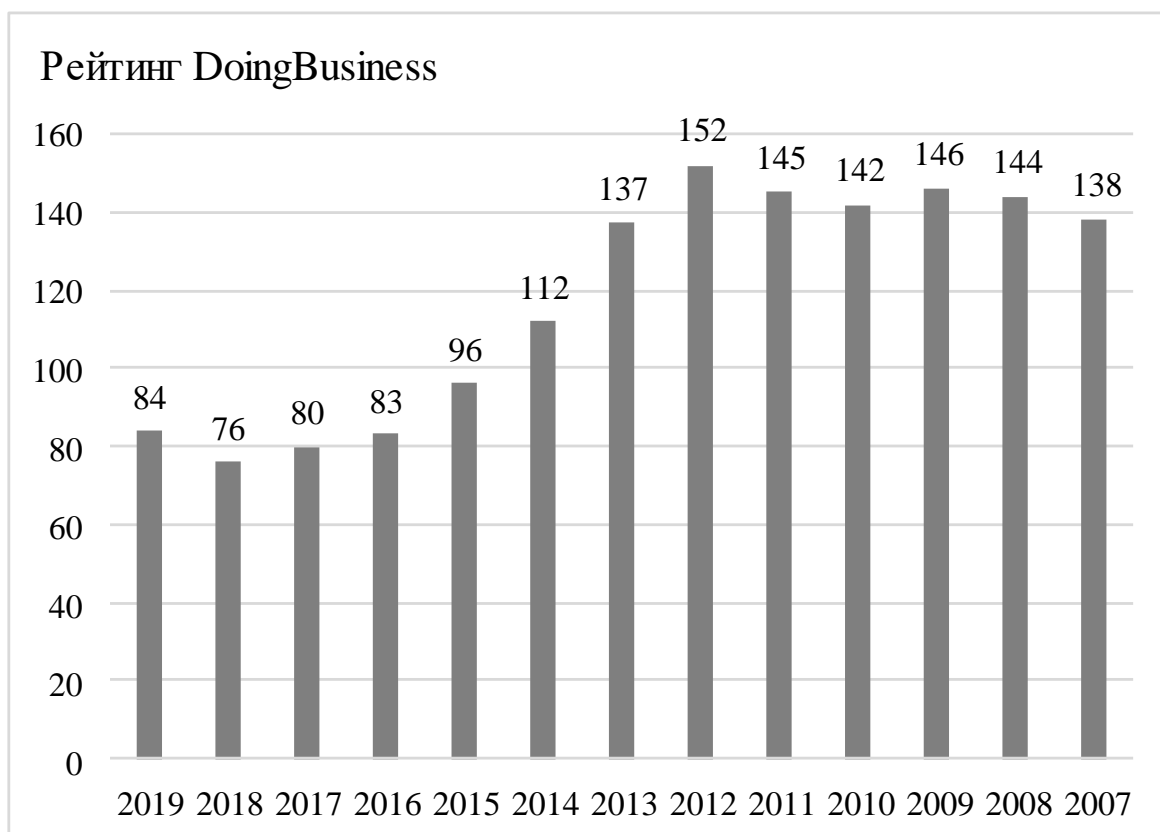

Рис. 2.28. Динаміка позиції України в рейтингу Doing Business, 2007–2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними (Рейтинг простоти ведення бізнесу, 2019)

Іноземні інвестори в сучасних умовах мають змогу отримати більші можливості та перспективи для розвитку власних проєктів у сільському господарстві упродовж 2016–2019 рр., аніж у 2012–2013 рр..

Однак, значним ризиком у цьому напрямку є високий рівень корумпованості в органах державної влади. Проблема корупції в Україні є системним явищем, з яким дуже складно боротися. Її подолання потребує значних вкладень ресурсів та часу. Іноземні інвестори розуміють цю ситуацію, а тому часто готові до роботи в Україні з очікуваннями на покращення ділового клімату в перспективі. Відповідно до результатів проведеного аналізу може окреслити основні напрями використання можливостей та протидії загрозам державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Основні напрями використання можливостей та протидії загрозам у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Можливості (P)	<p>PS1. Подальше удосконалення державної політики у сфері регулювання транспортної інфраструктури.</p> <p>PS2. Державне сприяння розвитку агропромислових кластерів.</p> <p>PS3. Удосконалення механізмів державного сприяння інноваційному розвитку.</p>	<p>PW1. Формування механізмів залучення інвестицій у транспортну інфраструктуру.</p> <p>PW2 Сприяння розвитку державної політики енергозбереження, зокрема зелених технологій у сільському господарстві.</p> <p>PW3. Забезпечення стійкості макроекономічного розвитку та можливостей для фінансової допомоги агросектору.</p>
Загрози (R)	<p>RS1. Відновлення міжнародної програми співпраці з МВФ, реструктуризація державного боргу. Це є необхідною і виключною умовою для іноземних інвесторів.</p> <p>RS2. Активізація роботи в напрямку сприяння найшвидшій відміні мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення</p> <p>RS3. Вирішення військового конфлікту на Сході на вигідних для України умовах.</p>	<p>RW1. Протидія корупції у органах державної влади, подальша антикорупційна боротьба.</p> <p>RW2. Розвиток механізмів стимулювання експорту агросировини, зокрема відновлення режиму відшкодування ПДВ при експорті.</p> <p>RW3. Посилення реформ у сфері соціальної політики в сільській місцевості, сприяння формуванню демографічного потенціалу на селі.</p>

**Систематизовано автором на основі джерел: (Бойко, 2015; Боровік, 2018; Дьяконова, 2014; Жмайлов та Рижикова, 2017; Зиза та Воробйова, 2018; Ільницький, 2015; Криштанович, 2020; Кулиняк, Рачинська та Цапулич, 2019; Лопатюк, 2014)*

Позитивними стимулами для них в цьому напрямі є такі сильні сторони агросектора України, як сприятливі природно-кліматичні умови, кваліфіковані трудові ресурси, ємнісний внутрішній ринок та високий рівень відкритості національної економіки.

Отже, було оцінено ефективність державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Показники співвідношення (результатів роботи підприємств агросфери до показників інвестицій та державної фінансової допомоги аграріям) мають спадну динаміку упродовж 2015–2019 рр. Це свідчить про зниження рівня ефективності державної інвестиційної політики в сільському господарстві. За результатами кореляційно-регресійного аналізу

можемо стверджувати, що зв'язок між рівнем рентабельності інвестицій у сільське господарство та результативністю окремих засобів державного регулювання інвестиційної активності є високим. Рівень впливу результативності державного регулювання з використанням таких засобів, як фінансування органів управління інвестиційними процесами та фінансове стимулювання інвестиційного розвитку є найвищим порівняно з результативністю інших інструментів державного регулювання. Зростання державних витрат на органи управління інвестиціями та фінансові допомоги аграріям позитивно впливають на динаміку рентабельності інвестицій у сільському господарстві.

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження сучасного стану державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України дало змогу виявити його основні організаційно-інфраструктурні та економічні особливості. Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності в сільському господарстві представлена загальнодержавним та регіональними рівнями. Основними органами на загальнодержавному рівні є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Національна інвестиційна рада при Президентові України та Офіс із залучення і підтримки інвестицій при Кабінеті Міністрів України.

Регіональний рівень формується з органів виконавчої влади на місцях та органів місцевого самоврядування, кожний з яких має власні повноваження для здійснення впливу на інвестиційні процеси в регіоні. Регіональні органи державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві визначаються тими функціями, які вони виконують у загальній системі державного управління. Державне регулювання інвестиційною діяльністю здійснюється за допомогою правового, адміністративного та економічного механізмів.

За результатами аналізу низки статистичних показників зроблено висновки про необхідність чіткого фокусування системи органів публічної влади у розвитку smart-спеціалізації. Це має забезпечити стимулювання інвестиційних процесів, зростання кількості сільськогосподарських підприємств, а також стабілізувати макроекономічну ситуацію та стан інвестиційного клімату.

Так, за період 2015-2019 рр. фіксується кількісне зростання інвестицій у сільське господарство. Водночас ідентифікуємо, що слабкою стороною державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є відсутність виваженої довгострокової політики економічного розвитку та стабільного нормативно-правового забезпечення функціонування цієї сфери.

Розкрито значення, зміст і кількісні показники економічного механізму та його основних інструментів здійснення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, до яких належать:

- видатки з державних бюджетів на підтримку органів державного регулювання сільського господарства;
- адресне дотаційне фінансування сільськогосподарських виробників;
- відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції;
- державні закупівлі агропродукції в сільськогосподарського виробника;
- фінансування кадрового розвитку працівників сільського господарства та відповідних освітніх програм;
- стимулювання розвитку передових технологій агросектора.

Із урахуванням вказаних основних економічних показників, обґрунтовано правомірність використання низки відповідних коефіцієнтів ефективності. Загальний коефіцієнт ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві визначається як відношення темпу зростання інвестицій в сільське господарство до темпу зростання видатків бюджету на фінансування державних органів, що регулюють інвестиційні процеси. Якщо значення цього показника є меншим за 1, то це свідчить про спадну динаміку ефективності регулювання інвестицій і, навпаки, якщо значення показника перевищує 1, то динаміка ефективності державного регулювання має висхідний характер. У цьому контексті у 2017–2019рр. рівень ефективності регулювання інвестицій скоротився до 0,870–0,897, що свідчить про зниження віддачі ресурсів держави, за рахунок яких фінансувалися органи державного управління інвестиційними процесами в сільському господарстві. Застосування сучасних методик для аналізу рентабельності основних економічних інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві свідчить про те, що вони не повною мірою сприяли нарощуванню економічної ефективності сільськогосподарських підприємств і мають значний потенціал розвитку.

Результати дослідження за розділом II опубліковано у наступних працях: колективні монографії – Dziurakh, 2018; статті – Дзюрах, 2019а; Дзюрах, 2019b; Дзюрах, 2019с.; Матвійшин та Дзюрах, 2019.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

3.1. Теоретико-методологічне обґрунтування розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України, відповідно до попередньо визначених і розглянутих характеристик, перебуває у відносно нестійкому стані, що спричинений як коливанням макроекономічних індикаторів, так і частою зміною пріоритетів державного регулювання. До основних проблемних питань, які гальмують реалізацію перспективних напрямів розвитку інвестиційної діяльності сільського господарства, належать:

- відсутність чітко визначеної стратегії розвитку сільського господарства, що відтворює загальний стан економічної політики держави, включно із невизначеністю її інвестиційного аспекту;
- низький рівень нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності, що доповнюється відсутністю належного рівня захисту приватних прав інвесторів;
- неякісна координація діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування у сфері інвестиційних відносин;
- неналежний розвиток джерел залучення коштів для проектного фінансування сільськогосподарського виробництва;
- відсутність системи стимулювання розвитку підприємницьких ініціатив у сільському господарстві.

Державне регулювання будь-якої сфери економіки являє собою діяльність держави за допомогою спеціальних державних органів – органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. За змістовим наповненням ця діяльність має характер управлінського формівного впливу через організування

виконання законів, здійснення управлінських функцій тощо. Вона спрямована на комплексний соціально-економічний та культурний розвиток держави, її окремих територій, забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя тощо (Дідівська та Головка, 2006). Державне регулювання у сфері інвестиційної діяльності передбачає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційного процесу (Верховна Рада України, 1991d).

В Україні державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, державними й регіональними програмами розвитку економіки, державним і місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності.

При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найважливіші для задоволення суспільних потреб напрямках, насамперед соціальній сфері, технічному і технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів, в агропромисловому комплексі, у виробництві будівельних матеріалів, у галузі освіти, культури, охорони навколишнього середовища і здоров'я. Забезпечення умов для інвестування здійснюється за допомогою:

- системи податків з диференціюванням суб'єктів і об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг. З метою регулювання інвестиційного попиту Верховна Рада України може вводити диференційований податок на інвестиції;

- проведення кредитної та амортизаційної політики, зокрема шляхом прискореною амортизацією основних фондів. Пільги по амортизації можуть встановлюватися диференційовано для окремих галузей економіки, елементів основних фондів, видів устаткування;

- подання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;
- антимонопольних заходів;
- роздержавлення й приватизації власності;
- визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами;
- державних норм і стандартів, ліцензування окремих видів робіт та експертизи інвестиційних проєктів у питаннях додержання екологічних та санітарно-гігієнічних вимог, що здійснюються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Останні засоби варто використовувати безперервно (незалежно від економічної ситуації), оскільки вони спрямовані на підвищення якості розроблення та виконання інвестиційних проєктів і програм.

Держава гарантує стабільність умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів, включно й господарських об'єднань. Державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися в діяльність суб'єктів інвестиційної діяльності, крім випадків, коли таке втручання допускається чинним законодавством і здійснюється в межах компетенції цих органів та посадових осіб. У разі прийняття державними чи іншими органами актів, що порушують права інвесторів і учасників інвестиційної діяльності, збитки, завдані суб'єктам інвестиційної діяльності, підлягають відшкодуванню у повному обсязі цими органами. Ніхто не має права обмежувати права інвесторів у виборі об'єктів інвестування, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством.

Державна інвестиційна політика України на сучасному етапі її розвитку передбачає такі пріоритетні напрями використання державних та недержавних джерел фінансування:

- розвиток та модернізація паливно-енергетичного комплексу, створення власної бази й інфраструктури енергоносіїв, упровадження енергоощадних технологій;

- структурна перебудова економіки, обґрунтована конверсія виробництва;
- розвиток інфраструктурних галузей з використанням інноваційних проєктів;
- реконструкція й створення нових, екологічно чистих та імпортозамінювальних виробництв;
- інвестування галузей і виробництв, які сприяють розширенню конкурентного середовища, розвитку приватного підприємництва, а також виробництв, де можливе їх ефективне перепрофілювання, санація чи вертикальне злиття.

Концепцію інноваційного та інвестиційного розвитку України у зазначених напрямках можна успішно реалізувати, орієнтуючись на інтеграцію науки, промислового та фінансового капіталів у структурі господарських об'єднань. Але в нашій країні все ще не створено механізму підтримки й стимулювання процесу утворення таких об'єднань.

Джерелом посилення господарського потенціалу суб'єктів господарювання, зокрема у сільському господарстві може бути проведення спільних програм досліджень і розробок з холдингами, державними відомствами та університетами. Держава може фінансувати якусь частину інвестиційних проєктів за чітким планом. Визначати, що і коли повинні зробити державні чиновники, щоб проєкт був реалізований, виступаючи в ролі венчурної фірми. Держава може брати на себе роль, направлену не на безпосередню участь у реалізації проєкту, а на виконання робіт, без яких проєкт не може бути достатньо прибутковим. Наприклад, вона може створювати необхідну інфраструктуру (будівництво доріг, налагодження роботи міського транспорту, зв'язку, будівництво аеропорту чи вокзалу, забезпечення дотримання екологічних вимог тощо).

Сільське господарство є доволі чутливим до ситуації на національному та міжнародному ринках сировини, що підкреслює важливість розвитку наукових засад у сфері інвестиційного стимулювання як невід'ємних елементів механізму

державного регулювання економіки. Водночас наукова та науково-технічна діяльність характеризуються великою невизначеністю. Проведення досліджень і розробок потребують значних інвестицій, які повинні мати особливі властивості. Мова йде про необхідність узгодження багатьох невизначених аспектів майбутньої інвестиційної угоди, що формує додаткові адміністративні витрати, пов'язані із укладанням договорів.

На рівень привабливості іноземних інвестицій у сільське господарство України впливають як позитивні, так і негативні фактори. Позитивними є такі:

- прийнятий в Україні Закон «Про режим іноземного інвестування» та інших нормативно-правових актів;
- наявність в Україні значних площ родючих земель та хороші кліматичні умови;
- дешева робоча сила та значна кількість досвідчених спеціалістів сільського господарства;
- можливість виробляти і збувати конкурентоспроможну екологічно чисту сільськогосподарську продукцію і високоякісні продукти харчування;
- можливість вивозити на експорт і вигідно продавати вироблену товарну сільськогосподарську продукцію за межами України.

До негативних факторів належать:

- нестабільність законодавства щодо регулювання цивільних, господарських, аграрних і податкових відносин, яким визначаються гарантії пільг і переваг, що надаються іноземним інвесторам;
- невиправдане надання іноземним інвесторам пільг і переваг у здійсненні інвестиційної діяльності в обсягах, що перевищують обсяги пільг і переваг для вітчизняних інвесторів, і створення нерівних умов інвестування, які спричиняють шкоду державі і вітчизняним інвесторам;
- недостатньо врегульоване питання виділення та обігу землі;
- удосконалена система нарахування та стягнення податків і зборів, ускладнена і що накладає помітне навантаження на підприємницьку діяльність.

Більш того, недосконалим є механізм повернення ПДВ експортерам, а також застосування спеціальних податкових режимів (Єрмоленко, 2010).

Можна констатувати, що попередньо розглянувши і визначивши характеристики державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України, доходимо висновку, що для поліпшення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності економіки України в сфері інвестиційної діяльності в сільському господарстві необхідно розробити та впровадити системну стратегію залучення та спрямування інвестицій, яка має ґрунтуватися на загальній стратегії економічного розвитку, орієнтованій на розкриття конкурентних переваг країни. Щодо державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, то має бути забезпечений високоякісний теоретико-методологічний супровід цього процесу.

Здійснений у першому розділі роботи аналіз досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві окремих зарубіжних країн дає змогу сформулювати декілька суттєвих рекомендацій щодо можливостей його застосування в Україні:

- по-перше, попри посилення тенденції до зменшення такого регулювання воно залишається важливим чинником розвитку всієї економіки та сільського господарства зокрема, формуючи стратегічні перспективи модернізації галузі та всього суспільства;

- по-друге, сприятливий клімат залучення інвестицій у сільське господарство формується насамперед за допомогою інституційного механізму, який передбачає нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності включно із захистом права приватної власності, а також належною організацією діяльності управлінських структур, дотримання ними вимог публічного управління;

- по-третє, у державному регулюванні інвестиційної діяльності в сільському господарстві розвинених країн широко використано заходи економічного та фінансового стимулювання інвестиційних процесів (дотаційне

фінансування для сільськогосподарських виробників, державне замовлення сільськогосподарської продукції фінансування експортних операцій тощо).

– по-четверте, забезпечується державне сприяння розвитку сучасних технологій у сільському господарстві, що ґрунтується на підтримці передових досягнень науки. Прикладом цього може бути кластерний підхід, що реалізує комплексне використання сільського господарства регіону. У сучасних умовах механізми кластерного розвитку в сільському господарстві є однією з найпривабливіших інвестиційних ініціатив, які можуть використовувати місцеві органи державної влади для покращення інвестиційного клімату.

– по-п'яте, сучасні засоби державного регулювання інвестиційної діяльності сільського господарства містять інструментарій публічного управління, зокрема використання потенціалу публічно-приватного партнерства, залучення до виконання управлінських функцій інституцій громадянського суспільства та місцевого самоврядування та забезпечення відкритої публічної комунікації з усіма учасниками процесу.

Нормативно-правове забезпечення створення та функціонування державних інституцій у сфері інвестицій у сільське господарство є необхідним елементом державного регулювання інвестиційних процесів. Нормативну базу регламентування суспільно-правових відносин у сфері інвестування в сільське господарство було розглянуто у підрозділі 1.3 дисертаційного дослідження, тому варто окремо зупинитися лише на фіксації необхідних змін. Так, слід зауважити, що у сучасних умовах правова система має доволі розгалужений перелік законодавчих актів, однак більшість з них є недостатньо систематизованими. Найбільшою проблемою є недоліки у роботі органів виконавчої та судової влади, що нівелює позитивні наслідки імплементації демократичних норм міжнародного права у процесі регулювання інвестиційного розвитку. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку та удосконалення правових засад функціонування системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та забезпечення її реалізації на практиці.

Принципи державного регулювання сільського господарства, як правило, відображені в чинній правовій системі: одні з них безпосередньо зафіксовані в правовій нормі; інші потрібно виводити із загального напряму правового регулювання взаємин суб'єктів; треті закріплені в локальному законодавстві; четверті хоча й не дістали конкретного відображення в законодавстві, але є такими, що проймають систему законів і норм.

Одним із таких принципів є створення однакових умов для розвитку всіх форм власності. Законодавство встановлює як рівність суб'єктів права власності, так і паритет форм господарювання, організованих на основі різних форм власності.

Усі суб'єкти сільськогосподарського виробництва мають право провадити виробничу діяльність з метою одержання прибутку, який формує принцип волі підприємницької діяльності. Однак для підприємницької діяльності передбачено не тільки незалежну практичну реалізацію цілей сільськогосподарських товаровиробників, але й визначення певних прав і обов'язків цих виробників, а також визначення статусу органів влади і управління в сфері сільськогосподарської діяльності.

Велике значення мають принципи законності, поєднання галузевого й територіального розвитку, єдності і диференціації у підході до суб'єктів сільськогосподарської діяльності, взаємодії і взаємоузгодження діяльності всіх підприємств агропромислового комплексу, принцип досягнення результатів у сільськогосподарському виробництві. Вони не є вичерпними у зв'язку з розвитком як аграрного сектора економіки загалом, так і самої системи державного регулювання сільського господарства зокрема.

У контексті рекомендаційних пропозицій варто зазначити, що в Україні необхідно удосконалити нормативно-правові умови регулювання інвестиційних потоків, забезпечити баланс взаємовідносин держави та приватного інвестора в системі публічно-приватного партнерства, підвищити привабливість України для вкладень національного й іноземного капіталу в розвиток сільського господарства. Необхідно створити стабільне законодавство, яке могло б

забезпечувати державні гарантії захисту вітчизняних та іноземних інвестицій протягом тривалого часу, унормувати питання щодо страхування інвестиційних ризиків.

Без формування й дотримання базових правових умов, необхідних для реалізації інвестиційного процесу в сільському господарстві, всі спроби поживати інвестиційний процес за допомогою заходів цілеспрямованого регулювання інвестиційних потоків, до яких належить пряме фінансування інвестиційних проєктів, видача державних гарантій, пільгових кредитів та інших заходів, будуть неефективними.

Збільшення масштабів і ускладнення сільськогосподарського виробництва, якісні зрушення в економіці й докорінні зміни в організації сільського господарства спричиняють потребу в системному, комплексному аналізі діяльності державного апарату управління цією сферою, прийнятті необхідних заходів регулювання.

З огляду на низку складнощів у реалізації державної інвестиційної політики в сільському господарстві доволі гостро постає проблема оптимізації публічного адміністрування інвестиційних процесів відповідно до вимог ринкових умов та глобальних викликів. Темпи макроекономічної динаміки та глобальні виклики сучасності можуть загрожувати світовою економічною кризою, що ставить нові умови для перегляду перспектив розвитку України на сировинних ринках сільськогосподарської продукції. У цьому руслі обраний Україною поточний напрям розвитку аграрної економіки формує ризики, що у довгостроковій перспективі здатні спричинити масштабну фінансово-економічну кризу у всіх секторах господарського комплексу, зокрема і сільському господарстві. Тому пошук та наукове обґрунтування напрямів вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві мають враховувати насамперед інноваційні перспективи, впровадження сучасних стандартів у способи організації праці в сільському господарстві, розвиток сучасних агротехнологій тощо.

З метою визначення напрямів подальшого розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві було обґрунтовано та розроблено інституційно-організаційну модель державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві (рис. 3.1).

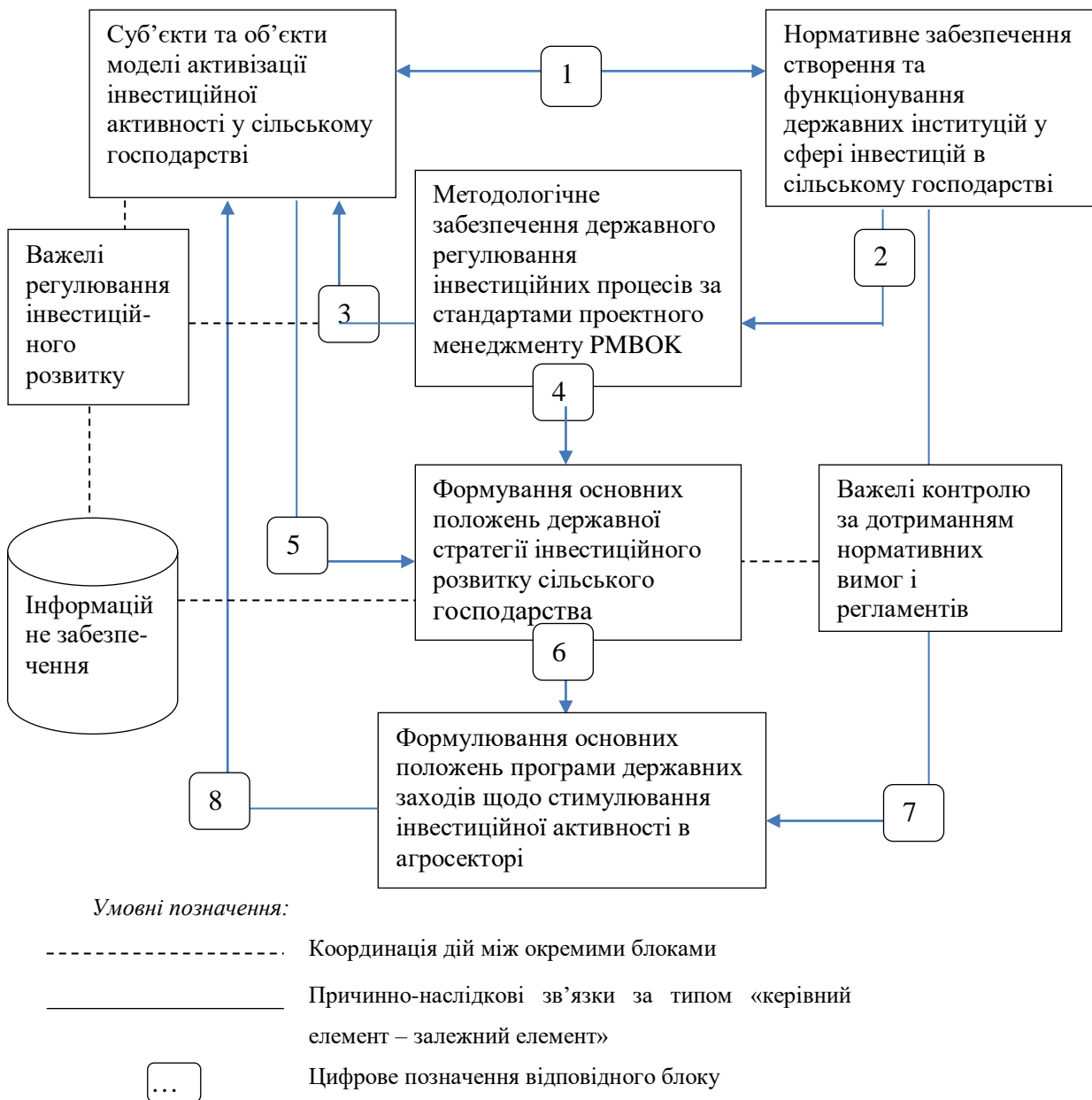

Рис. 3.1. Інституційно-організаційна модель державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві (розроблено автором)

Наведену модель сформовано на основі вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в

сільському господарстві. Вона враховує кращі світові практики інвестиційного регулювання, що були проаналізовані у підрозділі 1.2, а також враховує перспективи розвитку інвестиційної діяльності в Україні у найближчому майбутньому. Варто розкрити детальніше зміст окремих складових цієї моделі.

Суб'єкти та об'єкти моделі активізації інвестиційної активності в сільському господарстві є елементами першого порядку, що визначають власне її функціональний зміст. Суб'єктами є безпосередньо органи державного регулювання інвестиційних процесів. Об'єктами є процеси державного впливу з боку органів державної влади на інвестиційну активність та розвиток підприємницьких ініціатив у сільському господарстві.

Зв'язки між окремими елементами позначено суцільними та пунктирними лініями, якими відображають відповідно відносини координації або підпорядкування між складовими моделі. Суб'єкти механізму державного регулювання інвестиційних процесів функціонують на основі відповідного нормативного та методологічного забезпечення. Наведений підхід в цьому аспекті відрізняється від наявних нині у наукових джерелах поглядів тим, що акцентовано увагу на методології управління суб'єктами моделі. Класична думка щодо формування механізму державного регулювання інвестицій ґрунтується на визначенні лише нормативної складової, яка регламентує дії основних його елементів. Однак, методологічне забезпечення державного регулювання зазвичай розглядається як окремий механізм та не включається безпосередньо до моделі інвестиційної політики. Такий підхід вважаємо дещо застарілим, оскільки процеси державного регулювання в інвестиційній сфері потребують формування відповідної методології та розвитку системи правил публічного адміністрування.

Теоретико-методологічне обґрунтування процесу державного регулювання інвестиційних процесів передбачає вироблення певних стандартів та підходів до запровадження заходів інвестиційного стимулювання. Варто зауважити, що в поточній моделі державного регулювання інвестиційної діяльності України цей елемент є присутнім, однак бракує його наукового

обґрунтування. Стандарти публічного адміністрування та професійної етики держслужбовців перебувають на етапі формування. В сучасній світовій практиці інвестиційного регулювання значного поширення набули стандарти проектного менеджменту PMPBOK, які розробила та постійно удосконалює міжнародна організація Project Management Institute (Meet the Demands. Certification Maintenance, 2019).

Перспективним напрямком удосконалення методології державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві могло б бути запровадження програм з підготовки фахівців державної служби з управління інвестиційними проектами. Вони могли б надавати кваліфіковану консультаційну підтримку тим сільськогосподарським підприємствам, які прагнуть максимально ефективно використати ресурси у фінансуванні інвестиційних проектів. Наразі спроби надання кваліфікованої консультаційної підтримки у сфері проектного менеджменту зроблено у програмі Європейського банку реконструкції та розвитку, який з 2018 року запровадив в Україні створення аутсорсингової платформи, яка дозволяє підприємствам малого та середнього бізнесу отримати кваліфіковану інформаційну підтримку під час планування та реалізації інвестиційних проектів (We invest in changing lives, 2019).

Також адаптація методології державного управління в сфері інвестиційної політики відповідно до вимог проектного менеджменту дала б можливість прискорити реформування державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, здійснити якісний ривок у зростанні професійного рівня працівників апарату державної служби. Доволі ефективним могло б стати створення регіональних центрів інформаційного сприяння сільськогосподарським підприємства у сфері імплементації інвестиційних проектів та програм.

Функціонування наведених вище елементів системи було б неповноцінним без формулювання основних положень державної стратегії інвестиційного розвитку сільського господарства. Основні параметри (мета,

головні завдання, напрями) реалізації інвестиційної стратегії держави у сільському господарстві зображено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Основні параметри реалізації інвестиційної стратегії держави в сільському господарстві (розроблено автором)

Стратегічний елемент інвестиційної політики передбачає визначення довгострокових цілей і завдань, які спрямовані на лібералізацію умов господарської діяльності, підвищення прозорості законодавства, зменшення регуляторного тиску, розроблення важелів фінансового сприяння здійсненню інвестицій у сегменті малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Метою реалізації інвестиційної стратегії держави у розвитку сільського

господарства є формування ефективної політики державного сприяння розвитку інвестицій у агросекторі, що дасть змогу підвищити рівень інвестиційної привабливості сільськогосподарської сфери. Цю мету розкрито у постановці завдань, які визначено на рис. 3.2. Відповідно до наведених завдань у рамках стратегії розвитку сільського господарства необхідно визначити й обґрунтувати застосування дієвих механізмів її реалізації, які будуть предметом аналізу в наступному підрозділі.

3.2. Механізми розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві

У першому підрозділі другого розділу виокремлено основні механізми здійснення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві: правовий, адміністративний та економічний – та розкриті особливості їх функціонування в сучасних соціально-економічних умовах України. Водночас наведено положення про те, що важливим чинником вдосконалення досліджуваного виду державного регулювання є теоретико-методологічне його обґрунтування та визначення основних механізмів цього процесу (п.3.1).

Правовий механізм як сукупність взаємодовнювальних імперативів законодавчого та нормативного забезпечення реалізації стратегії, включно із формуванням ефективного правового захисту державної та приватної власності інвесторів висвітлено в пп. 1.3, а необхідність його подальшого вдосконалення частково розкрита у пп. 3.1 як складову теоретичного та нормативного визначення стратегії розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Нові перспективи розширення інвестиційної діяльності в сільському господарстві відкриваються із запровадженням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель

сільськогосподарського призначення» (Русан та Жураковська, 2019). Очікуваний позитивний вплив цього закону на інвестиційний процес зумовлений тим, що буде законодавчо закріплено право власності на володіння землею сільськогосподарського призначення, що, своєю чергою, відкриває можливості довготривалого інвестування та формує ставлення до землі як до основного капіталу. Отже, безпосередньо практичне значення для розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві матимуть такі положення, як:

- реалізація конституційних прав громадян України на вільне розпорядження своєю власністю;
- правове внормування діяльності в сільському господарстві зумовить загальне підвищення інвестиційної активності сільгоспвиробників, функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення забезпечить загальне зростання фінансових потоків у сільське господарство;
- надані часові пріоритети розвитку фермерства та вітчизняного землевласника сприятимуть залученню внутрішніх інвестицій;
- розширення суб'єктів володіння й користування землями сільськогосподарського призначення (зокрема за рахунок громади) сприятиме зростанню рівня конкуренції;
- встановлення державного контролю за діяльністю банків у частині обсягів і правил кредитування сільгоспвиробників підвищить рівень залучення довгострокового кредитування та значних інвестицій.

Можна констатувати, що запровадження та функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення на основі позитивних законодавчих змін означатиме також формування правового поля регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України.

Особливої уваги заслуговує адміністративний механізм системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, чинна структура якого була предметом аналізу в пп. 2.1. та унаочнена на рис. 2.1. За результатами аналізу зроблено висновок, що сформована в Україні

організація державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві не є цілісною та ефективною. Вона складається із органів загальнодержавного та регіонального рівнів управління, виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які мають визначені повноваження на здійснення впливу на інвестиційні процеси. Неефективність регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві зумовлена насамперед, тим, що відсутній орган координації такої діяльності, концентрованого узгодження стратегічних цілей, нормативно-правового забезпечення, використання економічних інструментів та належного контролю досягнутих результатів.

У контексті розгляду адміністративного механізму необхідно звернути увагу на важливість відновлення роботи Державного агентства з інвестицій та розвитку або створення його повноцінного аналога з окремо виділеною функцією державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку та глобалізаційних процесів запровадження такого адміністративного органу дасть змогу активізувати роботу системи державного регулювання у напрямку сприяння інвестиційного розвитку. Припинення роботи цього органу у 2015 році мало вкрай негативні наслідки для інвестиційної політики як в сільському господарстві, так і у інших галузях господарського комплексу України. Основною причиною ліквідації Державного агентства з інвестицій та розвитку, як стверджують ЗМІ (Кабмін передав Мінекономіки повноваження Держінвестпроекту, 2015), була його неефективна робота та нерезультативне витрачання значних сум бюджетних коштів. Однак, відсутність єдиного координувального органу у сфері інвестиційної політики виключає можливості для швидкого та ефективного розвитку і реалізації державних інвестиційних програм.

Отже, варто обґрунтувати специфіку функціонування організаційно-інформаційного механізму формування державної підтримки на основі надання консультаційних послуг. Консультаційні послуги мають надавати органи

державної влади підприємствам агросектора з метою розроблення і впровадження інвестиційних проєктів. Детальний алгоритм функціонування запропонованої моделі наведено на рис. 3.3.

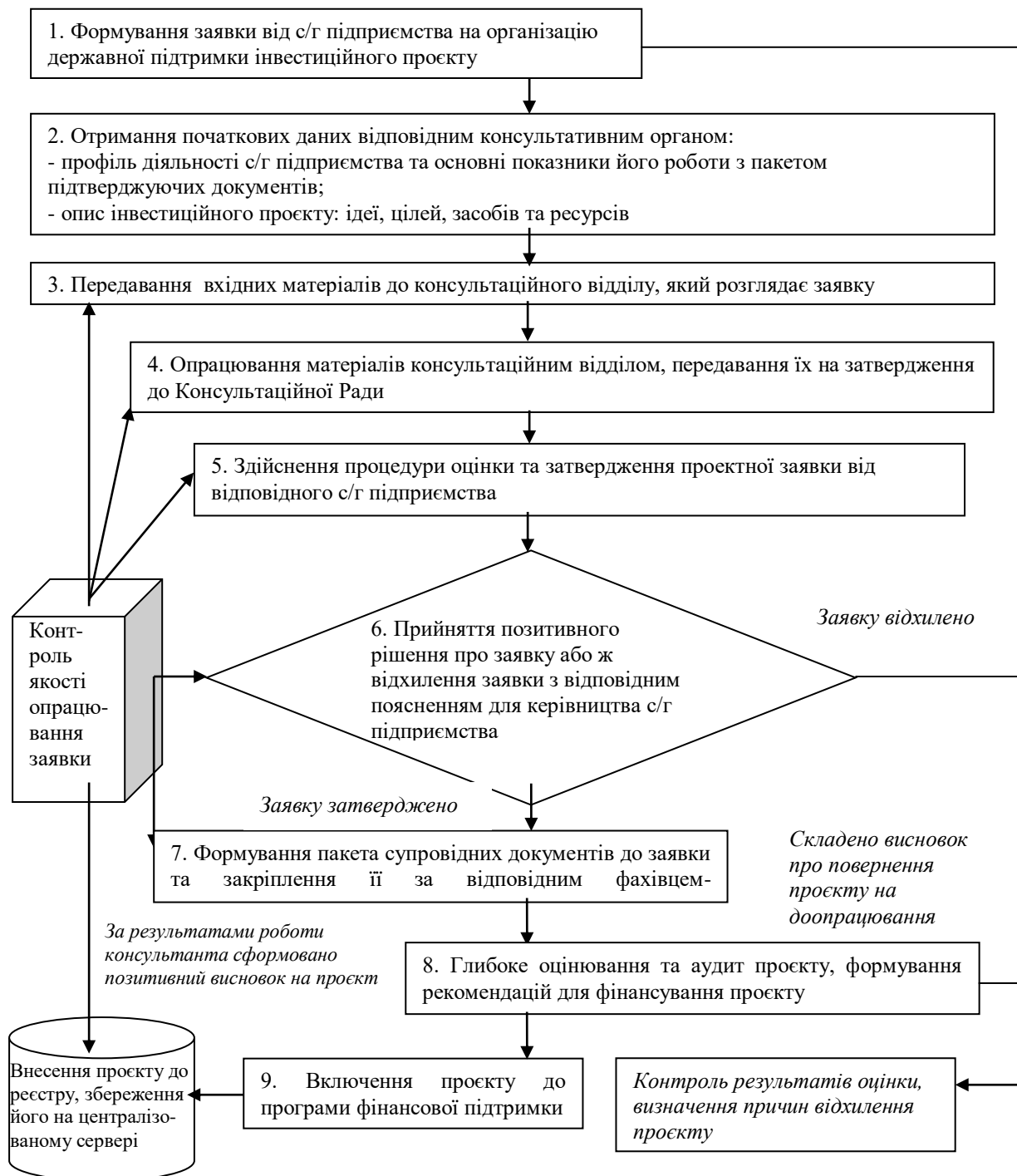

Рис. 3.3. Організаційно-інформаційна модель формування державної підтримки сільськогосподарських виробників на основі надання консультаційних послуг (розроблено автором).

Зазначений алгоритм передбачає впровадження процесу розгляду та організації консультаційної підтримки інвестиційних проєктів за прикладом Європейського банку реконструкції та розвитку, що впроваджує сучасний інструментарій розгляду та реалізації інвестиційних рішень суб'єктів господарювання.

Варто детально пояснити спосіб функціонування запропонованої моделі, що передбачає 9 етапів процесу надання консультативних послуг. Суб'єктом надання послуг має стати Державне агентство з інвестицій та розвитку, діяльність якого пропонується відновити. Деякі функції консультування можна покласти на фінансово-кредитні установи, які будуть залучені до державних програм інвестиційної підтримки сільськогосподарських виробників.

Процедура формування заявки передбачає опрацювання звернень окремих підприємств або громадян про допомогу в оформленні інвестиційних проєктів та пошуку фінансових донорів. З метою реалізації цього етапу доцільно сформувані організаційні засади роботи державного офісу з питань інвестиційних консультацій. Організація процедур приймання та розгляду заявок у межах цього офісу має ґрунтуватися на відповідно затверджених процедурах Консультаційною радою, що являтиме собою виконавчий орган установи.

Організаційні засади роботи державного офісу з питань інвестиційних консультацій можна описати у вигляді блоків, характеристику яких наведено у табл. 3.1.

Наведені організаційні засади функціонування державного офісу з питань інвестиційних консультацій дадуть можливість реалізувати запропоновану вище організаційно-інформаційну модель державної підтримки інвестицій сільськогосподарських виробників на основі надання консультаційних послуг.

Процес консультаційної підтримки має ґрунтуватися на процедурі створення та опрацювання заявки. Заявкою є звернення сільськогосподарського підприємства до державного офісу з метою прийняття до розгляду

інвестиційного проєкту. Процедура розгляду заявки має передбачати аудит інвестиційного проєкту за даними, які надає заявник.

Таблиця 3.1

Характеристика організаційних засад роботи державного офісу з питань інвестиційних консультацій для підприємств сільського господарства

№ з/п	Основні організаційні засади	Необхідні кроки для імплементації організаційних засад
1.	Наявність чіткої структури та принципів роботи	Розроблення та затвердження організаційної структури та посадових інструкцій роботи державного офісу, визначення завдань та основних напрямків його роботи, розроблення процедур документообороту і звітності
2.	Підпорядкованість керівництву Державного агентства з інвестицій та розвитку	Розроблення регламенту роботи державного офісу та його затвердження керівником Державного агентства з інвестицій та розвитку
3.	Наявність відповідного інформаційного забезпечення та можливість формування аналітичних баз даних	Розроблення та впровадження проєкту з побудови аналітичної бази даних та можливостей під'єднання до державних статистичних баз даних з метою збирання великих масивів інформації
4.	Формування електронного кабінету користувача та системи електронного документообігу з використанням принципів block-chain технологій	Систематизація бізнес-процесів функціонування державного офісу, розроблення Веб-сайту та електронного кабінету користувача, інтеграція електронного кабінету з централізованою базою даних Державного агентства з інвестицій та розвитку
5.	Можливість використання рекомендацій державного офісу для складання загальнодержавних інвестиційних програм	В межах сформованого регламенту роботи державного офісу передбачити можливість внесення пропозиції щодо державної інвестиційної політики
6.	Наявність зв'язків із фінансово-кредитними установами для сприяння залученню фінансових ресурсів в інвестиційні проєкти	Налагодити зв'язки з фінансово-кредитними установами та створити фонди фінансування інвестиційного розвитку сільськогосподарських виробників

Джерело: розроблено автором

Після підтвердження усіх необхідних вхідних даних заявку вносять до реєстру і передають до Консультаційної ради. За умови позитивних результатів подальшого розгляду Консультаційна рада формує пакет супровідних

документів до заявки та призначає відповідального фахівця-консультанта. На основі цього проводять глибокі оцінювання та аудит проєкту, надають рекомендації щодо фінансування проєкту.

У другому розділі дисертаційного дослідження розкрито значення, зміст і кількісні показники економічного механізму та основних інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, до яких належать:

- видатки з державних бюджетів на підтримку органів державного регулювання сільського господарства;
- адресне дотаційне фінансування сільськогосподарських виробників;
- відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції;
- державні закупівлі агропродукції в сільськогосподарського виробника;
- формування системи фондів інвестиційного розвитку сільського господарства;
- фінансування кадрового розвитку працівників сільського господарства та відповідних освітніх програм;
- стимулювання розвитку передових технологій сільського господарства.

Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві значною мірою залежить від ефективного застосування вказаних інструментів, від використання кожного з них (окремо чи разом із іншими) залежно від вимог ситуації. Адже зроблений раніше висновок констатував, що поточний стан функціонування інструментів економічного механізму державного регулювання не в повній мірі реалізовував їх потенційні можливості; їх раціональне використання може значно більше сприяти нарощуванню економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Одним із перспективних напрямів реалізації інвестиційної стратегії за допомогою економічного механізму є формування такого інструменту, як система фондів інвестиційного розвитку сільського господарства. Організація роботи таких фондів передбачає визначення основних параметрів системи фінансового стимулювання інвестиційної активності. Одним з найбільш

лімітуючих факторів ділової активності підприємств агросфери є отримання доступу до відносно недорогих кредитних ресурсів. Тому головний акцент у формуванні фінансового механізму інвестиційного стимулювання в сільському господарстві має бути зроблено саме на обґрунтуванні державної політики фінансової підтримки сільськогосподарських виробників. Обґрунтовуючи цей напрям, варто зауважити, що сьогодні в Україні вже функціонує відповідна модель підтримки аграріїв, однак вона містить низку недоліків та залежить від процедур фінансування державних програм із державного бюджету. Аби зробити державну політику фінансової підтримки інвестиційної активності аграріїв більш гнучкою та ефективною, запропоновано поєднати важелі державного регулювання та фінансові інструменти банківських установ.

Розкриваючи зміст наведеної вище пропозиції, варто унаочнити процес фінансування інвестиційної діяльності аграріїв, що базується на засадах залучення приватного капіталу, за такою моделлю (рис. 3.4).

Модель є логічним продовженням моделі державного регулювання інвестиційної підтримки сільськогосподарських виробників. Компетентний державний орган (Державне агенство з інвестицій та розвитку, діяльність якого пропонується відновити на нових засадах), здійснює підготовку інвестиційної заявки агровиробника та включає її до програми державної підтримки, яка затверджується Кабінетом Міністрів України перед початком кожного бюджетного року. Відповідно до цієї програми передбачається механізм видачі пільгових кредитів аграріям з подальшою компенсацією відсотків банкам за рахунок державного бюджету.

Між банком та Державним агенством з інвестицій та розвитку має бути підписана угода про співробітництво та затверджений регламент співпраці в межах державної програми інвестиційної підтримки аграріїв. Після цього формують та затверджують перелік інвестиційних проєктів, у рамках яких банк зможе видавати кредити на фінансування інвестицій.

Рис. 3.4. Модель фінансування інвестиційної діяльності, що ґрунтується на засадах залучення приватного (банківського) капіталу (розроблено автором)

За державною програмою передбачають графік відшкодування з державного бюджету різниці у відсотках, яка формується за рахунок впровадження для сільгоспвиробників пільгових умов кредитування. Суму компенсації відсотків банку з державного бюджету можна розрахувати за формулою:

$$Ск = \sum_{i=1}^n r_e * l_i - \sum_{i=1}^n r_i * l_i = \sum_{i=1}^n l_i (r_e - r_i) \quad (3.1)$$

де, Ск – сума компенсації банку з державного бюджету; r_e – ефективна ставка відсотка банку; l_i – сума позики відповідно до кредитної угоди між банком та сільгоспідприємством; r_i – пільгова ставка відсотка банку.

Відповідно до формули 3.1 визначають суму компенсації з державного бюджету частини відсотків, які підприємство сплачує за інвестиційними кредитами для сільськогосподарської сфери. Наведена сума компенсації може бути інтерпретована як різниця між ефективною (тобто поточною) та пільговою ставками відсотка. Ефективна ставка відсотка виражає загальне боргове навантаження за кредитом на підприємство у відповідному банку. Пільгова ставка відсотка характеризує спеціальне фінансове навантаження, яке можна визначити у відповідних державних програмах з державної підтримки інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Зазначимо, що пільгова відсоткова ставка за інвестиційними кредитами залежить не лише від умов конкретної державної програми, але і від умов кредитування конкретним банком. Зважаючи на те, що наведена схема інвестиційного стимулювання може працювати лише на умовах державної підтримки, реалізовувати подібні програми доцільно лише через державні банки.

Варто відмітити, що саме наведена конфігурація фінансової підтримки, яка передбачає залучення банків до схеми фінансування інвестиційних проєктів, є ефективною та дасть змогу уникнути тих помилок, які були допущені при функціонуванні Державного агенства з інвестицій та розвитку до 2015 року. Включення фінансово-кредитної установи до моделі фінансової підтримки сприяє вирішенню таких завдань:

1. Значно посилити контроль за цільовим використанням коштів, які були видані в якості пільгового кредиту. Раніше Державне агенство з інвестицій та розвитку не було спроможне забезпечити виконання цієї функції через специфіку своєї діяльності та відсутність необхідного інструментарію (не була фінансово-кредитною установою). Однак, цю функцію може реалізувати банк, який має всі необхідні засоби для організації ефективного контролю за рухом фінансових потоків та їх використанням під час реалізації інвестиційних проєктів;

2. Зменшується навантаження на Державний бюджет України при реалізації запропонованої фінансової моделі. До 2015 року на Державне агенство з інвестицій та розвитку виділялися кошти, які в повному обсязі йшли на фінансування інвестиційних проєктів (тобто, з бюджету йшло 100% коштів на покриття потреб у витратах на проєкти). У запропонованій моделі з бюджету будуть виділятися лише кошти, які необхідні для покриття різниці у відсотках банку (між ефективною та пільговою ставками відсотків). Економію для державного бюджету можна підтвердити на прикладі, який наведено на рис. 3.5.

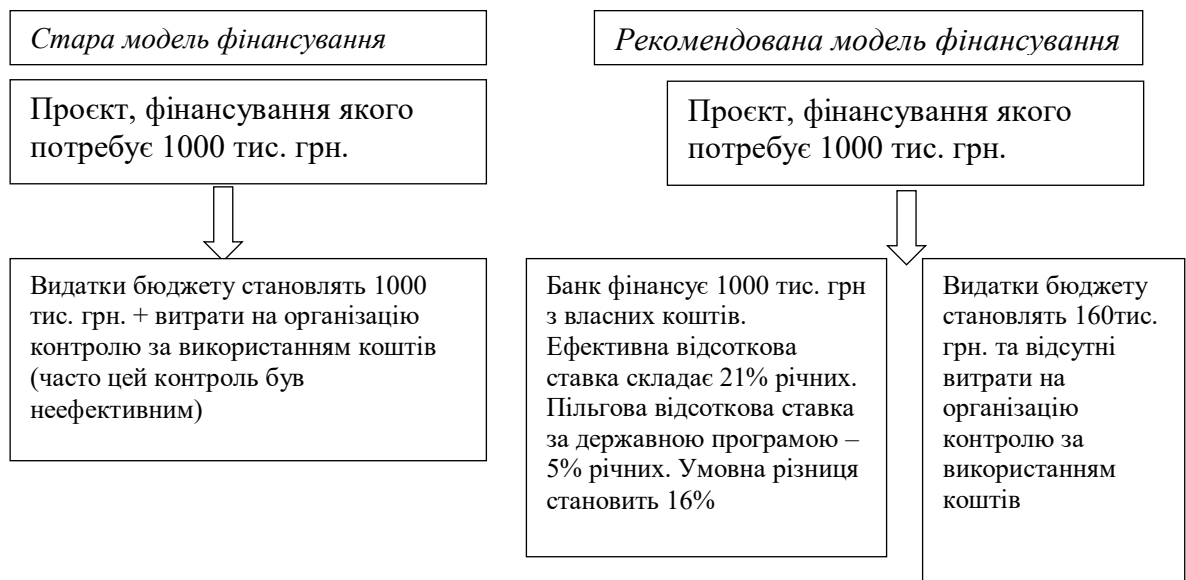

Рис. 3.5. Структуро-логічна інтерпретація економії державного бюджету від впровадження рекомендованої моделі фінансової підтримки інвестиційної діяльності сільгоспвиробників (розроблено автором)

Наведена схема здійснення фінансової підтримки аграріїв ґрунтується на класичному принципі макроекономічного регулювання (модель Дж. М. Кейнса) із врахуванням теоретичних засад неокейнсіанської та інституційної теорій (концепція ґрунтується не лише на заощадженні приватного капіталу в

економічній системі, але і на розгалуженій системі державних інституцій та механізмів контролю за витрачанням ресурсів державного бюджету).

Як видно з рис. 3.5, запропонована модель фінансової підтримки інвестиційного розвитку аграріїв дає можливість скоротити видатки бюджету на 84%, з одного боку, а з іншого – значно посилити рівень контролю за використанням фінансових ресурсів. Аби ця модель могла формалізуватися у дієвий механізм державної підтримки, для її імплементації доцільно використовувати державний банк. В Україні такими банками є ПАТ «Ощадбанк» або ПАТ «Приватбанк». Це сприятиме забезпеченню повернення коштів (сума різниці у відсотках) до державного бюджету. При цьому сума компенсації державного банку у різниці відсотків впливає на приріст його власного капіталу та зростання прибутку, який спрямовується до державного бюджету. У результаті реалізації запропонованої моделі обсяг витрат для державного бюджету буде мінімізовано. Додатково буде посилено контроль за використанням ресурсів та реалізовано інвестиційний проєкт, що створить приріст ВВП.

Розглянувши основні напрямки реалізації державної стратегії інвестиційної підтримки сільськогосподарських виробників, можна визначити умовний економічний ефект, який зможе отримати економіка України у вигляді додаткового приросту ВВП. З цією метою необхідно застосувати методіку кореляційно-регресійного аналізу, яку вже було апробовано в розділі 2. Здійснення прогнозу має забезпечуватися побудовою багатокритеріальної функції залежності ВВП України від факторів інвестиційного розвитку в сільському господарстві. З цією метою побудовано кореляційно-регресійну модель, яка має такі змінні:

Таблиця 3.2

Змінні, які використано для побудови регресійної моделі залежності ВВП від інвестиційних чинників

Назва змінної	Позначення змінної	Економічний зміст змінної
Обсяг ВВП України в сільському господарстві, млн. дол.	Y	цей показник виражає сукупний обсяг благ, які були вироблені в сільському господарстві України
Обсяг інвестицій у сільське господарство, млн. дол.	X ₁	цей показник характеризує фінансовий аспект динаміки інвестиційних процесів та притік капіталу до сільськогосподарської галузі України
Видатки на підтримку органів державного регулювання агросектору, млн. дол.	X ₂	зростання видатків на підтримку органів державного регулювання агросектору гіпотетично має впливати на зростання ВВП в сільському господарстві

Джерело: побудовано автором за даними Додатку Д

Обсяг ВВП України буде залежною змінною, яку необхідно спрогнозувати. Показники X₁-X₂ є факторними ознаками, які виявляють свій вплив на змінну Y. Первинні дані для формування регресійної моделі наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Первинні дані для побудови регресійної моделі залежності ВВП України від показників державної підтримки інвестицій в сільському господарстві

Рік	Обсяг ВВП України в сільському господарстві, млн. дол.	Обсяг інвестицій в сільське господарство, млн. дол.	Видатки на підтримку органів державного регулювання агросектора, млн. дол.
	Y	X ₁	X ₂
2010	10150	2066,0	10,5
2011	13403	2790,7	12,2
2012	13706	3082,8	16,5
2013	15777	2995,7	8,5
2014	13542	2356,4	6,8
2015	9670	1832,9	4,9
2016	10676	2429,1	6,0
2017	11346	2974,4	8,4
2018	13578	2929,4	7,4
2019	14042	2708,9	7,6

Джерело: побудовано автором за даними Додатку Д

Для побудови багатокритеріальної функції було використано програмне забезпечення Stata. З метою запуску регресійної моделі було використано дані табл. 3.3 для формування статистичної вибірки, що являє собою неперервний діапазон даних, які представлені в стандартному панельному вигляді. По завершенню вводу статистичної інформації було використано засоби програмного забезпечення для отримання даних про параметри регресійної залежності (рис. 3.6).

Source	SS	df	MS			
Model	22272651.3	2	11136325.6	Number of obs =	9	
Residual	9464316.72	6	1577386.12	F(2, 6) =	7.06	
Total	31736968	8	3967121	Prob > F =	0.0265	
				R-squared =	0.7018	
				Adj R-squared =	0.6024	
				Root MSE =	1255.9	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x1	2.357314	.9441382	2.50	0.047	.0470908	4.667537
x2	4.619261	1.917748	2.41	0.053	-.0732984	9.31182
_cons	-6482.973	5951.806	-1.09	0.318	-21046.52	8080.57

Рис. 3.6. Результати отримання даних про параметри множинної регресійної залежності

Джерело: побудовано автором за даними Додатку Д

Тобто, на основі проведених розрахунків модель залежності між обсягом ВВП України та факторами розвитку інвестиційної активності в сільському господарстві можна інтерпретувати так:

$$Y = -6482,97 + 2,36 \cdot x_1 + 4,62 \cdot x_2 \quad (3.2)$$

Результати, що описують параметри множинної регресійної моделі, наведено у табл. 3.4.

Доцільно звернути увагу на імовірність похибки, яку встановлено для константи. Оскільки похибка для константи перевищує критичний рівень (становить 0,32; критичний рівень 0,05), то можна стверджувати, що використання константи при побудові багатокритеріальної функції потребує додаткового тестування та коригування.

Таблиця 3.4

Основні результати запуску множинної регресійної моделі

Показник	Опис показника та його вплив на результати регресії
Коефіцієнт множинної (кореляції R-squared)	Показник має значення 0,7018, що свідчить про те, що модель визначає суттєвий зв'язок між окремими параметрами
Критерій Фішера (F-критерій)	Значення показника 7,06, що більше від мінімального значення 2,6. Відповідно до отриманих результатів критерію Фішера
Тест на гетероскедастичність залишків моделі (t-статистика)	Отримані результати свідчать про адекватність моделі. Тому результати побудови множинної функції можуть бути використані для здійснення прогнозування ВВП України відповідно до прогнозованої зміни факторних показників
Імовірність похибки, P(t)	Імовірність похибки для змінних X1 та X2 не перевищує 5%, що свідчить про адекватність отриманих значень коефіцієнтів кореляції. Для константи імовірність похибки є суттєвою, що потребує повторного запуску моделі з урахування тесту на мультиколінераність.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Додатку Д

Задля цього здійснено запуск регресійної моделі з використанням `robust`-функції, результати якої наведено на рис. 3.7.

```
. reg y x1 x2, robust
```

```
Linear regression                               Number of obs =          9
                                                F( 2,          6) =    12.33
                                                Prob > F          =    0.0075
                                                R-squared         =    0.7018
                                                Root MSE         =   1255.9
```

y	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
x1	2.357314	.9130465	2.58	0.042	.1231696 4.591458
x2	4.619261	1.619217	2.85	0.029	.6571789 8.581343
_cons	-6482.973	4571.971	-1.42	0.206	-17670.18 4704.237

Рис. 3.7. Результати отримання даних про параметри регресійної залежності з використанням тесту на адекватність моделі

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Додатку Д

У результаті проведених розрахунків можна зробити висновки про те, що модель, яку визначено у рівнянні 3.2, незважаючи на високу похибку у значенні

константи, можна використати для складання прогнозу. Тому, базуючись на наведених вище результатах множинної регресії, було прогнозовано показники зміни ВВП України за умови впровадження запропонованих напрямків підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Результати прогнозу наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Результати прогнозування зміни ВВП України за умов регулювання параметрів інвестиційного розвитку в сільському господарстві

Роки	Без реалізації інвестиційної стратегії			З реалізацією інвестиційної стратегії			Економічний ефект, млн. дол.
	Обсяг ВВП України в с/г, млн. дол.	Обсяг інвестицій у с/г, млн. дол.	Видатки на підтримку органів державного регулювання агросектора, млн. дол.	Обсяг ВВП України в с/г, млн. дол.	Обсяг інвестицій у с/г, млн. дол.	Видатки на підтримку органів державного регулювання агросектора, млн. дол.	
	Y	X ₁	X ₂	Y	X ₁	X ₂	
2019	14042	2708,9	7,6	14042	2708,9	7,6	-
2020	13670	2829,7	7,3	16846	2971,2	8,4	3177
2021	14091	2956,0	7,0	18525	3259,0	8,4	4434
2022	14556	3087,9	6,7	20368	3574,6	8,4	5813

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Додатку Д

Результати прогнозування дають підстави зробити висновки про перспективу отримання економічного ефекту у формі приросту ВВП у сільському господарстві від реалізації запропонованих напрямків інвестиційної стратегії. У 2020 році можливий ефект міг би становити 3177 млн. дол. У подальших роках спостерігалася б кумуляція ефекту до рівня 4434 млн. дол. у 2021 році – 5813 млн. дол. у 2022 році. Тобто, удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві в межах

запропонованих моделей має змогу збільшити ВВП галузі на третину упродовж 5 років реалізації сформованої інвестиційної стратегії.

Можна зробити висновок, що теоретико-методологічне обґрунтування державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві покликано визначити оновлену систему такого регулювання, до основних елементів якої, окрім формування стратегії розвитку, мають увійти правовий, адміністративний та економічний механізми з властивими їм окремими інструментами впливу на інвестування в даній сфері. Наприклад, успішність адміністративного механізму розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві демонструється за допомогою розкриття значення інформаційної функції через надання консультаційних послуг органами виконавчої влади. А серед інструментів економічного механізму акцент робиться на поєднанні важелів державного регулювання з фінансовими інструментами банківських установ, що робить інвестиційну активність сільгоспвиробників більш гнучкою та ефективною.

3.3. Публічно-управлінські засоби розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві

Ключовим положенням нашого розуміння процесу удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є розкриття необхідності його теоретико-методологічного обґрунтування з визначенням стратегічних напрямків розвитку цієї сфери та висвітленням основних механізмів їх практичної реалізації. В сучасних умовах становлення публічного управління, здійснення реформи децентралізації державного управління особливо важливими стають регіональні інвестиційні ініціативи та публічно-управлінські засоби їх ефективного здійснення.

Тому у цьому підрозділі розглянемо регіональні аспекти удосконалення державної підтримки інвестицій в сільське господарство. Запропоновані у підр. 3.2 механізми та інструменти реалізації основних стратегічних орієнтирів подальшого розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарського виробництва є передумовою визначення допоміжних засобів сприяння вказаному процесу на місцевому рівні з боку місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства.

Необхідно підкреслити, що підхід до розроблення, впровадження та фінансування регіональних державних програм інвестиційної підтримки підприємств сільського господарства потребує коригування відповідно до вимог євроінтеграційних процесів, економічної та політичної стабілізації в суспільстві, формування антикризових важелів державного регулювання економічного зростання. Забезпечення таких умов можливе внаслідок практичного використання публічних засобів впливу, які, в доповнення до функціонування механізмів та інструментів державного регулювання, мають корегувати низку управлінських функцій в інтересах громадськості та суспільства загалом. До публічно-управлінських засобів розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві належать:

- формування аграрних кластерів на місцевому рівні як пріоритетних об'єктів інвестиційної діяльності;
- залучення територіальних громад і органів місцевого самоврядування до визначення суб'єктів, напрямку, змісту та інших показників інвестиційної діяльності, зокрема виконавців місцевих проєктів розвитку тощо;
- реалізація потенціалу державно-приватного партнерства в розвитку сільського господарства та його інвестування;
- організація дрібних інвесторів в акціонерні об'єднання для підвищення рівня фінансового забезпечення проєктів розвитку сільського господарства;
- використання можливостей публічних неприбуткових інвестиційних фондів;

– формування й залучення науково-експертного середовища до обґрунтування соціальної, економічної та екологічної ефективності інвестиційних проєктів;

– забезпечення інформаційної відкритості інвестиційної діяльності та публічного контролю за її результатами.

Публічна відкритість інвестиційної діяльності в сільському господарстві має багато спільного з діяльністю у будь-якій іншій сфері інвестування. Водночас вона відрізняється концентрацією суб'єктів господарювання на конкретній території, безпосереднім впливом на якість життя мешканців і відповідно високим рівнем соціальної відповідальності. Якраз тому завдання забезпечення публічності здійснення інвестиційної діяльності в сільське господарство є одним із першочергових завдань державного регулювання цієї галузі. Також можна стверджувати, що публічний супровід інвестиційної діяльності якнайповніше проявляється в реалізації кластерного підходу. На думку вченого, Ярослава Сидорова міждисциплінарне та комплексне «розроблення стратегії кластерного розвитку сільського господарства, її належне правове та організаційне забезпечення з урахуванням принципу державно-приватного партнерства та децентралізації може дати позитивний момент...» (Сидоров, 2017).

У контексті нашого розгляду варто акцентувати увагу на констатації прямого зв'язку між кластерним підходом і процесом децентралізації, оскільки останній включає розширення рамок публічності управління та залучення широких кіл громадськості.

Отже, реалізовувати оновлений підхід до розроблення та впровадження інвестиційних ініціатив в аграрному секторі можна завдяки можливій імплементації потенціалу формування аграрних кластерів на місцевому рівні або в межах регіонів України.

Варто зазначити, що вітчизняна економіка має певний історичний досвід використання кластерних ініціатив у стимулюванні економічних процесів, однак його результати не можна вважати позитивними з огляду на нівелювання

усіх позитивних ефектів факторами корупції, слабкої структурованості та системності прийнятих рішень відповідними органами державного управління. Зокрема, упродовж 2003–2013 рр. були спроби організувати агрокластери в межах Полтавської (кластер з виробництва екологічно чистої продукції), Сумської (регіональний аграрний кластер), Київської (інноваційний кластер «Нові продукти харчування») областей. Однак, як показала практика, будь-які спроби організувати механізми державної підтримки сільськогосподарських виробників на регіональному рівні з використанням кластерної моделі були приречені на невдачу. Основними причинами такої ситуації були такі: безсистемність у прийнятті економічних рішень; відсутність мотивів використання новітніх технологій державного управління, зокрема залучення інвестицій у створення високотехнологічного агровиробництва (нові біотехнології, технічна модернізація, ІТ-комунікації в управлінні підприємствами, тощо); використання аграрних кластерів як засобів для реалізації тіньових схем тощо.

За результатами дослідження, які наведено у попередніх підрозділах, а також враховуючи потенційні перспективи кластерного підходу до удосконалення механізму державного управління інвестиційними процесами в сільському господарстві, було розроблено стратегічну модель заходів, які дадуть змогу досягти значних результатів у поліпшенні державного регулювання інвестиційної діяльності в агросекторі з використанням кластерного підходу. З метою ілюстрації цієї моделі було побудовано UML-діаграму, яку наведено на рис. 3.8.

Запропонована діаграма перспективного покращення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві ґрунтується як на вихідних стратегічних положеннях, які були обґрунтовані підр. 3.1, так і на формуванні відповідної державної програми розвитку агрокластерів. При цьому, аби втілити запропоновану систему в життя, необхідно передбачити створення Державного агенства з інвестицій та розвитку, яке зможе здійснювати моніторинг реалізації відповідних кластерних ініціатив на місцях.

Головний акцент стратегічної програми робиться на залученні в інвестиційні процеси іноземних компаній, які зможуть не лише брати участь у фінансуванні (поповненні) капіталу вітчизняних агровиробників, але і реалізовувати повноцінні проєкти з формування відповідної транспортно-технологічної інфраструктури в межах аграрних кластерів. Зростання привабливості такого рішення для іноземних інвесторів має підкріплюватися ініціативами уряду та ВРУ щодо правового врегулювання процесів виведення капіталу, захисту приватної власності, економічної конкуренції, прозорості судової влади та системи правоохоронних органів.

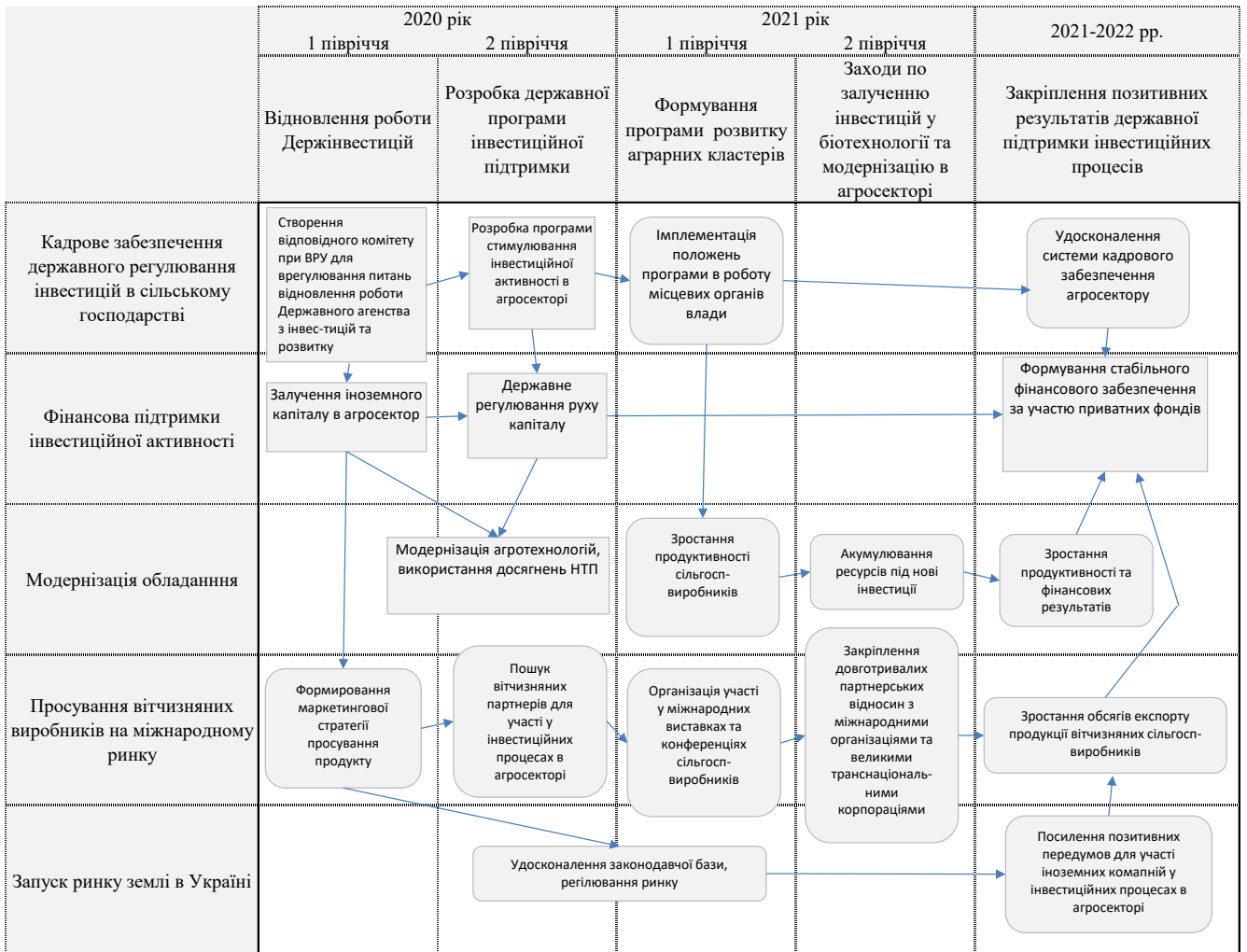

Рис. 3.8. Діаграма перспективного покращення процесу державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві із використанням кластерного підходу

Джерело: побудовано автором

Кінцевою метою впровадження запропонованої моделі стимулювання інвестиційної активності в межах аграрних кластерів є формування цільових фондів інвестиційного фінансування, які будуть акумулювати переважно приватний капітал вітчизняних інвесторів та міжнародних компаній.

Цей процес також передбачає удосконалення відповідних методичних підходів до державного управління. Як було зазначено вище, поточна конфігурація механізму публічного адміністрування інвестиційних процесів в сільському господарстві доволі слабо відображає сучасні економічні реалії і не може дати відчутних результатів без свого удосконалення.

Для формування оптимальної системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на базі кластерного підходу варто використати теорію системного аналізу, відповідно до якої будь-який процес можна декомпонувати на окремі ітерації, визначити функціональні та позафункціональні його характеристики.

Тому пропонується використати підхід до формування V-подібної структури впровадження сучасної системи державного регулювання інвестиційної активності. Вказана модель в теорії систем використовується для опису багатокрокових алгоритмів, які описують процес еволюції (створення) комплексних управлінських або технологічних рішень за методом Water fall (каскадна послідовність вирішення завдань).

Основними компонентами V-подібної структури державного регулювання інвестиційної діяльності можна визначити складові процесу публічного адміністрування у фінансово-інвестиційній сфері.

При цьому передбачено, що наведена структура є функціональною характеристикою імплементації стратегічної динамічної моделі, яку інтерпретовано на рис. 3.8.

Наведемо основні компоненти означеної вище V-подібної структури активізації державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві (рис. 3.9).

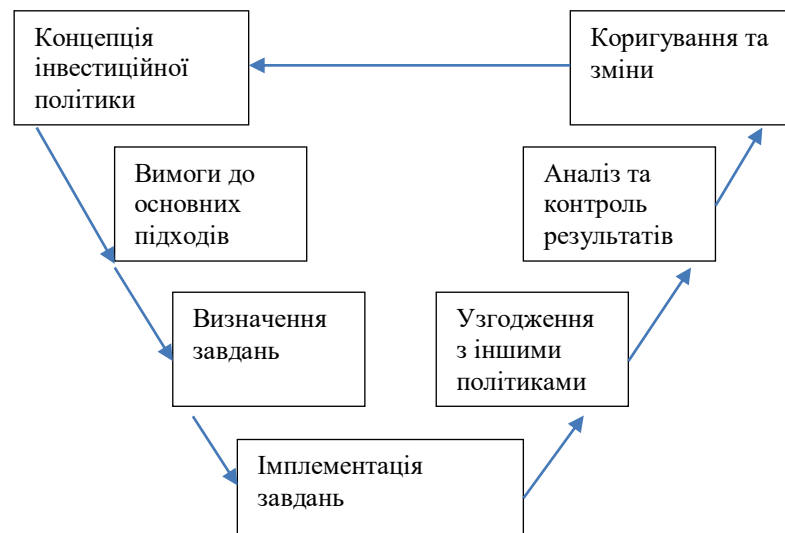

Рис. 3.9. Основні компоненти означеної вище V-подібної структури активізації державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві *(розроблено автором)*

Наведена динамічна структура активізації інвестиційного регулювання розвитку сільського господарства має на меті забезпечити та узгодити дії окремих органів державного регулювання та інтереси інших суб'єктів публічного управління на різних етапах процесу інвестиційної діяльності відповідно до системи стратегічного розвитку (рис. 3.8). Це означає, що впродовж здійснення кожного із вказаних на рис. 3.9 кроків виконання стратегічних завдань передбачено використання публічно-управлінських засобів сприяння розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Особливого значення при цьому набувають такі засоби публічності, як забезпечення інформаційної відкритості в обговоренні інвестиційних проєктів; залучення територіальних громад і органів місцевого самоврядування до визначення перспектив розвитку сільськогосподарських кластерів; врахування інтересів стейкхолдерів; звернення до науково-експертного середовища для обґрунтування соціальної, економічної та екологічної ефективності інвестиційних проєктів тощо.

На першому кроці (етапі) впровадження стратегічних завдань зі створення аграрних кластерів передбачено розробити концепцію державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Тобто, заходи

органів державної влади (у т. ч. в аграрному секторі економіки) мають бути спрямовані передусім на виявлення базової законодавчої та інституційної платформ для подальшої імплементації основних положень інвестиційного регулювання, які було обґрунтовано у питанні 3.2 (рис. 3.3). Концепція інвестиційної політики в сфері створення аграрних кластерів є базовою платформою (frame work) для адаптації прийнятих політичних та управлінських рішень до динамічних соціально-економічних умов.

Другий етап V-подібної моделі передбачає аналіз та вибір окремих методичних підходів до розроблення окремих засобів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві (фінансова політика, інфраструктурна, аграрна та ін.). Ці політики мають стати основою директив, якими мають керуватися відповідні міністерства, що відповідають за впровадження тієї чи іншої політики, яка має відношення до інвестиційних процесів в агросекторі. Проблематика розроблення зазначених політик полягає в тому, що сучасна структура механізму державного регулювання базується на певній бюрократичній системі, яка керується рядом принципів та правил, які іноді доволі важко ув'язати з пріоритетами інвестиційного розвитку. За таких умов головною прерогативою в процесах державного управління стає не результат, а сам процес. Відповідно до цього, процесоорієнтованість окремих підходів до управління інвестиційними параметрами економіки в межах державної вертикалі стає значним стоп-фактором реформ та позитивних перетворень. Аби відійти від такої практики, як було зазначено вище, доцільно використовувати сучасну світову практику професійного управління, яка заснована на засадах бізнес-аналізу та проектного менеджменту (стандарти РМВОК та ВАВОК). За цим підходом окремі процедури державного регулювання можна розглядати як змінні величини в сукупному алгоритмі інвестиційної політики. При цьому органи державного управління виступатимуть окремими генераторами та реципієнтами низки управлінських процесів, змін та коригувань у інвестиційній стратегії.

Отже, варто окреслити основні підходи в рамках V-подібної моделі активізації державного регулювання інвестиційної діяльності в агросекторі:

- структурування процесів управління та їх декомпозиція за рівнями ієрархії відповідно до наявної інституційної вертикалі та правової бази регулювання інвестиційних процесів (методика water fall);

- чітка послідовність виконання окремих рішень та завдань відповідно до обраного підходу (kanban-підхід до поступової імплементації управлінських рішень та виконання завдань державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві);

- налаштованість сформованої стратегічної моделі на удосконалення процесу державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, на поступові покращення та врахування попереднього досвіду і досвіду розвинутих країн (підхід до поступових змін у бік покращення самого організаційно-інституційного механізму державного управління в інвестиційній сфері).

Третій етап визначення завдань удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві передбачає визначення окремих пріоритетних напрямів роботи уряду, які дадуть можливість оптимізувати передусім самі складові механізму державного регулювання, а саме було б добре деталізувати кожен з них:

- обґрунтування передумов для закріплення моделі кластерного розвитку агросектора з метою підвищення його інвестиційної активності;

- визначення ресурсного потенціалу агросектора та можливостей супутніх галузей економіки забезпечувати процеси інтеграційної взаємодії із сільськогосподарськими підприємствами та їх об'єднаннями;

- формування центрів координації створення та розвитку аграрних кластерів на рівні місцевої влади;

- формування механізмів контролю за успішністю активізації інвестиційних процесів в межах аграрних кластерів.

Характеризуючи окреслені вище завдання, варто зазначити, що вони знайшли своє відображення в окремих процесах економічного розвитку сільського господарства в сучасних умовах. Так, наприклад, сьогодні на території України функціонують багато регіональних корпоративних бізнес-структур, до складу яких входять як сільськогосподарські виробники, так і підприємства відповідної обслуговуючої інфраструктури.

Кластерний підхід до формування удосконаленого механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві з урахуванням запропонованої вище стратегічної моделі передбачає імплементацію низки завдань, які було перелічено вище. Сьогодні доволі часто відбуваються дискусії стосовно необхідності перерозподілу зон відповідальності за реалізацію різних завдань інвестиційного розвитку як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Водночас існуюча система державного регулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств дає підстави стверджувати, що на локальному рівні територіальних громад відсутні інструменти впливу на інвестиційні процеси. Наведена ситуація потребує активізації роботи органів місцевого самоврядування у процесі регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на регіональному рівні, що є можливим через сприяння розвитку агрокластерів. У цьому аспекті органи місцевого самоврядування, з одного боку, можуть виступати ініціаторами реалізації загальної державної політики розвитку інвестиційної діяльності, впровадження відповідної стратегії та застосування окремих механізмів впливу держави на інвестиційну активність. З іншого боку, на місцях можуть формуватися власні програми інвестиційного розвитку територій, які передбачають залучення приватного капіталу.

Як суб'єкти публічного управління, органи місцевого самоврядування виступають сполучною ланкою між державою, підприємствами обслуговуючої інфраструктури та сільськогосподарськими підприємствами. Основний акцент у цьому процесі має робитися на перспективу інвестиційного розвитку у секторі невеликих сільськогосподарських підприємств – дрібних фермерських

господарств, які обробляють від 50 до 200 га землі. Створення аграрного кластера дає можливість запустити механізми кооперації між фермерськими господарствами та організаціями обслуговуючої інфраструктури (банки, страхові компанії, лізингові компанії, транспортний комплекс, імпортери сільськогосподарської техніки та засобів захисту рослин, трейдери агропродукції тощо). Також впровадження механізмів кооперації на рівні аграрних кластерів дасть можливість економічної взаємодії окремих агропідприємств, що має посилити синергетичний ефект від взаємодії в агросекторі. Наприклад, декілька зацікавлених фермерських господарств в межах агрокластера можуть здійснити спільне інвестування у будівництво зерносушарок, доріг, комплексів для зберігання продукції тощо. При цьому в межах кластера умови для отримання дозволів на будівництво, узгоджень в різних інстанціях, кредитів у фінансових установах мають бути значно простішими, аніж би це здійснювалося за умов його відсутності. Сьогодні багато невеликих сільськогосподарських виробників не можуть ефективно інвестувати у свій розвиток, оскільки відсутні сприятливі передумови та необхідна інфраструктура для цього процесу. Отже, імплементація кластерного підходу крім того, що стає каталізатором ділової активності в сільському господарстві, закладає основи впровадження засобів публічного управління в процес регулювання інвестиційної діяльності в сфері сільськогосподарського виробництва.

Деталізуємо основні етапи формування процесу державного регулювання інвестиційної діяльності аграріїв на засадах кластерного підходу з урахуванням того, що основними центрами його імплементації будуть органи місцевого самоврядування (табл. 3.6).

Наведені етапи описують процес державного регулювання інвестиційної діяльності за умов, коли основний акцент зроблено на залученні внутрішніх інвестиційних ресурсів. В умовах економічного розвитку, які склалися нині в Україні та світі, доволі складно покладатися на будь-які зовнішні джерела фінансування інвестиційної діяльності.

Таблиця 3.6

Основні етапи формування механізму державного регулювання інвестиційної діяльності аграріїв на засадах кластерного підходу *(розроблено автором)*

№ з/п	Назва етапу	Напрямки регулювання	Очікувані результати
1.	Створення координаційних рад на місцях	Визначення основних проблем та перспектив інвестиційної діяльності в регіоні, розроблення програм взаємодії між учасниками інвестиційного процесу	Проведення зустрічей та сприяння отриманню фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності для аграріїв
2.	Розроблення програм розширеного інвестиційного сприяння	Визначення пріоритетів державного регулювання інвестиційних процесів та формування програм розширеного інвестиційного стимулювання	Залучення державних кредитів та допомог для фінансування інвестиційної діяльності аграріїв
3.	Формування програм розвитку місцевої інфраструктури для стимулювання інвестиційної активності	Розроблення чіткого алгоритму для власників агробізнесу, який дасть їм змогу у спрощеному режимі оформлювати заявки на кредити, відшкодування збитків, отримання державної допомоги	Захист інтересів приватних інвесторів – невеликих аграрних підприємств, які фінансують свій розвиток

Значна кількість фахівців з державного управління, економіки сільського господарства та інвестиційних процесів головним інвестиційним ресурсом та каталізатором інвестиційної активності вважають якраз надходження від вітчизняних структур агробізнесу. Тому сьогодні дуже важливо створити саме такі передумови для інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств, які б реально полегшували їм доступ до фінансових ресурсів та сприяли б оптимізації їх бізнес-процесів. Органи місцевого самоврядування за допомогою відповідних програм, оснований на кластерних ініціативах, мають виступати основним каталізатором та стимулятором інвестиційної діяльності.

Важливо звернути увагу на три останні компоненти запропонованої V-подібної структури (рис. 3.9): аналіз та контроль, узгодження політик та коригування інвестиційної діяльності. За кластерним підходом можна побудувати стійку організаційно-інформаційну структуру на місцевому рівні, центральним елементом якої є територіальні громади та відповідні органи адміністрування їх діяльності. Органи місцевого самоврядування відповідно до розроблених інвестиційних програм (табл. 3.6) можуть ефективно здійснювати

моніторинг їх реалізації та приймати рішення про зміни у різних процесах державного регулювання (в межах компетенції органів місцевого самоврядування). Такий підхід є достатньо гнучким та динамічним, що може стати відчутною перевагою для подальшого розвитку державної інвестиційної політики в сільському господарстві.

Отже, за результатами цього підрозділу розроблено та обґрунтовано стратегію покращання державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві за кластерним підходом. Кінцевою метою впровадження запропонованого підходу є стимулювання інвестиційної активності в межах аграрних кластерів, формування цільових фондів інвестиційного фінансування, які акумулюватимуть переважно приватний капітал вітчизняних інвесторів та міжнародних компаній. Впровадження стратегічного підходу зі створення аграрних кластерів має передбачати розроблення концепції державної інвестиційної політики. Державна політика регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має бути спрямована передусім на формування базової законодавчої та інституційної платформ для подальшої імплементації основних положень інвестиційного стимулювання. Основними завданнями імплементації напрямків з удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств із використанням засобів публічно-управлінського впливу та на засадах кластерного підходу визначено такі: наукове обґрунтування передумов для закріплення моделі кластерного розвитку агросектора з метою підвищення його інвестиційної активності; визначення ресурсного потенціалу агросектора та можливостей супутніх сфер економіки забезпечувати процеси інтеграційної взаємодії із сільськогосподарськими підприємствами та їх об'єднаннями; активне залучення потенціалу публічно-приватного партнерства; формування інформаційно-консультативних центрів координації створення та розвитку аграрних кластерів на рівні місцевої влади; активізація державних і публічних форм контролю ефективності інвестиційної діяльності в сільському господарстві загалом, та на рівні організації кластерів зокрема.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі «Напрями вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України» обґрунтовано необхідність удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві України та визначено основні напрями цього процесу. До них віднесено формування цілісної, збалансованої на національному та регіональному рівнях влади, системи вказаного регулювання, необхідність застосування теоретико-методологічного потенціалу для розроблення сучасної стратегії підтримки розвитку інвестиційного процесу та забезпечення узгодженого функціонування низки його механізмів та їхніх інструментів. У рамках запровадження такої системи акцентується увага на важливості теоретико-методологічного визначення стратегії розвитку інвестування в сільське господарство, формування нормативно-правового забезпечення її реалізації та важливість використання засобів публічного управління на загальнодержавному та регіональному рівнях із врахуванням регіональної smart-спеціалізації. Це дозволило розробити та запропонувати V-подібну модель активізації інвестиційного регулювання в сільському господарстві. Дана модель створює можливості для використання сучасних інструментів державного регулювання інвестиційних процесів з урахуванням системного підходу, що забезпечує узгодження дій окремих органів державного управління та інтересів інших суб'єктів публічного адміністрування.

Визначено перспективи застосування правового механізму як сукупності імперативів законодавчого та нормативного регулювання інвестиційної діяльності, окреслено позитивне значення імплементації закону про обіг земель сільськогосподарського призначення та прийняття відповідних підзаконних актів. Законодавчо закріплене в них право на володіння землею для сільського господарства та правове нормування діяльності в цій сфері відкриє нові можливості для довгострокового інвестування, посилить ринкову

конкурентоспроможність і у результаті сприятиме розвитку регіонів та сільських територій.

Відповідно до запропонованої комплексної системи перспективним напрямом удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має бути формування єдиного центрального органу з повноваженнями організації та контролю реалізації державної стратегії розвитку сільського господарства, а також координації роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій. Адміністративний механізм державного регулювання інвестиційної діяльності реалізується через систему заходів, до яких належать забезпечення науково-експертного супроводу цього виду діяльності, підсилення публічної інформації про інвестиційну діяльність та запровадження програм підготовки фахівців державної служби з управління інвестиційними проектами.

У рамках підвищення якості функціонування економічного механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві запропоновано використовувати низку конкретних інструментів стимулювання інвестиційних ініціатив, зокрема державне замовлення сільськогосподарської продукції, фінансування експортних операцій тощо. Обґрунтовано необхідність поєднання важелів державного регулювання з фінансовими інструментами банківських установ, що дасть змогу скоротити видатки бюджету та значно посилити рівень контролю за використанням фінансових ресурсів. За допомогою методики множинної регресії спрогнозовано зростання показників ВВП України за умови впровадження запропонованих інструментів підвищення ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Конкретні можливості реалізації державної стратегії регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві продемонстровано з використанням кластерного підходу. Його основними управлінськими перевагами визначено такі, як здійснення інвестиційної діяльності на місцевому рівні із залученням територіальних громад до вибору, затвердження та

здійснення інвестиційних проєктів; широке використання засобів публічно-управлінського впливу, зокрема інструментів публічного інформування громадськості та активізації державних і публічних форм контролю; активне залучення потенціалу державно-приватного партнерства та використання низки інших інструментів економічного характеру. Тим самим кластерний підхід розглядається як практичне впровадження сучасної стратегії поєднання державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві із засобами публічно-управлінського впливу на цей соціально значущий процес розвитку.

Результати дослідження за розділом III опубліковано у наступних працях: колективні монографії — Halanets, Podolchak, Dzuanyu and Dziurakh, 2019; Галанець та Дзюрах, 2019; Галанець та Дзюрах, 2018, статті — Dziurakh, 2020; Галанець, Дзяний та Дзюрах, 2019; Галанець та Дзюрах, 2019; Дзюрах, 2018.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дисертаційного дослідження вирішено наукове завдання, яке полягає в розкритті особливостей державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та обґрунтуванні основних засобів сприяння розвитку інвестування в агросекторі. Отримані результати підтверджують досягнення мети та вирішення поставлених завдань дослідження, що дає підстави зробити такі висновки:

1. Результати аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, опрацювання нормативно-правових документів і статистичних даних стали теоретико-методологічною базою дослідження. Встановлено, що попри наявність значної кількості ґрунтовних напрацювань за проблематикою державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві існує необхідність ґрунтовнішого вивчення вказаної теми у форматі науки публічного управління та адміністрування, а також обґрунтування перспективних напрямів вдосконалення цієї важливої сфери управління. Використовуючи зарубіжний досвід реалізації державної інвестиційної політики в сільському господарстві, виявлено основні закономірності та механізми, що відображають процес забезпечення розвитку цієї сфери.

Дослідження зарубіжного досвіду реалізації державної інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволили виявити основні закономірності, що відображають механізм взаємодії між окремими учасниками інвестиційного процесу в розвинених країнах світу. Сучасні підходи до формування системи державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві відбуваються з врахуванням глобалізаційних тенденцій та поглиблення міжнародного руху капіталу, трансферу технологій, зміни регуляторних політик відповідно до принципів демократії тощо. В сучасних умовах розробляються регіональні програми інвестиційного розвитку сільського господарства. Високорозвинені країни значною мірою прагнуть використовувати ліберальніші засоби інвестиційної

політики, що дає змогу обмежити рівень втручання держави та підвищити значимість приватного капіталу. Країни Західної Європи часто використовують заходи фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зокрема такі: активне державне субсидування; фінансування експортних операцій; дотаційне фінансування для сільськогосподарських виробників; створення умов для залучення іноземного капіталу в аграрний сектор країн ЄС; збалансування регіонального розвитку завдяки створенню відповідних регіональних фондів; координування роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій, ідентифікацію та розвиток smart-спеціалізацій в сільському господарстві

2. Особливості інституційного та нормативно-правового забезпечення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві розкрито під час розгляду сукупних заходів, здійснюваних органами державної влади, прийняття й виконання ними правових актів відповідно до інституційних повноважень. Для аналізу законодавчих основ досліджуваного процесу здійснено історичний екскурс і розкрито еволюцію формування нормативно-правового механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, зокрема за допомогою періодизації цього процесу. Виокремлення п'яти етапів становлення нормативно-правового механізму державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві дозволило більше акцентувати увагу на якісних змінах в аграрній політиці, поступовому запровадженні права приватної власності на землю, регламентації процесу користування землями сільськогосподарського призначення.

Можливості вдосконалення нормативно-правової бази інвестиційної діяльності в сільському господарстві визначено в контексті розгляду юридичних наслідків прийняття ВР України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення». Правова регламентація вказаного

процесу сприятиме залученню довгострокового кредитування у виробництво сільськогосподарської продукції та значно розширить інвестиційну діяльність.

3. Розкрито зміст, значення і кількісні показники економічного механізму та основних інструментів здійснення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, до яких належать: видатки з державних бюджетів на підтримку органів державного регулювання сільського господарства; адресне дотаційне фінансування сільськогосподарських виробників; відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції; державні закупівлі агропродукції в сільськогосподарського виробника; фінансування кадрового розвитку працівників сільського господарства та відповідних освітніх програм, розвиток експорто-орієнтованих підприємств.

За результатами аналізу низки статистичних показників зроблено висновки про необхідність чіткого фокусування системи органів публічної влади у розвитку smart-спеціалізації. Це має забезпечити стимулювання інвестиційних процесів, зростання кількості сільськогосподарських підприємств, а також стабілізувати макроекономічну ситуацію та стан інвестиційного клімату.

Так, за період 2015-2019 рр. фіксується кількісне зростання інвестицій у сільське господарство. Водночас ідентифікуємо, що слабкою стороною державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві є відсутність виваженої довгострокової політики економічного розвитку та стабільного нормативно-правового забезпечення функціонування цієї сфери.

Проведено статистичний аналіз тенденцій та розвитку механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Зокрема, досліджено обсяги бюджетного фінансування роботи державних установ, що регулюють інвестиційні процеси в сільському господарстві; порівняльну динаміку темпів приросту видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві та ВВП; показники видатків на державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві у розрахунку на одиницю населення України; показники капітальних інвестицій

підприємств та валової доданої вартості в сільському господарстві України; обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське господарство тощо.

Виходячи з аналізу статистичних показників сформульовано висновки щодо впливу політики державного регулювання на загальний стан розвитку інвестування в сільському господарстві. Регресійний аналіз дозволив узагальнити особливості впливу державного регулювання на інвестиційну активність сільськогосподарських підприємств.

Визначено загальний коефіцієнт ефективності державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві як відношення темпу зростання інвестицій у сільське господарство до темпу зростання видатків бюджету на фінансування державних органів, що регулюють інвестиційні процеси. Якщо значення цього показника є меншим за 1, то це свідчить про спадну динаміку ефективності регулювання інвестицій і, навпаки, якщо значення показника перевищує 1, то динаміка ефективності державного регулювання має висхідний характер. У цьому контексті у 2017–2019рр. рівень ефективності регулювання інвестицій в Україні скоротився і становив 0,870–0,897, що свідчить про зниження ефективності віддачі ресурсів держави, за рахунок яких здійснювалося фінансування органів державного управління і інвестиційними процесами в сільському господарстві. Аналіз рентабельності основних економічних інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві свідчить про, що вони використані не в повній мірі і мають значний потенціал для розвитку даної сфери.

4. Обґрунтовано необхідність визначення теоретико-методологічних засад розвитку державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, тобто формування цілісної системи вказаного регулювання, з властивими їй стратегією розвитку, нормативно-правовим забезпеченням функціонування всіх організаційних структур та узгодженою взаємодією механізмів й інструментів. Підкреслено важливість використання засобів публічного управління на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Визначено перспективи застосування правового механізму як сукупності імперативів законодавчого та нормативного регулювання інвестиційної діяльності, окреслено позитивне значення імплементації закону про обіг земель сільськогосподарського призначення та прийняття відповідних підзаконних актів. Законодавчо закріплене в них право на володіння землею для сільського господарства та правове нормування діяльності в цій сфері відкриє нові можливості для довгострокового інвестування, посилить ринкову конкурентоспроможність і у результаті сприятиме розвитку регіонів та сільських територій.

Відповідно до запропонованої комплексної системи перспективним напрямом удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві має бути формування єдиного центрального органу з повноваженнями організації та контролю реалізації державної стратегії розвитку сільського господарства, а також координації роботи різних міністерств та відомств, які відповідають за залучення іноземних інвестицій. Адміністративний механізм державного регулювання інвестиційної діяльності реалізується через систему заходів, до яких належать забезпечення науково-експертного супроводу цього виду діяльності, підсилення публічної інформації про інвестиційну діяльність та запровадження програм підготовки фахівців державної служби з управління інвестиційними проектами.

5. Завдання – розкрити роль публічно-управлінських засобів розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві – вирішено з використанням позитивного досвіду зарубіжних країн, де принцип публічної відкритості став базовою вимогою управління. Підкреслено, що публічні засоби впливу на інвестиційний процес діють в доповнення до функціонування механізмів та інструментів державного регулювання та мають корегувати низку управлінських функцій в інтересах громадськості та суспільства загалом. Вони покликані забезпечити інформаційну відкритість інвестиційної діяльності та публічного контролю за її результатами. До публічно-управлінських засобів розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві належать:

визначення пріоритетних об'єктів інвестиційної діяльності; залучення територіальних громад і органів місцевого самоврядування до визначення основних показників відповідних проєктів; реалізація потенціалу державно-приватного партнерства для розвитку сільського господарства та його інвестування; використання можливостей публічних неприбуткових інвестиційних фондів; залучення науково-експертного середовища до обґрунтування соціальної, економічної та екологічної ефективності інвестиційних проєктів; організація дрібних інвесторів в акціонерні об'єднання для захисту своїх інтересів тощо.

Публічна відкритість здійснення інвестиційної діяльності в сільському господарстві відрізняється концентрацією на конкретній території, безпосереднім впливом на якість життя мешканців і відповідно високим рівнем соціальної відповідальності. Якраз тому завдання забезпечення публічності здійснення інвестиційної діяльності в сільське господарство є одним із першочергових завдань державного регулювання в Україні.

6. Економічна ефективність і позитивне соціальне значення реалізації сучасної державної стратегії регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві продемонстровані шляхом використання кластерного підходу.

Його основними управлінськими перевагами визначено такі, як здійснення інвестиційної діяльності на місцевому рівні із залученням територіальних громад до вибору, затвердження та здійснення інвестиційних проєктів; широке використання засобів публічно-управлінського впливу, зокрема інструментів публічного інформування громадськості та активізації державних і публічних форм контролю; активне залучення потенціалу державно-приватного партнерства та використання низки інших інструментів економічного характеру. Тим самим кластерний підхід розглядається як практичне впровадження сучасної стратегії поєднання державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві із засобами публічно-управлінського впливу на цей соціально значущий процес розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барінов, В.В. та Скорик Г. І., 2012. *Державне регулювання економіки*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.
2. Безп'ята, І.В., 2016. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. *Економіка і суспільство*, 4, с. 67–71.
3. Бланк, И.А., 2001. *Инвестиционный менеджмент*. Киев: ЭльгаН, Ника-Центр.
4. Близнюк, А.О. та Шершенюк, О.М., 2017. Інвестиції в сільське господарство України. *Економіка. Фінанси. Право*, 2, с. 53–55.
5. Бойко, В.В., 2015. Інституційні загрози формуванню господарського механізму розвитку сільських територій. *Аграрна економіка*, 8 (1/2), с. 47–53.
6. Бондар, О.А., Якимчук, І.М. та Горчаківська, Г.В., 2011. Інвестиції, як складові моделювання економічних систем: сутність та класифікація. *Містобудування та територіальне планування*, 40 (1), с. 129–140.
7. Бондаренко, Ю.Г., 2019. *Механізм державного управління інвестуванням в рекреаційній сфері*. Кандидат економічних наук. Національний університет «Львівська політехніка».
8. Бондарчук, Н.В., 2018. Удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Публічне управління та адміністрування в Україні*. № 5, с. 32–36.
9. Боровік, Л.В. та Танклевська, Н.С., 2019. Концептуальні засади удосконалення інвестиційної політики розвитку сільського господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 26 (1), с. 24–28.
10. Боровік, Л.В., 2017. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційної політики сільського господарстві. *Причорноморські Причорноморські економічні студії*, 22, с. 75–79.

11. Боровік, Л.В., 2018а. Державна інвестиційна політика розвитку сільського господарства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 29 (2), с. 83–86.
12. Боровік, Л.В., 2018b. Теоретичний базис формування інвестиційної політики розвитку сільського господарства України. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*, 1, с. 71–78.
13. Борщ, Л.М., 2005. *Інвестування: теорія і практика*. Київ: Знання.
14. Верховна Рада України, 1990. *Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17 жовтня 1990 р. № 400-XII* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400-12> [Дата звернення 17 Вересень 2019].
15. Верховна Рада України, 1991а. *Про банки і банківську діяльність: Закон України від 1 травня 1991р. N 2121-III* [online]. Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [Дата звернення 27 Червень 2019].
16. Верховна Рада України, 1991b. *Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10 вересня 1991 р. № 1540а-XII* [online]. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12> [Дата звернення 7 Грудень 2019].
17. Верховна Рада України, 1991с. *Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. N 959-XII* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> [Дата звернення 27 Червень 2019].
18. Верховна Рада України, 1991d. *Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 березня 1991 р. № 1560-XII* [online]. Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [Дата звернення 27 Червень 2019].

19. Верховна Рада України, 1991e. *Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. N 698-XII* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12> [Дата звернення 7 Жовтень 2019].
20. Верховна Рада України, 1991f. *Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 18 червня 1991р. № 1201-XII* [online]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-12#Text> [Дата звернення 5 Грудень 2019].
21. Верховна Рада України, 1996. *Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР* [online]. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> [Дата звернення 5 Грудень 2019].
22. Верховна Рада України, 1997. *Про фінансовий лізинг: Закон України від 16 грудня 1997 р. № 723/97-ВР* [online]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80> [Дата звернення 7 Лютий 2019].
23. Верховна Рада України, 2000. *Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України від 17 лютого 2000 р. № № 457-III* [online]. Доступно <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1457-14> [Дата звернення 17 Лютий 2019].
24. Верховна Рада України, 2001. *Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди): Закон України від 15 березня 2001 р. N 2299-III* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299-14> [Дата звернення 17 Жовтень 2019].
25. Верховна Рада України, 2002. *Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. N 40-IV* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [Дата звернення 21 Жовтень 2019].

26. Верховна Рада України, 2003а. *Господарський кодекс України*: (зі змінами і доповненнями) від 16 січня 2003 р. № 436-IV [online]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [Дата звернення 27 Червень 2019].

27. Верховна Рада України, 2003б. *Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003р., N 973-IV* [online]. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/973-15> [Дата звернення 27 Червень 2019].

28. Верховна Рада України, 2004а. *Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> [Дата звернення 27 Червень 2019].

29. Верховна Рада України, 2004б. *Регламент № 854/2004 Європейського Парламенту і Ради ЄС про встановлення особливих правил організації: від 29.04.2004 № 854/2004* [online]. Доступно: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a67 [Дата звернення 27 Червень 2019].

30. Верховна Рада України, 2004с. *Регламент № 882/2004 Європейського Парламенту і Ради Добробуту тварин в галузі аквакультури ЄС: від 29.04.2004 № 882/2004* [online]. Доступно: <https://www.fsvps.ru/fsvps-docs/ru/usefulinf/files/es882-2004.pdf> [Дата звернення 15 Серпень 2019].

31. Верховна Рада України, 2010а. *Про державно-приватне партнерство»: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI* [online]. Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [Дата звернення 2 Червень 2019].

32. Верховна Рада України, 2010б. *Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна»: Закон України від 21 жовтня 2010 року № 2623-VI* [online]. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-17> [Дата звернення 17 Жовтень 2019].

33. Верховна Рада України, 2012. *Про індустриальні парки: Закон України від 21 червня 2012 р. № 5018-VI* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> [Дата звернення 7 Травень 2019].
34. Верховна Рада України, 2017а. *Про внесення змін до Закону України «Про інвестиційну діяльність» щодо державних інвестиційних проєктів: Закон України від 23.03.2017 № 1981-VIII* [online]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1981-19> [Дата звернення 17 Травень 2019].
35. Верховна Рада України, 2017б. *Про державний контроль у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів і кормів, благополуччя тварин: Закон України від 18 травня 2017 р. № 2042-VIII* [online]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19> <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> [Дата звернення 7 Червень 2019].
36. Верховна Рада України, 2017с. *Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 10.10.2017 № 317/2017* [online]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/317/2017> [Дата звернення 27 Травень 2019].
37. Віблій, П.І., Лащик, І.І. та Кремінь, М.О., 2019. Інвестиції в сільськогосподарський сектор: стан та перспективи [online]. *Ефективна економіка*, 1. Доступно: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6834> [Дата звернення 25 Вересень 2019].
38. Віслапуу, С.С. та Дзюрах, Ю.М., 2018. Інвестиційні ризики – управління та шляхи подолання. В: *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи*, Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, Львів, 18–19 Травень 2017 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 77–78.
39. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018а. Державна аграрна політика у контексті євроінтеграції. В: *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток*. Харків: ФОП

Панов А. М., с. 52–61.

40. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018b. Необхідність державного регулювання аграрних реформувань в Україні. In: *Economic and legal foundations of the public transformations in conditions of financial globalization*. New York, USA: Yunona Publishing, pp. 394–403.

41. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018с. Проблеми інвестиційного забезпечення аграрного сектора економіки. В: *Концептуальні засади менеджменту у сфері аграрного виробництва: теорія, методологія, практика*, Матеріали всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, Львів, 29–30 Травень 2018 р. Львів, с. 40–43.

42. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018d. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні в контексті децентралізації. В: *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи*, Матеріали XVIII Міжнародного наукового конгресу, Харків, 26 Квітень 2018 р. Харків: Видавництво ХарРІ НАДУ «Магістр», с. 411–413.

43. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019а. Державне регулювання аграрної економіки в контексті залучення інвестицій. *Virtus*, September (36), с. 215–217.

44. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019b. Роль відновлюваних джерел енергії у розвитку сільських територій. В: *Альтернативні джерела енергії у підвищенні енергоефективності та енергонезалежності сільських територій*. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», с. 80–86.

45. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019с. Роль держави у підвищенні енергетичного потенціалу сільського господарства In: *Emergence of public development: financial and legal aspects*. United Kingdom: Agenda Publishing House, Coventry, pp. 329–338.

46. Галанець, В.В., Дзюрах, Ю.М. та Михальчишин, Н.Л., 2018. Державне регулювання форм господарювання в аграрній сфері економіки України: перспективи розвитку дрібного індивідуального виробництва.

Причорноморські економічні студії, 28 (1), с. 57–60.

47. Галанець, В.В., Дзяний, Р.Б. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Публічне управління розвитком АПК в контексті стратегії сталого розвитку України (архетипний підхід). *Публічне урядування*, 3 (18), с. 128–142.

48. Голян, В.А. та Лучечко, Ю.М., 2019. Капітальні вкладення в економіку України: стимулювання залучення інвестиційних потоків у сферу переробки сільськогосподарської сировини. *Економіка та держава*, 1, с. 15–22.

49. Гончарук, Д. та Дзюрах, Ю., 2018. Державні цільові облигації в системі державної підтримки сільського господарства. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 1 (36), с. 67–74.

50. Гораль, Л.Т. та Король, С.В., 2015. Еволюція поняття «інвестиції»: сучасний період. *Економічний аналіз*, 22 (2), с. 20–26.

51. Грицаєнко, Г. та Грицаєнко, М., 2017. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and resource economics*, 3 (1), pp. 80–93.

52. Грущинський, П.С., 2010. Досвід іноземного інвестування в світі. *Економіка АПК*, 3, с. 54–57.

53. Данкевич, В. и Лукомская, И., 2018. Рынок земли уже запустили. Портрет украинской модели [online]. *Українська правда*. Доступно: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/11/29/643118/> [Дата звернення 27 Вересень 2019].

54. Дем'яненко, М.Я., Саблук, П.Т. та Скупий, В.М., 2011. *Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК*. Київ: ННЦ ІАЕ.

55. Державна казначейська служба України, 2019. *Річні звіти про виконання Державного бюджету України за 2013–2019 рр.* [online]. Доступно: www.treasure.gov.ua [Дата звернення 7 Липень 2019].

56. Дзюрах, Ю.М., 2019. Результативність державного регулювання інвестицій у сільському господарстві. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*, 1 (65), с. 42–46.

57. Дзюрах, Ю.М. та Парійчук, В.А., 2019. Удосконалення інвестиційної привабливості підприємств при виході на зовнішні ринки. *Формування ринкової економіки в Україні*, 41, с. 164–169.
58. Дзюрах, Ю.М., 2018а. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні. In: *Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives*, Proceedings international scientific-practical conference, Poznan, Poland, April 12–13th, 2018. WSPiA Publishing, pp. 70-73.
59. Дзюрах, Ю.М., 2018b. Інноваційна діяльність у сільськогосподарській галузі. В: *Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок*, Тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 17–19 Травень 2018 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 46–47.
60. Дзюрах, Ю.М., 2018с. Кластерний аналіз як інструмент дослідження інвестиційної політики. In: *Science, research, development economy. Management #6*, Zbior artykułow naukowych recenzowanych, Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Вакі 29.06.2018–30.06.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.
61. Дзюрах, Ю.М., 2018d. Особливості регулювання інвестиційної діяльності в сільськогосподарській сфері на засадах конкурентного аналізу. *Економіка та держава. Серія: державне управління*, 8, с. 38–42.
62. Дзюрах, Ю.М., 2018е. Проблеми та напрями покращення інвестиційної діяльності Львівської області. In: *Science, research, development economy. Management #3*, Zbior artykułow naukowych recenzowanych, Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Rotterdam, 31.03.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 5–7.
63. Дзюрах, Ю.М., 2018f. Розвиток інвестиційної діяльності у сфері сільського господарства України. В: *Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення*, Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Бережани, Україна, 19–20

Квітень 2018 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., с. 142–144.

64. Дзюрах, Ю.М., 2018j. Роль та необхідність залучення інвестицій у сільське господарство України. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Poznan, 29.09.2018-30.09.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.

65. Дзюрах, Ю.М., 2019а. Державне регулювання інвестицій у сільському господарстві: зарубіжний досвід та можливості його імплементації в Україні. *Ефективність державного управління*, 1 (58), с. 220–231.

66. Дзюрах, Ю.М., 2019б. Інституційні засади державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Теорія та практика державного управління*, 1 (64), с. 149–157.

67. Дзюрах, Ю.М., 2019с. Необхідність здійснення державного регулювання залучення іноземних інвестицій у сільське господарство України. В: *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності*, Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Львів, 1 Квітень 2019 р. Львів: ТЗОВ «Галицька видавнича спілка», с. 28–29.

68. Дзюрах, Ю.М., 2019d. Особливості державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України. *Актуальні проблеми державного управління*, 1 (77), с. 39–43.

69. Дзюрах, Ю.М., 2020. Розвиток агросектору – інвестиція в майбутнє України. В: *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*, Матеріали конференцій МЦНД, Луцьк, 10 Квітень 2020 р. Луцьк, т. 1, с. 34–36.

70. Дідівська, Л.І. та Головка, Л.С., 2006. *Державне регулювання економіки*. Київ: Знання.

71. Домбровська, Н.Р. та Бандер, О.І., 2019. Порівняльний аналіз

класифікацій капітальних інвестицій. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*, 24 (1), с. 119–125.

72. Дука, А.П., 2007. *Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування*. Київ: Каравела.

73. Дуков, Д.Ф., 2017. *Напрями удосконалення комплексного механізму державного управління інвестиціями в регіональний розвиток*. Автореферат кандидата державного управління. Одеський регіональний інститут державного управління.

74. Дьяконова, С.Ю., 2014. Показники ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 9 (3), с. 91–95.

75. Єрмоленко, В.М., 2010. *Аграрне право України*. Київ: ЮрінкомІнтер.

76. Жаліло, Я.А., Покришка, Д.С., Бережний, Я.В., Павлюк, А.П., Молдван, О.О. та Біла, С.О., 2013. *Національні проекти у стратегії економічної модернізації України*. Київ: НІСД.

77. Жмайлов, В.М. та Рижикова, Н.І., 2017. Інноваційно-інвестиційне забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 5, с. 75–78.

78. Загородній, А.Г., Вознюк, Г.Л. та Смовженко, Т.С., 2002. *Фінансовий словник*. 4–те вид., випр. та доп. Київ: Знання.

79. Звєряков, М.І., та Сментина, Н.В., 2014. Розбудова в Україні мережі агенцій регіонального розвитку: вітчизняний досвід і керівництво до дій. *Бізнес Інформ*, 6, с. 57–63.

80. Зиза, О.О. та Воробйова, Ю.М., 2018. Тенденції реалізації інвестиційних проектів у сільськогосподарській галузі України. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія: Економічні науки*, 1, с. 194–203.

81. Іванова, М.О., 2013. Деякі аспекти інвестицій як економічної категорії та їх класифікації. *Інноваційна економіка*, 5, с. 256–260.

82. Ільніцький, А.І., 2015. Роль інвестицій у стратегічному плануванні соціально-економічного розвитку сільських територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 14 (2), с. 35-38.

83. Кабінет Міністрів України, 1995. *Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова КМУ від 1 червня 1995р. № 384* [online]. Верховна Рада України. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF> [Дата звернення 22 Червень 2019].

84. Кабінет Міністрів України, 2015. *Деякі питання управління державними інвестиціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2015 № 571* [online]. Верховна Рада України. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/571-2015-%D0%BF> [Дата звернення 22 Червень 2019].

85. Кабінет Міністрів України, 2017. *Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників: Постанова КМУ від 08.02.2017 № 83* [online]. Верховна Рада України. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/83-2017-%D0%BF> [Дата звернення 22 Червень 2019].

86. Кабмін передав Мінекономіки повноваження Держінвестпроекту, 2015 [online]. *Українські національні новини*. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1512568-kabmin-peredav-minekonomiki-rovnovazhennya-derzhinvestproektu> [Дата звернення 12 Вересень 2019].

87. Казак, О.О., 2014. Сутність та класифікаційні ознаки інвестиційної діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*, 1, с. 52–55.

88. Караван, Н.А., 2019. Класифікація інвестицій та обґрунтування вибору критеріїв їх ефективності. *Інвестиції: практика та досвід*, 1, с. 13–17.

89. Кацан, А.М., 2018. Прямі іноземні інвестиції у сільському господарстві України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, 3, с. 115–121.
90. Качур, Р.П., 2015. *Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України*. Автореферат дисертації кандидата економічних наук. Львівський національний університет імені Івана Франка.
91. Кейнс, Дж.М., 2007. *Общая теория занятости, процента и денег*, в 2 т. Москва: Эксмо, т. 2, с. 172
92. Кириченко, О.А. та Харченко, О.І., 2010. Антикризова інвестиційна політика України. *Актуальні проблеми економіки*, 1 (103), с. 64–74.
93. Коблів, Л.Р. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Державне регулювання залучення інвестицій в Україну. В: *Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього*, Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (за міжнародною участю), Дніпро, Україна, 23 Квітень 2019 р. Дніпро: Національна металургійна академія України, с. 258–259.
94. Ковальчук, С.П., 2014. Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій на регіональному рівні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 5, с. 188–192.
95. Колєватова, А.В., 2018. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 22, с. 1080–1084.
96. Кольга, Т.О., 2015. Поняття та види інвестицій. *Держава і право. Серія: Юридичні науки*, 68, с. 255–265.
97. *Концепція реформування податкової системи*, 2019 [online].
Доступно:
http://sfs.gov.ua/data/material/000/107/158489/presentats_ya_Kontsepts_ya_reformuvannya_podatkovo_sistemi_3_4.pdf [Дата звернення 27 Грудень 2019].

98. Корецька, Н.І. та Олійник, С.Б., 2018. Регіональні особливості інвестиційної активності в сфері сільського господарства. *Економічні науки. Серія: Регіональна економіка*, 15, с. 128–136.
99. Косенко, А.В., 2013. Нормативно-правовий механізм державного регулювання інвестиційних потоків в Україні. *Економіка будівництва і міського господарства*, 9 (2), с. 149–159.
100. Кравців, В.С., Мельник, М.І. та Антонов, В.Б., 2011. *Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації*. Львів: ІРД НАН України.
101. Крилов, Д.В., 2015. Обґрунтування виокремлення класифікаційних ознак інвестиційних проєктів у процесі їх реалізації на підприємствах. *Формування ринкових відносин в Україні*, 5, с. 79–82.
102. Криштанович, М.Ф., 2020. Особливості розвитку інвестиційної діяльності у сільському господарстві України. *Публічне управління та регіональний розвиток*, 8, с. 584–595.
103. Крупка, М.І., 2001. *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України*. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка.
104. Кузьменко, Н.В., 2016. Особливості класифікації інвестицій в сільськогосподарські підприємства. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*, 3–4, с. 143–153.
105. Кузьмінський, В.О., 2003. *Інноваційно-інвестиційний потенціал інтегрованих корпоративних структур*. Київ: Центр стратегічної підтримки.
106. Кукса, І.М., 2013. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності АПК. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*, 11, с. 43–50.
107. Кулиняк, І.Я. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Тенденції та перспективи розвитку ринку фінансового лізингу в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 1 (69), с. 48–57.

108. Кулиняк, І.Я., 2009. Теоретичні засади багатоаспектності поняття “лізинг”. *Науковий вісник НЛТУ України*, 19.3, с. 276–282.
109. Кулиняк, І.Я., Рачинська, Г.В. та Цапулич, А.Ю., 2019. Кластерний аналіз регіонів України за рівнем розвитку потенціалу сільського господарства. *Приазовський економічний вісник*, 2 (13), с. 206–214.
110. Кулініч, Т.В. та Мричко, М.А., 2013. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*, 754, с. 34–40.
111. Кухта, П., 2011. Трактуювання поняття «Інвестиції»: класичний і сучасний підходи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*, 121/122, с. 29–33.
112. Лаврук, В.В. та Будняк, Л.М., 2020. Сучасний стан та завдання інвестиційного забезпечення розвитку та підвищення конкурентоспроможності галузей сільського господарства. *Інвестиції: практика та досвід*, 2, с. 5-11.
113. Левандівський, О.Т., 2019а. Зарубіжний досвід підвищення інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*, 9, с. 10–16.
114. Левандівський, О.Т., 2019б. Теоретична сутність інвестиційного процесу сільськогосподарських підприємств: зарубіжний досвід та виклики для України. *Економіка та управління АПК*, 2, с. 96–103.
115. Лопатюк, Р.І., 2014. Стан інвестиційного забезпечення сільського господарства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 2 (1), с. 120–124.
116. Лупенко, Ю.О. та Захарчук, О.В., 2018. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*, 11, с. 9–18.

117. Лучечко, Ю.М., 2018. Модернізація індустрії переробки сільськогосподарської сировини як пріоритетний напрям інвестиційної діяльності в Україні. *Агросвіт*, 24, с. 60–66.
118. Лучечко, Ю.М., 2019. Формування інституціонального механізму стимулювання інвестиційної діяльності у сфері переробки сільськогосподарської сировини на засадах публічно-приватного партнерства. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*, 4 (1), с. 415–425.
119. Майорова, Т.В., 2009. *Інвестиційна діяльність*. Київ: Центр учбової літератури.
120. Майорова, Т.В., Диба, М.І. та Онишко, С.В., 2012. *Активізація інвестиційного процесу в Україні*. Київ: КНЕУ.
121. Мармуль, Л.О. та Лаврега, Г.Р., 2019. Пріоритети інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2, с. 19–22.
122. Мартиненко, В.Ф., 2005. *Державне управління інвестиційним процесом в Україні*. Київ: Видавництво НАДУ.
123. Марцин, В.С., 2011. Складові впливу правових аспектів на інвестиційну діяльність України в сучасних умовах господарювання. *Регіональна економіка*, 2, с. 78–88.
124. Матвійшин, Є.Г. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Результати прогнозування демографічного навантаження на населення працездатного віку в сільській місцевості в областях України. *Демократичне врядування*, 1 (23), с. 40–52.
125. Михайлов, А.М., 2017. Моніторинг світових тенденцій формування інвестиційних ресурсів сільського господарства в контексті забезпечення сталого розвитку. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*, 4, с. 111–122.
126. Міністерство фінансів України, 2019. *Загальні макроекономічні показники: дані Міністерства фінансів України* [online]. Доступно: www.minfin.gov.ua [Дата звернення 29 Серпень 2019].

127. Мордань, Є.Ю. та Гуца, А.В., 2017. Інвестиційний клімат України та шляхи його поліпшення. *Інвестиції: практика та досвід*, 17, с. 33–39.
128. Музиченко, А.С., 2000. Засоби залучення інвестицій в регіони. *Формування ринкових відносин в Україні*, 11, с. 66–74.
129. Навроцька, Н., 2012. Відтворювальні аспекти класифікації інвестицій у глобальній економіці. *Економічний аналіз*, 11 (1), с. 186–190.
130. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні*, 2014 [online]. Доступно: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm [Дата звернення 17 Липень 2019].
131. Нікитенко, Д.В., 2018. Еволюція поняття інвестиції як об'єкта інвестиційної безпеки держави. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*, 2, с. 150–159.
132. Новікова, Т.В. та Гайдар, І.І., 2017. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми і шляхи їх розв'язання. *Вісник Університету банківської справи*, 2 (29), с. 45–49.
133. Обушний, С.М. та Мельник, О.О., 2018. Сучасні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 4 (52), с. 52–59.
134. Орджі, Л.Ч., 2019. Інноваційно-інвестиційні складові забезпечення привабливості та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. *Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка*, 4, с. 204–212.
135. Паньків, І.С. та Дзюрах, Ю.М., 2018. Вплив іноземних інвестицій на економіку України. В: *Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення*, Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, Львів, Україна, 24–25 Квітень 2018 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 145–147.

136. Папка, О.С. та Клим, Р.А., 2015. Засади формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія «Економічна»*, 25.7, с. 251–254.
137. Патица, Н.І., 2018. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*, 5, с. 26–32.
138. Пересада, А.А., 2002. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра.
139. Пересада, А.А., 2004. *Інвестування*. Київ: КНЕУ.
140. Петренко, І.П. та Безпалый, Р.В., 2016. Теоретико-методичні засади класифікації інвестицій [online]. *Молодий вчений*, 11, с. 661–665. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_11_156 [Дата звернення 15 Червень 2019].
141. Петровський, П.М., 2019. Державна інвестиційна політика у сфері сільського господарства України [online]. *Державно-управлінські студії*, 11. Доступно: <http://journal.ipk.edu.ua/index.php/Duc/article/view/76/74> [Дата звернення 20 Квітень 2020].
142. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459, 2014. *Офіційний вісник України*, 77, Ст. 2183.
143. Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 29 серпня 2016 р. № 365/2016, 2016. *Офіційний вісник України*, 69, с. 23–24.
144. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-УІ, 2010. *Офіційний вісник України*, 92, т. 1, с. 9.
145. Подольчак, Н.Ю. та Дзюрах, Ю.М., 2017. Теоретичні аспекти управління інвестиційними ризиками в умовах забезпечення економічного розвитку держави. В: *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи*. Львів: Видавництво «Растр-7», с. 8–24.

146. Показники розвитку підприємств в економіці України, 2019. [online]. *Державна служба статистики України*. Доступно: www.ukrstat.gov.ua [Дата звернення 27 Червень 2019].
147. Почерніна, Н.В., 2013а. Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія «Економічні науки»*, 1 (3), с. 192–199.
148. Почерніна, Н.В., 2013б. Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія «Економічні науки»*, 1 (3), с. 192–199.
149. Про Національну інвестиційну раду: Указ Президента України від 24 грудня 2014 р. № 950/2014, 2015. *Офіційний вісник України*, 1, Ст. 2.
150. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442, 2014. *Офіційний вісник України*, 74, Ст. 2105.
151. Про утворення Офісу із залучення та підтримки інвестицій: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 740, 2016. *Офіційний вісник України*, 85, с. 27–85.
152. Прокопчук, О. та Горбачова, І., 2018. Система інституційно-інвестиційної підтримки розвитку сільських територій у США [online]. *Agricultural and resource economics*, 4 (2), pp. 115–138. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/areis_2018_4_2_10 [Дата звернення 27 Червень 2019].
153. Рейтинг простоти ведення бізнесу, 2019 [online]. *Всемирный банк МБРР*. Доступно: <http://russian.doingbusiness.org/ru/rankings> [Дата звернення 27 Грудень 2019].

154. Рудейчук, С., 2013. Сутність поняття інвестицій та їх класифікація: обліково-економічні аспекти. *Економічний аналіз*, 12 (2), с. 151–154.
155. Русан, В.М. та Жураковська, Л.А., 2019. *Щодо Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»*: прийнятого Верховної Радою України 31 березня 2020 року (реєстр. № 2178-10 від 10.10.2019) [online]. Доступно: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-04/zakon-pro-zemlyu.pdf> [Дата звернення 30 Травень 2020].
156. Свиноус, Н.І., 2019. Теоретичні основи трактування понять «інвестиція» та «інвестиційна діяльність». *Економіка та управління АПК*, 1, с. 89–99.
157. Сидоров, Я., 2017. Державна політика розвитку кластерів як складова частина формування інноваційної моделі сільського господарства: аграрно-правовий погляд. *Підприємництво, господарство і право. Аграрне право*, 2, с. 115–120.
158. Сириченко, Н.С., 2015. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*, 2 (1), с. 263–269.
159. Скібицька, А.І. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Привабливість залучення іноземних інвестицій в Україну. В: *Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього*, Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (за міжнародною участю), Дніпро, 23 Квітень 2019 р. Дніпро: Національна металургійна академія України, с. 256–257.
160. Татаренко, І.О. та Поручник, А.М., 2000. *Теорії інвестицій*. Київ: КНЕУ.

161. Тінтулов, Ю.В., 2014. Поняття інвестицій, інвестиційних процесів й інвестиційного потенціалу у регіональній соціально-економічній системі. *Інвестиції: практика та досвід*, 12, с. 29–33.
162. Ткач, С.М., 2015. *Управління ризиками інвестиційної діяльності в регіоні: теоретичні основи та прикладні аспекти*. Львів: ДУ Ін-т регіон. дослідж. НАН України.
163. Ткач, М.П., 2012. Державне регулювання і державне управління: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*, 8, с. 110–113.
164. Тонюк, М.О., Карпова, Т.С., Пішеніна, Т.І. та Яковлева, О.В., 2020. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*, 1 (43), с. 34–41.
165. Трусова, Н.В., 2013. Світовий досвід державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, 4 (24), с. 235–239.
166. Турленко, Н.В. та Алексейчук, О.О., 2019. Теоретико-методологічні аспекти в класифікації інвестицій з урахуванням особливостей агропродовольчої сфери регіону. *Бізнес-навігатор*, 5-2, с. 44–48.
167. Федорчак, О.В., 2017. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного управління*, 2, с. 102–107.
168. *Через відміну експортного ПДВ на технічні та олійні культури аграрії щорічно втрачатимуть 10 мільярдів гривень прибутку*, 2017 [online]. Доступно: <https://superagronom.com/news/2802-cherez-zmini-upodatkovomu-kodeksi-agrariyi-schorichno-vtrachatimut-10-milyardiv-griven-pributku-onovlyuyetsya> [Дата звернення 27 Липень 2019].

169. Чернуха, М., 2011. Адміністративно-правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Вісник Вищого адміністративного суду України*, 1, с. 76–83.
170. Чистов, С.М., Никифоров, А.Є та Куценко, Т.Ф., 2004. *Державне регулювання економіки*. Київ: КНЕУ.
171. Чорна, Н.П., 2017. Проблеми залучення інвестицій у сільське господарство і самозабезпечення продуктами харчування в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2, с. 79–83.
172. Чорній, Б.П., 2015. Сутність поняття «інвестиції» в контексті розвитку вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 12 (3), с. 116–118.
173. Чурута, І., 2018. Тенденції розвитку та інвестиційна привабливість сільського господарства України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 6-7, с. 176–189.
174. Швець, Ю.О. та Бурділо, О.В., 2017. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 12 (2), с. 165–168.
175. Шевчук, В.Я. та Рогожин, П.С., 1997. *Основи інвестиційної діяльності*. Київ: Генеза.
176. Щербакова, А.С. та Судук, О.Ю., 2013. Світовий досвід формування та розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарських організацій. *Вісник Черкаського університету. Економічні науки*, 4, с. 100–105.
177. Щодо вдосконалення державного регулювання інвестиційною діяльністю на регіональному рівні. Аналітичні записки щодо проблем і подій суспільного розвитку, 2019 [online]. *Національного інституту стратегічних досліджень*. Доступно : <http://www.mss.gov.ua/Momtor/April/6.htm> [Дата звернення 23 Червень 2019].

178. Якуба, К.І., 2013. Особливості інвестицій у людський капітал. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*, 5, с. 180–185.
179. Dziurakh, Yu., 2020. Conceptual principles of the state regulation of investment activities of agriculture in Ukraine // *Social Studies: Theory and Practice*, 8 (1), pp. 218-232.
180. Halanets, V. and Dziurakh, Yu., 2018. State Support of Agriculture in Ukraine: Innovation and Investment Aspects. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 8-th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 22-24, 2018. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 107–110.
181. Dziurakh, Y., 2018. Increasing the competitiveness of agricultural production in Ukraine. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, London, 30.10.2018–31.10.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 6–8.
182. Halanets, V. and Dziurakh, Yu., 2019. Development of rural territories in Ukraine in the context of decentralization: key problems. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 9-th International Youth Science Forum. Lviv, Ukraine, November 21–23, 2019. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 157–159.
183. Dziurakh, Y., 2018. Scientific and innovative activities of Ukraine in agriculture. In: *Science, research, development economy. Management #5*, Zbiór artykułów naukowych, Rotterdam, 30–31.03.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 34–35.
184. Dziurakh, Y.M., 2018. Development of innovation and investment activity in agriculture of Ukraine. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 8-th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 22–24, 2018. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 155–156.

185. Halanets, V., Podolchak, N., Dzyanyy, R. and Dziurakh, Yu., 2019. State management of sustainable agriculture of Ukraine. In: *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph*. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2, pp.72–80.

186. Dziurakh, Yu., 2018. Investment providing of innovative development of Ukrainian agriculture. In: *Innovation Process Management in Ukraine: problems in commercialization of scientific and technical developments*. Lviv: LLC «Rastr-7», pp. 135–148.

187. Halanets, V. and Dziurakh, Y., 2017. State financial support of agricultural products producers. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 7th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 23–25, 2017. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 358–359.

188. Dziurakh, Y., 2017. Management of investment risks. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 7th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 23–25, 2017. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 356–357.

189. Kalyayev, A., Kozłowski, R., Woźniak-krakowian, A., Podolchak, N. and Dziurakh, Yu., 2019. Collective Identity and Multiculturalism in Modern Society and Governance: European Context. In: *Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage*, 34-th International business information management association conference, Madrid, Spain 13–14 November. Madrid, pp. 9762–9771.

190. Gale F., and Gooch E., 2018. China's foreign agriculture investments [online]. *Economic Information Bulletin Number*, 192. Available at: https://www.researchgate.net/publication/324984953_China's_Foreign_Agriculture_Investments [Accessed 29 June 2019].

191. *World Investment Report 2019 / UNCTAD*, 2019 [online]. Available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf [Accessed 29 June 2019].

192. Italy to launch new financial instrument for agriculture, supported by EU funds, 2017 [online]. *European Commission*. Available at: https://ec.europa.eu/info/news/italy-launch-new-financial-instrument-agriculture-supported-eu-funds-2017-apr-07_en [Accessed 20 May 2019].

193. Srour, M., 2018. Italy Has the ‘Greenest Agriculture’ in Europe, But it’s Not Sustainable [online]. *Inter Press Service*. Available at: <http://www.ipsnews.net/2018/12/italy-greenest-agriculture-europe-not-sustainable/> [Accessed 9 February 2019].

194. Investing in Germany’s agriculture 2014-2020, 2019 [online]. *Family Farming Knowledge Platform*. Available at: <http://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/422636/> [Accessed 29 June 2019].

195. Supporting responsible investments in agriculture and food systems, 2019 [online]. / *Overview of the fao umbrella programme*. Available at: <http://www.fao.org/3/a-i6820e.pdf> [Accessed 27 May 2019].

196. Agricultural investment funds for developing countries, 2019 [online]. *Food and agriculture organization of the united nations*. Available at: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/ags/publications/investment_funds.pdf [Accessed 9 June 2019].

197. Global Food & Agriculture Investment Outlook, 2018 [online]. Available at: <https://www.valoral.com/wp-content/uploads/2018-Global-Food-Agriculture-Investment-Outlook-Valoral-Advisors.pdf> [Accessed 21 May 2019].

198. We invest in changing lives, 2019 [online]. *European Bank of reconstruction and development*. Available at: <https://www.ebrd.com/home> [Accessed 9 June 2019].

199. Luo, L. 2017. Research on contract management and evaluation method of agricultural infrastructure investment under ppp pattern. *Grad. Sch. Chin. Acad. Soc. Sci.*, pp. 80–95.

200. Guoqiang Xiong, Yang Chai, Yue Cao and Xian Wang, 2019. Influence Factors on Investment Efficiency of the Agriculture PPP Project based on DEA-Tobit Method. In: *Advances in Intelligent Systems and Computing*, Proceedings of the Thirteenth International Conference on Management Science and Engineering Management, c. 30–40.
201. Birthal, P.S., Singh, H., and Kumar, S., 2011. Agriculture, economic growth and regional disparities in India. *Journal of International Development*, 23 (1), pp. 119–131.
202. Mogues, T., and do Rosario, D., 2016. The political economy of public expenditures in agriculture: Applications of concepts to Mozambique. *South African Journal of Economics*, 84(1), pp. 20–39.
203. Zoitovich, Kh., 2020. Factors of Increasing Investment Attractiveness in Agriculture [online]. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, SP7, pp. 18-24. Available at: <https://doi.org/10.5373/jardcs/v12sp7/20202077> [Accessed 6 June 2020].
204. Yunyun, Wu and Xiaochun, Li, 2020. Is human capital investment necessary to modernization? The effect of rural polytechnic training in dual agriculture [online]. *International Journal of Finance & Economics*, 2020. <https://doi.org/10.1002/ijfe.1948> [Accessed 15 May 2020].
205. Meet the Demands. Certification Maintenance, 2019 [online]. *Project Management Institute*. Available at: <https://www.pmi.org/> [Accessed 15 June 2019].

ДОДАТКИ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації***Колективні монографії*

1. Halanets, V., Podolchak, N., Dzyanyu, R. and Dziurakh, Yu., 2019. State management of sustainable agriculture of Ukraine. In: *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension: collective monograph*. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2, pp.72-80. (Особистий внесок автора: розглянуто концепцію сталого розвитку сільського господарства України, механізми її впровадження).
2. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019а. Роль відновлюваних джерел енергії у розвитку сільських територій. В: *Альтернативні джерела енергії у підвищенні енергоефективності та енергонезалежності сільських територій*. Полтава: Видавництво ПП «Аструя», с. 80–86. (Особистий внесок автора: досліджено альтернативні джерела енергії на основі біотехнологій).
3. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019б. Роль держави у підвищенні енергетичного потенціалу сільського господарства In: *Emergence of public development: financial and legal aspects*. United Kingdom: Agenda Publishing House, Coventry, pp. 329–338. (Особистий внесок автора: проаналізовано економічні показники поновлюваних джерел енергії у сільському господарстві).
4. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018а. Необхідність державного регулювання аграрних реформуваль в Україні. In: *Economic and legal foundations of the public transformations in conditions of financial globalization*. New York, USA: Yunona Publishing, pp. 394–403. (Особистий внесок автора: розглянуто роль сільського господарства у забезпеченні продовольчої безпеки держави).
5. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018б. Державна аграрна політика у контексті євроінтеграції. В: *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток*. Харків: ФОП Панов А.М.,

с. 52–61. *(Особистий внесок автора: досліджено основи реалізації аграрної політики держави в умовах процесів євроінтеграції).*

6. Dziurakh, Yu., 2018. Investment providing of innovative development of Ukrainian agriculture. In: *Innovation Process Management in Ukraine: problems in commercialization of scientific and technical developments*. Lviv: LLC «Rastr-7», pp. 135–148.

7. Подольчак, Н.Ю. та Дзюрах, Ю.М., 2017. Теоретичні аспекти управління інвестиційними ризиками в умовах забезпечення економічного розвитку держави. В: *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи*. Львів: Видавництво «Растр-7», с. 8–24. *(Особистий внесок автора: систематизовано та доповнено класифікацію видів інвестиційних ризиків з врахуванням умов функціонування динамічного ринкового середовища та наведено основні заходи їхнього регулювання).*

Публікації, у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних

8. Галанець, В.В., Дзюрах, Ю.М. та Михальчишин, Н.Л., 2018. Державне регулювання форм господарювання в аграрній сфері економіки України: перспективи розвитку дрібного індивідуального виробництва. *Причорноморські економічні студії*, 28 (1), с. 57–60. *(Особистий внесок автора: проаналізовано ключові положення Закону України «Про особисте селянське господарство» та чинники, які впливають на раціональне ведення особистих селянських господарств).*

Публікації у наукових фахових виданнях України

9. Дзюрах, Ю.М., 2019а. Інституційні засади державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві. *Теорія та практика державного управління*, 1 (64), с. 149–157.

10. Дзюрах, Ю.М., 2019б. Результативність державного регулювання інвестицій у сільському господарстві. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*, 1 (65), с. 42–46.

11. Дзюрах, Ю.М., 2019с. Особливості державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України. *Актуальні проблеми державного управління*, 1 (77), с. 39–43.
12. Дзюрах, Ю.М., 2019d. Державне регулювання інвестицій у сільському господарстві: зарубіжний досвід та можливості його імплементації в Україні. *Ефективність державного управління*, 1 (58), с. 220–231.
13. Матвіїшин, Є.Г. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Результати прогнозування демографічного навантаження на населення працездатного віку в сільській місцевості в областях України. *Демократичне врядування*, 1 (23), с. 40–52. *(Особистий внесок автора: проведено порівняння областей України за змінами демографічного навантаження на 1 тис. населення віком 16–59 років, зокрема в сільській місцевості).*
14. Галанець, В.В., Дзяний, Р.Б. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Публічне управління розвитком АПК в контексті стратегії сталого розвитку України (архетипний підхід). *Публічне урядування*, 3 (18), с. 128–142. *(Особистий внесок автора: проаналізовано особливості публічного управління розвитком АПК в контексті стратегії сталого розвитку України на основі архетипного підходу).*
15. Дзюрах, Ю.М. та Парійчук, В.А., 2019. Удосконалення інвестиційної привабливості підприємств при виході на зовнішні ринки. *Формування ринкової економіки в Україні*, 41, с. 164–169. *(Особистий внесок автора: досліджено сучасний стан інвестиційної привабливості підприємств на вітчизняному ринку та проведено аналіз джерел залучення інвестицій, їхніх форм, переваг та недоліків).*
16. Гончарук, Д. та Дзюрах, Ю., 2018. Державні цільові облігації в системі державної підтримки сільського господарства. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 1 (36), с. 67–74. *(Особистий внесок автора: проаналізовано використання цільових облігацій внутрішніх державних позик як основного інструменту для залучення фінансових ресурсів з метою проведення державної підтримки сільськогосподарських виробників).*
17. Дзюрах, Ю.М., 2018. Особливості регулювання інвестиційної діяльності в сільськогосподарській сфері на засадах конкурентного аналізу. *Економіка та держава. Серія: державне управління*, 8, с. 38–42.

Публікації у інших виданнях України

18. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Державне регулювання аграрної економіки в контексті залучення інвестицій. *Virtus*, September (36), с. 215–217. (Особистий внесок автора: визначено основні причини щодо значного уповільнення інвестиційної діяльності сільськогосподарських виробників).

Публікації у періодичних виданнях інших держав

19. Dziurakh, Yu., 2020. Conceptual principles of the state regulation of investment activities of agriculture in Ukraine // *Social Studies: Theory and Practice*, 8 (1), pp. 218-232.

Опубліковані праці апробаційного характеру

20. Дзюрах, Ю.М., 2020. Розвиток агросектору – інвестиція в майбутнє України. В: *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*, Матеріали конференцій МЦНД, Луцьк, 10 Квітень 2020 р. Луцьк, т. 1, с. 34–36.

21. Коблів, Л.Р. та Дзюрах, Ю.М., 2019. Державне регулювання залучення інвестицій в Україну. В: *Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього*, Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених (за міжнародною участю), Дніпро, Україна, 23 Квітень 2019 р. Дніпро: Національна металургійна академія України, с. 258–259. (Особистий внесок автора: досліджено головні проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну).

22. Дзюрах, Ю.М., 2019. Необхідність здійснення державного регулювання залучення іноземних інвестицій у сільське господарство України. В: *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності*, Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Львів, 1 Квітень 2019 р. Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», с. 28–29.

23. Дзюрах, Ю.М., 2018. Інноваційна діяльність у сільськогосподарській галузі. В: *Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації*

науково-технічних розробок, Тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 17–19 Травень 2018 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, с. 46–47.

24. Галанець, В.В. та Дзюрах, Ю.М., 2018. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні в контексті децентралізації. В: *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи*, Матеріали XVIII Міжнародного наукового конгресу, Харків, 26 Квітень 2018 р. Харків: Видавництво ХарPI НАДУ «Магістр», с. 411–413. (*Особистий внесок автора: досліджено перспективи розвитку сільських територій в Україні в контексті децентралізації*).

25. Дзюрах, Ю.М., 2018а. Розвиток інвестиційної діяльності у сфері сільського господарства України. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення»*. Бережани, Україна, 19–20 Квітень 2018 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. С.142–144.

26. Дзюрах, Ю.М., 2018b. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні. In: *Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives*, Proceedings international scientific-practical conference, Poznan, Poland, April 12–13th, 2018. WSPiA Publishing, pp. 70–73.

27. Dziurakh, Y.M., 2018a. Development of innovation and investment activity in agriculture of Ukraine. In: *Litteris et Artibus*, Proceedings 8-th International Youth Science Forum, Lviv, Ukraine, November 22–24, 2018. Lviv: Lviv Polytechnic National University, pp. 155–156.

28. Dziurakh, Y.M., 2018b. Increasing the competitiveness of agricultural production in Ukraine. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, London, 30.10.2018–31.10.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 6–8.

29. Дзюрах, Ю.М., 2018а. Роль та необхідність залучення інвестицій у сільське господарство України. In: *Science, research, development. Economy. Management. State and Law*, Zbiór artykułów naukowych, Miedzynarodowej naukowo-praktycznej

konferencji (on-line), Poznan, 29.09.2018–30.09.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.

30. Дзюрах, Ю.М., 2018b. Кластерний аналіз як інструмент дослідження інвестиційної політики. In: *Science, research, development economy. Management #6*, Zbior artykułów naukowych recenzowanych, Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line), Baku 29.06.2018–30.06.2018. Warszawa: sp. z. o. o. «Diamond trading tour», pp. 22–24.

Продовження додатку А

Таблиця А1

Апробація результатів дисертаційної роботи

№ з/п	Типи конференцій	Назви конференцій	Місце і дата проведення	Тип участі
1.	Міжнародна наукова конференція	«Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень»	Луцьк, 10 квітня 2020 р.	заочна
2.	Всеукраїнська науково-практична конференція (за міжнародною участю)	«Економіка, підприємництво, менеджмент: сучасний стан і обриси майбутнього»	Дніпро, 23 квітня 2019 р.	заочна
3.	II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція	«Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності»	Львів, 1 квітня 2019 р.	очна
4.	VII Міжнародна науково-практична конференція	«Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок»	Львів, 17–19 травня 2018 р.	очна
5.	XVIII Міжнародний науковий конгрес	«Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи»	Харків, 26 квітня 2018 р.	заочна
6.	Міжнародна науково-практична конференція	«Соціально-економічний розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення»	Бережани, 19-20 квітня 2018 р.	заочна
7.	Proceedings international scientific-practical conference	«Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives»	Poznan, Poland, April 12-13th, 2018	заочна
8.	Міжнародний форум	Litteris et Artibus, «Proceedings 8-th International Youth Science Forum»	Lviv, Ukraine, November 22-24, 2018	очна
9.	Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line)	«Science, research, development. Economy. Management».	London, USA, 30.10.2018–31.10.2018	заочна
10.	Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line)	«Science, research, development. Economy. Management».	Poznan, Poland, 29.09.2018–30.09.2018	заочна
11.	Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (on-line)	«Science, research, development. Economy. Management #6».	Baku, Azerbaijan, 29.06.2018–30.06.2018	заочна

ДОДАТОК Б

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Львівська політехніка»

д.т.н., доцент

Демидов І. В.

2020 р.

АКТ

про використання результатів дисертаційної роботи Дзюраха Юрія Михайловича на тему: «Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві», представленій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, при виконанні науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Розвиток інноваційних аспектів публічно-приватного партнерства»

Комісія у складі голови – начальника НДЧ, к.т.н. Небесного Р. В. та членів: завідувача відділу науково-організаційного супроводу наукових досліджень к.т.н. Лазько Г.В., заступника начальника планово-фінансового відділу Чулой Т.М. та завідувача кафедри адміністративного та фінансового менеджменту д.е.н., проф. Подольчака Н.Ю. цим актом підтверджують, що результати дисертаційної роботи асистента кафедри АФМ Дзюраха Юрія Михайловича використані при виконанні науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Розвиток інноваційних аспектів публічно-приватного партнерства» (номер державної реєстрації №0118U000345). Зокрема, Дзюрахом Ю.М. запропоновані напрямки удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, які підкріплено розробкою відповідної дорожньої карти, формалізованої у вигляді стратегічної моделі покращення державного регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві.

Голова комісії:
начальник НДЧ
к.т.н.

Р.В. Небесний

Члени комісії:

зав. відділу науково-організаційного супроводу
наукових досліджень
к.т.н.

Г.В. Лазько

заст. нач. ПФВ

Т.М. Чулой

зав. каф. АФМ.
д.е.н., проф.

Н.Ю. Подольчак

003301

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-27-58, факс: (380-32) 258-26-80
ел. пошта: coffice@lpnu.ua, інтернет: www.lp.edu.ua

23.07.2020 № 67-01-1620

на № _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи Дзюраха Юрія Михайловича на
тему: «Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві»
у навчальному процесі**

Основні положення та результати дисертаційної роботи Дзюраха Ю.М. на тему: «Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисциплін: «Стратегічне планування», «Економіка в прийнятті публічних рішень» та «Публічно-приватно партнерство» (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»).

Зокрема, у навчальному процесі впроваджено Дзюрахом Ю.М. методико-прикладні положення щодо:

- теоретичних аспектів стратегічного планування інвестиційної діяльності на регіональному та місцевому рівнях;
- обґрунтування впливу економічних показників на формування інвестиційної діяльності;
- використання організаційно-інформаційної моделі регулювання державної підтримки залучення інвестицій на засадах публічно-приватного партнерства.

Проректор
з науково-педагогічної роботи
к.т.н., доц.

Давидчак О.Р.

Виконавець
Пилипенко Л.М. (032) 258-22-06

ДРОГОБИЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. 22 Січня, 37, м. Дрогобич, Львівська область, 82100 тел./ факс (03244) 3-84-55

31.07.2020 № 02-19/168

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Дзюраха Юрія Михайловича на тему «Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Результати дисертаційного дослідження Дзюраха Юрія Михайловича було використано для визначення пріоритетних напрямків державного регулювання інвестиційної діяльності та його удосконалення за рахунок перегляду наявних стандартів та підходів у інвестиційному розвитку на сільськогосподарських підприємствах.

Здобувачем обгрунтовано удосконалення організаційних засад управління в системі державного регулювання інвестиційного розвитку підприємств сільського господарства на основі ретельного вивчення кращих зарубіжних практик, впровадження в процедури публічного адміністрування елементів сучасних інформаційних технологій, виявлення перспектив налагодження державно-приватного партнерства у інвестиційній сфері.

Важливу практичну цінність дисертаційного дослідження становлять пропозиції щодо удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві через посилення стимулюючого впливу на банківську систему в напрямку зростання доступності кредитування.

Голова

О. Стасула

52-698/0/2-20 від
03.08.2020

УКРАЇНА

ГОРОДОЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

81500, м.Городок, вул.Б.Хмельницького, 2, тел.(0321)30-533
E-mail: gorodokrda@loda.gov.ua www.gorodok-vlada.gov.ua

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюраха Юрія Михайловича на тему «**Державне регулювання
інвестиційної діяльності в сільському господарстві**»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Практичні рекомендації дисертаційного дослідження щодо формування комплексних моделей удосконалення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств на засадах кластерного підходу послугували важливим підґрунтям для удосконалення управління інвестиційними ініціативами на рівні Городоцької районної державної адміністрації.

Заходи стимулювання інвестиційної активності сільськогосподарських виробників, запропоновані автором, передбачають використання кластерного підходу, який було покладено у розробку стратегічної моделі покращення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Імплементация запропонованої автором стратегічної моделі дає можливість формування цільових фондів інвестиційного фінансування, які будуть акумулювати переважно приватний капітал вітчизняних інвесторів та міжнародних компаній.

Авторська модель створення аграрних кластерів дозволяє організовувати процеси регулювання інвестиційної діяльності з урахуванням вимог законодавства та сучасних світових практик, а також розширювати базу інвестиційного стимулювання в аграрному секторі.

Голова районної
державної адміністрації

I. САГАН

УКРАЇНА
**ЖОВТАНЕЦЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
 КАМ'ЯНКА-БУЗЬКОГО РАЙОНУ
 ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул.Львівська, 2, с.Жовтанці Кам'янка-Бузький район Львівська область, 80431,
 тел.: (03254) 3 – 31 – 33, 3 – 31 – 49, 04374039@mail.gov.ua

«07» серпня 20__ р № 1273

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюраха Юрія Михайловича на тему «**Державне регулювання
 інвестиційної діяльності в сільському господарстві**»
 на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Результати практичних рекомендацій з удосконалення процесів державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві, сформульовані автором Дзюрахом Юрієм Михайловичем послужили важливим методологічним підґрунтям для перегляду інвестиційних можливостей діяльності Жовтанецької об'єднаної територіальної громади. Вказані рекомендації були використані при розробленні Стратегії соціально-економічного розвитку Жовтанецької ОТГ на 2021-2027 роки, зокрема у стратегічному напрямку А «Громада конкурентної економіки та успішного бізнесу».

Запропоновані автором практичні рекомендації чітко та аргументовано визначають передумови для вирішення проблеми оптимізації публічного адміністрування інвестиційних процесів на рівні органів місцевого самоврядування у відповідності до ринкових вимог, зокрема у передбаченому запровадженні обігу земель сільськогосподарського призначення.

Сільський голова

Я.С.Деркач

УКРАЇНА

**ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ**

пр. В. Чорновола, 57, м. Львів, 79020, тел. факс (032) 255-50-62,
www.loda.gov.ua, e-mail: apr@loda.gov.ua, Код ЄДРПОУ 385576

08.09.2020р. № 01-37/6

**Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюраха Юрія Михайловича на тему «Державне регулювання
інвестиційної діяльності в сільському господарстві»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»**

Департамент агропромислового розвитку засвідчує що, практичні результати проведеного здобувачем дисертаційного дослідження Дзюрахом Юрієм Михайловичем є основою для обґрунтування перспективних напрямків удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві на засадах кластерного підходу та можуть бути використані при розробці Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років.

Результати дослідження доводять, що створення аграрного кластеру відкриває широкі можливості для імплементації механізму кооперації між фермерськими господарствами та організаціями обслуговуючої інфраструктури (банки, страхові компанії, лізингові компанії, транспортний комплекс, імпортери сільськогосподарської техніки та засобів захисту рослин, трейдери агропродукції, тощо).

Практичне впровадження розроблених автором рекомендацій дозволяє здійснювати економічну взаємодію окремих агропідприємств між собою, що має посилити синергетичний ефект їх діяльності та сприятиме місцевому розвитку сільського господарства.

Довідка видана для пред'явлення за місцем захисту дисертації.

Директор

Юлія ШОПЬКА

ДОДАТОК В

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2017 році

(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

	Код за КВЕД	Обсяги прямих інвестицій на:			
		01.01.2017		31.12.2017	
		тис. дол. США	у % до підсумку	тис. дол. США	у % до підсумку
УСЬОГО		37 513 590,2	X	39 144 040,0	X
СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ ТА РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	A	586 249,8	100,0	621 903,1	100,0
АВСТРІЯ		4 411,4	0,8	5 230,7	0,8
БЕЛЬГІЯ		1 642,3	0,3	1 893,3	0,3
БІЛОРУСЬ		34,6	0,0	105,0	0,0
БОЛГАРІЯ		235,3	0,0	236,1	0,0
ВЕЛИКА БРИТАНІЯ		50 774,8	8,7	46 489,0	7,5
ДАНІЯ		46 411,6	7,9	52 174,2	8,4
ДЖЕРСІ		*	*	*	*
ЕСТОНІЯ		235,8	0,0	519,5	0,1
ІРЛАНДІЯ		*	*	*	*
ІСПАНІЯ		485,6	0,1	500,0	0,1
ІТАЛІЯ		1 876,1	0,3	2 082,3	0,3
ЛАТВІЯ		1 371,4	0,2	2 938,7	0,5
ЛИТВА		109,3	0,0	112,0	0,0
ЛІХТЕНШТЕЙН		*	*	*	*
ЛЮКСЕМБУРГ		589,6	0,1	671,8	0,1
МОЛДОВА, РЕСПУБЛІКА		*	*	*	*
МОНАКО		*	*	*	*
НІДЕРЛАНДИ		16 259,2	2,8	14 384,6	2,3
НІМЕЧЧИНА		58 298,5	9,9	83 478,1	13,4
НОРВЕГІЯ		65,5	0,0	415,9	0,1
ПОЛЬЩА		30 492,5	5,2	31 314,9	5,0
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ		4 081,5	0,7	3 957,3	0,6
РУМУНІЯ		369,1	0,1	365,6	0,1
СЕРБІЯ		*	*	*	*
СЛОВАЧЧИНА		11 484,4	2,0	13 114,9	2,1
УГОРЩИНА		2 697,5	0,5	2 806,1	0,5
ФІНЛЯНДІЯ		*	*	*	*
ФРАНЦІЯ		21 267,2	3,6	28 347,7	4,6
ХОРВАТІЯ		*	*	*	*
ЧЕХІЯ		2 981,7	0,5	3 174,7	0,5
ШВЕЙЦАРІЯ		2 494,0	0,4	4 263,1	0,7
ШВЕЦІЯ		13 339,4	2,3	13 451,8	2,2

АЗЕРБАЙДЖАН		*	*	*	*
БАНГЛАДЕШ		*	*	*	*
ВІРМЕНІЯ		*	*	*	*
ГОНКОНГ		*	*	*	*
ГРУЗІЯ		46,6	0,0	45,0	0,0
ІЗРАЇЛЬ		2 887,4	0,5	2 876,8	0,5
ЙОРДАНІЯ		138,3	0,0	146,4	0,0
КАЗАХСТАН		*	*	*	*
КИТАЙ		6 415,7	1,1	6 681,4	1,1
КІПР		178 163,4	30,4	176 220,8	28,3
ЛІВАН		3 435,7	0,6	2 795,9	0,4
ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ		1 192,0	0,2	1 226,9	0,2
САУДІВСЬКА АРАВІЯ		*	*	*	*
СІНГАПУР		*	*	*	*
ТУРЕЧЧИНА		5 499,8	0,9	3 678,5	0,6
УЗБЕКІСТАН		*	*	*	*
ЯПОНІЯ		*	*	*	*
ЛІВІЯ		*	*	*	*
СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ		738,8	0,1	731,8	0,1
БЕЛІЗ		3 559,5	0,6	3 608,1	0,6
ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ (БРИТ.)		88 881,1	15,2	85 414,5	13,7
КАНАДА		131,5	0,0	132,0	0,0
ПАНАМА		1 155,2	0,2	1 119,0	0,2
США		17 708,4	3,0	20 088,7	3,2
МАРШАЛЛОВІ ОСТРОВИ		*	*	*	*
НОВА ЗЕЛАНДІЯ		*	*	*	*

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2019 році
(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

	та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)	Обсяги прямих інвестицій на:			
		01.01.2019		31.12.2019	
		тис. дол.США	у % до підсумку	тис. дол.США	у % до підсумку
УСЬОГО		32905116,6	X	35809588,3	X
СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ ТА РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	A	451 893,2	100,0	542 057,4	100,0
АВСТРІЯ		4 919,1	1,1	4 903,2	0,9
БЕЛЬГІЯ		2 418,2	0,5	2 323,3	0,4
БІЛОРУСЬ		106,7	0,0	108,5	0,0
БОЛГАРІЯ		*	*	*	*
ГРЕЦІЯ		*	*	*	*
ДАНІЯ		53 301,3	11,8	51 378,5	9,5
ДЖЕРСІ		*	*	*	*
ЕСТОНІЯ		689,4	0,2	694,6	0,1
ІСПАНІЯ		387,6	0,1	312,7	0,1
ІТАЛІЯ		1 438,6	0,3	1 405,3	0,3
ЛАТВІЯ		2 653,1	0,6	3 110,9	0,6
ЛИТВА		*	*	*	*
ЛІХТЕНШТЕЙН		*	*	*	*
ЛЮКСЕМБУРГ		82,9	0,0	83,5	0,0
МАЛЬТА		*	*	*	*
РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА		25,5	0,0	26,8	0,0
НІДЕРЛАНДИ		27 261,8	6,0	33 540,8	6,2
НІМЕЧЧИНА		31 528,8	7,0	31 253,5	5,8
НОРВЕГІЯ		*	*	*	*
ПОЛЬЩА		36 368,3	8,0	44 620,6	8,2
РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ		4 628,5	1,0	4 354,2	0,8
РУМУНІЯ		367,5	0,1	394,9	0,1
СЕРБІЯ		*	*	*	*
СЛОВАЧЧИНА		3 647,7	0,8	3 600,3	0,7
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ		25 257,0	5,6	17 761,7	3,3
УГОРЩИНА		2 521,3	0,6	2 557,8	0,5
ФРАНЦІЯ		27 327,5	6,0	28 270,6	5,2
ХОРВАТІЯ		*	*	*	*
ЧЕХІЯ		3 022,6	0,7	3 041,0	0,6
ШВЕЙЦАРІЯ		5 673,7	1,3	6 941,5	1,3
ШВЕЦІЯ		11 465,8	2,5	17 782,8	3,3
АЗЕРБАЙДЖАН		488,0	0,1	546,9	0,1
БАНГЛАДЕШ		*	*	*	*
ВІРМЕНІЯ		*	*	*	*
ГОНКОНГ, ОСОБЛИВИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ РАЙОН КИТАЮ		*	*	*	*

ГРУЗІЯ		*	*	*	*
ІЗРАЇЛЬ		3 132,6	0,7	3 338,9	0,6
ІНДІЯ		*	*	*	*
ЙОРДАНІЯ		147,6	0,0	152,8	0,0
КАЗАХСТАН		*	*	*	*
КИТАЙ		6 681,1	1,5	8 101,0	1,5
КІПР		147 250,0	32,6	211 422,8	39,0
ЛІВАН		3 588,4	0,8	3 471,8	0,6
ОБ'ЄДНАНІ АРАБСЬКІ ЕМІРАТИ		106,1	0,0	118,8	0,0
САУДІВСЬКА АРАВІЯ		*	*	*	*
СИНГАПУР		*	*	*	*
ТУРЕЧЧИНА		3 719,9	0,8	3 850,5	0,7
ТУРКМЕНИСТАН		*	*	*	*
УЗБЕКІСТАН		*	*	*	*
ЯПОНІЯ		*	*	*	*
ЛІВІЯ		*	*	*	*
СЕЙШЕЛЬСЬКІ ОСТРОВИ		1 006,9	0,2	1 066,3	0,2
БЕЛІЗ		3 792,7	0,8	3 491,0	0,6
БРИТАНСЬКІ ВІРГІНСЬКІ ОСТРОВИ		12 145,7	2,7	12 516,8	2,3
КАНАДА		228,0	0,1	276,4	0,1
ПАНАМА		1 750,7	0,4	1 924,9	0,4
СЕНТ-ВІНСЕНТ І ГРЕНАДІНИ		*	*	*	*
США		19 118,7	4,2	27 512,7	5,1
МАРШАЛЛОВІ ОСТРОВИ		248,3	0,1	1 737,4	0,3
НОВА ЗЕЛАНДІЯ		*	*	*	*

ДОДАТОК Г

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності (2010-2019)

(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя, за 2014–2019 рр.– також без частини зони проведення антитерористичної операції)

(млн.дол
США)

	Код за КВЕД	Обсяги станом на 1 січня									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
У С Ь О Г О		38993	45370	48198	51 705	53704	40725	36155	37513	32905	35810
СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ ТА РИБНЕ ГОСПОДАР СТВО	A	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2	586,2	451,9	542,1

ДОДАТОК Г1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2019 роки

(млн.грн)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	180575	241286	273256	249873	219419	273116	359216	448461	578726	602325
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	11062,6	16466,0	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7	50484,0	64243,3	65901	55254
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	10817,7	16140,9	18564,2	18175,0	18388,1	29309,7	49660,0	63400,7	65037	54529
Лісове господарство та лісозаготівлі	177,8	283,1	281,4	383,4	381,0	788,5	777,1	768,9	789	661
Рибне господарство	67,1	42,0	38,1	29,0	26,6	56,5	46,9	73,7	76	63

ДОДАТОК Д

Зведені статистичні показники для аналізу державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість підприємств										
сільське, лісове та рибне господарство	50667	41677	47656	49848	46012	46744	44998	50184	50504	50631
Усього	378810	375695	364935	393327	341001	343440	306369	338254	355956	369122
Чисельність зайнятих у с/г (тис.осіб)	3116	3410	3309	3389	3091	2871	2867	2861	2938	2902
Усього зайнятих (тис.осіб)	19180	19231	19261	19314	18073	16443	16277	16156	16360,9	16402,8
Інвестиції у с/г: (млн.дол.)	2066	2791	3083	2996	2356	1833	2429	2974	2929	2709
- капітальні (млн.грн.)	11063	16466	18884	18587	18796	30155	50484	64243	65901	55254
- капітальні (млн.дол.)	1383	2058	2360	2239	1566	1206	1942	2443	2477	2167
- прямі іноземні (млн.дол.)	669	720	725	718	777	617	502	586	452	542
Загальна сума ПІІ, (млн.дол.)	34441	35153	36347	32445	28356	30907	31230	32656	32905	35810
Середньорічний курс	7,92	7,95	8,01	8,16	11,9	24,8	26,2	26,9	26,6	25,5
Поточні біологічні активи, млн.грн.	-	-	11738	11874	11354	12095	18874	21488	22056	23985
Чисельність населення, тис.осіб	45778	45644	45560	45439	42928	42760	42584	42386	42153	41902
ВВП номінальний, млн.грн.	1 079 346	1 299 991	1 404 669	1 465 198	1 586 915	1988544	2385367	2982920	3560596	3974564
- в т.ч. ВВП номінальний у сільському господарстві (млн.грн.)	80 385	106 555	109 785	128 738	161 145	239806	279701	305194	361173	358072
Сільському господарстві (млн.дол.)	10 150	13 403	13 706	15 777	13 542	9 670	10 676	11 346	13 578	14 042
Дефлятор ВВП, Україна	13,8	14,2	7,8	4,3	15,9	38,9	17,1	22	15	8
Дефлятор ВВП, с/г	26,9	11	7,3	3,8	22,3	55,6	9,7	11,9	10	2
Сукупні інвестиції в Україні, млн.дол.	61793	75720	82312	82327	72143	51738	49865	54185	53363	56526
Капітальні інвестиції, млн.грн.	180 576	241 286	273 256	249 873	219 420	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	602325
ПІІ в Україну, млн.дол.	38 993	45 370	48 198	51 705	53 704	40725,4	36154,5	37513,6	31606,4	32905
Відшкодування ПДВ с/г виробникам, млн.грн.	6711	7114	7641	8742	8286	11287	15577	19924	15372	14672

*за даними Державної Казначейської служби України [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.treasure.gov.ua/> (річні звіти про виконання Державного бюджету за відповідний рік)

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Загальна сума державних закупівель у сільському господарстві, млн.грн:										
-ПЛАН (запланована сума державних видатків)	25445	19542	25746	16633	22910	21422	41123	38565	39569	40966
-ФАКТ (фактично витрачені кошти)	33027	28622	26081	14424	16765	14781	29262	27442	28212	28840

*за даними Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК Ж 1

Кількість сільськогосподарських тварин станом за 2000-2019 рр.

Роки	Кількість сільськогосподарських тварин станом на 1 січня, тис. голів				
	велика рогата худоба		свині	вівці та кози	птиця, млн. голів
	усього	у т. ч. корови			
2000	10626,5	5431,0	10072,9	1884,7	126,1
2001	9423,7	4958,3	7652,3	1875,0	123,7
2002	9421,1	4918,1	8369,5	1965,0	136,8
2003	9108,4	4715,6	9203,7	1984,4	147,4
2004	7712,1	4283,5	7321,5	1858,8	142,4
2005	6902,9	3926,0	6466,1	1754,5	152,8
2006	6514,1	3635,1	7052,8	1629,5	162,0
2007	6175,4	3346,7	8055,0	1617,2	166,5
2008	5490,9	3095,9	7019,9	1678,6	169,3
2009	5079,0	2856,3	6526,0	1726,9	177,6
2010	4826,7	2736,5	7576,6	1832,5	191,4
2011	4494,4	2631,2	7960,4	1731,7	203,8
2012	4425,8	2582,2	7373,2	1739,4	200,8
2013	4645,9	2554,3	7576,7	1738,2	214,1
2014	4534,0	2508,8	7922,2	1735,2	230,3
2015 ¹	3884,0	2262,7	7350,7	1371,1	213,3
2016 ¹	3750,3	2166,6	7079,0	1325,3	204,0
2017 ¹	3682,3	2108,9	6669,1	1314,8	201,7
2018 ¹	3530,8	2017,8	6109,9	1309,3	204,8
2019 ¹	3332,9	1919,4	6025,3	1309,5	211,7

ДОДАТОК Ж 2

Виробництво основних видів продукції тваринництва за 2000-2019 рр.

Роки	Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	м'ясо (у забійній масі), тис.т	молоко, тис.т	яйця, млн.шт	вовна, т
2000	1662,8	12657,9	8808,6	3400
2001	1517,4	13444,2	9668,2	3266
2002	1647,9	14142,4	11309,3	3392
2003	1724,7	13661,4	11477,1	3353
2004	1599,6	13709,5	11955,0	3202
2005	1597,0	13714,4	13045,9	3195
2006	1723,2	13286,9	14234,6	3277
2007	1911,7	12262,1	14062,5	3449
2008	1905,9	11761,3	14956,5	3755
2009	1917,4	11609,6	15907,5	4111
2010	2059,0	11248,5	17052,3	4192
2011	2143,8	11086,0	18689,8	3877
2012	2209,6	11377,6	19110,5	3724
2013	2389,4	11488,2	19614,8	3520
2014	2359,6	11132,8	19587,3	2602
2015 ¹	2322,6	10615,4	16782,9	2270
2016 ¹	2323,6	10381,5	15100,4	2072
2017 ¹	2318,2	10280,5	15505,8	1967
2018 ¹	2354,9	10064,0	16132,0	1908
2019 ¹	2441,2	11254,3	16328,9	1952

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.

Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

*за даними Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу:

<http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК Ж 3

Основні показники розвитку сільського господарства у вартісних вимірниках
продукція сільського господарства¹

(у постійних цінах 2010 року; мільйонів гривень)

Роки / Years	Господарства усіх категорій / Allagricultural holdings			У тому числі /Including					
				Сільськогосподарські підприємства / agricultural enterprises			Господарства населення / house holds		
	Продукція сільського господарства	з неї /of which		Продукція сільського господарства	з неї /of which		Продукція сільського господарства	з неї /of which	
		Продукція рослинництва	Продукція тварин-ництва		Продукція рослинництва	Продукція тваринництва		Продукція рослинництва	Продукція тваринництва
2010	187526,1	120591,4	66934,7	90792,0	64860,6	25931,4	96734,1	55730,8	41003,3
2011	225381,8	157561,9	67819,9	117110,9	89572,9	27538,0	108270,9	67989,0	40281,9
2012	216589,8	145843,6	70746,2	110071,7	80462,6	29609,1	106518,1	65381,0	41137,1
2013	246109,4	172131,2	73978,2	133683,1	101297,0	32386,1	112426,3	70834,2	41592,1
2014	251427,2	177707,9	73719,3	139058,4	105529,5	33528,9	112368,8	72178,4	40190,4
2015	239467,3	168439,0	71028,3	131918,6	99584,7	32333,9	107548,7	68854,3	38694,4
2016	254640,5	185052,1	69588,4	145119,0	113392,6	31726,4	109521,5	71659,5	37862,0
2017	249157,0	179474,6	69682,4	140535,2	108601,1	31934,1	108621,8	70873,5	37748,3
2018	269408,1	198658,1	70750,0	158306,5	124719,0	33587,5	111101,6	73939,1	37162,5
2019	272439,8	201338,8	71101,0	163536,4	128300,6	35235,8	108903,4	73038,2	35865,2

¹ Дані за 2010-2019 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, а також за 2014-2019 роки без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. / Here andur ther data for 2010-2019 to exclude the temporarily occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol, data for 2014-2019 to exclude the temporarily occupied territories in the Donetsk and Luhansk regions.

*за даними Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК Ж4

Частка продукції сільського господарства, виробленої основними категоріями господарств

Роки / Years	Господарства усіх категорій / Allagricultural holdings			У тому числі /Including					
				Сільськогосподарські підприємства / agricultural enterprises			Господарства населення / house holds		
	Продукція сільського господарства	з неї /of which		Продукція сільського господарства	з неї /of which		Продукція сільського господарства	з неї /of which	
		Продукція рослинництва	Продукція тваринництва		Продукція рослинництва	Продукція тваринництва		Продукція рослинництва	Продукція тваринництва
2010	100,0	48,4	51,6	100,0	53,8	46,2	100,0	38,7	61,3
2011	100,0	52,0	48,0	100,0	56,8	43,2	100,0	40,6	59,4
2012	100,0	50,8	49,2	100,0	55,2	44,8	100,0	41,9	58,1
2013	100,0	54,3	45,7	100,0	58,8	41,2	100,0	43,8	56,2
2014	100,0	55,3	44,7	100,0	59,4	40,6	100,0	45,5	54,5
2015	100,0	55,1	44,9	100,0	59,1	40,9	100,0	45,5	54,5
2016	100,0	57,0	43,0	100,0	61,3	38,7	100,0	45,6	54,4
2017	100,0	56,4	43,6	100,0	60,5	39,5	100,0	45,8	54,2
2018	100,0	73,7	26,3	100,0	78,8	21,2	100,0	66,6	33,4
2019	100,0	73,9	26,1	100,0	78,5	21,5	100,0	67,1	32,9

*за даними Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК 3

Продукція сільського господарства у господарствах усіх категорій за регіонами

Регіон	Продукція сільського господарства / <i>Agricultural production</i>			У тому числі / <i>Including</i>					
				Продукція рослинництва / <i>crop production</i>			Продукція тваринництва / <i>animal production</i>		
	2018	2019	2019 у % до / to 2018	2018	2019	2019 у % до / to 2018	2018	2019	2019 у % до / to 2018
Україна	269408,1	272439,8	101,1	198658,1	201338,8	101,3	70750,0	71101,0	100,5
Вінницька	22589,5	23074,8	102,1	15554,8	14755,4	94,9	7034,7	8319,4	118,3
Волинська	7089,2	7101,3	100,2	4405,7	4479,0	101,7	2683,5	2622,3	97,7
Дніпропетровська	15667,4	16792,0	107,2	11200,7	12398,5	110,7	4466,7	4393,5	98,4
Донецька	6956,1	8162,7	117,3	4535,5	5717,8	126,1	2420,6	2444,9	101,0
Житомирська	11128,7	11159,9	100,3	8202,9	8364,2	102,0	2925,8	2795,7	95,6
Закарпатська	4301,2	4263,9	99,1	2198,8	2145,7	97,6	2102,4	2118,2	100,8
Запорізька	8220,2	10130,3	123,2	6382,7	8440,1	132,2	1837,5	1690,2	92,0
Івано-Франківська	6108,2	5999,8	98,2	3243,5	3091,6	95,3	2864,7	2908,2	101,5
Київська	18427,4	17352,0	94,2	11890,4	11134,0	93,6	6537,0	6218,0	95,1
Кіровоградська	12503,0	13339,1	106,7	10559,3	11388,3	107,9	1943,7	1950,8	100,4
Луганська	4946,0	5475,6	110,7	4256,4	4863,5	114,3	689,6	612,1	88,8
Львівська	10189,9	10259,1	100,7	6478,2	6616,8	102,1	3711,7	3642,3	98,1
Миколаївська	9362,7	9751,2	104,1	7815,8	8271,1	105,8	1546,9	1480,1	95,7
Одеська	11943,2	10673,3	89,4	10162,1	8992,3	88,5	1781,1	1681,0	94,4
Полтавська	17747,4	17136,6	96,6	14130,2	13525,0	95,7	3617,2	3611,6	99,8
Рівненська	7237,4	7241,1	100,1	5013,0	5068,8	101,1	2224,4	2172,3	97,7
Сумська	11362,2	11385,5	100,2	9278,3	9365,4	100,9	2083,9	2020,1	96,9
Тернопільська	9836,6	9652,5	98,1	7538,8	7316,7	97,1	2297,8	2335,8	101,7
Харківська	14949,1	15185,3	101,6	11934,3	12079,4	101,2	3014,8	3105,9	103,0
Херсонська	11243,9	11560,1	102,8	9190,0	9697,2	105,5	2053,9	1862,9	90,7
Хмельницька	14426,4	14374,9	99,6	11056,1	11001,7	99,5	3370,3	3373,2	100,1
Черкаська	16284,2	15875,0	97,5	10435,4	9809,3	94,0	5848,8	6065,7	103,7
Чернівецька	4750,1	4658,1	98,1	3162,2	3044,3	96,3	1587,9	1613,8	101,6
Чернігівська	12138,1	11835,7	97,5	10033,0	9772,7	97,4	2105,1	2063,0	98,0

*за даними Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДОДАТОК К

Динаміка показників фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України, у т.ч. державної фінансової підтримки сільського господарства

Статті видатків Державного бюджету	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<i>Абсолютні показники, млн.грн.</i>									
Фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України	4330	4294	3613	2637	526	596	5365	4835	4926
в т.ч.									
- утримання апарату управління	97	131	68	55	58	148	221	199	183
- компенсації аграріям	348	3	0	0	0	0	0	0	0
- кадровий розвиток та освітні програми	1200	2789	2056	1951	13	11	17	15	14
- стимулювання розвитку технологій агросектору	1474	336	163	105	87	99	146	131	120
- програми адресної соціальної допомоги	9	10	7	6	0	0	0	0	0
- фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу	1202	1026	1319	519	367	338	4982	4490	4122
<i>Темпи приросту до попереднього року, %</i>									
Фінансування апарату Міністерства аграрної політики та продовольства України	-	-0,8	-15,9	-27,0	-80,1	13,4	799,9	-9,9	1,9
в т.ч.									
- утримання апарату управління	-	35,4	-47,9	-18,8	4,5	156,1	48,7	-9,9	-8,2
- компенсації аграріям	-	-99,1	-	100,0					
- кадровий розвиток та освітні програми	-	132,4	-26,3	-5,1	-99,3	-18,1	57,0	-9,9	-8,2
- стимулювання розвитку технологій агросектору	-	-77,2	-51,5	-35,8	-16,8	13,5	47,5	-9,9	-8,2
- програми адресної соціальної допомоги	-	9,5	-25,7	-17,1	-	100,0			
- фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу	-	-14,7	28,6	-60,6	-29,3	-7,9	1373,0	-9,9	-8,2

*за даними Державної Казначейської служби України [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.treasure.gov.ua/> (річні звіти про виконання Державного бюджету за відповідний рік)

Результати розрахунку регресій у програмі Stata

Дані у панельному вигляді

Year	Y	x1	x2	x3	x4
2012	3082,816	0,818722	1,299255	1,036225	1,279506
2013	2995,668	1,877821	1,142893	0,865283	1,241726
2014	2356,371	0,987344	0,925144	1,210277	1,197212
2015	1832,915	1,085539	0,914867	1,19003	0,820142
2016	2429,07	1,078374	1,55868	1,014472	3,087806
2017	2974,427	0,86983	1,440199	0,982916	0,664808
2018	2929,385	1,122031	1,158331	1,262258	0,854217
2019	2708,888	0,897488	1,087612	0,92876	0,957663

Результати запуску множинної регресії (залежність Y від x1, x2, x3, x4)

. *(6 variables, 8 observations pasted into data editor)

. reg y x1 x2 x3 x4

Source	SS	df	MS			
Model	.187279403	4	.046819851	Number of obs = 7		
Residual	.021418579	2	.010709289	F(4, 2) = 4.37		
Total	.208697982	6	.034782997	Prob > F = 0.1947		
				R-squared = 0.8974		
				Adj R-squared = 0.6921		
				Root MSE = .10349		

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x1	.3480473	.2953499	1.18	0.360	-.922741	1.618836
x2	-.0395149	.0814878	-0.48	0.676	-.3901284	.3110986
x3	.6630939	.3483764	1.90	0.197	-.8358488	2.162037
x4	-.2158469	.2019469	-1.07	0.397	-1.084754	.6530606
_cons	4.493376	1.520272	2.96	0.098	-2.047825	11.03458

Результати запуску попарної регресії (залежність Y від x1)

. reg y x1

Source	SS	df	MS			
Model	.136193751	1	.136193751	Number of obs = 7		
Residual	.07250423	5	.014500846	F(1, 5) = 9.39		
Total	.208697982	6	.034782997	Prob > F = 0.0280		
				R-squared = 0.6526		
				Adj R-squared = 0.5831		
				Root MSE = .12042		

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x1	.3596566	.1173562	3.06	0.028	.0579828	.6613304
_cons	7.099558	.2534189	28.02	0.000	6.448124	7.750992

Результати запуску попарної регресії (залежність Y від x2)

. reg y x2

Source	SS	df	MS			
Model	.112749195	1	.112749195	Number of obs =	7	
Residual	.095948787	5	.019189757	F(1, 5) =	5.88	
Total	.208697982	6	.034782997	Prob > F =	0.0598	
				R-squared =	0.5403	
				Adj R-squared =	0.4483	
				Root MSE =	.13853	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x2	.1372089	.0566057	2.42	0.060	-.0083007	.2827185
_cons	7.267105	.2515818	28.89	0.000	6.620393	7.913816

Результати запуску попарної регресії (залежність Y від x3)

. reg y x3

Source	SS	df	MS			
Model	.139422261	1	.139422261	Number of obs =	8	
Residual	.11579358	6	.01929893	F(1, 6) =	7.22	
Total	.255215841	7	.036459406	Prob > F =	0.0362	
				R-squared =	0.5463	
				Adj R-squared =	0.4707	
				Root MSE =	.13892	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x3	.5084114	.1891541	2.69	0.036	.0455679	.9712549
_cons	4.463983	1.255053	3.56	0.012	1.392978	7.534987

Результати запуску попарної регресії (залежність Y від x4)

. reg y x4

Source	SS	df	MS			
Model	.029003649	1	.029003649	Number of obs =	8	
Residual	.226212191	6	.037702032	F(1, 6) =	0.77	
Total	.255215841	7	.036459406	Prob > F =	0.4142	
				R-squared =	0.1136	
				Adj R-squared =	-0.0341	
				Root MSE =	.19417	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x4	.0928966	.1059146	0.88	0.414	-.1662672	.3520604
_cons	7.141788	.7930472	9.01	0.000	5.201271	9.082304

ДОДАТОК М

Фінансові результати роботи сільськогосподарських підприємств

(показники у грн)

Показники	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід, млн. грн.	456910,9	515016,9	528657,8	551347
Операційні витрати, млн. грн.	339758,9	413802,2	487906	569124
Операційний прибуток, млн. грн.	117152	101214,7	89818,8	72181
Чистий прибуток, млн. грн.	90613,2	79061,9	71002,60	63764,84
<i>Середньорічний зважений курс гривні до дол. США, грн / дол.</i>	26,2	26,9	26,6	25,5

(показники у валюті)

Показники	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід, млн. дол.	17439,3	19145,6	19874,4	21621,5
Операційні витрати, млн. дол.	12967,9	15383,0	18342,3	22318,6
Операційний прибуток, млн. дол.	4471,5	3762,6	3376,6	2830,6
Чистий прибуток, млн. дол.	3458,5	2939,1	2669,3	2500,6

ДОДАТОК Н

**Результати регресійного аналізу залежності рентабельності інвестицій у
сільське господарство від результативності засобів їх державного
регулювання у 2012-2019 рр.**

Показники	Умовні позначення
Інвестиції у сільське господарство (капітальні та прямі іноземні), млн.дол	Y
Коефіцієнт ефективності регулювання інвестицій, Кері	X1
Коефіцієнт ефективності фінансового стимулювання інвестиційного розвитку аграріїв, Кесі	X2
Коефіцієнт інвестиційної ефективності відшкодування ПДВ аграріям, Кпдв	X3
Коефіцієнт інвестиційної ефективності державних закупівель, Кдз	X4

. reg y x2

Source	SS	df	MS			
Model	.877707346	1	.877707346	Number of obs =	27	
Residual	1.56949544	25	.062779818	F(1, 25) =	13.98	
Total	2.44720279	26	.094123184	Prob > F =	0.0010	
				R-squared =	0.3587	
				Adj R-squared =	0.3330	
				Root MSE =	.25056	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x2	.4053587	.1084113	3.74	0.001	.1820814	.6286361
_cons	.7797892	.0836912	9.32	0.000	.6074239	.9521545

. reg y x3

Source	SS	df	MS			
Model	.747803072	1	.747803072	Number of obs =	27	
Residual	1.69939972	25	.067975989	F(1, 25) =	11.00	
Total	2.44720279	26	.094123184	Prob > F =	0.0028	
				R-squared =	0.3056	
				Adj R-squared =	0.2778	
				Root MSE =	.26072	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x3	2.501924	.7543245	3.32	0.003	.9483633	4.055484
_cons	-1.470353	.7571901	-1.94	0.064	-3.029815	.0891096

. reg y x4

Source	SS	df	MS			
Model	.655953106	1	.655953106	Number of obs =	27	
Residual	1.79124968	25	.071649987	F(1, 25) =	9.15	
Total	2.44720279	26	.094123184	Prob > F =	0.0057	
				R-squared =	0.2680	
				Adj R-squared =	0.2388	
				Root MSE =	.26768	

y	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x4	.2617858	.0865203	3.03	0.006	.083594	.4399776
_cons	.8377521	.0832314	10.07	0.000	.6663338	1.00917

. reg y x1 x2 x3 x4, robust

Linear regression

y	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
x1	-.9184678	.973292	0.94	0.356	-1.100016	2.936952
x2	1.229015	1.007738	1.22	0.236	-.8609049	3.318935
x3	4.140626	4.291796	0.96	0.345	-4.760015	13.04127
x4	-.1264619	.2265082	-0.56	0.582	-.5962112	.3432874
_cons	-5.383245	6.34062	-0.85	0.405	-18.53289	7.766397